

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU COĞRAFYASI ANABİLİM DALI

TÜRKİYE-MISIR TİCARİ İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

NEVAL BAYAZIT

İstanbul, 2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU COĞRAFYASI ANABİLİM DALI

TÜRKİYE-MISIR TİCARİ İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

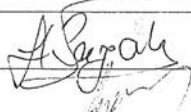

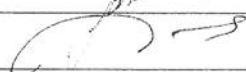
NEVAL BAYAZIT

Danışman: YRD. DOÇ. DR. HÜLYA KAYALI

İstanbul, 2009

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Ortadoğu Coğrafyası Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 301100120060002 no. lu Neval BEYAZIT'ın hazırladığı "Türkiye Mısır Ticari İlişkileri" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 15. maddesi uyarınca 06.10.2009 Salı günü saat 13:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezininKabul... ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yard. Doç. Dr. Hülya KAYALI	Kabul	
Prof. Dr. Sedat AVCI	Kabul	
Prof. Dr. Nurten GÜNAL	Kabul	

ÖNSÖZ

Ortadoğu'nun iki önemli ülkesi olan Türkiye ve Mısır Arap Cumhuriyeti'nin Ticari İlişkileri'nin geçmişini, şimdiki durumunu görmek ve gelecekte izleyeceği seyre ışık tutmak amacıyla bu çalışmayı hazırlamış bulunmaktayım.

Asya, Avrupa ve Afrika'nın birleştiği bir konumda bulunan Ortadoğu'da yer alan, her iki ülke de dünyanın en eski yerleşim yerlerinde bulunmaktadır. Bu iki ülkeye baktığımızda bir tarafta tarih boyunca birçok medeniyete beşiklik yapmış Türkiye, diğer tarafta kendini tarih hissedeni, coğrafyasının da, ruhunda yarısı Afrikalı yarısı Arap olan Mısır. Güçlü kültürel bağlarımız bulunan Mısır ile ülkemiz arasındaki dış ticaret hacmi yıllar itibarıyla artan bir seyir izlemektedir. Coğrafi yakınlığımız gözönüne alındığında Mısır, ülkemiz açısından önemli bir pazar olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye ile Mısır arasında 1962'de başlayıp 47 yıldır devam eden ticareti ele alan bu çalışmada Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden faydalanıldı. Dört bölümden oluşan bu çalışmada I. bölümde ülkelerin coğrafi özellikleri, II. bölümde ülkelerin dış ticaretinin gelişimi, ele alınmış, III. bölümde ülkeler arasındaki ithalat ve ihracat ürün gruplarına göre bölümlere ayrılarak incelenmiştir.

Bu çalışma sırasında görüş ve önerileriyle benden desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hülya Kayalı hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET

Türkiye ile Mısır arasındaki ticari ilişkilerin ele alındığı bu tezde, Türkiye ile Mısır ekonomisindeki 1962'den günümüze kadar olan süreçler toplanan veriler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Kısaca bu çalışmada iki ülke ticari ilişkileri ürün bazına kadar indirilip, değerlendirmesi yapılmıştır. Uzun bir zaman süreci içinde ele alınan ticari ilişkilerde ülkelerin ekonomik durumları, ticaretimizin başladığı yıllardaki ilişkiler ile günümüzdeki arasındaki farklılıklar açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Dünya üzerinde hiçbir ülke yok ki, kendi ürettikleri ve tükettikleri ile yetinebilsin veya kendi kaynaklarına göre tüm ihtiyaçlarını karşılayabilsin. Bu yüzden daha ilk çağlardan beri ülkeler arasında ticaret yapılmaya başlanmıştır. XX. yüzyıldan sonra dünya ticareti deniz, kara ve hava ulaşımının gelişmesine bağlı olarak hızlı şekilde artış göstermiştir. Dış ticaret ülkelerin gelişmesinde fevkalade önemlidir. Bir ülke ihtiyaç fazlası ürünlerini satamadığı veya ihtiyaç duyduğu malları alamadığı takdirde sıkıntıya düşmektedir.

Mısır serbest piyasa koşulları ve dış ticaretin serbestlik derecesi açısından gelişim gösteren bir ülkedir, taşıdığı potansiyel ile büyük gelecek vaat etmektedir. Mısır, Ortadoğu ve Afrika kıtasındaki konumu ve içinde yer aldığı ikili ve çok taraflı ekonomik ve ticari anlaşmaların sunduğu imkanlar göz önünde tutulduğunda sadece kendi nüfusunun alım gücü ile değil, komşuları ve etki alanındaki diğer ülkelerle birlikte değerlendirilmelidir. Mısır ticaret, yatırım ve Afrika kıtasına giriş noktası olarak üçlü bir çerçevede düşünülmelidir.

İki ülke ticaretinin 47 yılını kapsayan bu çalışmada sadece ürün bazında ithalat ve ihracat değerleri verilmekle kalmayıp, yıllar bazında artış ve azalışların nedenleri de beraberinde ele alınmıştır. Çalışmayı hazırlarken beni zorlayan bir husus Türk kaynakları ile Mısır kaynaklarının birbiriyle çelişmesi olmuştur. Bu durumun nedeni de iki ülke gümrüklerindeki işlemlerin farklı uygulamasından kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye - Mısır ticareti başlangıcından günümüze kadar madde bazında incelenip daha ileriye götürebilmek adına neler yapılabileceği dile getirilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

This matter is about the commercial relationship between Turkey and Egypt. The period were relaized the value in economic situations in Turkey and Egypt with collecting data lasts from 1962. In other way, we say that the products of the two countries were examined carefully. We studied the economic situations in the commerce relationships and it has been explained the relations and differences between today and the day when we begin first.

There is no country which is contented with its own product or needs in the world. So the countries were began to commerce from the beginning. After twentieth century, world commerce were increased according to growing of land, marine or air communications. To make progress, foreign trade is very important. The country if can not sell its product or can not buy the needs, it will be a problem.

Egypt is developing country which has foreign commerce and free market conditions. Egypt sourced a great hope with its potential. This country has a very special place in Asia and Africa and also if we think about the opportunities which is coming from commerce agreement in economic and trade relations, Egypt have to examined with its neighbours and the other countries which it effects each other. Egypt have been thought with three ways as a commerce, investment and an entrance gate to Africa.

Turkey and Egypt studied for 47 years about this subject and they examined not only to product export and import, but also cause of increasing and becoming less. I noticed that Turkish and Egyptian source contradict each other and this forced me when I am studying this subject. I realized that it happens because of the two countries have different procedure in their customs.

In this study, the Turkish and Egyptian commerce have been examined from beginning to nowadays and tried to find what we can do for better.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ	xi

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE MİSİR'İN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	3
1.1. TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	3
1.1.1. Türkiye'nin Fiziki Özellikleri	3
1.1.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri	3
1.1.1.2. Hidrografik Özellikleri	5
1.1.1.3. İklim, Bitki Örtüsü ve Toprak Özellikleri	6
1.1.2. Türkiye'nin Beşeri Özellikleri	8
1.1.2.1. Nüfus Özellikleri	8
1.1.2.2. Yerleşme Özellikleri.....	10
1.1.3. Türkiye'nin Ekonomik Özellikleri	11
1.1.3.1. Tarım	11
1.1.3.2. Hayvancılık	13
1.1.3.3. Sanayi	14
1.1.3.4. Enerji Kaynakları ve Madenler	15
1.1.3.5. Ulaşım	17
1.1.3.6. Turizm	18
1.2. MİSİR'İN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	19
1.2.1. Mısır'ın Fiziki Özellikleri	20
1.2.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri	20
1.2.1.2. Hidrografik Özellikleri	21
1.2.1.3. İklim, Bitki Örtüsü ve Toprak Özellikleri	22
1.2.2. Mısır'ın Beşeri Özellikleri	24

1.2.2.1. Nüfus Özellikleri	24
1.2.2.2. Yerleşme Özellikleri.....	26
1.2.3. Mısır'ın Ekonomik Özellikleri	26
1.2.3.1. Tarım	26
1.2.3.2. Hayvancılık	29
1.2.3.3. Sanayi	29
1.2.3.4. Enerji Kaynakları ve Madenler	31
1.2.3.5. Ulaşım	32
1.2.3.6. Turizm	33

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE MISIR DIŞ TİCARETİ.....	36
2.1. TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	36
2.1.1. 1980 Öncesi Dönem	37
2.1.2. 1980 Sonrası Dönem	39
2.2. MISIR DIŞ TİCARETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	43
2.3. TÜRKİYE-MISIR TİCARİ İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	51
2.4. TÜRKİYE-MISIR SERBEST TİCARET ANLAŞMASI	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MADDE GRUPLARINA GÖRE TÜRKİYE - MISIR DIŞ TİCARETİNİN GELİŞİMİ	61
3.1. CANLI HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜNLER.....	61
3.2. BİTKİSEL ÜRÜNLER.....	66
3.3. HAYVANSAL VE BİTKİSEL KATI VE SIVI YAĞLAR	71
3.4. GIDA SANAYİ MÜSTAHSALLARI.....	76
3.5. MİNERAL MADDELER	80
3.6. KİMYA SANAYİ VE BUNA BAĞLI SANAYİ ÜRÜNLERİ.....	85
3.7. PLASTİKLER, KAÇUK VE BUNLARIN MAMULLERİ	90
3.8. DERİLER, KÖSELELER, KÜRKLER VE BU MADDELERDEN MAMUL EŞYA, SARACİYE EŞYASI, ÇANTALAR.....	95
3.9. AHŞAP VE AHŞAP EŞYA, ODUN, KÖMÜR VE MANTARDAN EŞYA, HASIRDAN SAZDAN VEYA ÖRÜLMEMEYE ELVERİŞLİ MADDELERDEN MAMULLER	100
3.10. ODUN VE DİĞER LİFLİ SELÜLOZİK MADDELERİN HAMURLARI; KARTON, KAĞIT DÖKÜNTÜLERİ.....	104

3.11. DOKUMAYA ELVERİŞLİ MADDELER VE BUNLARDAN MAMUL EŞYA.....	108
3.12. AYAKKABILAR, ŞEMSİYELER, BASTONLAR, KEMERLER, TÜYLER, YAPMA ÇİÇEK VB.....	114
3.13. TAŞ, ALÇI, ÇİMENTO, AMYANT, MİKA VB. EŞYA, SERAMİK MAMULLERİ CAM VE CAM EŞYA	119
3.14. İNCİ, KIYMETLİ TAŞ, METAL MAMULLER VE MADENİ PARA.....	124
3.15. ADİ METALLER VE ADİ METALLERDEN EŞYA.....	128
3.16. MAKİNELER VE MEKANİK CİHAZLAR; ELEKTRİKLİ MAKİNE VE CİHAZLAR; BUNLARIN AKSAM VE PARÇALARI.....	133
3.17. NAKİL VASITALAR	138
SONUÇ	142
KAYNAKÇA.....	146

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1.1. Nüfusun Özellikleri.....	25
Tablo 1.2. Bazı Tarım Ürünleri Üretim Miktarları (2002 – 2007).....	28
Tablo 1.3. Bazı Sanayi Ürünleri Üretim Miktarları (2002 – 2007)	30
Tablo 1.4. Ülke Gruplarına Göre Turist Dağılımı (2002 – 2005).....	34
Tablo 2.1. 1923-1979 Yılları Arasında Türkiye'nin Dış Ticareti.....	37
Tablo 2.2. 1979-2008 Yılları Arasında Türkiye'nin Dış Ticareti.....	39
Tablo 2.3. Ana Sektörlere Göre Dış Ticaret Dengesi	45
Tablo 2.4. Ürün Gruplarına Göre Mısır'ın İhracatı	46
Tablo 2.5. Ürün Gruplarına Göre Mısır'ın İthalatı	47
Tablo 2.6. 1962-2008 Tarihleri Arasında Türkiye-Mısır Dış Ticareti	52
Tablo 2.7. Türkiye Mısır Ticaret Anlaşmaları	55
Tablo 3.1. Türkiye'nin Mısır'dan Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İthalatı (1987-2008)	61
Tablo 3.2. Türkiye'nin Mısır'a Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İhracatı (1971-2008)	63
Tablo 3.3. Türkiye'nin Mısır'dan Bitkisel Ürünler İthalatı (1969-2008).....	66
Tablo 3.4. Türkiye'nin Mısır'a Bitkisel Ürünler İhracatı (1969-2008).....	68
Tablo 3.5. Türkiye'nin Mısır'dan Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar İthalatı (1988-2008)	71
Tablo 3.6. Türkiye'nin Mısır'a Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar İhracatı (1976-2008)	73
Tablo 3.7. Türkiye'nin Mısır'dan Gıda Sanayi Müstahsalları İthalatı (1969-2008)	76
Tablo 3.8. Türkiye'nin Mısır'a Gıda Sanayi Müstahsalları İhracatı (1969-2008)	78
Tablo 3.9. Türkiye'nin Mısır'dan Mineral Maddeler İthalatı (1969-2008)	80
Tablo 3.10. Türkiye'nin Mısır'a Mineral Maddeler İhracatı (1971-2008).....	82
Tablo 3.11. Türkiye'nin Mısır'dan Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İthalatı (1969-2008)	85
Tablo 3.12. Türkiye'nin Mısır'a Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İhracatı (1969-2008)	87
Tablo 3.13. Türkiye'nin Mısır'dan Plastikler, Kauçuk ve Bunların Mamulleri İthalatı (1969-2008)	90
Tablo 3.14. Türkiye'nin Mısır'a Plastikler, Kauçuk ve Bunların Mamulleri İhracatı (1971-2008)	92

Tablo 3.15. Türkiye'nin Mısır'dan Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciye Eşyası, Çantalar İthalatı (1989-2008)	95
Tablo 3.16. Türkiye'nin Mısır'a Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciye Eşyası, Çantalar İhracatı (1970-2008)	97
Tablo 3.17. Türkiye'nin Mısır'dan Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İthalatı (1991-2008)	100
Tablo 3.18. Türkiye'nin Mısır'a Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İhracatı (1973-2008)	102
Tablo 3.19. Türkiye'nin Mısır'dan Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları; Karton, Kağıt Döküntüleri İthalatı (1969-2008)	104
Tablo 3.20. Türkiye'nin Mısır'a Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları; Karton, Kağıt Döküntüleri İhracatı (1974-2008)	106
Tablo 3.21. Türkiye'nin Mısır'dan Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İthalatı (1969-2008)	108
Tablo 3.22. Türkiye'nin Mısır'a Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İhracatı (1970-2008)	111
Tablo 3.23. Türkiye'nin Mısır'dan Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüylere, Yapma Çiçek vb. İthalatı (1996-2008)	114
Tablo 3.24. Türkiye'nin Mısır'a Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüylere, Yapma Çiçek vb. İhracatı (1976-2008)	116
Tablo 3.25. Türkiye'nin Mısır'dan Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri, Cam ve Cam Eşya İthalatı (1969-2008)	119
Tablo 3.26. Türkiye'nin Mısır'a Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri Cam ve Cam Eşya İhracatı (1973-2008)	121
Tablo 3.27. Türkiye'nin Mısır'dan İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İthalatı (1995-2008)	124
Tablo 3.28. Türkiye'nin Mısır'a İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İhracatı (1990-2008)	125
Tablo 3.29. Türkiye'nin Mısır'dan Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya İthalatı (1969-2008)	128
Tablo 3.30. Türkiye'nin Mısır'a Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya İhracatı (1974-2008)	130
Tablo 3.31. Türkiye'nin Mısır'dan Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İthalatı (1969-2008)	133
Tablo 3.32. Türkiye'nin Mısır'a Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İhracatı (1973-2008)	135
Tablo 3.33. Türkiye'nin Mısır'dan Nakil Vasıtalar İthalatı (1984-2008)	138
Tablo 3.34. Türkiye'nin Mısır'a Nakil Vasıtalar İhracatı (1974-2008)	140

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1.1. Mısır'ın Coğrafi Konumu.....	20
Şekil 2.1. Türkiye'den Mısır'a Yapılan İhracatın Gümrükler Bazında Dağılımı	57
Şekil 3.1. Türkiye'nin Mısır'dan Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İthalatı (1987-2008).....	62
Şekil 3.2. Türkiye'nin Mısır'a Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İhracatı (1971-2008).....	64
Şekil 3.3. Türkiye'nin Mısır'dan Bitkisel Ürünler İthalatı (1969-2008).....	67
Şekil 3.4. Türkiye'nin Mısır'a Bitkisel Ürünler İhracatı (1969-2008).....	69
Şekil 3.5. Türkiye'nin Mısır'dan Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar İthalatı (1988-2008).....	72
Şekil 3.6. Türkiye'nin Mısır'a Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar İhracatı (1976-2008).....	74
Şekil 3.7. Türkiye'nin Mısır'dan Gıda Sanayi Müstahsalları İthalatı (1969-2008)	77
Şekil 3.8. Türkiye'nin Mısır'a Gıda Sanayi Müstahsalları İhracatı (1969-2008)	79
Şekil 3.9. Türkiye'nin Mısır'dan Mineral Maddeler İthalatı (1969-2008)	81
Şekil 3.10. Türkiye'nin Mısır'a Mineral Maddeler İhracatı (1971-2008).....	83
Şekil 3.11. Türkiye'nin Mısır'dan Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İthalatı (1969-2008).....	86
Şekil 3.12. Türkiye'nin Mısır'a Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İhracatı (1969-2008).....	88
Şekil 3.13. Türkiye'nin Mısır'dan Plastikler, Kauçuk ve Bunların Mamulleri İthalatı (1969-2008)	91
Şekil 3.14. Türkiye'nin Mısır'a Plastikler, Kauçuk ve Bunların Mamulleri İhracatı (1971-2008)	93
Şekil 3.15. Türkiye'nin Mısır'dan Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciye Eşyası, Çantalar İthalatı (1989-2008)	96
Şekil 3.16. Türkiye'nin Mısır'a Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciye Eşyası, Çantalar İhracatı (1970-2008)	98
Şekil 3.17. Türkiye'nin Mısır'dan Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İthalatı (1991-2008)	101
Şekil 3.18. Türkiye'nin Mısır'a Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İhracatı (1973-2008)	103

Şekil 3.19.	Türkiye'nin Mısır'dan Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları; Karton, Kağıt Döküntüleri İthalatı (1969-2008)	105
Şekil 3.20.	Türkiye'nin Mısır'a Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları; Karton, Kağıt Döküntüleri İhracatı (1974-2008)	107
Şekil 3.21.	Türkiye'nin Mısır'dan Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İthalatı (1969-2008)	109
Şekil 3.22.	Türkiye'nin Mısır'a Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İhracatı (1970-2008)	112
Şekil 3.23.	Türkiye'nin Mısır'dan Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüylar, Yapma Çiçek vb. İthalatı (1996-2008)	115
Şekil 3.24.	Türkiye'nin Mısır'a Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüylar, Yapma Çiçek vb. İhracatı (1976-2008).....	117
Şekil 3.25.	Türkiye'nin Mısır'dan Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri, Cam ve Cam Eşya İthalatı (1969-2008)	120
Şekil 3.26.	Türkiye'nin Mısır'a Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri Cam ve Cam Eşya İhracatı (1973-2008)	122
Şekil 3.27.	Türkiye'nin Mısır'dan İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İthalatı (1995-2008).....	125
Şekil 3.28.	Türkiye'nin Mısır'a İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İhracatı (1990-2008).....	126
Şekil 3.29.	Türkiye'nin Mısır'dan Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya İthalatı (1969-2008)	129
Şekil 3.30.	Türkiye'nin Mısır'a Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya İhracatı (1974-2008)	131
Şekil 3.31.	Türkiye'nin Mısır'dan Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İthalatı (1969-2008)	134
Şekil 3.32.	Türkiye'nin Mısır'a Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İhracatı (1973-2008)	137
Şekil 3.33.	Türkiye'nin Mısır'dan Nakil Vasıtalar İthalatı (1984-2008)	139
Şekil 3.34.	Türkiye'nin Mısır'a Nakil Vasıtalar İhracatı (1974-2008)	141

GİRİŞ

Türkiye ve Mısır hem Ortadoğu'nun hem de Doğu Akdeniz'in önde gelen ülkelerindedir. Türkiye, tarihi ve kültürel bağlara dayanan iyi ilişkileri paylaştığı Mısır'la işbirliğinin daha da geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Ortadoğu'daki hızlı gelişmeler de zaten iki ülkenin yakın iletişim içerisinde bulunmasını gerektirmektedir. İki ülke dış ticaretinde dönem dönem düşüşler olsa da genelde istikrarlı bir ticari ilişki yaşanmıştır.

Küreselleşmenin büyük bir hızla geliştiği günümüzde ticari ilişkiler gittikçe artmaktadır. Küreselleşme sonucu artık sınırlar kalkmakta, ihracat-ithalat kolaylaşmakta, ülkeler arasında dolaşım ve ticari faaliyetleri yapabilme imkanı artmaktadır.

Mısır yatırım teşvikleri ucuz işgücü ve diğer üretim girdileri ve ikili, bölgesel anlaşmalarıyla birlikte Afrika'ya girişte önemli bir kapıdır. 1940'lardan bu yana Mısır'ın dış ticareti sürekli açık vermektedir. 1998 yılından bu yana bu açık, ithalattaki artış ve Mısır'ın para biriminin bir miktar değer kaybetmesi ile birlikte artan ihracat sonucunda azalmaya başlamıştır. Mısır, ihracata dönük yatırımın en cazip ve kolay olduğu birkaç ülkeden biridir. Kilit coğrafi konumu ve gelişmiş limanları vardır. Türkiye'nin Ortadoğu ve Afrika ilişkileri için merkezdir.

Türkiye, 1962 yılından bu yana Mısır ile olan ticari ilişkilerinde yapıcı bir dış ticaret politikası izlemiştir. 1960'lı yıllarda ülke ekonomimiz ve dış ticaretimiz radikal değişikliklerin yapıldığı yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde "ithal ikameci " politikalar benimsenmiştir, ihracat caydırılmış, iç pazara yönelik üretim yapan sanayilere ağırlık verilmiştir. Buna rağmen bu yıllarda büyük artışlar olmasa da yine ihracat ve ithalatımız kesintisiz devam etmiştir.

1970'li yılların ilk yarısında ise hem dünyada yaşanan petrol krizi hem de ülkemizin Kıbrıs başta olmak üzere, bazı sorunlar nedeniyle Mısır ile olan dış ticaretinde açıklar verilmiştir. 1980 yılı Türk ekonomisi ve dış ticaret politikaları

açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır. Ülkemiz ekonomisinde yaşanmaya başlanan sorunlar nedeniyle, 24 Ocak Kararları olarak bilinen geniş kapsamlı bir ekonomik paket uygulamaya konulmuştur. Bu kararlar ile daha liberal bir dış ticaret politikası izlenmiştir. 1990'lı yıllar ise dış ticaretimizde büyük gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde ülkemizde ihracata dayalı sanayileşme stratejisi benimsenmiştir. Bu dönemde ihracat ile ilgili bürokratik engeller büyük ölçüde azaltılmıştır. Bu gelişmelerin dış ticarete yansması sonucunda 1990'lı yıllarda Mısır'a olan ihracatımızda önemli artışlar olmuştur. 2000'li yıllarda ise iki ülke arasındaki dış ticaret dengesinin ülkemiz lehine olduğu görülmektedir. 2003 yılında yürürlüğe konulan "Afrika ülkeleri ile Ticari ve Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi" stratejileri çerçevesinde Mısır'a yönelik ihracatımızda artışlar olmuştur.

Mısır bugün 80 milyonluk nüfusuyla, çölü diriltten Nil vadisiyle, petrol, doğalgaz, demir, fosfat, manganez, kireçtaşı, kurşun, çinko vb kaynaklarıyla, büyük tarih turizmiyle, gelişmekte olan bir ülkedir. Türkiye ile Mısır arasındaki ticari ilişkiler, özellikle son yıllarda önemli artış kaydetmiştir. Ancak, daha fazla ilgi çeken diğer bir gelişme Türkiye'nin Mısır'daki yatırımlarında görülen büyük oranlı artış olmuştur.

Bu çalışmada tarihte önemli bir yer tutan Türkiye ve Mısır'ın coğrafi yapısına kısaca değindikten sonra asıl tez konusunu oluşturan iki ülke arasındaki ticari ilişkiler ele alınıp, ülkemizin Mısır ile olan ticaretinin madde gruplarına göre ihracat ve ithalat değerleri incelenip, görülen artış ve azalışların değerlendirilmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE MİSİR'İN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1.1. TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Ülkemiz, Kuzey Yarım Küre'de 36° - 42° kuzey paralelleri ile 26° - 45° doğu meridyenleri arasında Eski Dünya (Avrasya) denilen kara kütesinin hemen batısında yer almaktadır. Küçük Asya (Asia Minör) denilen Anadolu ile kuzeybatıda Avrupa kıtasına giren Trakya'yı da kapsayan ülkemiz, bir bakıma Avrupa ile Asya kıtaları arasında bir köprü durumundadır (ATALAY, 1997: 1).

Türkiye doğuda Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan (Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti) ve İran; Güneydoğuda Irak; güneyde Suriye, batıda Yunanistan ve kuzeybatıda da Bulgaristan ile komşudur.

Anadolu doğu-batı yönünde Iğdır Ovası'nın doğusu ile batıda Biga yarımadası arasında 1.600 km uzunlukta, kuzey-güney yönünde kuzeyde Kerempe Burnu ile güneyde Anamur Burnu arasında 650 km ve yine kuzeyde Sinop yarımadasındaki İnce Burun ile güneyde Hatay ili Beysun Köyü güneyi arasında 680 km kadar genişliktedir. Ülkemizin doğusu ile batısı arasında 19 meridyen veya 76 dakikalık zaman farkı mevcuttur. Orta kuşak veya orta iklim kuşağı içerisinde yer alan ülkemiz, kapladığı saha itibarıyla ayrı ayrı Avrupa'daki tüm ülkelerden büyüktür. Komşularımızdan Rusya Federasyonu ve İran'dan sonra üçüncüdür (ATALAY, 1997: 1).

1.1.1. Türkiye'nin Fiziki Özellikleri

1.1.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri

Türkiye, kuzeyde ve güneyde yer kabuğunun iki çanaklaşma sahası arasında kalmış yüksek bir kubbeleşme alanı durumundadır. Kuzeydeki Karadeniz'in ortalama derinliği 1200 m, güneydeki Akdeniz'in ortalama derinliği ise 1400 m kadardır. Bunların

arasındaki kubbeleşme alanına tekabül eden Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1130 m kadardır (ERİNÇ, 1996: 177).

Anadolu yarımadası, onun özellikle batı ve orta kısmı epirojenik karakteri Post Alpin tektonik hareketlere bağlı olarak, 10-15 milyon yıldan beri yükselmekte, buna karşılık Karadeniz ve Doğu Akdeniz havzaları çökmektedir. Kubbeleşme alanına tekabül eden Türkiye ile komşu çanaklaşma sahaları arasında fleksür ve fay zonları yer almaktadır. Bunlardan kubbeleşme alanlarına örnek olarak Kuzey Anadolu dağlarıyla, Toros dağları gösterilebilir, çanaklaşma alanlarına örnek olarak ise, Kuzey Anadolu ve Toros sıraları arasındaki İç Anadolu verilebilir (HOŞGÖREN, 2000: 16-17).

Bütünü ile Alp orojenik veya kıvrım kuşağında yer alan ülkemizde, her jeolojik zaman ve hatta her jeolojik devire ait çeşitli araziler bulunmaktadır. Çeşitli yer hareketleri ülkemizin şekillenmesinde ve çeşitli taşların oluşmasında etkili olmuştur. Meselâ Batı Anadolu, Yıldız, Orta Anadolu ve yer yer Toros dağları, Paleozoyik'te oluşan orojenez esnasında başkalaşıma (metamorfizma) uğramıştır. Buralarda metamorfik kayalar oluşmuştur. Kısaca ülkemiz, farklı jeolojik zamanlara ait çeşitli kayalara sahiptir (ATALAY, 1997: 9).

Türkiye'de Üçüncü Zaman sonlarına ve Dördüncü Zamana ait genç volkanik koniler ve örtüler çok geniş yer tutar. Bugün Türkiye'de zaman zaman lâv çıkaran hiçbir volkan yoktur. Buna mukabil sönmüş oldukları sanılan veya Ağrı, Tendürük, Nemrut gibi bazı gazlar çıkaran birçok genç volkanik dağ mevcuttur (ERİNÇ, 1996: 249-250).

Yurdumuzun en yüksek dağı olan Büyük Ağrı (5137 m) volkanizma olayı sonucu yeryüzüne püskürtülen lav ve piroklastik maddelerin üst üste yığılmalarıyla meydana gelmiş bir volkan konisine karşılık gelir. Bunun gibi, Süphan, Tendürek, Nemrut, Erciyes, Hasan ve Melendiz dağları da birer volkan konisidir. Bunların çevrelerinde ise, yüzlerce metre kalınlığında lav ve piroklastik madde örtüleri yer alır (HOŞGÖREN, 2000: 105-106).

Yakın bir jeoloji devrinde sayısız denecek kadar çok kırıklarla parçalanmış olan Türkiye, Eski Dünya'da kuzey ve güney karalarının ortasından geçen Akdeniz deprem kuşağı üzerinde yer alır ve zaman zaman şiddetli depremlere uğrar. Türkiye'nin

başlıca deprem bölgeleri, Batı, Kuzey ve Doğu Anadolu'nun genç kırıklarla sınırlanmış olan çöküntü havzalarıdır (ERİNÇ, 1996: 281).

1.1.1.2. Hidrografik Özellikleri

Bilindiği gibi hidrografya, coğrafyanın, gerek yerin üstünde (kaynaklar, akarsular, göller, denizler ve okyanuslar) gerekse yerin altında (yeraltı suları) yer alan sularla ilgili konularını inceleyen bir dalıdır ve bu nedenle bir ülkenin beşeri ve iktisadi hayatında önemli bir yer tutar. Örneğin petrol krizinin söz konusu olduğu günümüzde bir enerji kaynağı olarak akarsuların önemi tartışılmayacak kadar açıktır (HOŞGÖREN, 1984: VII).

Türkiye'de yakın jeolojik devirlerde meydana gelmiş akarsu şebekesi ile bugünkü arasında çok büyük farklılıklar vardır. Bunda esas rolü, tektonik yapı, genç tektonik hareketler, dolayısıyla volkanik faaliyetler oynamışlardır (ARDOS, 1996: 1-2).

Anadolu'nun akarsu sisteminin bir kısmı tektonik yapısına uygun olarak boyuna (Büyükmenderes, Gediz, Sakarya, Yeşilirmak... nehirleri) yani yarımadanın uzanışı doğrultusunda, bir kısmı da epirojenik hareketlerden ileri gelmiş bulunan morfolojik aklanlara bağlı enine (Değirmendere, Gönen...; Aksu, Göksu...) olmak üzere iki ana doğrultuda akarsu sistemine ayrılmış bulunmaktadır. Genel olarak Anadolu akarsularının bir kısmı hafif eğimli iç akarsular bir kısmı da dik eğilimi kenar akarsular olmak üzere yükselmiş bir yaylâ akarsu sistemi özelliği göstermektedir. Yataklarının ortalama eğimlerinin oldukça fazla olması ve sık sık rastlanan eğim kesikleri ve intizamsızlıkları ile belirtili memleketimiz akarsuları genç akarsu karakteri göstermektedir (AKYOL, 1947: 32).

Yurdumuzda büyüklü küçüklü yüzlerce göl bulunur. Yüzölçümleri toplamı 9500 km² dolayında olan bu göller, ülke genelinde eşit bir dağılım göstermezler. Karadeniz ve Ege bölgeleriyle Trakya gibi bazı kesimler göl bakımından fakirdir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde doğal göl yoktur. Buna karşılık, Akdeniz bölgesinin

"Göller Yöresi" bilinen Batı Toroslar kesiminde irili ufaklı yüze yakın göl bulunur (HOŞGÖREN, 1994: 20).

Ülkemiz, oluşumları itibariyle son derece çeşitli göllere sahip bulunmaktadır. Ayrıca göllerimiz su kalitesi yönünden de çok farklı olup tatlı, acı, sodalı, tuzlu sular taşımaktadır (ATALAY, 1997: 159).

Göllerimizin, geniş anlamda Akdeniz ikliminin etkisinde kalan bölgelerimizde yer alanlarında (Kuş, Ulubat, İznik, Sapanca ve Bafa gölleri gibi), su seviyesi maksimumları ilkbaharda, minimumları ise, sonbaharda görülür. Göller Yöresi ve İç Anadolu'daki göllerimizde de (Burdur, Eğridir, Beyşehir ve Tuz gölleri gibi) benzer özellikler vardır. Doğu Anadolu göllerinde ise, su seviyesi maksimumları yaz mevsiminde, minimumları ise kış mevsiminde gerçekleşir (Van gölü gibi) (HOŞGÖREN, 1994: 19).

Türkiye'deki ovalar yeraltı suyu bakımından zengindir. Marmara Bölgesi'ndeki ovalar; Adapazarı, Yenişehir, Balıkesir, Ege Bölgesi'ndeki çöküntü sahalarına yerleşmiş ovalar; Doğu Anadolu'da Muş, Erzurum, Pasinler, Malatya; kıyı bölgelerimizdeki kıyı ovaları ve deltalar oldukça zengin yeraltı suyu haznesine (akifer) sahiptirler. Yapılan hesaplara göre, ülkemizdeki yeraltı suyunun miktarı veya rezervi 9.5 milyar m³/yıl dolayındadır (ATALAY, 1997: 155).

1.1.1.3. İklim, Bitki Örtüsü ve Toprak Özellikleri

Ülkemiz, dünya ölçüsünde yapılan iklim sınıflandırmasına göre kıtaların batı tarafında görülen subtropikal iklim kuşağının Akdeniz iklim sektörü dahilinde gösterilmektedir. Ülkemiz Dünya ölçüsünde yapılan iklim sınıflandırmasına göre kıtaların batı tarafında görülen subtropikal iklim kuşağının Akdeniz iklim sektörü dahilinde gösterilmektedir. Hava kütleleri açısından yapılan sınıflandırmaya göre de orta enlem iklimleri grubuna girmekte olup yazın tropikal, kışın ise hem tropikal (sıcak) hem de polar (soğuk) hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Bu nedenle ülkemiz, hava kütleleri açısından geçiş kuşağı üzerinde yer almaktadır (ATALAY, 1997: 117).

Memleketimiz üç ana iklim tipi arasında bulunur; Birincisi, Kutba doğru her mevsimi yağışlı batı rüzgârlarının hâkim oldukları orta kuşak (Batı ve Orta Avrupa); İkincisi, Ekvatora doğru daimî surette yüksek basınçlı subtropikal kurak bölge (Arabistan çölleri, Büyük Sahra...); Üçüncüsü, Doğu'ya doğru da dünyanın en büyük kara kütlesi olan İçasya yer almıştır (AKYOL, 1944: 20).

Türkiye'de üç flora bölgesi ayırdedilmektedir. Bunlar; Avrupa - Sibirya Bölgesi, Akdeniz Bölgesi ve İran-Turan Bölgesi'dir (AVCI, 1993: 232).

Avrupa-Sibirya Bölgesi, bütün kuzey Anadolu'yu içine alarak, Kafkasların batı bölümüne kadar uzanır (AVCI, 2005: 232). Kıyılarda yayılış alanı bulan çalı katı, kışın yapraklarını döken yayvan yapraklı orman toplulukları, yayvan yapraklı ağaç türleri ile konifer ağaçların bir arada görülebildikleri karışık orman toplulukları, konifer orman toplulukları ve alpin bitkiler katı olmak üzere birbirinden farklı bitki toplulukları, bu dağlık alanların denize bakan yamaçlarını bir kuşak halinde kaplar (AVCI, 2005: 28).

Akdeniz bölgesi güney Anadolu kıyılarını içine alarak batı Anadolu kıyılarından Trakya'nın güneyinde Gelibolu yarımadasına kadar ulaşır (AVCI, 2005: 238). Akdeniz iklim bölgelerinde asli orman örtüsünün tahribinden sonra, bilhassa kıyı bölgelerinde gelişmiş 3-4 m yüksekliğinde, ince gövdeli, daima yeşil yapraklı türlerden meydana gelmiş bitki formasyonuna maki formasyonu denir (DÖNMEZ, 1985: 85).

İran-Turan Bölgesi ise İç Anadolu ve Doğu Anadolu Platolarını içine alır (AVCI, 2005: 240). Step formasyonlarının İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu'da da geniş sahalar kapladığı malûmdur. Yağış azlığı ve yağışların sene içindeki dağılışı tarzı bu bölgelerde ancak otsu bitkilerin ve çalı bitkilerinin yetişmesine imkân vermektedir (İNANDIK, 1969: 184). Memleketimizde orman sınırının en yüksek olduğu yerler Doğu Anadolu'dur. Burada ormanlar 2800 m.ye kadar çıkarlar (DÖNMEZ, 1985: 11).

Türkiye'de yayılış gösteren bitki türlerinin sayısı, Avrupa kıtasının tümünde yayılış gösteren bitki türlerinin sayısına yakındır. Son yıllarda yapılan keşiflerin de eklenmesiyle, Türkiye'nin 12.000 civarında bitki taksonuna sahip olduğu ortaya çıkmıştır (AVCI, 2005: 28).

Toprakların oluşumunu iklim, bitki örtüsü, ana materyal, topografya ve zaman tayin etmektedir. Sadece iklim açısından, ülkemizde hüküm süren Akdeniz (subtropikal), okyanusal (Karadeniz iklimi) ve karasal iklim (İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu iklimleri) gibi farklı iklim şartlarına bağlı olarak çeşitli toprak tipleri oluşmuştur. Ülkemizin topoğrafik açıdan yüksek ve eğimli olması da farklı toprak tiplerinin oluşmasını sağlamıştır. Bilhassa yükselti, sıcaklık ve yağış üzerinde etkili olduğundan yüksek bir dağın alt kesimi ile yüksek kesimi arasındaki topraklar da farklı özelliktedir (ATALAY, 1997: 226).

Türkiye'de en yaygın toprak tipleri kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kahverengi topraklardır (AVCI, 2005: 37).

Anadolu'da su erozyonu ile meydana gelen ve nehirler vasıtası ile taşınan toprak materyalinin meydana getirdiği oluşumları görmek her zaman mümkündür. Nehir ağızlarındaki deltalarda örneğin Çarşamba, Bafra, Menemen ovaları gibi ovalar erozyonla taşınan topraklar vasıtası ile oluşmuştur (MATER, 2004: 198).

Ülkemizde her yıl milyonlarca ton toprak erozyonla kaybolmaktadır. Türkiye'de arazinin %50- 60 kadarında erozyonun faal olduğu bilinmektedir. Böylece ülkemizin büyük bölümünde yağış rejiminin düzensiz olması ve yeterli önlemler alınmaması sonucunda toprak kaybı büyük olmaktadır (MATER, 2004: 192,198).

1.1.2. Türkiye'nin Beşeri Özellikleri

1.1.2.1. Nüfus Özellikleri

31 Aralık 2008 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 71.517.100 kişidir. Nüfusun 35.901.154'ünü erkek, 35.615.946'sını ise kadınlar oluşturmaktadır. 2008 yılında Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı % 13.1 olarak gerçekleşmiştir. Ülke nüfusunun %75'i il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Nüfusun %17.8'i İstanbul'da ikamet etmektedir. Nüfusun yarısı 28.5 yaşından küçüktür. Nüfusun %69.9'u 15 ile 64 yaşları arasındadır. Türkiye'de kilometrekareye 93 kişi düşmektedir (TÜİK, 2009).

Türkiye'de nüfus en büyük kısmıyla alçak düzlüklerde yer alırken, yüksek kesimler nüfuslanma bakımından daha sade bir görünüm ortaya koymuşlardır. Türkiye kırsal nüfusunun en büyük kısmının, yaklaşık %29.6'sının, en alçak alanları kapsayan 0-250 m'ler arasında yer aldığını görmekteyiz (SERGÜN, 1996: 7).

Türkiye'de genel olarak nüfus artışı, oldukça hızlı bir seyir takip etmektedir. Bunun esas nedeni, diğer birçok faktörlerin yanında, özellikle 1950'li yıllardan sonra sağlık hizmetlerinin artması ve buna paralel olarak bebek ölümlerinin giderek azalması ve ortalama ömür süresinin uzamasıdır (ATALAY, 1997: 264). Türkiye'de nüfus artış hızı 1985'de yüzde 2.49'dan, 1990-2000 arasında yılda 1.83'e ve 2002'de de 1.2'ye inmiş olmakla birlikte, toplam nüfusun fazlalığı nüfusun hala çok artmasına yol açmaktadır (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2004: 195).

Ülkemizdeki coğrafi bölgeler, bölümler ve hatta yöreler arasında nüfus miktarı ve yoğunluğu yönünden önemli farklar bulunmaktadır. Bölgeler açısından ele alındığında, nüfusun en yoğun olduğu bölgemiz Marmara'dır. Türkiye ortalamasına göre nüfusu yoğun olan bölgelerimiz, Ege ve Karadeniz'dir. Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kuşağı, Ege Bölgesi'nde de ovalık alanlar, nüfusun en kalabalık olduğu sahalarımız arasındadır (ATALAY, 1997: 271).

Hızlı nüfus artışı sonucu Türkiye'de nüfus, mutlak değer olarak önemli ölçüde büyüme gösterirken, nüfusun dağılımı karakterinde de değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimlerin en önemlisi kuşkusuz, kır ve kent nüfuslarının oransal değişimlerinde de takip edilebilecek olan, kentsel nüfusun gelişmesi olayıdır (SERGÜN, 1996: 12).

Nüfus yoğunluğu, ülkemiz ortalamasının altında olan bölgeler ise İç Anadolu ve Doğu Anadolu'dur. İç Anadolu'da Türkiye ortalamasının altında olan yoğunluk, Doğu Anadolu'da önemli ölçüde düşmektedir. Güneydoğu Anadolu'nun nüfus yoğunluğu aşağı yukarı Türkiye ortalaması kadardır (ATALAY, 1997: 271).

Ortalama ömrün 2002'de 72 olduğu Türkiye (erkekler için 69, kadınlar için 74) ancak ortalama ömür beklentisinde, yaşanan krizler nedeniyle son bir-iki yıl içinde yeniden azalma beklenmektedir (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2004: 196).

1.1.2.2. Yerleşme Özellikleri

Türkiye'de yerleşmenin karakteri ve ortaya konulmuş olan genel ilkeleri, Neolitik dönemde ve ilk konutların yapılmağa başladığı tarihlerde gerçekleşmiştir (TUNÇDİLEK, 1986: XIV). Türkiye'ye gelip yerleşenler ile eski yerleşikler Anadolu potası içinde erimişler ve aynı kültürü paylaşan bir yapıya sahip olmuşlardır (TUNÇDİLEK, 1986: 17).

Anadolu'da yerleşmenin tarihi, en az günümüzden 11.000 -12.000 yıl önceye dayanmaktadır. Nitekim Paleolitik döneme ait yerleşmeler, Anadolu'nun güneyindeki mağaralarda yoğunlaşmıştır. Anadolu'da şehir yerleşmelerinin gelişmesi, önemli ölçüde Selçuklular döneminde başlamıştır. Özellikle bu dönemde, şehirlerin kendine özgü olan ticaret, zanaat ve sanatla ilgili fonksiyonları gelişmeye başlamıştır (ATALAY, 1997: 305).

Osmanlılar döneminde, başta İstanbul olmak üzere, Bursa, Edirne gibi şehirlerde önemli gelişmeler olmuş; şehirler Osmanlılara özgü sanat eserleri ile süslenmiştir (ATALAY, 1997: 311). İstanbul'un sit ve situasyonu başka hiçbir yerinkiyle kıyaslanamaz. Avrupa ile Asya'nın birleştiği, Karadeniz'in Akdeniz'le bulunduğu yerde konumlanan şehir, gerektiği gibi batıdan Boğaz'a katılan ve Altın Boynuz olarak ünlenen derin bir su yolu üzerinde yükselen yedi tepe üzerine kurulmuştur (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2004: 405).

Bilindiği üzere, Türkiye'de en küçük idari ünite köydür. Bir kısım köyler birleşerek bucakları meydana getirir. Bir kaç nahiye, idari bakımdan ilçe(veya kaza) merkezine bağlıdır. Keza birkaç kaza da, bir il merkezinin idaresi dahilindedir. Nüfus istatistiklerinde il ve ilçe merkezleri, şehir olarak mütala edilmektedir (GÖNEY, 1984: 76). Türkiye'deki şehirleşme hareketlerinin dolaylı olarak meydana getirmiş olduğu meseleler vardır. Bunlardan biri gerek köy ve gerek şehirlerdeki cinsiyet oranlarının değişmiş olmasıdır. Bugün Türkiye kır yerleşmelerinde genellikle kadın nüfusu daha fazladır. Yer yer bu fazlalık ve bazı mahalli faktörler sebebiyle ziraat faaliyetlerinde çalışanların çoğunluğunu kadınlar teşkil etmektedir. Bu durumun zirai produktivite üzerine önemli etkileri vardır. Öte yandan erkeklerin, özellikle genç erkek nüfusun,

şehirlerde toplanmakta olmaları önemli sosyal problemler yaratmaktadır (TÜMERTEKİN, 1965: 21).

Bir kısım şehirlerimizde çok hızlı bir büyüme olmuştur. Bu büyümede sanayileşme, ticaret ve turizm etkinlikleri önemli rol oynamıştır. Bunlara örnek olarak; İstanbul, İzmir, Bursa ve Antalya verilebilir. Şehirleşmeyi sağlayan bazı şartlar, eskiye oranla değişme göstermiştir. Bunların başında, turizm ve özel sektör yatırımları gelmektedir. Son yıllarda turizm alanındaki gelişmeler, kıyı bölgelerimizde yatırımların artmasını sağlamıştır. Antalya, Alanya ve Mersin'deki gelişmeler, buna örnek olarak verilebilir (ATALAY, 1997: 330).

1.1.3. Türkiye'nin Ekonomik Özellikleri

1.1.3.1. Tarım

Bilindiği gibi ülkemiz, yakın yıllara kadar bir tarım ülkesi idi. Ülke ekonomisi de tarıma dayanmaktaydı. Ancak 1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başından itibaren diğer sektörlerin, özellikle sanayinin büyük bir gelişme göstermesiyle tarımdan elde edilen gelirin geri plâna itildiği ve tarımın sürükleyici sektör özelliğini kaybettiği görülmektedir. Nitekim 1980'deki GSYİH (Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla)nın % 54.6'sını hizmetler, % 21.2'sini sanayi, % 24.2'sini ise tarım oluşturmaktaydı. 1981'den itibaren sanayi ürünlerinin ihracatından elde edilen döviz geliri, tarımı aşmaya başlamıştır. 1994 yılı itibariyle gayrisafi milli hasıladaki tarımın payı % 15.4, sanayininki % 26.6, hizmet sektörününkü % 57 olarak tespit edilmiştir (ATALAY, 1997: 340). 28 milyon hektara yakın toplam tarım alanının 18.8 milyon hektarı ekilmektedir (ATALAY, 1997: 342).

Ülkemiz, dünyada tarım ürünleri üreten ülkeler içerisinde ele alınmaktadır. Bazı tarım ürünleri yönünden de ön sıralarda bulunmaktadır. Mesela yıllara göre üretimde değişme olmakla beraber, buğday, arpa, zeytin, patates, kuru baklagiller, turunçgiller, çay, pamuk üretimi yönünden ilk on sırada yer almaktadır.

Ülkemizdeki tarımsal üretimin başında tahıl gelmektedir. Nitekim 1950'li yıllarda Türkiye'de ekili alanların % 80'inde tahıl tarımı yapılmakta idi (DOĞANAY,

1997: 66). Türkiye buğday üretiminde önde gelen ülkelerden birisidir ve 2005'de üretimini 21.5 milyon tona kadar çıkarmıştır. Fakat, tarım siyasetlerindeki yanlışlıklar ve devletin tarım politikası tarımdan uzaklaşma eğilimine girmesi, üretimin iç talebi karşılayamaması ve kurak mevsimlerin de etkisiyle ülkenin aynı zamanda bazı yıllar bir buğday dışalımıcısı durumuna geçmesine de yol açmıştır (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 134).

Türkiye'mizde ekilen ve dikili olan tarım arazisi toplamının, örneğin 1938'de yurdumuz alanının %18'i (14.5 milyon ha.) ve 1950'de %19.5 (15.9 milyon ha.) kadar olduğu hatırlanırsa; esas dikkat çekici büyümenin, 1950'den sonra olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise, başta traktör olmak üzere, teknik tarım metotlarının, etkili bir şekilde tarım sektörüne girmesinin bir sonucudur. Kuşkusuz, nüfus artışının baskısı da bunda önemli bir faktördür. Türkiye'mizde ekilen ve dikili olan tarım arazileri, 1990'da, ülke alanının %34'üne ulaşmıştı. Bu oran, bazı ülkelere göre hayli yüksektir (DOĞANAY, 1997: 66).

Tarım alanların eşitsiz dağılımının ülke yüzölçümündeki değerden ne oranda sapacağı, Türkiye'de gerek Tarım Bölgeleri gerekse il ölçüsündeki değerlerde açık bir biçimde görülmektedir: örneğin Türkiye yüzölçümünün yüzde 31.5'ini kaplayan ekili alanlar, gerek DİE'nin tarım bölgelerine gerekse illere göre çok değişmektedir. Örneğin Hakkari ilinin yüzde 0.5'i ekili iken, Tekirdağ'ın yüzde 61.7'si, Edirne'nin yüzde 54.3'ü ekilidir (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 143). Tarım alanlarının şehirselleşmeler ve tarım dışı fonksiyonlarla ortadan kalkmasına ülkemizde de örnekler her gün gözümüzün önünde cereyan etmektedir. Özellikle 1970'ten beri tarımsal alanlar hızlı bir biçimde başka kullanışlara sahne olmuştur ve yayılma artık İstanbul'un çok ötelere uzanmaktadır. Kıyı ve yakın çevresi, başta dinlenme (tatil evleri) konut ve sanayi tesisleri yüzünden, tarımsal arazi kaybına uğramıştır (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 192).

1.1.3.2. Hayvancılık

Türkiye'miz, hayvan varlığı sayıca en zengin ülkelerden biridir. Örneğin, 1990'da sadece sığır ve koyun sayısı toplamı, tahminen 52 milyon başa yakındı. Bu sayı, bazı yıllar 60 milyon başı aşar. Yurdumuzun, her bölgesinde ve her ilinde, küçük ve büyükbaş hayvan yetiştirilir. Ama, otlak alanları geniş iç bölge illerimiz, hayvan sayısı bakımından önde gelirler (DOĞANAY, 1997: 224).

Türkiye'de de koyunculuk neredeyse geçim türü şeklinde sürdürülmektedir. Dış ticarete de, küçükbaş hayvanların -özellikle de koyunun- Müslüman ülkelerin dinsel taleplerinin karşılanabilmesi için bu ülkelere yöneldiği görülmektedir. Özellikle Suudi Arabistan, hacıların Kurban Bayramı'nda yoğunlaşan talebi nedeniyle, 5.6 milyon koyunla en büyük alıcı durumunu korumaktadır (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 142). Küçükbaş hayvancılığımızda, bir diğer hayvancılık faaliyeti de, keçi yetiştiriciliği faaliyetidir. Yurdumuzun hemen her bölgesinde, keçi beslenir. Ama, coğrafi dağılışı bakımından, en yoğun keçi besleme bölgeleri, dağlık ve engebeli bölgelerimizdir (DOĞANAY, 1997: 227).

Hayvancılığımızda, yetiştirilen en önemli hayvan cinslerinden bir grubu da, büyükbaş hayvanlar oluşturur. Bunlar içinde en büyük payı sığır ve manda oluşturur. Hayvancılığımızda diğer hayvanlar grubunda toplayabileceğimiz at, eşek, katır, deve ve domuz hayvanları da yurdumuzda beslenmektedir. Türkiye'mizde; tavuk, horoz, hindi, kaz, ördek ve tavşan gibi kümes hayvanları beslenirse de, 10-120 milyon adedi bulunduğu tahmin edilen bu sayının, % 95'ten fazlası, et tavuğu (piliç) ve yumurta tavuğu kümes hayvanları sayısından oluşur (DOĞANAY, 1997: 235).

İpekböceği yetiştiriciliği, Anadolu'muzun tarihi eski tarımsal ekonomik faaliyetleri arasındadır. Dut ağacı yetişen her bölgemizde, geleneksel yöntemle yetiştirilebilir. Başta Bursa olmak üzere, Güney Marmara Bölümü, Güneydoğu Anadolu (başta Diyarbakır ili) ve Doğu Karadeniz kıyı bölümü, başlıca doğal yetişme bölgeleridir (DOĞANAY, 1997: 238).

Yurdumuz, farklı iklim tiplerine ve dolayısıyla da, çok zengin bir tür çeşitliliği olan, zengin bir flora (bitki örtüsü)' ya sahiptir. Bu nedenle, arı yetiştiriciliği ve bal

üretimine uygun bir ülkedir. Doğu Anadolu'nun geniş bölgelerinde, Akdeniz ve Ege Bölgelerinin yüksek yörelerinde arıcılık, daha çok gezici arıcılık şeklinde yapılmaktadır.

Deniz su ürünleri avcılığımız, üretim fazlalığı yönünden, hemen hemen balık avcılığı ile temsil edilir. Hamsi de dahil, yıllık balık üretimimizin % 80 ve hatta biraz fazlası Karadeniz avlanma bölgemizde avlanır. Marmara Denizi'nin payı ise, % 10 dolayındadır (DOĞANAY, 1997: 240).

1.1.3.3. Sanayi

Bir tarım ülkesi olan ve ulusal gelirin büyük bir bölümünün tarımdan sağlandığı ülkemizde, bilhassa 1979'dan sonra sanayide önemli gelişmeler görülmüş ve sanayi ürünleri üretimi artarak sanayi sektörünün ulusal gelir ve ihracattaki payı tarımı geçmiştir. Tarımın gayrisafi milli hâsıladaki payı 1965'te % 34, 1984'te % 19'a ve 1993'te 15'e düşerken, aynı yıllarda sanayinin payı % 25, 33 ve 30 olarak tespit edilmiştir. 1994'te sanayinin gayrisafi milli hâsıladaki payı % 26.6'yı bulmuştur (ATALAY, 1997: 401).

1933 - 1938 arasındaki dönemde, dünya ekonomik bunalımının etkisiyle devletin sanayinin gelişme ve ilerlemesinde adeta lokomotif görevi aldığı görülmektedir. Buna bağlı olarak devlet; dokuma, içki, şeker gibi sanayi kollarında yaptığı fabrika ve tesislerle sanayinin gelişmesine öncülük etmiştir. Nitekim, 1923'te 342 olan sanayi tesisi, 1932'de 1.473'e çıkmıştır. 1930 yılından itibaren devletin zorunlu olarak ekonomik hayata girmesi ile 1933'te Etibank kurulmuştur. Bu müesseselerin faaliyete geçmesi ile dört sektörde 20 kadar fabrika yapılmıştır. 1950'li yılların başından itibaren sanayi alanında yeni gelişme ve ilerlemelerin olduğunu görmekteyiz. Karayolu ağının süratli olarak gelişmesi ve kırsal alanlarda nüfusun hızla artmasına bağlı olarak işsizliğin büyümesi şehirselleşen alanlara doğru göçü teşvik etmiştir. 1950'li yıllardan itibaren sanayi yatırımında görülen en büyük değişim; hükümetin özel girişimleri açıkça desteklemesi, yönetim, güvenlik ve temel kamu hizmetleri dışındaki ekonomik faaliyetlerin özel kesime bırakılmasıdır (ATALAY, 1997: 405).

Büyük sanayi tesislerindeki mülkiyette devlet hâkimiyeti giderek azalmıştır; ancak tesis sayısı özel sektöre göre azalmakla birlikte, devlet sektörünün bazı sanayi kollarındaki hâkimiyeti artmıştır. Bazı kollarda da (lâstik sanayii) devlet sektörünün ya payı azalmış, ya da payı bulunmamaktadır. Özel sektörde en fazla ihracat yapan ve milli gelire en fazla katkı sağlayan sanayi kuruluşları ise beyaz eşya, televizyon, çelik eşya ve metalürji ve otomobil üreten sanayi tesisleridir (ATALAY, 1997: 409).

Marmara bölgesi hala ülkenin sanayi faaliyetlerinin büyük kısmının toplandığı yerdir. Yalnızca İstanbul, tek başına, Türkiye'de büyük sanayi (10'dan fazla işçi çalıştıran) tesislerinin yüzde 40'ına, bu tesislerde çalışanların da yüzde 30'una sahip bulunmaktadır. Türkiye'de sanayileşmenin önemli bir sorunu da, Bursa örneğinde de görüldüğü gibi, sanayi tesislerinin verimli tarım alanları üzerinde kurularak tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemesidir (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 483).

1.1.3.4. Enerji Kaynakları ve Madenler

Ülkemiz; yakıt maddeleri grubuna giren taş kömürü ve özellikle linyit bakımından zengin, petrol yönünden fakir, endüstriyel ham maddeleri oluşturan demir, bakır, krom, boksit bakımından da oldukça zengindir. Bunun dışında civa, uranyum, amyant, bor tuzları, arsenik, kurşun, çinko, kükürt, manyezit, perlit, volfram yatakları vardır. Ayrıca inşaat sektöründe kullanılan mermer, kil, jips, perlit yönünden sınırsız bir zenginliğe sahiptir (ATALAY, 1997: 375).

Genel olarak Türkiye, dünyada çok çeşitli madenlere sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Nitekim dünyada 152 ülkenin tamamında 50 çeşit maden çıkarılmaktadır. Ülkemizde ise 29 çeşit maden yatağı bulunmakta olup dünya ülkeleri içerisinde 10. sırayı almaktadır. Maden üreten ülkelerin dünya pazarlarındaki payı açısından bakıldığında, Türkiye % 0.16'lık pay ile 52. sırada bulunmaktadır. Mesela Türkiye'nin, dünya demir ve bakır üretimindeki payı % 0.4-0.6 arasında değişmektedir. Diğer madenler üretimindeki yaklaşık payı ise şöyledir: Boksit % 0.7, manyezit % 0.9 dolayındadır (ATALAY, 1997: 376).

Yurdumuz, demir cevheri rezervleri bakımından bugünkü bilgilerimize göre, oldukça zengindir (900 milyon ton kadar tahmin ediliyor.) Coğrafi dağılışı bakımından yurdumuzun her bölgesinde demir cevherlerine rastlanmıştır. En büyük rezervli yataklar: Divriği (125 milyon ton) Kangal (140 milyon ton) çevresi ile Hekimhan-Hasan Çelebi (470 milyon ton) çevresi yataklarıdır (DOĞANAY, 1997: 287). Dünya çelik üretiminde 15. sırada bulunan Türkiye'de de, kalkınma hamlelerinin de gereği olarak, ağır demir sanayisi hep önem taşımıştır. Demir cevheri üretimi 1991'de 4.9 milyon ton iken, 2005'te 4 milyon tona gerilemiştir (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 300).

Türkiye'nin en zengin bulunduğu, ihracata dönük ikinci önemli ekonomik kaynağı krom'dur. Rezervlerimiz, bugünkü bilgilerimize göre 36.8 milyon ton, olup, dünya dördüncüsü durumundayız. Krom rezervlerimizin coğrafi dağılışı: Elazığ ili - Maden yatakları, Muğla ili Fethiye ve Köyceğiz yatakları, Denizli ili Acıpayam ve Buldan ilçesi çevresi yatakları, Bursa ili Orhaneli ilçesi yataklarıdır (DOĞANAY, 1997: 287).

Önceleri ikinci büyük ülke olan Türkiye'nin üretiminde zaman zaman dünya fiyatlarının düşüklüğü nedeniyle üretim azalmış ve fiyat yükselmesiyle birlikte tekrar artmış olmakla birlikte krom çıkarımında eski önem korunamamıştır (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 317).

Türkiye bakır madenciliğinin beşiğidir. Başlıca bakır cevheri rezervlerinin coğrafi dağılışı; Artvin ili Murgul çevresi, Elazığ ili Maden çevresi, Kastamonu ili Murgul ilçesi yataklarıdır. Yurdumuzun en zengin bulunduğu yeraltı kaynaklarından biri de boksittir. Tüm boksit rezervimizin 450 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemiz, dünya boksit üretiminde 15. sırada yer almaktadır. Bor yataklarımızın rezervi 2 milyar ton dolayında tahmin edilmektedir; bu miktar, dünyadaki tüm bor rezervinin %80'ine tekabül etmektedir (DOĞANAY, 1997: 387).

Dünya bor üretiminin yüzde 84'ünü iki ülke, Türkiye ve ABD yapmaktadır. Yalnızca Türkiye dünya borunun üçte birini (geçmişte yarısını) elde etmektedir. Bor mineralleri ve bor bileşiklerinin üretimi 1990-2001 arasında sürekli bir artış göstermiştir (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 331).

Dünya da üretilen toplam 1.2 milyar ton linyitin %3 kadarı ülkemizden çıkarılmaktadır. Diğer kaynaklara kıyasla son derece kıt olan petrol ülkemizde Raman-Garzan ve Adıyaman'dan çıkarılmaktadır. Yurdumuzda çıkarılan petrol, ihtiyacımızın yaklaşık olarak 1/7'sini karşılamaktadır (DOĞANAY, 1997: 388). Ülkemizde doğalgaz yataklarından Trakya'da Hamitabat ve Güneydoğu Anadolu'da Mardin-Çamurlu sahalarında bulunanlar önemlidir (DOĞANAY, 1997: 391).

1.1.3.5. Ulaşım

Ülkemizin ulaşım durumuna bakıldığında, Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar sadece Batı Anadolu'da kısa mesafelerde demir yolu ve deniz yolu ile yapılan ulaşım mevcut idi; kara ulaşımı da hayvan gücüne dayanmakta idi. Ancak Cumhuriyetin kurulması ile başta demir yoluna ağırlık verilmiştir. Yurdumuzun batısını doğuya, kuzeyini güneye bağlayan demir yolları yapılmıştır, 1940'lı yıllardan itibaren kara yolu ulaşımında, eskiye oranla önemli ilerlemeler olmuştur (ATALAY, 1997: 424).

Yurdumuzun engebeli olma durumu, demir ve karayollarımızın coğrafi dağılışı ve uzanış doğrultularına da yön vermiştir. Uzanış, çok dikkat çekici bir biçimde doğu-batı yönündedir. Uzunluğu 8.300 km'yi aşan kıyılarımızda, bugün 80 adet kadar gemi barınma ve gemi uğrak yeri vardır. Limanlarımızın çoğu, yapay limanlar sınıfına girerler. Marmara Bölgesinin en önemli limanları, İstanbul Boğazı ve İzmit Körfezi çevresindedir. Bölgede 25 kadar liman vardır (DOĞANAY, 1997: 493). Eski liman şehirlerinde, liman ve şehir birbirinin içine girmiştir. İstanbul ve İzmir limanlarının durumu bu hususa örnek teşkil etmektedir (GÖNEY, 1984: 176).

Ege kıyılarımızda, fazla liman yoktur (sayısı 12 kadar). Ama Hinterlant'ı (etki bölgesi) çok geniş olan İzmir Limanı, yurdumuzun en büyük ihracat kapılarından biri durumundadır. Karadeniz kıyılarımızda 25 kadar liman vardır. Ancak önem sırasına göre bunların başlıcaları; Samsun; Trabzon, Zonguldak, Ereğli, Sinop, Giresun ve Hopa limanları olarak burada hatırlanabilir (DOĞANAY, 1997: 496).

Çağımızın en hızlı ulaştırma sistemi olan hava ulaşımı ile yolcu ve yük taşıma faaliyeti henüz çok yenidir. Türkiye bu yarışa, 1933 yılında katılmıştır. Atatürk Havalimanı, Türkiye'mizin en büyük havalimanı olup, Avrupa'nın da sayılı büyük havalimanları arasındadır. Tüm önemli şehirlerimize hava yolu ile ulaşmak mümkündür. Yurt dışında halen 61 adet önemli şehre de uçak seferleri yapılmaktadır. Ülkemizde THY'nin dışında birkaç özel hava yolları firması da faaliyet göstermektedir (DOĞANAY, 1997: 505).

1.1.3.6. Turizm

Türkiye, turizmde esas rolü oynayan çekicilik açısından fevkalade önemli potansiyeli olan bir ülkedir. Ülkemizde çok farklı iklim şartları görülmektedir. Bilhassa Akdeniz kıyı kuşağının, güneşlenme ve denizden faydalanma açısından en avantajlı durumda olduğu görülür. Mayıs ile Ekim arasında yaklaşık altı ay kadar süren bir dönemde güneşlenme ve denize girme için uygun şartlar mevcuttur. Oysa, Karadeniz kıyılarında sadece yılın iki ayı (Temmuz ve Ağustos) denize girmeye uygundur.

Kış döneminde fazla kar yağışı alan yüksek sahallarımız kış sporlarının yapılması ve ayrıca son derece güzel manzaralar sunması bakımından kış turizmi için önemli potansiyel sahalarıdır. Bursa-Uludağ, Sarıkamış, Erzurum (Palandöken), Bolu Dağları, Beydağları (Antalya), Bozdağlar (İzmir) Spildağı (Manisa) Kış turizmine açık olan sahallarımız arasındadır.

Yurdumuzda, başlıca doğa harikası peribacaları bölgesi, Nevşehir ve Aksaray illeri sınırları içinde bulunmaktadır. Karstik bölgelerde görülen biriktirme şekillerinden olan travertenlerin en ilginç örneği, Denizli-Pamukkale bölgesindedir. Dünya ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzdaki bazı mağaralar da (40 bine yakın), giderek turizme açılmaktadır. Örneğin, Karain (Antalya), Damlataş (Antalya), Cennet ve Cehennem (bunlar obruktur) mağaraları ve İnsuyu mağarası (Burdur) gibi (ATALAY, 1997: 437).

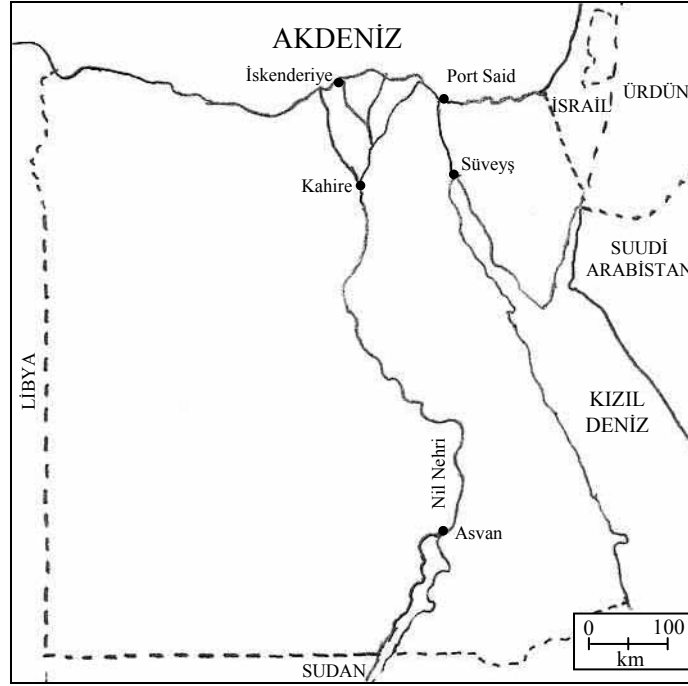
Türkiye'nin dış ticaret açığının kapatılmasında en önemli rolü, bacasız sanayi olarak da adlandırılan turizm sektörü üstlenmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren yapılan yatırım ve reklamlar neticesinde ülkeye gelen turist sayısında önemli artış sağlanmıştır. 1994 yılında 4.3 milyar dolardan 1998'de 7.1 milyar dolara çıkan turizm gelirlerine karşılık aynı yıllarda dış seyahat giderleri de 899 milyon dolardan 1.7 milyar dolara çıkmış, 1994 yılında 3.4 milyar dolar dolayında olan turizm gelirleri fazlalığı, 1998'de 5,4 milyar dolara erişmiştir (AVCI, 2000a: 65).

1.2. MISIR'IN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Afrika kıtasının kuzeydoğu köşesinde yer alan Mısır, kuzeyde Akdeniz, doğuda İsrail ve Kızıldeniz, batıda Libya, güneyde ise Sudan ile komşudur. Toplam yüzölçümü 997.739 km² olup, bunun sadece 20.000 km²'si verimli topraklardan oluşur. Kuzeydoğudaki Sina yarımadasının büyük bölümü de Mısır topraklarına dahildir (GÜMÜŞ, 2006: 142).

Matematik konum olarak Mısır; 22° (Sudan sınırı) - 32° (Akdeniz kıyıları) Kuzey enlemleri ile 25° (Libya sınırı) - 34° (Kızıldeniz kıyıları) doğu boylamları arasında yer alır. Coğrafi bakımdan en göze çarpan özellik, bu geniş ülkenin bir vâdi vâhasından başka bir şey olmamasıdır. Çünkü Mısır topraklarının %97'si hemen hemen boştur ve esas itibariyle Libya-Arap çölünün bir parçasıdır (ÖNGÖR, 1994: 231).

Ülke, coğrafi yönden Aşağı Mısır ve Yukarı Mısır olmak üzere ikiye ayrılır. Nil deltasına yakın olan kesim Aşağı Mısır olarak adlandırılır. Beşeri ve ekonomik etkinlikler bakımından faal olan bölgedir. Ancak Aşağı Mısır'ın zenginliği Yukarı Mısır'a yani Nil nehrine bağlıdır (GÜMÜŞ, 2006: 142).

Şekil 1.1. Mısır'ın Coğrafi Konumu

1.2.1. Mısır'ın Fiziki Özellikleri

1.2.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri

Mısır Pre-Historyadan günümüze kadar sahip olduğu coğrafi özellikleri ile Afrika kıtasının değil, Asya kıtasının karakteristik bir memleketi olarak Güneybatı Asya bölümünde veya Orta Doğu'nun en önemli memleketlerinden birisi olarak yer almaktadır (TUNÇDİLEK, 1968: 5).

Mısır'ın toplam yüzölçümünün % 96'sını, çöller ve kayalık dağlar teşkil eder. Coğrafi olarak dört bölgeye ayrılır. Bunlar; Nil vadisi ve deltası, Arabistan çölü, Libya çölü ve Sina yarımadasıdır. Nil nehrinin doğusunda yer alan Doğu çölü ya da Arabistan çölü, Kızıldeniz'e kadar uzanır. Ancak Kızıldeniz kıyılarında yükselti kısmen artar ve burada çöl oldukça engebelidir. Nil vadisinin batısında ise, Batı çölü ya da Libya çölü vardır. Bu çöl, daha az engebeli olup, Mısır yüzölçümünün % 65'ini kapsar. Daha batıda, aşılması oldukça güç bir erg yer alır. Bu çöl, Libya sınırları içinde de devam eder. Mısır'ın nüfus, yerleşme ve iktisadi yapı bakımından önem arz eden tek bölgesi,

Nil vadisi ve deltasıdır. Nil vadisi ve deltasından, çöllere aniden geçilir ve çöllere uçsuz bucaksız devam eder (ÖZEY, 2004: 195).

Aşğı Mısır (Kuzey Mısır) genel olarak Nil Nehri deltasını içine alırken, Yukarı Mısır (Güney Mısır) delta dışı bölge olarak belirtilmektedir. Bir kısım araştırmacı ise Mısır'ı; Nil vadisi, vadinin doğusu ve batısı olarak üç bölüme ayırmaktadır. Nil Nehri'nin Mısır'da kalan kısmı yaklaşık olarak 1.200 km uzunlukta ve 5 ila 25 km genişliktedir, genişlik deltada 600 km'yi bulur (KARAASLAN, 1998: 115).

Mısır, ortalama yükseltisi 500 m'nin altında olmasına rağmen sanıldığı gibi bütünüyle düz bir ülke değildir. Kızıldeniz boyunca uzanan kıyı şeridi, Sina yarımadasının güneyi (ülkenin en yüksek noktası olan 2.642 m yükseltili Katrina dağı buradadır) ve güneybatı uçta Gilf Kebir platosu yüksek alanlar olarak karşımıza çıkarlar. Bunun dışındaki Mısır toprakları çöldür. Ancak Nil nehri güney-kuzey doğrultusunda akarak büyük çölü ikiye ayırmıştır. Nehrin batısında kalan kesim, Libya ölllerinin devamı olup, Batı ölü, doğusu ise Doğu ölü olarak adlandırılır. Batı ölü ülkenin yaklaşık 2/3'ünü kaplar ve üzerinde birtakım vahalar dikkati çeker. Bu vahalar aynı zamanda ülkenin çukurluk sahalarına tekabül ederler. Örneğin; Kattara vahası deniz seviyesinden 134 m. daha aşağıdadır. Doğu ölü ise Batı ölü'ne göre daha yüksektir ve nispeten daha fazla yağış alır (GÜMÜŞ, 2006: 142).

1.2.1.2. Hidrografik Özellikleri

6.695 km uzunluğundaki Nil, dünyada su kullanımı açısından bilinen en uzun tarihe (yaklaşık 7000 yıl) ve sonuç olarak da en uzun akış kaydına sahiptir (GUPTA, 1993: 19). Nil Nehri, Afrika kıtasının doğu kesiminde, güney-kuzey doğrultusunda, Ekvator bölgesinden çıkıp, Akdeniz'e dökülen, aynı zamanda kıtanın en büyük akarsuyudur. Nil, kollarından Kagera ile birlikte uzunluğu 6.695 km'yi bulur. Bu uzunluğu ile Mississippi'den sonra, dünyanın ikinci uzun nehrini teşkil eder. 2.800.000 km²'lik akaçlama alanı ile yine dünyanın en büyük nehirleri arasında yerini alır. Söz konusu bu akaçlama alanı, Afrika toplam yüzölçümünün %10'unu teşkil eder (ÖZEY, 2004: 197).

Nil Nehri, Burundi'deki Kasumo akarsuyundan doğar. Hartum yakınlarında Bahrü'l-Ezrak (Mavi Nil) kolunu da alan nehir, Vadi-i Halfa yöresinde Mısır topraklarına girer. Nil nehrinin sularından, yılda; 55,5 milyar m³ Mısır, 18,5 milyar m³ Sudan ülkesi kullanmaktadır (ÖZEY, 2004: 197-198). Tarihin eski çağlarından beri Nil düzenli aralıklarla kabarıp taşmıştır. Mısır'ın hayatı, can damarı olan Nil'in ortalama debisi 2.664 m³/sn, kabardığı Eylül ayındaki debisi ise 8171 m³/sn, en düşük su seviyesindeki anında debisi ise 525 m³/sn.dir (KARAASLAN, 1998: 26).

Mısır'ın önemini artıran unsurlardan biride 1869'da açılan Süveyş kanalıdır. Kanal ülkenin stratejik değerini artırdığı gibi önemli bir gelir kaynağı da olmuştur (KARAASLAN, 1998: 119). Süveyş kanalı, dünyanın en önemli kanallarından biridir. Akdeniz ile Kızıldeniz'i birbirine bağlar. Akdeniz, batıda Cebel'i-Tarik boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Kızıldeniz ise güneydoğuda Babü'l- Mendeb Boğazı ile Hint Okyanusu'na bağlantılıdır. Dolayısıyla, Süveyş kanalı; Atlas Okyanusu kıyısı ülkeler ile Hint Okyanusu kıyısı ülkeler arasındaki en kısa denizyolunu teşkil eder. Öyle ki, Atlas Okyanusu-Akdeniz-Süveyş-Kızıldeniz-Hint Okyanusu su yolu, Afrika kıtasının güney kıyılarını dolaşan su yolundan, 4.000 mil kadar daha kısadır. Süveyş kanalı, 160-170 km uzunluğundadır (ÖZEY, 2004: 200).

Süveyş kanalından gemiler, gece-gündüz özel kılavuzların yardımıyla geçerler. Geçiş süresi ortalama 13 saati bulur. Günde ortalama 40 geminin geçebildiği kanal üzerinde, 1948 yılında bazı düzenlemelere gidilmiş ve günlük gemi geçiş kapasitesi 60'a çıkartılmıştır. Kanal, 1956-1957 yıllarında kısa bir süre hariç, açılışından bugüne deniz trafiğine açıktır. Kanalın yapıldığı tarihlerden 20. asrın başlarına kadar, kanaldan geçen gemilerin % 75'ini İngiliz gemileri oluşturuyordu. Bugün ise, kanaldan geçen gemilerin ancak % 33'ü İngiliz gemisidir (ÖZEY, 2004: 200-201).

1.2.1.3. İklim, Bitki Örtüsü ve Toprak Özellikleri

Mısır, Akdeniz kıyısı dışında kurak bir ülkedir. Ülke bütününde yıllık yağış tutarı 200 mm'den azdır. Yaz ayları çok sıcak, kışlar ılık geçer. En soğuk ay ortalaması 13-14°C iken, temmuz ayı ortalaması 26-28°C'dir. İlkbaharda ülkenin güneyinden

kuzeyine doğru kuru ve sıcak "hamsin" rüzgarları eser. Bu rüzgarlar neredeyse Mısır topraklarının tamamının çöl sahalarından gelen açık sarı renkli toz bulutları ile kaplanmasına yol açarlar (GÜMÜŞ, 2006: 142).

Mısır'ın iklimi, sıcak ve kuraktır. Kahire'de ortalama sıcaklıklar yaz mevsiminde 32°, kış mevsiminde ise 18°C dolayındadır. Çöl bölgesinde ise yazın 45°C'ye ulaşmaktadır. Yağışlar, ülke genelinde azdır. Akdeniz kıyılarında yıllık 200 mm dolayında yağış düşerken, güneye gidildikçe 80 mm ye düşer. Çöllere geçildiğinde, iyice azalır. Kıyı kesiminde, nem oranı oldukça yüksektir. Aşırı nem ve sıcaklık, insan yaşamını olumsuz etkilemektedir. Çöllere esen ve Hamsin adı verilen rüzgarlar, sıcak ve şiddetlidir. Çöl alanlarında, bu rüzgarlar, çöl kumlarını havada zaman zaman 2000 m yükseğe savururlar. Tahıl ürünlerine zararlı olan hamsin rüzgarlarının ardından nispeten serin bir hava hakim olur. Yeryüzü şekilleri ve iklimin etkisiyle, Mısır; bitki örtüsü bakımından fakirdir. Delta ve vahalarda, hurma ağaçları yoğunluk kazanır: Nil vadisi boyunca, Papirüsler yetişmektedir. Doğu Çölü'nün nispeten fazla yağış alan kesimlerinde ılgın, akasya, Nil vadisi ve delta üzerinde nilüfer, bambu ve sazlar, yine Nil vadisi ile çöl vahalarında ise palmyeler dikkati çeker (ÖZEY, 2004: 196-197).

Bazı flüvisoller oldukça verimli toprakları meydana getirirler. Buna en iyi örnek başta Nil olmak üzere bir çok büyük akarsuların taşkın ovaları verilebilir (MATER, 2004: 180). Gerek kuraklık gerekse yanlış arazi kullanımı aşırı otlatma ve yangınlar erozyonunun Mısır'da ciddi sorunlar oluşturduğunu her yıl milyonlarca ton toprağın çeşitli nedenlerden ötürü erozyonla kaybedildiğini göstermektedir. Ayrıca yanlış sulama yöntemleri sahadaki toprakların tuzlanmasına ve kısa sürede verimsizleşerek yok olmasına neden olmaktadır. Bu sahalarda baraj ve gölet yapımları ile bu önlemler alınmaktaysa da bitki örtüsünün hızla tahribi sonucu siltasyon olayının artarak bu su kaynakları kısa sürede kullanılmaz durumda kalmaktadır. Afrika'da ayrıca bir başka önemli sorunda kısıtlı olan yeraltı suyunun aşırı kullanılması yukarıda belirtildiği gibi tuzlanma, alkalileşme gibi sorunları çıkarmaktadır. Ancak Mısır'da sulamanın ortaya çıkardığı problemler uzun süredir bilinmekte ve çeşitli önlemler alınmaktadır (MATER, 2004: 257).

1.2.2. Mısır'ın Beşeri Özellikleri

1.2.2.1. Nüfus Özellikleri

Mısır'ın nüfusu; 1846 yıllarında 4,5 milyon kadarken, 1940'da 16,9 milyona, 1965'de 25 milyona yükselmiştir. 1980'de 40,5 milyon olan ülke nüfusu, 1990'a 53 milyon, 1992'de 55,2 milyona ulaşmıştır. Ortalama olarak her yıl, Mısır nüfusuna, 1.250.000 kişi eklenmektedir. Ülkenin 2003 yılı tahmini nüfusu ise, 74.718.797 kişi kadardır. Mısır'da yıllık %2,5 oranında bir nüfus artışı vardır. Bu artış oranı ile, nüfusun ikiye katlanma süreci 30 yılı bulur. Ancak 2003 yılı itibariyle yıllık nüfus artış hızı %1,8'e düşmüştür. 1991 yılı verilerine göre; toplam 54.452.000 olan nüfusun 27.607.000'i erkek, 26.845.000'i kadın nüfus teşkil eder (ÖZEY, 2004: 202).

Nil nehri vadisi yalnızca 10-11 km genişlikte olduğu halde, Mısır'ın nüfusunun yüzde 85'ini içine almaktadır. Vadideki nüfus yoğunlukları km²'de 1900 kişi gibi muazzam miktardadır. Nil'in bitiminde de, Mısır'daki nüfusun hedef merkezi olan, Kahire metropoliten alanı (16.2 milyon) yer alır (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 293).

Mısır nüfusunun %92'si müslümandır. %8'i ise Hıristiyan ve Kıpti. Kıptiler, tarih boyunca herhangi bir dine mensup olmayan insanlardır. Eğitim 6-12 yaş arası mecburidir. Ülke genelinde 8 üniversite vardır. Bunlardan El-Ezher Üniversitesi uluslararası nitelik taşır. Bütün bunlara rağmen, 1986 yılında ülkede 15 yaşın üzerindeki nüfusun %70'i okuryazar değildi. Okuma-yazma oranı %30 dolayındaydı. 1990 yılına gelindiğinde okuryazar oranı %48'e ulaştı. Okuryazar erkek nüfus oranı %63, kadın nüfus oranı ise ancak %34 kadardı. Kuşkusuz eğitim seviyesinin düşüklüğü, ülkenin sosyo-kültürel durumunu doğrudan etkilemektedir (ÖZEY, 2004: 203).

Tablo 1.1
Nüfusun Özellikleri

(milyon kişi)

	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005
TOPLAM NÜFUS	67,2	68,5	69,9	71,2	72
Yurtdışında Olanlar	1,9	1,9	1,9	1,9	2
Mısır'daki Nüfus	65,3	66,6	68,0	69,3	70,0
<6	9,1	9,3	9,5	9,6	10,1
- Erkek	4,7	4,8	4,9	4,9	5,2
- Kadın	4,4	4,5	4,6	4,7	4,9
6-26 (Eğitim Çağı)	28,6	29,2	29,8	30,4	28,4
- Erkek	14,9	15,2	15,5	15,8	14,7
- Kadın	13,7	14,0	14,3	14,6	13,7
15-64 (Çalışabilir Nüfus)	38,6	39,4	40,2	41,0	43,6
- Erkek	19,6	20,0	20,4	20,8	22,2
- Kadın	19,0	19,4	19,8	20,2	21,4
>65	2,2	2,3	2,3	2,3	2,7
- Erkek	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4
- Kadın	1,0	1,1	1,1	1,1	1,3

Kaynak: Mısır Merkez Bankası.

Tablo 1.1’de de görüldüğü gibi nüfusun yıllık büyüme hızı, 2003 yılında %2,0, 2004 yılında %1,9'a düşmüş olup, 2015 yılına kadar ise nüfus artış hızının ortalama olarak %1,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Toplam nüfusun %14’ü 6 yaşın altında, %40’ı okul çağına (6-26 yaş), çalışabilir nüfusun (15-64) oranı ise %60 dolaylarındadır. 65 yaş ve üzerinin toplam nüfus içindeki payı ise %3,5’tir. Tablo 1.1’de kadın-erkek dağılımına bakıldığında, toplam nüfusun %51’i erkek, %49’u ise kadın nüfustan oluşmaktadır. Kadınlarda ortalama yaşama ömrü 73, erkeklerde ise 68’dir. Aşırı nüfus, ülkenin en temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Nüfusun yaklaşık %36’sı Kahire ve İskenderiye kentlerine yoğunlaşmıştır. Diğer taraftan, ülke arazisinin %5’inin yaşamaya elverişli alan olması nedeniyle, 70 milyonluk nüfus çok düşük bir coğrafi alana sıkışmıştır (KTM, 2007a: 14-15).

1.2.2.2. Yerleşme Özellikleri

Eski Mısır tarihi ile uğraşanlar, Mısır'da gerçek şehirlerin ortaya çıkmasından önce, takriben 2000 yıl önce medeniyetin geliştiği fikrindedir. Böylece denilebilir ki, buzulların yeryüzünden tamamen çekilmesinden sonra, yani M.Ö. 10.000 yılları ile en eski şehirlerin ortaya çıkış tarihi olarak kabul edilen M.Ö. 6.000 yılları arasında kalan 40 yüzyıl içinde eski Mısır'da insan toplulukları ziraate başladılar, bunun 20 yüzyıl zarfında medeniyet seviyelerini geliştirmek suretiyle şehirleri otaya çıkardılar. Bugün Mısır Arap Cumhuriyeti, Irak ve Pakistan'a ait çeşitli bölgelerdeki, büyük nehirlerin taşkın ovalarında, ilk şehirler ortaya çıkmıştır (GÖNEY, 1984: 19-20).

Mısır'da 1900 senelerinde büyük şehirlerde yaşayan nüfus, toplam nüfus miktarının %9'u kadardı ve 20.000 ile 100.000 arasındaki şehirlerde oturanlar toplam nüfusun %5,2'sini teşkil ediyordu. Mısır'da 1960'larda şehirli nüfus %26 iken, büyük şehirlerde oturanlar %19'u teşkil ediyordu (GÖNEY, 1984: 72). Başkenti olan Kahire, hem Afrika kıtasının ve hem de Ortadoğu'nun en büyük şehridir. Şehrin nüfusu 10 milyonu aşmış olup, banliyöleriyle birlikte 15 milyonu bulur. Kahire'nin nüfusu özellikle, kırsal kesimden şehirlere olan hızlı göç dalgası neticesinde, 1970-1980 arasında tam iki kat artmıştır. Diğer önemli şehirleri, İskenderiye (3.170.000), El-Giza (2.156.000), Port Said (400.000), Suveyş (340.000), Tanta (290.000), Assuan (250.000), El-Mansura (240.000), Asyut (210.000)'dur (ÖZEY, 2004: 203).

1.2.3. Mısır'ın Ekonomik Özellikleri

1.2.3.1. Tarım

Mısır'ın büyük bir bölümü çöllerle kaplıdır. Nüfus ve tarımsal faaliyetler, Nil vadisi ve deltasında toplanmıştır. Mısır'da ekimi en çok yapılan ürün pamuktur. 1990-1991 yılı ihracatının, %13,6'sını pamuk ipliği, dokuma ve kumaş, %2,1'ini ise işlenmemiş pamuk teşkil etmiştir. Yine 1991 yılı ülke pamuk tiftiği üretimi 294 bin ton, pamuk ipliği üretimi 3056 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Pamuk ekiminden sonra, şeker kamışı, mısır, buğday, pirinç ve domates ekimi de önemlidir. 1991 yılı ülke tarım

ürünleri olarak, 11 milyon ton şeker kamışı, 5,2 milyon ton mısır, 4,5 milyon ton buğday, 3,1 milyon ton pirinç 1,6 milyon ton portakal ve 1,6 milyon ton domates üretilmiştir (ÖZEY, 2004: 204).

Topraklarının sadece %2.5'i ekili-dikili alanlardan meydana gelmesine rağmen, tarım Mısır ekonomisinin en önemli faaliyet koludur. Tarım topraklarının %3/4'ü ticari ürünlere ayrılmış olup, %50'den fazlası sulanabilmektedir. Ekimi en çok yapılan ürün olan pamukta, Mısır dünyanın beşinci büyük üreticisidir. Nitekim yazın üretilen dünyanın en iyi cins uzun elyafı pamuğu Mısır'da yetiştirilir. Mısır aynı zamanda dünyanın ikinci büyük hurma yetiştiricisidir (GÜMÜŞ, 2006: 142).

İşgücünün üçte biri tarım alanında istihdam edilmiştir. Mısır devleti, 1980'li yıllarda tarım sektörüne yönelik reform sürecini başlatmıştır. 1980'lerin stratejisi, girdi ve ürünlerde fiyat serbestisinin sağlanması ile birçok üründe üretim alanlarının devlet tarafından kontrolü uygulamasına son verilmesidir. Özellikle uzun elyafı Mısır pamuğu dünya pazarlarında talep görmektedir. 2000 yılında dünya uzun elyafı pamuk pazarında Mısır'ın payı %40 düzeyinde gerçekleşmiştir (GÜLKAYA, 2008: 5).

Buğday, şeker kamışı ve mısır üretimi de yüksek olmakla birlikte ülke ihtiyacını karşılamamaktadır. Mısır yılda yaklaşık 6 milyon ton buğday, 5 milyon ton mısır ve 500-600 bin ton şeker ithal etmektedir. Mısır'da tarım sektörü tamamen özel sektör tarafından piyasa koşullarında ve ihracata dönük olarak işlemektedir. Tarım sektöründe çalışan nüfusun (%30) milli gelirde %16,5 oranında paya sahip olması nedeniyle, tarım sektörünün devletin ekonomi politikalarında öncelikli yerini korumasına neden olmaktadır (KOSGEB, 2003a: 8).

Tablo 1.2
Bazı Tarım Ürünleri Üretim Miktarları (2002-2007) (1000 Ton)

	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Buğday	6.845	7.178	8.141	8.274	7.379
Arpa	153	163	167	140	137
Pirinç	6.104	6.174	6.350	6.124	6.748
Fasulye	337	330	337	247	267
Mercimek	3	3	3	2	9
Pamuk	760	600	785	691	626
Yer Fıstığı	191	196	192	199	188
Susam	37	37	36	37	55
Soya Fasulyesi	18	29	44	26	23
Ayçiçeği	35	31	47	30	31
Şeker Kamışı	16.031	16.245	16.230	16.245	16.790
Şeker Pancarı	3.709	2.914	2.860	4.127	4.183
Sebzeler	16.379	18.242	19.189	19.582	20.938
Soğan	1.714	2.375	1.696	1.527	1.485
Meyveler	6.902	6.754	8.428	8.968	8.134

Kaynak: Mısır Merkez Bankası.

2002/2003 ile 2006/2007 yılları arasında bazı tarım ürünleri üretim miktarları Tablo-1.2.'de gösterilmiştir. Bu tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere, buğday üretimi 6.8 milyon tondan , 7.4 milyon tona, pirinç üretimi 6.1 milyon tondan 6.7 milyon tona, şeker pancarı üretimi ise 3.7 milyon tondan,4.2 milyon tona yükselmiştir. 2002/2003 yılında 760 bin ton olan pamuk üretimi, 2003/2004 yılında 600 bin tona gerilemiştir. 2004/2005 yılında ise pamuk üretimi 785 bin ton seviyesine yükselmiştir ve tekrar 2006/2007 yılında gerileyip 626 bin ton olmuştur. Fasulye üretimi ise 337 bin tondan, 267 bin tona gerilemiştir. Soğan üretimi 2003/2004 yılında 1,7 milyon tondan 2,4 milyon tona yükselmiştir. 2004/2005 yılında ise 1.7 milyon tona gerilemiştir. 2006/2007'de daha da gerileyerek 1.5 milyon ton olmuştur. Ağırlıklı narenciye, hurma, mango, muzdan oluşan meyve üretimi ise 6,9 milyon tondan 8.1 milyon tona yükselmiştir.

1.2.3.2. Hayvancılık

Tarımın diğerkolu olan hayvancılık gelişmemiş olup, sadece bir miktar deve besiciliğı ile sınırlıdır (GÜMÜŞ, 2006: 142).

Ülke topraklarının büyük bir bölümü çöllerle kaplı olduğu için ve mera yokluğundan dolayı hayvancılık gelişmemiştir. Buna rağmen, ülkede; 4,9 milyon baş koyun, 4,5 milyon baş keçi, 3,5 milyon baş sığır, 2,5 milyon baş manda, 2 milyon baş eşek ve 200 bin baş deve beslenmektedir (ÖZEY, 2004: 204).

Mısır'ın canlı hayvan adedinin % 80'i küçük çiftçiler tarafından yetiştirilmektedir. Canlı hayvanlar süt ve süt ürünleri için beslenmekte ama yerli et tüketiminin % 80'i yine bu stoktan karşılanmaktadır. 2002'de et tüketimi 549.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Modern bakım yöntemlerini bilmeme, dağınık olma ve ithalatın artması sektörün önündeki engellerdir. Tavukçulukta ise kamu kesimi ağır basmaktadır. Yerel üretimi korumak için gümrük oranı % 80'lerde belirlenmiştir (İGEME, 2005: 9). 2001'de yakalanan balık miktarı 724.000 tondur. Bunun % 35'i denizden gelmiştir. Mısır yılda 2.900 ton kaliteli balık ihraç etmektedir. Hükümet göller ve su yollarında balıkçılığı desteklemeyi hedeflemiştir (ÖZEY, 2004: 204).

Bir Kuzey Afrika ülkesi olan Mısır'da Nil nehri boyunca ülke balık ihtiyacının büyük kısmı elde edilmekte ve bu bakımdan Mısır yer yer bir Orta Afrika ülkesi özelliğı taşımaktadır. Dünyanın bu kesiminde denize kıyısı olan ülkelerde bile akarsu ve göllerde tatlı su balıkçılığı çok daha önemlidir (TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ, 2007: 238).

1.2.3.3. Sanayi

Tarım ve hayvancılığın başlıca ekonomik faaliyetleri oluşturduğu ülkede, sanayi gelişme aşamasındadır. Özellikle madenlere dayalı sanayi kolları, demirçelik, gübre, çimento ve dokuma fabrikaları bulunmaktadır. Sanayi kuruluşlarının çoğı Kahire, İskenderiye ve Süveyş çevresindedir. Gelişme gösteren başlıca sanayi kolları

arasında pamuğun işlenmesine dayalı olarak tekstil, demir-çelik, petro-kimya (boya, gübre) ve gıda sayılabilir.

Sanayinin madencilik sektörü ile birlikte milli gelir içindeki payı %20 düzeyindedir. Toplam işgücünün %21'i sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Mısır, bölgenin en büyük ilaç sektörüne sahiptir. Sektör hammadde açısından ithalata bağımlıdır. Devletin ilaç fiyatları üzerindeki kontrolü ve genelde jenerik ilaçların üretiliyor olması sektörün zayıf yanlarını oluşturmaktadır (İGEME, 2005: 9,11).

Tablo 1.3
Bazı Sanayi Ürünleri Üretim Miktarları (2004-2007)

	BİRİM	2004/2005			2005/2006			2006/2007		
		Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Şeker	<i>Bin ton</i>	1.030	573	1.603	1.081	602	1.683	1.088	611	1.699
Yem	"	495	9.889	10.384	519	10.383	10.903	521	10.552	11.073
Pamuk İpliği	"	121,9	168,1	290	126,8	174,8	301,6	128	186	314
Yün İplik	"	5,7	21,8	27,5	5,7	22,8	28,5	6	23,7	29,7
İpek iplik	"	0,6	17,7	18,3	0,6	18,4	19	0,6	19,9	20,5
Sentetik İplik	"	2,6	83,7	86,3	2,6	84,6	87,2	2,8	94,8	97,6
Sigara	<i>Milyar</i>	65	10	75	68	11	79	69,5	11,4	80,9
Bantaniye	<i>Milyon a.</i>	1,2	16,7	17,9	1,2	16,9	18,1	1,2	17,2	18,4
Hazır Giyim	"	39	264,2	303,2	41	265	306	42,2	287,1	329
Otomobil	<i>Adet</i>	7.606	55.787	63.393	7.910	28.020	35.930	7.977	28.131	36.108
Otobüs	"	300	5.623	5.923	312	5.848	6.160	312	5.985	6.297
Kamyon	"	557	21.798	22.355	560	22.690	23.250	578	23.201	23.779
Çamaşır Makinesi	<i>Bin Adet</i>	5,4	873,3	878,7	5,7	916,9	922,6	6	936	942
Buzdolabı	"	5,6	881,2	886,8	5,8	916,5	922,3	5,9	951,8	957,7
Gazlı İçecekler	"	80	94	174	83	98	181	84,4	201	285,4
Alüminyum	<i>Bin Ton</i>	259,9	0	259,9	271,6	0	271,6	273	0	273
İnşaat Demiri	"	108,6	4.598	4.706,6	111,9	4735,9	4847,8	1.152	4.992	6.144
Çimento	"	2.970	27.500	30.470	3.059	32.740	35.799	3.146	33.750	36.896
Düz Cam	"	28	138	166	28,8	142,2	171	30,8	143	173,8
Fosfatlı Gübreler	"	485	795	1.280	509	835	1.344	515	844	1.359
Azotlu Gübreler	"	3.200	7.480	10.680	3.328	7.779	11.107,2	3.366	8.012	11.378
Kostik Soda	"	128	0	128	130	0	130	135	0	135
Araç Lastiği	<i>Bin Adet</i>	669,9	450	1.119,9	690	463	1.153,00	698	478	1.176
Sabun	<i>Bin ton</i>	81,7	458	539,7	84	470	554	86	470,8	556,8

Kaynak: Mısır Merkez Bankası.

Diğer gelişen bir sanayi dalı ise gıda işleme sanayidir. İşlenmemiş tarım ürünleri ihracatının yanısıra, yaratabileceği iş alanı ve büyüme kapasitesi nedeniyle gıda sanayine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Yıllık gıda sanayi üretiminin 4,6 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Mısır'ın otomotiv sanayii montaja dayalıdır. Otomobil

ithalatında gümrük vergilerinin yüksek olması nedeniyle, parçalar düşük gümrüklerde getirilerek üretim gerçekleştirilmektedir. Yıllık araba satışları 60 bin adet olup, bunun %35'i ithalat, %65'i yerli üretimden karşılanmaktadır (KOSGEB, 2003a: 6-8).

Tekstil ve konfeksiyon, Mısır'ın ilk sanayisi olarak kabul edilmektedir. Sektörün stratejik önemi, yatırım, işgücü, kredi ve ihracat gelirlerinde sahip olduğu büyüklüklerden ileri gelmektedir. Sektör, gıda işleme sanayinden sonra toplam sanayi üretiminde %27'lik pay ile ikinci sırada yer almaktadır. Mısır Tekstil sektörü emek yoğun bir sektördür. Sanayideki işgücünün %30'luk kısmı bu sektörde istihdam edilmektedir (İGEME, 2005: 14).

Tablo 1.3'de de görüldüğü üzere Mısır'ın hızlı büyüyen sanayi sektörlerinden birisi de çimento sektörüdür. Çimento üretimi 15 yıl içinde 30 milyon tona ulaşmıştır. Üretimdeki gelişmeler Mısır'ı çimento ithal eden ülke konumundan, çimento ihraç eden ülke konumuna taşımıştır. ABD'ye beyaz çimento ihraç eden ülkeler arasında Mısır, 8'inci sıraya yükselmiştir. Mısır, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde demir-çelik üretiminde birinci sırada yer almaktadır (İGEME, 2005: 12-13).

Mısır rafine petrol ürünleri üreten Afrika'daki en büyük üreticidir. Petrol sanayi, ihracat gelirlerinin yaklaşık %40'nı oluşturması ve milli gelirden %10'luk bir paya sahip olması nedeniyle, ülke ekonomisinde önemli bir role sahiptir. Petrol gelirleri döviz kazandıran dört ana sektörden biridir. Savunma sanayi tesislerinde ise yaklaşık 75.000 işçi çalışmakta olup, yıllık ihracat 300-500 milyon dolar arasında değişmektedir (GÜLKAYA, 2008: 5).

1.2.3.4. Enerji Kaynakları ve Madenler

Mısır, yer altı zenginlikleri yeterli bir ülkedir ve kömür dışında hammadde noksanlığı pek bulunmaz. Diğer Arap ülkeleri kadar olmasa da önemli bir petrol üreticisidir. Petrol, Batı Çölü, Sina yarımadası, Nil deltası ve Kızıldeniz'den çıkarılır. Nil deltasından ayrıca doğal gaz ve deniz suyunun buharlaştırılması ile tuz elde edilir. Kızıldeniz kıyılarında fosfat, Assuan'da demir, Sina yarımadasında manganez yatakları

vardır. Ülke enerji ihtiyacını petrol ve doğal gaz ile birlikte önemli ölçüde Assuan hidroelektrik santralinden elde eder (GÜMÜŞ, 2006: 144).

1912 yılında üretimine başlanan petrolün, yeni yatakların keşfedilmesiyle birlikte üretimi hayli artmıştır. 1993 yılı itibariyle, 3,5 milyar varil petrol, 348 milyar m³ doğal gaz rezervi vardır (ÖZEY, 2004: 204).

Ham petrol kaynakları (3,7 milyar barrel) bakımından kendi kendine yeterli olarak kabul edilen Mısır'da, enerji kaynakları bakımından yükselen sektör doğal gaz olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990 yılından bugüne yapılan araştırmalar sonucunda keşfedilen doğal gaz rezervleri 65 trilyon m³'e ulaşmıştır. 2003 yılının Temmuz ayında Mısır-Ürdün-Suriye-Lübnan doğal gaz hattı projesinin ilk aşaması olan Mısır-Ürdün hattı uygulamaya alınmıştır. Söz konusu projenin Türkiye, Kıbrıs ve Avrupa'ya taşınması yönündeki çalışmalar nihayetlenilme aşamasına gelmiştir. Mısır'da metalik ve metalik olmayan birçok maden yatağı bulunmaktadır. Bunlar arasında, demir, titanyum, krom, nikel, molibden, tungsten, bakır, çinko, kurşun, altın, niyobyum, talk, fosfat, kireçtaşı, mermer, sülfür, jips ve diğer süsleme taşları yer almaktadır (IGEME, 2005: 14).

1.2.3.5. Ulaşım

Ülkede ulaşım ağı kuzey-güney doğrultusunda gelişme göstermiştir. Genelde Nil vadisini izleyen ana kara ve demiryolları Yukarı Mısır'ı Aşağı Mısır'a bağlarlar ve gerçek bir ulaşım ağı görüntüsünü sadece Nil deltasında alırlar. Ayrıca tüm Akdeniz ve Kızıldeniz kıyılarını takip eden karayolları da mevcuttur. Öte yandan Nil nehri aynı zamanda Assuan ile Kahire arasında önemli bir ulaşım yoludur. Nehir üzerinde sefer yapan çok katlı modern gemiler hem iç ihtiyacı karşılarlar hem de turistik turlar açısından büyük önem taşırlar (GÜMÜŞ, 2006: 145).

İskenderiye, Port-Said, Suveys, ülkenin önemli ticaret limanlarıdır. Limanlardan genelde pamuk, petrol, şeker kamışı ve pirinç ihraç edilir (ÖZEY, 2004: 204).

Ülkede 45.600 km karayolunun, 42 bin km'si asfalt kaplı, 3.600 km'si stabilize edilmiştir. 2001 itibarıyla ülkede 9.432 km uzunluğunda demiryolu bulunmaktadır. Kahire'de 45 km uzunluğunda günlük 2 milyon yolcu kapasiteli metro, şehir içi ulaşım hizmeti vermektedir.

Mısır'da, 60'ın üzerinde sivil ve askeri amaçlı hava limanı bulunmaktadır. Kahire'den anılan hava limanlarına düzenli seferler mevcuttur. Kahire hava limanı hariç diğer hava limanları 1000-5000 yolcu kapasitelidir. Mısır hava yollarına ait 54 adet uçak bulunmaktadır.

Ülkede 12 adet liman bulunmakta olup, 1998 yılında çıkarılan 22 sayılı Kanun ile bunların bir kısmının özelleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu kanun yerli ve yabancı şirketlerin yap-işlet-devret şeklinde liman hizmetleri vermelerine imkan tanımaktadır. Limanlarda hizmet kalitesi ve ekipman kapasitesi düşüktür. Ayrıca, sektör bölgede bulunan Beyrut, Haifa limanlarının yoğun rekabeti ile karşı karşıyadır. Bu limanlarda faaliyet gösteren 13.500 adet gemi bulunmaktadır. Sektörün yıllık iş hacmi 1,9 milyar dolar dolaylarındadır. 2005 yılında liman kapasitesi ise 70,5 milyon tona ulaşmıştır (GÜLKAYA, 2008: 6-7).

1.2.3.6. Turizm

Turizm, Mısır ekonomisinin çok önemli gelir kaynaklarından biridir. Dünyanın yedi harikasından biri olan piramitlerin bu ülkede bulunması ve Eski Mısır uygarlıklarına ait pek çok tarihi eserin varlığı turizmin gelişmesinde önemli etki yapmıştır. Daha önce de değinildiği gibi, Mısır ekonomisi içinde Süveyş kanalı geçiş ücretlerinin katkısı da küçümsenemez boyuttadır.

M.Ö. 4. yüzyılda Sidon'lu Antipetros ilk defa, kendi çağında yeryüzünde mevcut olan yedi büyük ve güzel anıtı "Dünyanın Yedi Harikası" olarak adlandırmıştır. Bunlardan günümüze sadece Mısır Piramitleri ulaşabilmiştir. Diğerlerinin ise kısmen kalıntıları bulunabilmiş, hatta bazıları tamamen yok olmuşlardır (GÜMÜŞ, 2006: 145).

Özellikle dünyanın yedi harikasından biri olan piramidlerin bu ülkede yer alması ve eski Mısır Medeniyeti'ne ait çok sayıda tarihi eserlerin mevcudiyeti, turizmin gelişmesine büyük etki yapmıştır (ÖZEY, 2004: 205).

1982 yılında 1,4 milyon turist ağırlayan ülke 2003 yılında 5,2 milyon kişiye ulaşmıştır. Mısır'ı ziyaret eden turistlerin geldiği ülke grupları incelendiğinde, %39'nun Avrupalı, %14,5'nun ise Orta Doğu ülkelerinden olduğu görülmektedir (Tablo 1.4).

1997 yılında Luxor'da turistlere yönelik saldırılar ve bilahare 11 Eylül olayları ülke turizm gelirlerini derinden etkilemiştir. 2000/2001 mali yılında 4,3 milyar dolar olan turizm gelirleri 2001/2002 yılında 3,4 milyar dolar'a gerilemiştir.

Tablo 1.4
Ülke Gruplarına Göre Turist Dağılımı (2002-2005)

BÖLGE	2002/2003				2003/2004				2004/2005 Haziran-Aralık		
	Gece Sayısı	Bin Adet	Oran (%)	Değişim (%)	Gece Sayısı	Bin Adet	Oran (%)	Değişim (%)	Gece Sayısı	Bin Adet	Oran (%)
Avrupa	22.399	3.469	66,2	25,3	46.182	4.965	66	-20,9	30.295	3.226	39,0
- Batı	18.377	2.736	52,2	19	34.916	3.760	50,0	-26,6	22.385	2.343	28,3
- Doğu	4.022	733	14	56,2	11.226	1.205	16,0	27,1	7.910	883	10,6
Orta Doğu	7.213	1.179	22,5	15	18.297	1.736	23,1	-4,2	15.058	1.200	14,5
Afrika	1.106	168	3,2	16,6	2.553	221	2,9	-0,7	2.181	160	1,9
Amerika	1.164	168	3,2	-9,1	3.149	237	3,1	-43,4	2.415	176	2,1
Asya	1.117	253	4,8	16,6	2.762	349	4,6	-28,6	1.938	272	3,2
Diğer	12	2	-	-	59	4	0,01	-	35	1	0,1
Toplam		5.239				7.512				8.261	

Kaynak: Mısır Merkez Bankası

2002/03 mali yılında ise turizm gelirleri bir önceki mali yıla göre %10 artarak 3,8 milyar dolara yükselmiştir. Tablo 1.4'ü incelediğimizde 2003/2004 yılında ise Mısır'ı 7,5 milyon turist ziyaret ettiği görülmektedir. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında turizm gelirleri %44 oranında artarak 5,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2005 yılında ise turist sayısı 8,2 milyon olmuştur.

Turizm rakamlarında kaydedilen rekor gelişmeler de, cari işlemeler dengesi ve dış demeler dengesinin geneli üzerinde olumlu etki yaratmıştır. 2004 yılında yakalanan ivme 2005 yılında da sürmüş olup, turizm gelirleri 2005 yılı Ocak-Eylül döneminde 6.4 milyar dolara ulaşmıştır (IGEME, 2005: 9).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE - MISIR DIŞ TİCARETİ

2.1. TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı imparatorluğunda dış ticaret, 19. yüzyıla kadar önem taşımamıştır. Bu dönemde iç ticaret imparatorluk için daha önemliydi. Balkanlardan Anadolu ve Ortadoğu'yu içine alacak şekilde güneye Arabistan'a ve Mısır'a kadar uzanan geniş bir alanda yayılış gösteren Osmanlı imparatorluğu, ihtiyacı olan maddeleri yine kendi topraklarından sağlayabiliyordu. Toplam üretilen malların sadece %2'si kadar bir dış ticaret söz konusuydu. 19. yüzyılın başlarına kadar devam eden bu durum, savaşlar nedeniyle imparatorluk sınırlarının daralması, bazı malların artık sınırlar dışında kalan topraklardan getirilmesi zorunluluğu ve ülkenin mali bakımdan düştüğü güçlükler nedeniyle sona ermiş ve dış ticaretin payı artarak ekonomide önem kazanmaya başlamıştır. Osmanlı döneminde dış ticaret politikası genel olarak ihracatın sınırlandırılması, ithalatın ise artırılmasına dayanmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise, iç pazarlarda herhangi bir sıkıntının doğmaması ve fiyatlarda büyük dalgalanmaların oluşumunun engellenmesi düşüncesidir (KEPENEK ve YENTÜRK, 1997: 19).

Siyasi bağımsızlığa karşılık ekonomik bağımsızlığın gerçek anlamda sağlanamamış olması ve ülkenin kaynaklarının yetersizliği gibi faktörlerin etkisiyle Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu ilk yıllarda ekonomik yapıda büyük bir farklılaşma ortaya çıkmamıştır. Hakim ekonomik düzen daha çok tarımsal faaliyetlere dayanıyordu. Buna karşılık tarımsal ekonomiden sanayi ekonomisine geçiş ve ekonomik yapının buna göre düzenlenmesi fikri, ilk yıllardan itibaren sürekli gündemde yer almıştır. Bu farklılığın oluşabilmesi için bazı tedbirlerin alınması ve bazı planların uygulamaya konulması gerekmiştir. Bunun için öncelikle tarımsal ürünlerin işlendiği sanayi kollarının teşvik edilmesi düşünülmüştür. Fakat bu, dış ticaret açısından bazı küçük farklarla, aynı görünümün korunması anlamına da gelmektedir. 1923 yılında 50.8 milyon dolar düzeyinde olan ihracat ile 86.9 milyon dolar düzeyinde olan ithalat artarak, 1924-1929 döneminde ihracatta 74.8-102.7 milyon dolar, ithalatta ise 100.5-

129.0 milyon dolar arasında değişen rakamlara erişmiştir (Tablo 2.1) (AVCI, 2000b: 36).

2.1.1. 1980 Öncesi Dönem

Cumhuriyetin kuruluşundan 1980 yılına kadar, hükümetlerin, devamlılığı olan bir dış ticaret, dolayısı ile de ihracat politikası uyguladığı söylenemez. Bu dönem, genellikle devletçi ekonomi politikalarının uygulandığı bir süreç olmuştur. 1923-28 ve 1950-54 dönemlerinde, birincisi Lozan Antlaşması gereği, ikincisi ise bilinçli bir politika değişikliği niyetiyle, liberal dış ticaret uygulaması yaşanmıştır. Planlı dönemin başlangıcı ile ciddi bir ihracat politikası olmasa da, bir ithalat politikası uygulanmaya başlandığı ifade edilebilir. Aslında bu politika, "ithal ikameci politika" olarak adlandırılan yatırım politikasıdır (EGE, 2005: 2).

1932-1939 arasındaki yıllar Türk ekonomisinde, devletin ön planda yer aldığı ve bir çok yatırımları gerçekleştirdiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu döneme damgasını vuran ekonomik yaklaşım "devletçilik"tir (AVCI, 2000a: 35).

Tablo 2.1
1923-1979 Yılları Arasında Türkiye'nin Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1923	51	87	-36	138
1924	82	101	-19	183
1925	103	129	-26	232
1926	96	124	-28	220
1927	81	108	-27	189
1928	88	114	-26	202
1929	75	124	-49	199
1930	71	70	1	141
1931	60	60	0	120
1932	48	41	7	89
1933	58	45	13	103
1934	73	69	4	142
1935	76	71	5	147
1936	94	74	20	168
1937	109	91	18	200
1938	115	119	-4	234
1939	100	93	7	193
1940	81	50	31	131
1941	91	55	36	146
1942	126	113	13	239
1943	197	155	42	352

Tablo 2.1'in devamı

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1944	178	126	52	304
1945	168	97	71	265
1946	215	119	96	334
1947	223	245	-22	468
1948	197	275	-78	472
1949	248	290	-42	538
1950	263	286	-23	549
1951	314	402	-88	716
1952	363	556	-193	919
1953	396	533	-137	929
1954	335	478	-143	813
1955	313	498	-185	811
1956	305	407	-102	712
1957	345	397	-52	742
1958	247	315	-68	562
1959	354	470	-116	824
1960	321	468	-147	789
1961	347	510	-163	857
1962	381	622	-241	1.003
1963	368	688	-320	1.056
1964	411	537	-126	948
1965	464	572	-108	1.036
1966	491	718	-227	1.209
1967	522	685	-163	1.207
1968	496	764	-268	1.260
1969	537	801	-264	1.338
1970	588	948	-360	1.536
1971	677	1.171	-494	1.848
1972	885	1.563	-678	2.448
1973	1.317	2.086	-769	3.403
1974	1.532	3.778	-2.246	5.310
1975	1.401	4.739	-3.338	6.140
1976	1.960	5.129	-3.169	7.089
1977	1.753	5.796	-4.043	7.549
1978	2.288	4.599	-2.311	6.887
1979	2.261	5.069	-2.808	7.330

Kaynak: DTM

Türkiye'nin dış ekonomik gelişmelerden etkilenme süreci, serbest teşebbüs ve pazar ekonomisi kavramlarının 1950'li yıllardan itibaren dünyadaki iktisadi politikalara hakim olmasıyla başlar. Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrasında IMF (Uluslararası Para Fonu)'ye üye olmakla dış dünya ile ilişkilerini geliştirmek açısından ilk önemli adımını atmıştır (ALTUĞ, 2006: 3-11).

1946, 1958 (1960 yılında resmileştirilen) ve 1970 devalüasyonları sırasında ciddi önlemlere başvurulmuşsa da, bunlar uzun vadeli dış ticaret hedeflerine yönelik tedbirler olmaktan çok, ekonominin o gün var olan problemlerini çözmeye dönük

tedbirlerdir. Başka bir deyişle, dış ticaret hep dışsal bir bakiye olarak ele alınmıştır. Özellikle 1960 öncesi uygulanan politikalar, dış ticaretten çok, ekonomiyi yönetebilmek için uygulamaya konulan, ithalatı kısıtlama ve üzerinden malî amaçlı vergi alma ve iç piyasada mal kıtlığına sebep olmamak için uygulanan ihracatı kontrol altında tutma politikalarıdır. Yani, bu dönemde yatırımların finansmanı amacıyla sağlanan kredilerin ötesinde, dış dünya ile çok fazla ilgili olduğu söylenemez. Halbuki 1980 (özellikle 1984) sonrasında uygulanan dış ticaret politikaları, dönemsel politikalar olmaktan çok, belli bir ekonomik düzeni oluşturmaya yönelik politikalarlardır. Yukarıda özetle açıklanan gelişmelerin ışığında, 1980 öncesini ekonomi tarihçilerinin analiz ve yorumlarına bırakmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ancak burada, özellikle 1960 öncesindeki ulaşım imkanlarının oldukça sınırlı olması nedeniyle, Türk ihraç ürünlerinin kıyı ve kıyıya yakın bölgelerde üretilen tarım ürünlerinden oluştuğunu, iç bölgelerde üretilen malların kolayca ihracata yönlendirilebilmesinin mümkün olmadığını da ifade etmek gerekir (EGE, 2005: 2).

2.1.2. 1980 Sonrası Dönem

1980'li yıllar, ithal ikameci sanayileşme politikasının yerine ihracata yönelik sanayileşmenin teşvik edildiği bir devredir. Türk sanayii açısından bu, büyük bir dönüşüme de işaret eder. İlk yıllarda bu dönüşüm, istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir. 1980'li yılların başında gerçekleştirilmek istenilen dönüşüm, 1990'lara doğru sağlanmıştır (AVCI, 2000a: 54).

Tablo 2.2
1980-2008 Yılları Arasında Türkiye'nin Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1980	2.910	7.909	-4.999	10.819
1981	4.703	8.933	-4.230	13.636
1982	5.746	9.235	-3.489	14.981
1983	5.728	9.235	-3.507	14.963
1984	7.134	10.757	-3.623	17.891
1985	7.958	11.343	-3.385	19.301
1986	7.457	11.105	-3.648	18.562
1987	10.190	14.158	-3.968	24.348
1988	11.662	14.335	-2.673	25.997
1989	11.625	15.792	-4.167	27.417
1990	12.959	22.302	-9.343	35.261

Tablo 2.2'in devamı

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1991	13.594	21.047	-7.453	34.641
1992	14.715	22.871	-8.156	37.586
1993	15.345	29.428	-14.083	44.773
1994	18.106	23.270	-5.164	41.376
1995	21.637	35.709	-14.072	57.346
1996	23.224	43.627	-20.403	66.851
1997	26.261	48.559	-22.298	74.820
1998	26.974	45.921	-18.947	72.895
1999	26.588	40.671	-14.083	67.259
2000	27.774	54.503	-26.729	82.277
2001	31.334	41.399	-10.065	72.733
2002	36.059	51.554	-15.495	87.613
2003	47.253	69.340	-22.087	116.593
2004	63.167	97.540	-34.372	160.706
2005	73.476	116.773	-43.297	190.249
2006	85.534	139.576	-54.041	225.110
2007	107.212	170.057	-62.844	277.270
2008	131.965	201.960	-69.994	333.925

Kaynak: DTM

24 Ocak Kararları olarak adlandırılan ekonomik politika seti, genel anlamda bir dış ticaret politikası değişikliği, daha yalın bir ifade ile, dış dünyaya entegre olmaya başlama operasyonudur. Çünkü, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin o günkü yöneticilerini bu kararları alma noktasına getiren, ekonominin dış dengelerinin tamamen bozulmuş olmasıdır. Bu bozukluk o boyuta ulaşmıştır ki, Türkiye'nin mal ihracatı, petrol faturasını bile karşılayamaz duruma gelmiştir. O gün yapılan ilk uygulama, TL'nin değerinin düşürülmesi olmuştur. 1 ABD doları 47 liradan 70 liraya yükseltilmiştir. TL'nin devalüasyonuna ek olarak ihracatta sübvansiyon uygulamasının kapsamı genişletilmiş, TL'nin değeri zaman içinde sürekli olarak düşürülmüştür. 1984 yılında ise, ithalatta uygulanan kontrol ve yasakların kaldırılması süreci başlatılmıştır (EGE, 2005: 2).

Tablo 2.2'e baktığımızda 1987 yılı itibariyle, ihracat, 1980 yılına göre yüzde 250, ithalat ise yüzde 80 oranında artmıştır. Ancak 1987 ve daha sonraki dönem, ihracattaki başarılı performansın, 1980'lerin birinci yarısına göre daha sınırlı kaldığı bir dönem olmuştur. 1980 sonrasında ithalatta görülen gelişmeler dikkat çekicidir. Özellikle 1984 sonrasında başlatılan liberalleşme ve hızlı ekonomik büyüme sonucunda ithalatın artışı, ciddi şekilde yüksek olmuştur. İthalatta yaşanan artışların, dönemsel sıçramalar şeklinde yaşandığı gözlenmektedir. Örneğin, 1985 yılında 11,3 milyar dolar olan ithalat

1989 yılında mütevazı sayılabilecek bir artışla, 15,8 milyar dolara kadar yükselmiş, ancak, 1990 yılında bir sıçrama ile 22,3 milyar dolara tırmanmıştır. 1990 sonrasında yeniden duraklayan ithalat 1993 yılında 29,4 milyar dolara yükselmiş, 1994 yılındaki istikrar tedbirleri uygulamaları sonucunda yaşanan ciddi boyuttaki azalma gözardı edilirse, 1995, 1996 ve 1997 yıllarında yaşanan gelişmeler oldukça anormal boyutlarda olmuştur.

Bu dönemde, liberalleşme hareketlerinin yanı sıra, yüksek oranlı GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) büyümesi, 1996 yılında AT ile oluşturulan Gümrük Birliği, ithalatta yaşanan bu gelişmelerin başlıca etkenleri olmuştur. Bu dönemde, ithalatın mal kompozisyonunda ciddi bir yapısal değişme yaşanmamıştır. Her ne kadar hammaddelerin payı ithalat içinde azalmışsa da, bu gelişmede petrol ve diğer hammadde fiyatlarında zaman zaman yaşanan düşüşler önemli bir etkidir. Tüketim malı ithalatının gösterdiği gelişme ise, kendi boyutunda önemli olmuştur. Tüketim malı ithalatının payı yüzde 10'un altında olduğu için, bu grubun payında yaşanan birkaç puanlık değişme toplam ithalat açısından ciddi bir gelişme olarak ortaya çıkmamaktadır. Ancak, özellikle 1990, 1996 ve 1997 yıllarında tüketim malları ithalatının gösterdiği performans dikkat çekicidir. 1996 yılında son 30 yılın ikinci en büyük GSMH büyümesi yaşanmıştır. Özellikle, bankacılık kesiminin bireysel tüketici kredilerinin ve TL'nin reel olarak değer kazanmasının da katkısıyla, binek otomobili talebinde yüksek bir artış yaşanmış, bu da, önemli ölçüde ithal otomobil ile karşılanmıştır. 1996 yılından itibaren ise, Gümrük Birliği nedeniyle tüm tüketim mallarının, özellikle de dayanıklı tüketim mallarının koruma seviyesinin azalması, bu grup mallardaki artışın, doğal olarak, yatırım malı ve hammadde ithalatındaki artıştan yüksek olması sonucunu doğurmuştur (EGE, 2005: 3).

Üç temel bölge itibariyle bakıldığında, Türkiye'nin ihracatındaki coğrafi yoğunlaşmaya benzer bir yoğunlaşma dünya ticaretinde de görülür. Amerika kıtasının kıta içi ticareti yüzde 50'nin üzerindedir. Tek bir bölge olarak ele alındığında Avrupa, Afrika, Ortadoğu ve BDT ülkelerinin toplam ihracatının coğrafi yapısına bakıldığında, bölge içi ticaretin yüzde 75 dolayında olduğu görülür. Asya bölgesinde de durum farklı değildir. Ortadoğu bölgesi dışındaki Asya içi ticaret yüzde 50 dolayındadır. Bu nedenle,

Türkiye'nin ihracatının Avrupa, K. Afrika, Ortadoğu ve BDT alanında yoğunlaşmış olması doğal bir sonuçtur. Sanayileşme seviyesi arttıkça ve Türkiye'nin ticaret hacmi büyüdükçe, dünyanın diğer bölgeleri ile olan ticarî ilişkilerinin hacmi de artacaktır (EGE, 2005: 7).

1980'li yılların başına kadar bir tarım ülkesi olarak kabul edilen ülkemizin ihracat ürünleri içinde baş sırayı tarımsal ürünler (ihracatın % 70'i) almış, bunu, mamul ve yarı mamul ürünler (besin maddeleri ve sanayi hammaddesi-ihracatın % 8'i) madenler (% 10) ve hayvansal ürünler (% 11) izlemiştir. Tarımsal ürünler içinde ise "Şark Tütünü" adıyla satılan tütün baş sırayı almış, bunu pamuk, fındık, çekirdeksiz kuru üzüm, kuru incir, antep fıstığı, ceviz, badem, turunçgil ve diğer yaş ve kuru meyveler izlemiştir. Ülkemizde çok miktarda tahıl türü özellikle buğday yetiştirilmesine karşın tüketimin fazla oluşu ihracat içindeki payını düşürmüştür. Hayvansal ürünler arasında dokuma sanayinde kullanılan yün, tiftik, ipek, deri, kürk, yumurta, balık, canlı hayvan, sayılabilir. Bunların ihracat içindeki payı yıldan yıla değişiklik göstermekle birlikte önemini daima korumuştur (ERTİN, 1998: 220).

Bu dönemde başta krom olmak üzere, bakır demir, manganez, boraksit, çinko, kurşun, tuz vb. ihraç edilen başlıca madenleri oluştururken, halı, içki, pamuklu dokuma, konfeksiyon ürünleri, konserve, deri ürünleri, cam ve seramik, vb. gibi ürünler dış satımda yer almıştır. İthal ürünler arasında ise hemen her zaman baş sırayı petrol ve çeşitli makineler almıştır. Bu ürünlerin baş sırayı almasında ülkemizin Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sanayileşme çabalarının büyük etkisi vardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında tekstil ürünleri de satın alan ülkemiz yıllar içinde bu sanayi kolunda oluşan gelişmelere bağlı olarak bu ürünleri ihraç eden konuma gelmiştir. Sanayideki gelişmelere bağlı olarak boya, ilaç, plastik maddeler, kauçuk, kağıt sanayinde kullanılan çeşitli kimyasal karışımlar diğer ithal ürünleri arasında yer almıştır. Ayrıca ülkemizde yetişmeyen bazı tarımsal ürünler (kahve, kakao, karabiber) de ithal edilmektedir (DTM, 1998: 7).

Tablo 2.2'de görüldüğü gibi Türkiye'nin ihracatı 1994-2004 yılları arasında, dünya ihracat artış hızının üzerinde bir artışla, yıllık ortalama %12.5 artış göstermiş, bunun sonucu dünya ihracatındaki payı 1994'de %0.42'den 2004'te %0.70'e

yükselmiştir. Fakat ithalatın gelişmesine baktığımızda, ithalat artış hızının ihracat artış hızından daha yüksek olduğu görülür (%14.3). Bu artış dünya ortalamasının yaklaşık iki katıdır (%7.6). Benzer gelişme hizmet ticaretinde de gözlenmektedir. Türkiye'nin hizmet ihracatı aynı dönemde dünya hizmet ihracatının üzerinde gerçekleşmiş (%11), fakat hizmet ithalatı dünya ortalamasının %57'si üzerinde bir artış göstermiştir. Türkiye'nin ihracatının iyi bir performans göstermesine karşın ticaret dengesindeki açığın giderek artmasının, ithalattaki artıştan kaynaklandığı açıkça görülmektedir (AKTAN, 2006: 69-100).

Sonuç olarak, 21'inci yüzyılın ilk on yıllık döneminde Türkiye'nin mal ihracatının 100 milyar dolar düzeyine ulaşacağı ifade edilebilir. Hiç kuşkusuz bu büyüklükteki ihracatın yaklaşık 30-40 milyar dolarlık bölümünü makine ve ulaşım araçları sektörü ürünleri oluşturacaktır. Tarımsal ürün ihracatının bugünkü büyüklüğünün birkaç katına ulaşarak 15-20 milyar dolar civarına yükseleceği ifade edilebilir. Geri kalan 40-55 milyar dolarlık ihracatın tekstil ve hazır giyim, demir-çelik ve diğer sektörlerin ürünlerinden oluşacağı söylenebilir (EGE, 2005: 13).

2.2. MISIR DIŞ TİCARETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Mısır Arap Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana kesintisiz dış ticaret açığı veren bir ülke konumundadır. 1970'li yılların başında 400 milyon tutarındaki bu açık, açık kapı politikası sonucunda artış göstermiştir. 1980'li yılların başında artan dış kredi imkanları ve petrol gelirleri nedeniyle ithalatta artış görülmüş, ancak, 1984-1986 yılları arasında dış borç geri ödemeleri baskısıyla azalış izlenmiştir. Bu yılları müteakiben ihracat ve ithalatta artışlar izlenmiş, ekonomik reform neticesinde ticaret açığı azaltılmıştır (KOSGEB, 2003a: 14).

1990'ların başında başlatılan ekonomik reformlarla petrol dışı ihracatın artırılması hedeflenmiştir. Geçmişte ihracatın başarısız olmasının bir nedeni olarak Mısır poundunun rekabet gücünün olmaması gösterilmiştir. Buna yanıt olarak 2000'den beri paranın değerini % 45 düşüren devalüasyonlar yapılmıştır. İhracatın diğer önemli sorunları olarak; pazarlama yöntemlerinin ve taşımacılığın yetersizliği, yerli üretimin ve

iş gücünün verimli olmaması, yetersiz teknoloji ve engelleyici bürokrasiden bahsedilebilir. Mısır'ın sanayi altyapısını güçlendirerek ve çeşitlendirerek kendisine yakın ve büyük bir pazara girmesi için AB Ortaklık Anlaşması'nın büyük önemi vardır. 2004'de ihracat her üç aylık dönemde de artmıştır. Özellikle petrol fiyatlarının yükselmesi ile bu kalemden önemli artış olmuştur. Ancak ithalattaki artış bu farkı gidermiştir. İthalatın artmasının bir başka nedeni doların Avro karşısında % 10 değer kaybetmesine bağlanmaktadır. AB en önemli ticaret ortağıdır. Mal ve hizmet ihracatının artışı, formal ve informal döviz kısıtlamalarının kaldırılması ve iç talebin güçlenmesine paralel olarak yabancı döviz likiditesi güçlüdür. 2004'de cari hesap fazlası verilmesinin ana nedeni, turizm gelirlerindeki büyük artıştır. Mısır Merkez Bankası Şubat 2005 başında yabancı döviz rezervinin son beş yılın en yüksek seviyesine, 16.6 milyar dolara ulaştığını açıklamıştır. Faiz oranlarının yüksekliği ve döviz değişim oranlarının istikrarlı olması nedeniyle 1991'den 1998'e kadar ülkeye önemli yabancı döviz girişi olmuştur. Ancak 1997-1998 Asya ve Latin Amerika krizlerinden sonra uluslararası piyasalar dolar-Mısır poundu kancasında sıkı bir orana bağlı kalınmasının poundu aşırı değerlendirdiğini düşünerek kaygılanmıştır (İYİLER, 2006: 8).

Sonrasında resmi rakamlara göre 2000-2004 arası % 45'lik devalüasyon yapıldığı belirtilmektedir. Mısır 1990'lardan itibaren sıkı döviz kontrolünden vazgeçmiştir. Ancak son yıllarda ithalatı sınırlamak için informal yöntemler uygulamaktadır. Mart 2003'de çıkan 506 sayılı Başbakanlık Kararnamesi ile ihracattan kazanılan dövizin yedi gün içinde ticari banka oranlarıyla Mısır pounduna çevrilmesi gerekmektedir. Geri kalan % 25 yabancı döviz cinsinden tutulabilir.

Buna göre ihracat dolar olarak yaklaşık 8.873 milyar, ithalat ise 14.176 milyar dolardır. En önemli ticaret ortakları ihracatta; İtalya, ABD, İtalya, İspanya, Hollanda, Hindistan ithalatta ise; ABD, Almanya, Çin Halk Cumhuriyeti, İtalya ve Cezayir'dir. Başlıca ihraç ürünleri; petrol ve petrol ürünleri, pamuk, tekstil, tarım ürünleri (pirinç, narenciye), başlıca ithal ürünleri; makina, otomotiv yedek parçaları, buğday, mısır, tütün, et ve ilaçtır.

Tablo 2.3
Ana Sektörlere Göre Dış Ticaret Dengesi

2005/2006 (Milyon \$)	İhracat	İthalat	Denge
Petrol ve ürünleri	10.222,4	5.359,2	4.863,2
Gıda	326,6	1.560,0	-1.233,4
Bakliyat	260,7	1.391,2	-1.130,5
Tekstil	1.017,4	793,0	224,4
Elektrik-Elektronik	325,8	1.674,7	-1.348,9
Metal ve ürünleri	1.472,8	2.224,2	-751,4
Otomotiv	161,6	1.649,1	-1.487,5

Kaynak: Mısır Merkez Bankası.

Mısır İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana daima dış ticaret açığı vermiştir. Tablo 2.3'de de görüldüğü gibi petrol ve ürünleri ile tekstil haricinde dış ticaret açığı oluşmuştur. 1998'de petrol fiyatlarının düşmesi sonrası yaşanan krizde hükümet ithalatı sınırlamak için sıkı önlemler almıştır. Bu tarihten sonra, döviz değişim oranlarındaki esnekliğin de katkısıyla ithalat düşmüştür.

1965'de ihracattaki payı %71 olan tarım 2002/2003 döneminde %14'e düşmüştür. Tarımın yerini fuel-oil, mineraller, metaller ve imalat sanayi ürünleri almıştır. Mısır sanayisinin ve petrol üretiminin artması ihracata da yansımaktadır. 1990'lı yılların başlarında tarım sektörü ve ihracatın yapısında ortaya çıkan gelişmeler şunlardır: Pamuk, portakal ve domates ana tarımsal ürün ihraç kalemleri olup, toplam tarım ürünleri ihracatının % 90'ını oluşturmuştur. Pamuk ihracatı düşmüştür. Mısır, dünya pazarlarında pamuk fiyatlarını belirleyici olmaktan çıkmıştır. AB, tarım ürünleri açısından en büyük ticaret ortağı olmuştur. Pamuk %30, pirinç %50, sebze % 45 ve meyve % 2.5.

1990'ların ortalarında devlet pamuk üretim, ihracat ve pazarlamasının serbestleştirilmesini ön plana almıştır. 1990-1998 döneminde tarım ürünlerinin işlenmemiş olarak ihracatından, düşük düzeyde olmakla birlikte işlenmiş tarım ürünleri ihracatına yönelik gözlenmektedir. 1990'lı yılların tarım politikasına ilişkin diğer önemli bir gelişme ise artan talebe karşılık, bahçecilik ürünleri üretimine ağırlık verilmeye başlanmasıdır. Patates, narenciye gibi geleneksel ürünlerin yanında, çilek, yeşil fasulye ve üzüm gibi ürünlerin üretimi gelişmeye başlamıştır. Buna ilave olarak, taze sebze ve

meyve ihracatının yanı sıra yarı işlenmiş, kurutulmuş meyve ve sebze ihracatı da yükselmeye başlamıştır (KTM, 2006: 25).

Mısır'ın bahçecilik ürünleri ihracat potansiyeline bakıldığında; çilek (140 milyon dolar), üzüm (180 milyon dolar), kavun, karpuz ve mango'da (90 milyon dolar) ciddi ihracat potansiyeli bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü verilerine göre Mısır ihracat profilinin göreceli olarak konsantrasyonu yüksektir. S. Arabistan dışında Mısır'ın ilk on ihraç pazarı ABD ile bazı AB üyeleridir (özellikle İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere). Mısır tarım ürünleri ihracatında ülke konsantrasyonunun yanı sıra ürün konsantrasyonu bulunduğu da söylenebilir. AB, Mısır ihracatının yaklaşık yarısını, ithalatının ise % 40'ını oluşturmaktadır. Taraflar arasında imzalanan Ortaklık Anlaşmasının Mısır ticaretini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Mısır'ın rakiplerinden çoğu (Fas, Tunus ve İsrail) AB ile anlaşmaya varmışlardır. Bununla birlikte, patates dışında birçok üründe Mısır AB'ye ihracatında kotaların çok uzağında kalmaktadır. Mısır'ın COMESA (Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri Ortak Pazar Anlaşması) ülkelerine ihracatı 1999 yılında bir önceki yıla göre % 140 oranında artış göstermiştir (IGEME, 2005: 22).

Tablo 2.4
Ürün Gruplarına Göre Mısır'ın İhracatı (2002-2007) (Milyon \$)

	2002/03	2003/04	2004/2005	2005/2006	2006/2007
TOPLAM	8.205	10.454	13.833	18.455	22.017,5
- Petrol ve ürünleri	3.195	4.012	5.478	10.429	10.266,3
- Pamuk	199	202	138	146,3	109,8
- Ham maddeler	287	473	593	668	617,5
- Patates	3,3	4,6	1,3	2,3	17
- Narenciye	12,3	13,2	24,2	38,3	32,1
- Tıbbi Bitkiler	15,7	5,6	7,7	3,9	4,1
- Yarı mamuller	658	764	776,3	1.188	1.982,1
- Pamuk İpliği	153,1	146,8	117,2	104,7	128,9
- Nihai Ürünler	3.017	3.972	5.347,70	5.171,00	7.519,1
- Pirinç	63,2	57,8	140,6	136	145,8
- Eczacılık Ürünleri	129,9	209,1	215,2	124,5	238
- Gübre	86	124,9	149,6	138,5	306
- Halı	62,5	105,6	110,8	107,7	124,5
- Demir-çelik	155,1	407,8	622,8	471,3	642,4
- Alüminyum	147,6	149,3	220,5	131,7	119,3
- Hazır Giyim	218,3	257,1	296,9	350,5	453,6
- Pamuk Tekstili	120,1	209	305,8	226,3	258,9
- Diğerleri	849	1.031	1500	996,9	1.522,7

Kaynak: Mısır Merkez Bankası

Tablo 2.5
Ürün Gruplarına Göre Mısır'ın İthalatı (2002-2007) (Milyon \$)

	2002/03	2003/04	2004/2005	2005/2006	2006/2007
TOPLAM	14.821	17.975	24.192	30.441,0	37.834,2
- Petrol ve ürünleri	991,2	1.524,60	2.448,40	2.588,5	2.775,8
- Ham maddeler	2.689,9	3165,8	4.326,90	5.175,9	5.646
- Pamuk	14,3	77,1	69,3	96,2	132,6
- Ham Petrol	1.382,30	1.113,90	1.638,90	2.844,2	1.560,2
- Buğday	563,9	1.024,80	1.107,10	887,8	1.046,6
- Yarı mamüller	4.395,5	5.247,20	6.803,10	8.415,6	10.531
- Plastik ve Ürünleri	437,4	487,5	677,7	651,4	911,2
- Demir ve Çelik Ürünleri	711,2	787,7	965,9	1.454,4	1.904,1
- Yatırım Ürünleri	3.178,9	3.506,40	4.894,50	7.887,6	9.845,2
- Bilgisayar	137,1	142,2	154,2	203,7	337,8
- Araba Yedek Parçası	368,6	319,4	411,5	827,2	272,8
- Tel ve telg. Elektrik Aletleri	236,2	154,5	234,3	263,0	431,1
- Demir-çelik	155,1	407,8	622,8	-	-
- Tüketim Malları	2.592,6	2.930,7	3.201,9	3.530,9	5.281,3
- Araba	180,2	143,4	239,9	388,3	592,2
- Hazır Giyim	82,2	102,9	137,0	177,3	310,5
- Eczacılık ürünleri	499,1	476,9	524,6	627,4	887,4
- Diğerleri	972,2	1.911,6	2.518	2.832,5	3.754,9

Kaynak: Mısır Merkez Bankası

Tablo 2.4'e bakıldığında Mısır'ın ihracatında ilk sırayı petrol ve ürünlerinin aldığı görülmektedir. Mısır'ın ithalatını incelediğimizde (Tablo 2.5) yarı mamül ürünler ilk sırada yer almaktadır.

Mısır'ın ticari ilişkisi, eskiden İngiltere ileydi. Çünkü ülke üzerinde bugün de hissedilen bir İngiliz egemenliği vardı. Ancak sık sık taraf değiştirmesi ile ABD ve SSCB (BDT) arasında ticari denge kurulmaya çalışıldı (ÖZEY, 2004: 205).

Mısır DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü)'ye 1995 yılında katılmıştır. Ticaretinin % 90'ı DTÖ üyesi ülkelerle yapılmaktadır. Mısır DTÖ kurallarını tam olarak uygulamada daha uzun bir geçiş dönemini elde etmiştir. Ayrıca gelişmekte olan ülke pazarlarına girmede önemli tavizler elde etmiştir. Mısır önemli bir pamuk üreticisi olarak gelişmiş ülkelerin kendi pamuk üreticilerine sağladığı yüksek sübvansiyonlardan dolayı fiyatta rekabet edememektedir. Mısır, DTÖ içinde gelişmekte olan ve az gelişmiş, yoksul ülkelerin bir blok olarak hareket ederek, ortak çıkarlarını savunması gerektiğini

düşünmektedir. Bu kapsamda Türkiye ile işbirliği imkanlarına inanmaktadırlar (İGEME, 2005: 26).

Mısır'ın çeşitli ülkeler veya ülke grupları ile yapmış olduğu ticaret anlaşmaları şunlardır:

IRAK: Irak ile Mısır arasında STA (Serbest Ticaret Antlaşması) oluşturulmasına ilişkin Protokol 18.1.2001 tarihinde imzalanmış ve 8.7.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşmada, Mısır ve Irak menşeli tüm ürünlere gümrük vergilerinden muafiyet öngörülmektedir (IGEME, 2005: 26).

LİBYA: Libya ile Mısır arasında Ticaret ve Gümrük Anlaşması 3.12.1990 yılında imzalanmış ve 18.6.1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu anlaşma çerçevesinde, iki ülkenin dış ticaret mevzuatında yer alan koşullar saklı kalmak kaydıyla, tüm Mısır ve Libya menşeli ürünler gümrük vergilerinden muaf olarak iki ülke arasında ticarete konu olmaktadır.

SURİYE: Suriye ile Mısır arasında Ticaret Anlaşması 19.7.1991 tarihinde imzalanmış ve 1.12.1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu anlaşmaya göre muafiyet sadece gümrük vergilerini kapsamakta, tarifeler dışında kalan KDV ve diğer vergiler muafiyet dışında tutulmaktadır.

LÜBNAN: Lübnan ile Mısır arasında Ticari Değişimin Birleştirilmesi Programı Anlaşması 10.9.1998 tarihinde imzalanmış ve 15.3.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

ÜRDÜN: Ürdün ile Mısır arasında STA, 10.12.1998 tarihinde imzalanmış ve 21.12.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşmada, Mısır ve Ürdün menşeli ürünlerin tarifelerinde 1.1.1999 tarihinden başlamak üzere kademeli indirimle gidilerek 2005 başında tarifelerin sıfırlanması öngörülmüştür.

FAS: Fas ile Mısır arasında Serbest Dolaşım Anlaşması 27.5.1998 tarihinde imzalanmış ve 28.4.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşma ile Mısır ve Fas menşeli ürünlere muafiyet tanınmaktadır (IGEME, 2005: 28).

TUNUS: Tunus ile Mısır arasında Serbest Ticaret Anlaşması 5.3.1998'de imzalanmış, 15.3.1999'da yürürlüğe girmiştir. Gümrük vergisi % 0-20 arasında olanlar 2005'den itibaren sıfırlanmıştır. % 20'den yüksek olanlarda tamamen sıfırlamanın 2007 sonuna kadar yapılması planlanmıştır.

COMESA (Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri Ortak Pazar Anlaşması): Üye ülkeler arasında 1982 yılında yürürlüğe giren tercihli ticaret anlaşmasının yerini almak üzere, 8.12.1994'te imzalanmış, Mısır 1998 yılının Mayıs ayında bu gruba üye olmuştur. Bir ürünün muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için üye ülkelerde üretilen ürünün minimum % 45'nin yerli katkı olması gerekmektedir.

GAFTA (Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı Anlaşması): Araplar arası ekonomik bütünleşmenin temelleri 50 yıl önce atılmıştır. Arap Ligi 1945 yılında kurulmuştur. 1981 tarihli Araplararası Ticaretin Teşviki ve Kolaylaştırılması Anlaşması 1997 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve 18 Arap ülkesi tarafından imzalanan GAFTA 1 Ocak 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. İlk etapta her yıl % 10 gümrük indirimini öngörüp 2005 yılı başından itibaren gümrükler tamamen sıfırlanarak ticaretin serbestleştirilmesi kabul edilmiştir.

AGADİR DEKLERASYONU: Ürdün, Mısır, Fas ve Mısır arasında 8.5.2001 tarihinde yapılan Agadir Deklerasyonu çerçevesinde bu ülkeler arasında serbest değişim bölgesi oluşturulması kararlaştırılmıştır. Konuya ilişkin olarak müzakereler 2003 yılının başlarında tamamlanmıştır.

AB-MISIR ORTAKLIK ANLAŞMASI: AB ile Mısır arasında STA oluşturulmasını da kapsayan Ortaklık Anlaşması görüşmeleri 1995 yılında başlamıştır. 25 Haziran 2001 tarihinde imzalanan anlaşma 1.6.2004'den itibaren geçici olarak uygulanmaya başlamıştır. Anlaşma sadece ekonomik değil, politik, güvenlik, sosyal ve kültürel bağları da kapsamaktadır. Ancak anlaşmanın en önemli boyutu ticarete liberalizasyonu öngörmesidir.

ABD, Mısır, İsrail Nitelikli Sanayi Bölgesi Anlaşması (Qualified Industrial Zones-QIZ): QIZ yaklaşımı 1996 yılında ABD tarafından Orta Doğu'da barışın sağlanmasına katkıda bulunması için öncelikle Ürdün, İsrail ve Mısır düşünülerek başlatılmıştır.

Mısır, ABD ve İsrail arasında, içinde % 11.7 oranında İsrail girdisi bulunan ve Mısır'da Nitelikli Sanayi Bölgeleri'nde üretilmiş ürünlerin ABD pazarına gümrüksüz girmesini düzenleyen QIZ anlaşmasına ilişkin Mısır-İsrail protokolü 14.12.2004 tarihinde imzalanmıştır.

QIZ statüsü verilen yerlerde ve İsrail'de yapılan üretimde kullanılan materyallerin ve doğrudan maliyetlerin bitmiş üründeki oranının % 35'i geçmesi gerekmektedir. Ürünler ABD'ye doğrudan QIZ bölgesinden ihraç edilmelidir. QIZ'den sadece tekstil ve hazır giyim firmaları değil, ayakkabı, deri ürünleri, gıda ve içecek ve cam eşya sektörleri de yararlanabilir. Anlaşmanın amacı Orta Doğu'da refahı ve istikrarı sağlamak için bölgesel entegrasyonu desteklemektir.

Pan Arap Serbest Ticaret Alanı (Pan Arab Free Trade Area-PAFTA): 17 ülkeyi içine alan PAFTA 1 Ocak 2005'de oluşturulmuştur. 300 milyon kişiyi içine alan bu bölgede 2008'de gümrük birliği oluşturulmuştur, 2020'de ise ortak pazar oluşturulması hedeflenmiştir. Mısır, yukarıda yer alan ülkeler veya ülke gruplarının yanısıra diğer Afrika ülkeleri, ABD, Hindistan ve Romanya ile de tercihli ticaret anlaşması yapılması yönünde girişimlerde bulunmaktadır (IGEME, 2005: 29-31). Türkiye ile Mısır arasında da STA oluşturulmuştur. Bu konuya ilişkin bilgiler Türkiye-Mısır Serbest Ticaret Anlaşması bölümünde değerlendirilmektedir.

2.3. TÜRKİYE-MISIR TİCARİ İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye ile Mısır arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk ticaretimizin 1962 yılında başladığı görülmektedir.

Türkiye- Mısır arasındaki ticari ilişkiler en son 04.10.1996 tarihinde imzalanan Ticaret Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. Diğer taraftan Mısır ile çeşitli alanlarda işbirliği anlaşmaları bulunmaktadır. Bunlar arasında, çifte vergilendirmenin önlenmesi, karşılıklı yatırımların teşviki ve korunması, ekonomik ve teknik işbirliği, KEK (Karma Ekonomik Komisyon) Protokolü ve Serbest Ticaret Anlaşması yer almaktadır.

Mısır'la 1962 yılında ilk ihracatımız 1 milyon dolarla başlamıştır. 1963 ve 1964 'te azalma gösteren fakat, 1965'te % 88 artarak 1,4 milyon dolar seviyesine çıkan satışıımız 1969'a kadar durağan bir seyir göstermiştir.1969'da ise % 64 artışla 2,6 milyon dolara yükselmiştir. Bunun sonrasındaki beş yılda ihracat rakamlarında büyük farklılıklar göze çarpmamaktadır. 1974-1978 yılları arasında Kıbrıs sorunu nedeniyle ekonomik anlamda yalnız bırakılan Türkiye, yönünü Ortadoğu ülkelerine çevirmiştir. Bu da Mısır ile olan ticaretimize olumlu yansımış, sonrasında, 1979 yılında % 165 artışla satışıımız 50 milyon seviyesini yakalamıştır. Bu dönem içindeki en büyük yükselişimiz 1982'de bir önceki yıla göre % 100 artışla 145 milyon dolar olarak gerçekleştirilmiştir. 1983'teki azalışı dikkate almazsak 1990'a kadar ihracatımızın genelde yıllık 150 milyon dolar seviyesinde seyrettiği görülmektedir.

Tablo 2.6'ya baktığımızda 1962'den 1990'a kadar iniş ve çıkışlara rağmen süreklilik gösteren ihracatımız karşısında, ithalatımız için aynı şeyleri söylemek mümkün olmamaktadır. 1962'de 204 bin dolarla başlayan ithalatımız ancak 1966 yılında 1 milyon seviyesini aşarak 1,6 milyon dolara ulaşabilmiştir. 1967'de yaklaşık %50 azalmayla 857 bin dolarlık alım gerçekleştirilmiştir. 1969'daki ithalatımız önemli bir artışla 6 milyon dolara yükselmiştir. Bu miktarı 1972 ve 1974 yıllarında da yakalayan ithalatımız, bu dönemdeki en büyük artışını Kıbrıs sorununa denk gelen bir tarih olan 1978 yılında 32 milyon dolar olarak gerçekleştirmiştir.

Tablo 2.6
1962-2008 Tarihleri Arasında Türkiye-Mısır Dış Ticareti

Birim: \$

Yıllar	Türkiye İhracatı	Türkiye İthalatı	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi
1962	1.060.856	204.641	1.265.497	856.215
1963	891.566	751.519	1.643.085	140.047
1964	786.360	951.500	1.737.860	-165.140
1965	1.472.931	557.759	2.030.690	915.172
1966	1.310.555	1.645.746	2.956.301	-335.191
1967	1.421.039	857.472	2.278.511	856.051
1968	1.603.950	1.064.769	2.668.719	539.181
1969	2.625.774	6.226.779	8.852.553	-3.601.005
1970	3.773.617	2.820.115	6.593.732	953.502
1971	3.520.426	3.617.886	7.138.312	-97460
1972	2.214.487	6.128.264	8.342.751	-3.913.777
1973	2.023.605	235.324	2.258.929	1.788.281
1974	5.591.922	6.282.405	11.874.327	-690.483
1975	6.357.370	540.654	6.898.024	5.816.716
1976	15.644.931	1.923.303	17.568.234	13.721.628
1977	15.465.420	2.858.528	18.323.948	12.785.892
1978	18.864.640	32.106.406	50.971.046	-13.241.766
1979	49.846.808	652.206	50.499.014	49.194.602
1980	20.303.792	8.947.115	29.250.907	11.356.677
1981	72.126.688	2.785.354	74.912.042	69.341.334
1982	145.029.360	13.065.916	158.095.276	131.963.444
1983	70.196.352	25.005.528	95.201.880	45.190.824
1984	140.775.520	4.425.728	145.201.248	136.349.792
1985	140.983.952	6.889.997	147.873.949	134.093.955
1986	145.165.888	16.980.970	162.146.858	128.184.918
1987	138.769.120	12.644.772	151.413.892	126.124.348
1988	184.596.512	12.295.487	196.891.999	172.301.025
1989	139.818.877	21.016.516	160.835.393	118.802.361
1990	160.095.789	36.826.751	196.922.540	123.269.038
1991	168.517.421	48.408.175	216.925.596	120.109.246
1992	173.482.083	58.843.461	232.325.544	114.638.622
1993	191.408.558	105.065.877	296.474.435	86.342.681
1994	194.499.563	124.209.511	318.709.074	70.290.052
1995	245.172.736	210.646.432	455.819.168	34.526.304
1996	314.355.904	270.768.000	585.123.904	43.587.904
1997	304.425.120	398.890.336	703.315.456	-94.465.216
1998	473.314.816	392.945.184	866.260.000	80.369.632
1999	467.380.639	108.961.831	576.342.470	358.418.808
2000	370.788.370	140.418.327	511.206.697	230.370.043
2001	421.468.665	91.720.413	513.189.078	329.748.252
2002	325.097.436	117.896.340	442.993.776	207.201.096
2003	345.778.773	189.396.996	535.175.769	156.381.777
2004	473.145.309	255.241.798	728.387.107	217.903.511
2005	687.299.362	267.245.816	954.545.178	420.053.546
2006	709.353.121	392.523.769	1.101.876.890	316.829.352
2007	902.702.916	679.932.499	1.582.635.415	222.770.417
2008	1.425.716.771	942.816.507	2.368.533.278	482.900.264

Kaynak: DTM

1990'lı yıllardaki ihracat rakamlarını incelediğimizde bazı yıllarda görülen küçük değerlerdeki düşmeleri dikkate almadığımızda sürekli bir yükselişin olduğunu görmekteyiz. Mısır'ın sanayi ürünleri ticareti 1991-1992 döneminde başlayan reform programıyla birlikte artış eğilimine girmiştir. Özelleştirme çalışmaları 1998-1999 yılları arasında sanayi üretimine %74 oranında katkı sağlamıştır. Üretimdeki bu artış beraberinde ihracat değerinde de kendini göstermiştir. Aynı zamanda pek çok sanayi dalında üretimin ithalat ham madde girişine bağlı olması ithalatın da artmasına neden olmuştur. 2000'li yıllardaki ihracat rakamlarımızdaki en yüksek artışın 2005 ve 2008 yıllarında olduğunu tablo 2.6'yı incelediğimizde görmekteyiz. Türkiye'nin bu dönem içinde yaptığı ihracatta yer alan belli başlı maddeler; başta mercimek olmak üzere gıda maddeleri, demir-çelik mamulleri, kimyevi maddeler, otomotiv ve sanayi mamulleri, oto yedek parçası, iplikler, makineler vb. meydana getirmektedir.

2000 yılında gerçekleştirilen ihracattaki düşüşün sebebi 1999 yılı sonunda demir-çelik çubuk ihracatına getirilen yüksek düzeyli anti-damping vergileridir. Mısır Arap Cumhuriyeti Türkiye'den ithal edilen ve Türk menşeli olan 7214.00 GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu)'nde yer alan inşaat demiri ithalatına 6 Şubat 1999 tarihinde damping soruşturması başlatmış ve 21.10.1999 tarih ve 238 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 385/1999 sayılı Karar çerçevesinde, beş yıl süreyle olmak üzere, %22,63 - %61 arasında değişen oranlarda anti-damping vergisi uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama ile demir-çelik çubuk ihracatımız sıfır noktasına inmiştir. Son olarak, Mısır Dış Ticaret Bakanlığı Anti-damping İdaresinden alınan 30.07.2003 tarihli yazıda, ülkemizden Mısır'a ihraç edilen demir-çelik çubuklara uygulanacak anti-damping vergisi ile ilgili anılan Bakanlığın 2003/371 sayılı kararı uyarınca, söz konusu anti-damping vergisi %14-45 aralığına düşürülmüştür. Ancak, bu vergi indirimi Türkiye menşeli demir-çelik çubukların Mısır pazarına girişini kolaylaştırıcı bir sonuç doğurmamıştır. 2002 yılında gerek 11 Eylül 2000 olaylarının Mısır ekonomisi üzerine olumsuz etkisi ve gerekse özellikle ithalatı kısma yolunda atmaya çalıştığı adımlar bu ülkeye yönelik ihracatımızın daralmasına neden olmuştur. 2002 yılının ilk yarısı, 11 Eylül olaylarının Mısır ekonomisine etkilerine çözüm aramakla geçtiği görülmektedir (IGEME, 2005: 36).

Tablo 2.6'da 2002-2003 yılları karşılaştırıldığında Mısır'a yönelik ihracatımızda %7,8 oranında artış olduğu gözlemlenmektedir. 2002-2003 yıllarında gerçekleştirilen ihracatımızda, gıda maddeleri ihracatımız %29, mineral yakıtlar ihracatımız %61 ve hazır giyimde %64 oranında düşüş gerçekleşmiştir. Buna karşılık, demir-çelik yarı-mamuller ihracatımız %200, kimyasallar %14, metal eşya %17, diğer makine ve ulaşım araçları %45 ve elektrikli makineler ihracatımız %177 oranında artmıştır. 2004'de Mısır gümrük oranlarında görece bir azalma sonrasında ihracatımızda 2003 ve 2004'de artış olmuş, yeniden 1998 seviyesine yaklaşmıştır. 2006 yılına geldiğimizde ise bir önceki yıla göre %3 oranında artarak 687,2 milyondan 709,3 milyon dolara çıkmıştır. 2007 rakamlarını 2006 ile karşılaştırdığımızda ihracatımızın %27,2 artarak 709,3 milyondan 902,7 milyon dolara ulaştığı görülmektedir. En yüksek olduğu 2008 yılındaki ihracat rakamımız 1,425 milyondur.

1990'dan 2008'e kadar olan dönemi kapsayan ithalatın seyri Tablo 2.6'da incelendiğinde önemli yükselişler gösteren ithalatımızda bazı düzensizlikler olduğu görülmektedir. 1997'de 398 milyon dolarla yükselen ithalat değeri 2001'de 91 milyon dolara kadar düşmüştür. İthalattaki bu düşüş, Mısır'ın petrol ve petrol ürünleri ihracatındaki düşüşten ileri gelmiştir. 1997 yılındaki yükseliş ise Tablo 2.7'de görüldüğü gibi iki ülke arasında imzalanan Ticaret Anlaşması ile Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, ihracatın desteklenmesine yönelik dış ticaret Bakanına geniş yetki veren İhracatın Desteklenmesi Yasası, kapanma riski ile karşı karşıya bulunan şirketlerde çalışanlara mali güvenceyi amaçlayan Tazminat yasası ve Kuzey Mısır'daki Rosetta ve Süveyş Kanalı çevresindeki özel bölgelere yabancı yatırımları çekmek amacıyla çıkarılan 61 maddelik Özel Ekonomik Bölgeler yasası 2002 yılında Mısır'da ekonomiye ilişkin mevzuat çalışmaları arasında yer almaktadır (KTM, 2007a: 33).

Tablo 2.7
Türkiye Mısır Ticaret Anlaşmaları

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi	Resmi G. Tarihi
Denizcilik Anlaşması	14.02.1988	17.12.1988
Türk-Mısır Ortak komisyonu Kurulmasına Dair Anlaşma	14.12.1988	11.04.1989
Hava Taşımacılığı Anlaşması	12.01.1993	18.10.1995
Kara Ulaştırması Anlaşması	07.11.1994	-
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	26.12.1993	30.12.1996
Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	18.07.1994	28.09.1994
Ortak Yüksek Komisyon Kurulmasına İlişkin Anlaşma	18.07.1994	24.09.1994
Ticaret Anlaşması	04.10.1996	07.01.1997
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	04.10.1996	3.07.2002
Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında Sözleşme	04.10.1996	-
KEK VI. Dönem Protokolü	04.10.1996	07.01.1997
V. Dönem Turizm Karma Komisyon Toplantısı Protokolü	25.07.1997	25.08.1997
Türkiye - Mısır Serbest Ticaret Anlaşması	27.12.2005	30.01.2007

Kaynak: DTM, İkili ve Çok Taraflı İlişkiler

Tablo 2.6'da 2002-2003 yılları incelendiğinde Türkiye'nin Mısır'dan ithalatında % 62,5 oranında bir artış gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Bu artış, pirinç, mineral yakıtlar ve yağları, dokumacılık ürünleri ithalatındaki artıştan ileri gelmiştir. Buna ek olarak, anılan dönemde Mısır'ın Türkiye'ye klinker, sıcak yassı mamuller ve bazı kimyasallar ihracatı yapmaya başladığı gözlenmektedir. 2005 yılı Mısır'ın ekonomisinde bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen ekonomik ve politik reformlar 2006 yılında da ülke ekonomisini pozitif olarak etkilemiştir. Mısır 2007 yılına 2006 yılında yaşanan olumlu iç ekonomik koşulları devam ettirerek girmiş olmasına karşın, ekonomik reform konusunda iç ve dış baskılar devam etmiştir. Hükümet, hazırlamış olduğu programında açıkladığı dış ticaretin serbestleştirilmesi, vergi yükünün hafifletilmesi, yabancı yatırımların arttırılması, özelleştirmenin hızlandırılması, bankacılık reformu, yoksulluk ve işsizlik ile mücadeleye verilen önceliği bir kez daha teyid etmiştir (DTM, 2008: 1).

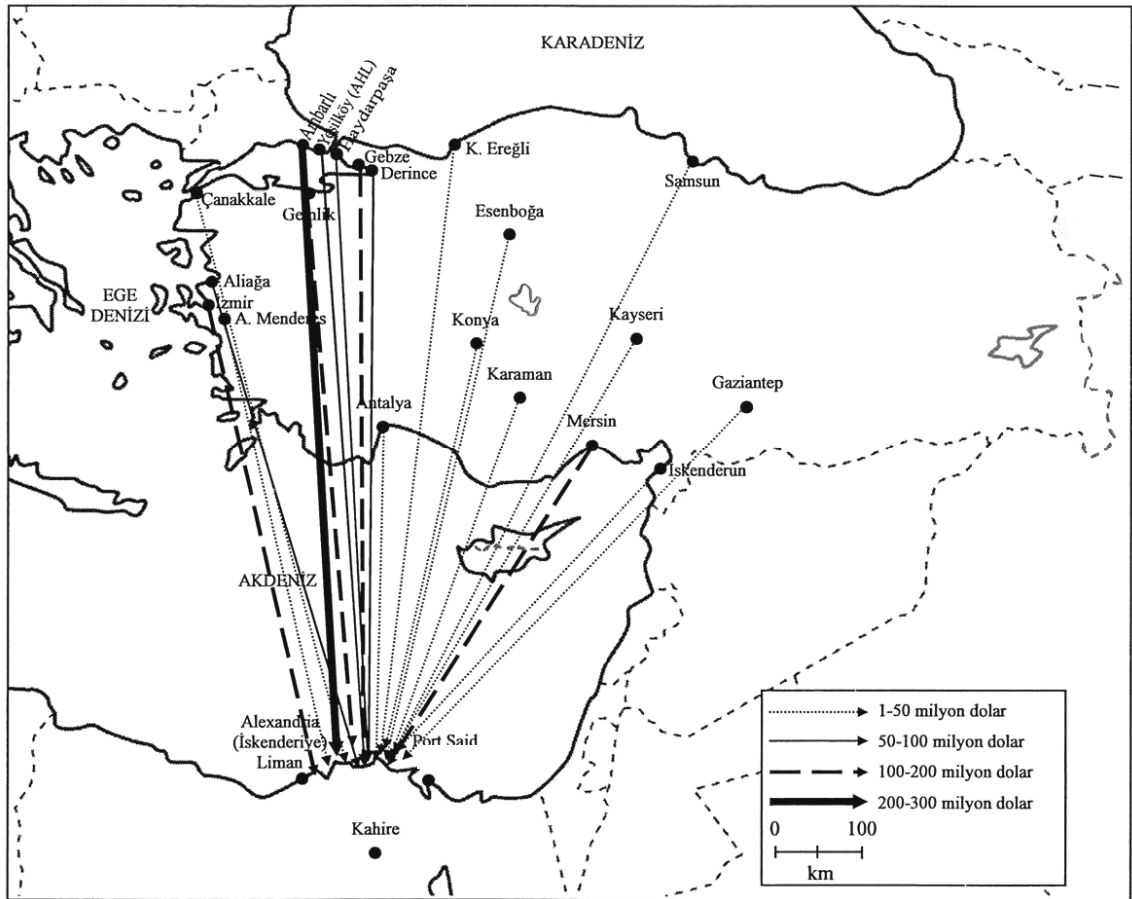
2006 yılında ekonomik gelişmeler artarak devam etmiştir. Daha da önemlisi, Mısır gelişme yolundaki ekonomiler arasında tekrar yükselmekte olan bir piyasa olarak algılanmaya başlamış ve dünyada artan likiditenin bir sonucu olarak daha fazla yatırım çekmeye başlamıştır. Tablo 2.6'ya baktığımızda 2006 yılında bir önceki yıla göre ithalatımızın %44 oranında artarak 267,2 milyon dolar düzeyinden 392,5 milyona ulaştığını görmekteyiz. 2007 rakamları 2006 ile karşılaştırıldığında ise ithalatımızın %73'lük bir artışla 392,5 milyondan 679,9 milyona ulaştığı görülmektedir. Türkiye'nin Mısır'dan ithalatının 2007 yılında son derece yüksek olduğu, ihracat performansının ise daha az bir artış kaydettiği görülmektedir. Türkiye'nin ihracatında beklenen artışın kaydedilememesinde, 2006 yılında Türk Lirasında değerlenme sürecinin devam etmesi en önemli etken olmuştur. Bu durum, Türkiye'nin dış ticaretinde yaşanan gelişmelere paralel bir eğilim göstermekle beraber, Mısır gibi alım gücü düşük olması sebebiyle kurda yaşanan gelişmelere göre talep elastikiyeti yüksek bulunan piyasalarda daha fazla etki yaratan bir gelişme olarak ortaya çıkmaktadır. Konuya ilişkin diğer bir etken de, yukarıda bahsedildiği üzere, STA'nın onay sürecinin Türkiye bölümünün tamamlanmasındaki gecikme sebebiyle, tavizli rejimlerin 2006 yılı içerisinde işletilememiş olmasıdır. Ayrıca, son bölümde belirtilen Türkiye ile Mısır arasındaki ticarete yaşanan sorunlar, ülkemiz ihracatının artırılmasında olumsuz etkenler olarak ortaya çıkmıştır.

Yine de, 2007 yılının ilk dokuz ayında milli gelir düzeyindeki %7,5'lik artışa ve işsizlik düzeyinin %9,3'e düşmesine karşın, enflasyonun uzun yıllar sonra iki haneli bir rakama, %10'a yükselmesi ve nüfusun hızla 80 milyonu aşması, ekonomide, halkın genel refah seviyesini yükseltecek düzeyde kayda değer bir başarı elde edildiğinin söylenmesini güçleştirmektedir (DTM, 2008: 2).

2007 yılının ilk 11 aylık dönemindeki ticari gelişmeler daha çok Mısır'ın lehine seyretmiştir. Mısır'ın ülkemize ihracatında % 72 oranında yaşanan artışa mukabil, ülkemizin Mısır'a ihracatı % 28 oranında artmıştır. Bu durum, ticaret dengesinde Türkiye'nin son yıllarda yakaladığı dış ticaret fazlasının % 28 oranında azalmasına yol açmıştır. Buna karşın, Mısır'ın Türkiye'ye ihracatında yaşanan artış nedeniyle dış ticaret hacmi % 44 oranında artmıştır.

2008 yılına gelindiğinde alımımızın 942,8 milyon seviyesine yükseldiğini gözlemlemekteyiz. Türkiye'nin bu dönem içinde yaptığı ithalatta belli başlı maddeler ham petrol, pamuk, pamuk iplikleri, pirinç, kömür, cam imalatında kullanılan kum vb. maddeler oluşturmaktadır.

2008 yılında, Türkiye'nin ihracatında Mısır 24. sırada iken, Türkiye'nin ithalatında Mısır 39. sıradadır. 2009 yılının ilk iki ayında, Türkiye'nin ihracatında Mısır 11. sırada iken Türkiye'nin ithalatında Mısır 43. sıradadır. Türkiye %1,8 ile Mısır'ın dış ticaretinde 2008 yılı itibarıyla 14. sırada yer almaktadır.

Şekil 2.1: Türkiye'den Mısır'a Yapılan İhracatın Gümrükler Bazında Dağılımı (Dolar)

Türkiye'den Mısır'a yapılan ihracatı gümrükler bazında incelediğimizde (Şekil 2.1) 2008 yılı itibarıyla en çok ihracat yapılan gümrük olarak İstanbul Ambarlı'yı görmekteyiz. (DTM Raporuna göre) 278.101.903 dolar ile ilk sırada yer alan Ambarlı Gümrüğünden yapılan ihracat 2008 toplam ihracatının %20'sini oluşturmaktadır. Şekil 2.1'de de görüldüğü gibi 200 milyon doları geçen başka gümrük olmamıştır. Daha sonra 199.009.804 dolar ile Mersin Gümrüğü ikinci sırada, 185.465.967 dolar rakamı ile Gemlik Gümrüğü üçüncü sırada yer almaktadır. Yüzmilyon dolar seviyesini aşan bir diğer gümrükte 139.173.336 dolarla İzmir Gümrüğü'dür. Şekil 2.1'e bakıldığında 50 ile 100 milyon dolar arasında ihracatın gerçekleştiği dört gümrüğün yer aldığı görülmektedir. Bunlar sırasıyla 77.493.275 dolar ile Haydarpaşa, 74.227.234 dolar ile Aliğa, 73.339.244 dolar ile Derince, 50.248.808 dolar ile AHL (Atatürk Hava Limanı) Gümrüğü'dür. En yoğun olan grup ise 1 ile 50 milyon dolar arasında yer almaktadır. Bu grup içinde en fazla ihracat 20.398.34 dolar ile Çanakkale Gümrüğü'ne aittir.

2.4. TÜRKİYE-MISIR SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

Müzakereler 1998 yılı Aralık ayında başlatılmış ve 2005 yılı Eylül ayında yapılan altıncı tur görüşmeler neticesinde tamamlanmıştır. Serbest Ticaret Anlaşması, 1 Mart 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anlaşmanın başlıca hedefleri; taraflar arasındaki ekonomik işbirliğinin artırılması, mal ticaretindeki kısıtlamaların kaldırılması, uygun rekabet koşullarının yaratılması, karşılıklı yatırımların teşvik edilmesi, tarafların AB başta olmak üzere üçüncü ülke piyasalarındaki ticaret ve işbirliğinin geliştirilmesidir.

Diğer taraftan Türkiye ve Mısır, 25 AB üyesi ülke ile 10 Akdeniz ülkesi arasında 2010 yılı itibarıyla bir Serbest Ticaret Alanı oluşturulmasını öngören Barselona Sürecinin de tarafları olup, iki ülke arasında imzalanan STA bu alanda da önemli bir adım oluşturmaktadır (ÖZBİLGİN, 2008: 8).

Sanayi Ürünlerinde Tavizli Rejim

Mısır menşeli tüm sanayi ürünlerinin Türkiye'ye ithalatında uygulanan gümrük vergileri STA'nın yürürlüğe girişiyle birlikte 1 Mart 2007 tarihinde sıfırlanmıştır.

Anlaşma uyarınca, oldukça yüksek düzeyli korunma oranına sahip olan Mısır pazarı kısım kısım da olsa 2020 yılına kadar ihracatçılarımıza tamamen açılması hedeflenmiştir.

Türk menşeli ürünler için farklı indirim takvimlerine sahip 4 liste bulunmaktadır.

- Birinci listede yer alan ürünler için anlaşmanın yürürlüğe girişiyle birlikte başlanmak suretiyle 1 Ocak 2008 tarihinde,
- İkinci liste için yürürlüğe girişten itibaren 3. yılda başlanmak suretiyle 1 Ocak 2014 tarihinde,
- Üçüncü liste için yürürlüğe girişten itibaren 5. yılda başlanmak suretiyle 1 Ocak 2017 tarihinde,
- Dördüncü liste için yürürlüğe girişten itibaren 6. yılda başlanmak suretiyle 1 Ocak 2020 tarihinde tamamlanacaktır.

Birinci listede yer alan ürünler, daha çok, kimyasallar, toprak ürünleri, petrol türevleri, her türlü sanayi imalatında kullanılan ham maddeler ve imalat sanayi yatırım mallarından oluşmaktadır. İkinci listede yer alan ürünler, daha çok, tekstil dahil endüstriyel girdi malzemeleri, yarı mamul ürünler ve yapı malzemelerinden oluşmaktadır. Üçüncü listede yer alan ürünler, daha çok konfeksiyon ürünleri, elektrikli ev aletleri, kozmetikler, eşya taşımaya mahsus motorlu araçlardan oluşmaktadır. Dördüncü listede, insan taşımaya mahsus binek ve ticari araçlardan oluşan son derece dar kapsamlı ürünler bulunmaktadır (DTM, 2009: 1).

Tarım Ürünlerinde Tavizli Rejim

Tarım sektörünün taşıdığı hassasiyet dikkate alınarak, tarafların ihracatı açısından önem arz eden belirli tarım, balıkçılık ve işlenmiş tarım ürünleri itibariyle, seçilmiş bazı ürünlerde tarife kontenjanı dahilinde veya herhangi bir miktar kısıtlaması olmaksızın vergi indirimi/muafiyeti şeklinde taviz değişiminde bulunulmuştur. Anlaşma ekinde yer alan Protokol II; tarım ürünleri ticaretinde uygulamaya konulacak olan tercihli ticaret rejimini belirlemektedir.

Buna göre, Protokol II Tablo A'da (RG, 2007: 26419), ülkemiz menşeli fındık, kiraz, vişne, kuru kayısı, soya yağı, ayçiçeği ve ayçiçek yağları, margarinler ve benzerler, gofretler, çikolatalar, makarna ve benzerleri, ekme, unlu mamuller ve bisküviler, salatalık, meyve ve kuru meyveler ile meyve suları sıralanmaktadır.

Protokol II Tablo B'de (RG, 2007: 26419) ise, Mısır menşeli balık ve deniz ürünleri, canlı bitkiler (diğer-mantar gibi), kesme çiçekler, patates, sarımsak, turunçgiller, havuç, turp benzeri salatalık sebzeleri ve otları, taze ve dondurulmuş diğer sebzeler, kurutulmuş sebzeler, mango, çilek ve benzeri taze meyveler, çeşitli meyve tohumları, zencefil, safran, kimyon gibi baharatlar, kahverengi ve beyaz pirinç, yerfıstığı, gofretler, çikolatalar, makarna ve benzerleri, ekme, unlu mamuller ve bisküviler, salatalık, meyve ve kuru meyveler, meyve suları ve aktif mayalar bulunmaktadır (DTM, 2009: 2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MADDE GRUPLARINA GÖRE TÜRKİYE - MISIR DIŞ TİCARETİNİN GELİŞİMİ

3.1. CANLI HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜNLER

Bu grup canlı hayvan; bunların etleri ve yenilen sakatatlar, kabuklu hayvanlar, balıklar, yumuşakça ve omurgasızlar ile hayvansal ürünlerin önemli bölümünü teşkil eden süt ve süt ürünleri, kuş ve kümes yumurtaları, bal ve adı belirtilmemiŐ olan hayvansal menşeli ürünlerden meydana gelmiştir.

Tablo 3.1
Türkiye'nin Mısır'dan Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İthalatı (1987-2008)

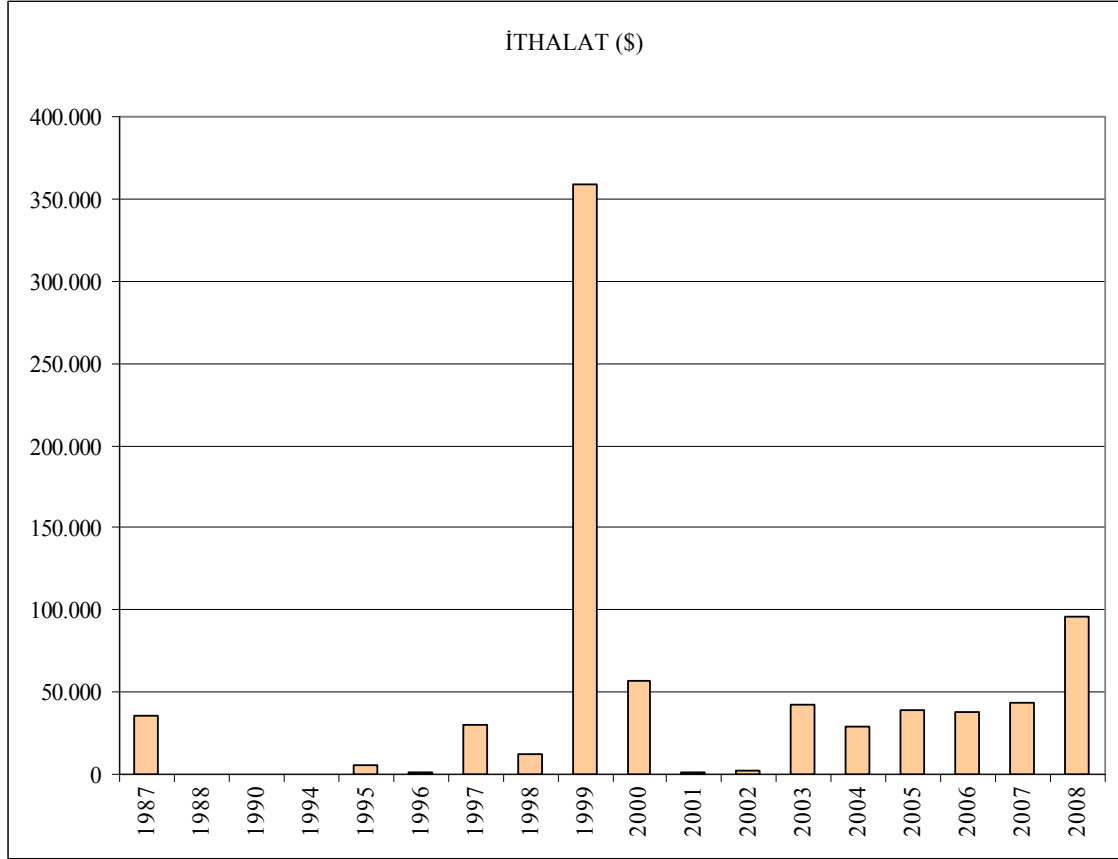
YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1987	35.473	2001	1.596
1990	121	2002	1.818
1995	5.028	2003	42.658
1996	1.644	2004	28.595
1997	30.488	2005	39.503
1998	11.730	2006	38.332
1999	358.669	2007	43.985
2000	56.483	2008	95.289

Kaynak: TÜİK

Canlı hayvan grubunda ilk ithalatımız 1987 yılında 35.473 dolarlık hayvansal menşeli ürün alımıyla başlamıştır. İthalatımızın, ihracatımızdan sekiz yıl sonra başladığı görölmektedir. 1987 ile 1995 yılları arası ithalatımız 1990 yılı haricinde hiç gerçekteŐmemiŐtir. Ülkemiz aşıından baktığımızda dış ticaretimizde bu dönemlerde ithalatımızın olmamasının nedenleri, tarım ve hayvancılık sektörlerinin ihracata dönük yatırım yapmaları ve Mısır aşıından baktığımızda da üretilen ürünlerin iç talebi karŐılamaya dönük olması önemli faktörlerdir.

1995 sonrası bütün yıllarda gerçekteŐirilen ithalatın en yüksek değerine 1999 yılında yapılan 358.669 dolarlık hayvansal menşeli ürünler alımıyla ulaŐılmıŐtır. Bu yükselişin sebebi, dönemin siyasi iktidarının Ortadoğu'ya yönelik dış politikasında değeriklikler yapmasıdır. 1999 sonrası büyük bir düşüş ile ithalat rakamı 56.483 dolara

gerilemiştir. Ve günümüze kadar da 1999'daki değere ulaşmadan, iniş çıkışlarla ithalat devam etmiştir.

Şekil 3.1. Türkiye'nin Mısır'dan Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İthalatı (1987-2008)

Kaynak: TÜİK

Son yıllardaki alımlarımıza baktığımızda taze, soğutulmuş balık ithalatının neredeyse tek ürün olarak yer aldığını görmekteyiz. 2006 yılında 13.398 kg'lık balık alımı karşılığı 38.332 dolar ödeme yapılmıştır. 2007 yılında da 12.063 kg balık ithalatı yapıp, 43.810 dolar ödenmiştir. 2008'de bu bölüm ithalatımızda 14.513 dolarlık balık alımı yanında, 2.900 kg karşılığı ödenen 80.776 dolarlık hayvan bağırsağı ve midesi alımı da yapılmıştır.

1988-1995 yılları arasında rakamlarda bir hareketlilik olmamıştır. Mısır'da 1980'lerin sonlarında yetiştirilen büyükbaş hayvan sayısı yüksek olmasına rağmen elde

edilen verim düşüktür ve bu yüzden bu yıllarda hayvancılık Mısır ekonomisine önemli bir katkı sağlayamamıştır. Bu durum Türkiye ile olan ticaretine de yansımıştır.

Tablo 3.2
Türkiye'nin Mısır'a Canlı Hayvan ve Hayvansal
Ürünler İhracatı (1971-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1971	126.767	1997	36.850
1976	51.105	1998	100.300
1977	25.772	1999	49.242
1978	79.439	2000	72.134
1981	82.474	2001	258.708
1983	26.208	2002	52.006
1984	161.178	2003	7.852
1986	2.780.118	2004	247.688
1987	2.256.697	2005	1.034.738
1988	143	2006	1.331.627
1994	8.108	2007	2.161.033
1996	7.188	2008	899.975

Kaynak: TÜİK

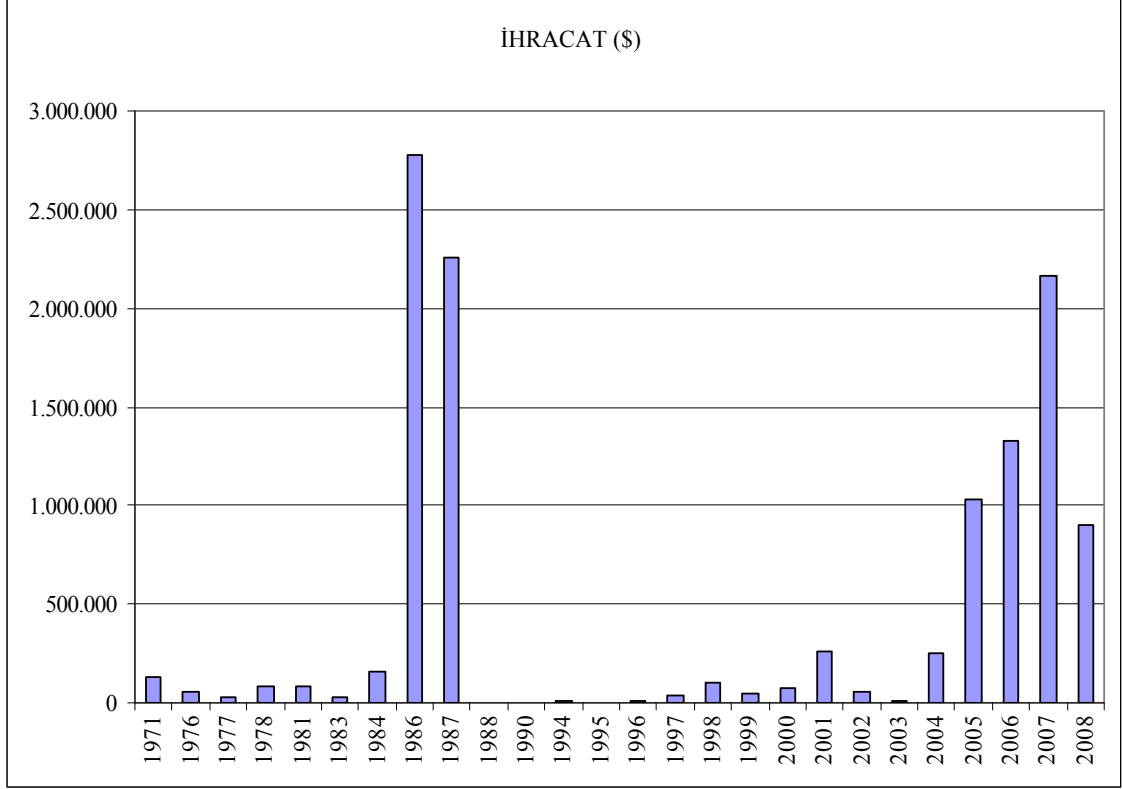
Mısır'a yaptığımız ihracat 1971 yılında 126.767 dolarla başlamıştır. Sonrasında 4 yıl ihracatımızın gerçekleşmediğini ve 1976 yılında tekrar başlayıp, 1986'ya kadar çok ciddi olmayan iniş çıkışlarla devam ettiğini görmekteyiz. 1986 ve 1987'de önemli artış yaşanmış ve ihracat rakamları milyon dolarlara çıkmıştır.

1986 yılında görülen 2.780.118 dolarlık ihracatımız bu grupta yaptığımız en yüksek değerdir. Et, süt ve süt ürünlerinden elde edilen bu ihracat değeri bu yıllarda dünya süt ürünleri üretiminin değişiklik göstermesi ile de ilgilidir. 1980'li yıllara kadar süt ürünlerinin dünya ticaretinde tereyağı ve peynirin bir hakimiyeti söz konusu iken, 1980'lerin ilk yarısından sonra süt, dondurma ve yoğurt gibi süt ve süt ürünlerinin dünya ticaretinde önem kazandığı görülmektedir.

1990-2008 arasında bu grup içinde yer alan balıklar, kabuklu hayvanlar ve yumuşakçalardaki dış ticaretimizin bir süreklilik arz ettiği görülmektedir.

Türkiye'nin süt ürünleri ihraç pazarlarını daha çok Orta Doğu ülkeleri ile Türk Cumhuriyetleri oluşturmaktadır. Başlıca ihraç pazarlarımız arasında Irak, Azerbaycan,

Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Suudi Arabistan, KKTC, Kazakistan ve ABD yer almaktadır.

Şekil 3.2. Türkiye'nin Mısır'a Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünler İhracatı (1971-2008)

Kaynak: TÜİK

Kanatlı et ihracatımızın ürün gruplarına göre ihracatı incelendiğinde, büyük bölümü taze, soğutulmuş, dondurulmuş parça veya bütün halindeki etleri kapsar diğer bir ifade ile konserveler dışındaki ürünleri kapsar.

Türkiye'nin Mısır'a canlı hayvan ve ürünlerinin ihracatında yetersiz kalmasının temel nedeni, Türkiye'de yürütülen hayvancılığın genelde mera hayvancılığı şeklinde olması, ahır ve besi hayvancılığının fazla tercih edilmemesidir. Tekrar ihracat rakamlarına baktığımızda 2005 yılına kadarki dönemi kapsayan bölümde bazı yıllarda tamamen duran ihracatımızın çok düşük değerlerde seyrettiği görülmektedir. 2005 yılı ise ihracatımızın yeniden yükselişe geçtiği ve yine milyon dolar seviyelerine çıktığı bir yıl olmuştur. 2006 yılı ihracatını incelediğimizde, 1.662.000 kg karşılığı ödenen

1.281.077 dolarla peynir altı satışı ilk sırada yer almaktadır. Diğer ihracat ürünlerini ise, 10.770 kg'lık satış karşılığı alınan 26.492 dolarla peynir ve lor ile 13.700 kg'lık satışı karşılığı alınan 24.058 dolarla hayvan bağırsağı oluşturmuştur. 2007 yılında da aynı ürünlerin yine ilk sıralarda yer aldığını, ilave olarak 1.440 kg'lık süt ve krema (konsantre edilmemiş) ile 1.041 kg'lık süt ve krema (konsantre edilmiş) ihracatı gerçekleştirilmiştir. 2008'de ise ürün çeşitliliğinin daha da arttığı gözlenmektedir. 2008'de 4.300 kg'lık dondurulmuş balık ve 600 kg balık filetoları satışıımız gerçekleşmiştir. Ürün çeşitliliğimizin artmasına rağmen 2008'de ihracatımızda önemli bir düşüş olmuştur. Bu düşüş peynir altı suyu satışında görülmektedir. 2007'de 1.795.531 dolar olan ihracat değeri, 2008'de 433.661 dolara kadar gerilemiştir.

Bu bölümdeki toplam ithalatımız 791.412 dolar, ihracatımız ise 11.857.350 dolardır. Dış ticaret fazlamız 11.065.938 dolardır.

3.2. BİTKİSEL ÜRÜNLER

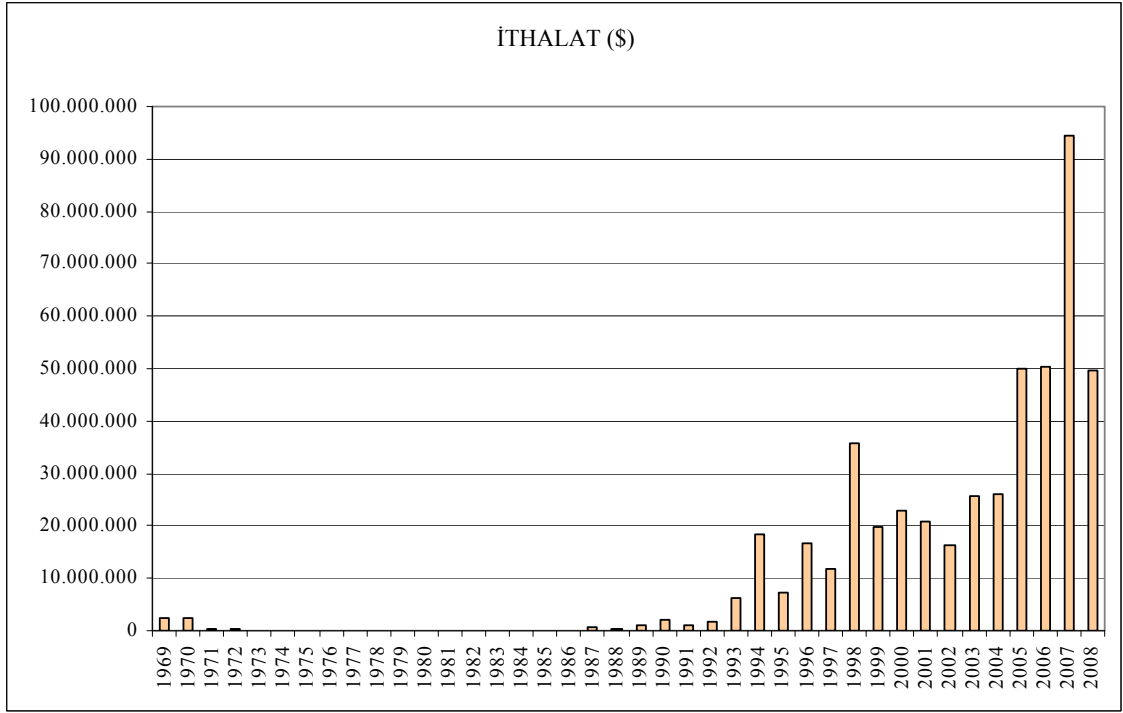
Bu grubu meydana getiren ürünler; canlı bitki ve çiçek müstahsalları, yenilen sebzeler ve bazı kökler ile yumrular, yenilen meyveler, kabuklu yemişler, turunçgiller ve kavun, karpuz kabukları, çay, kahve, baharat, hububat, değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, yağlı tohum ve meyveler, sanayi bitkileri, hayvan yemi, sakız, reçine ve örülmeye elverişli maddelerdir.

Tablo 3.3
Türkiye'nin Mısır'dan Bitkisel Ürünler İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	2.461.251	1994	18.412.170
1970	2.286.012	1995	7.302.349
1971	441.954	1996	16.676.801
1972	395.780	1997	11.861.427
1973	93.020	1998	35.900.258
1974	63.061	1999	19.719.891
1975	29.808	2000	22.758.017
1985	17.037	2001	20.666.411
1986	45.673	2002	16.436.100
1987	584.293	2003	25.577.439
1988	232.400	2004	26.090.084
1989	982.385	2005	49.866.819
1990	2.117.050	2006	50.200.912
1991	963.765	2007	94.598.522
1992	1.862.231	2008	49.584.380
1993	6.214.136		

Kaynak: TÜİK

Tablo 3.3'e baktığımızda Türkiye'nin Mısır'dan gerçekleştirdiği 1969 yılındaki ithalat değerinin 2.461.251 dolar olduğu görülmektedir. İthalatımızda yer alan ürünler hububat, yağlı tohum ve meyveler ile yenilen sebzelerdir. 1969 ve 1970'teki 2 milyon dolarlık ithalat rakamı yaklaşık 20 yıl bir daha görülmemiştir. Hatta 1976-1984 yılları arası ithalatımız tamamen durmuştur.

Şekil 3.3. Türkiye'nin Mısır'dan Bitkisel Ürünler İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Bugün artık Mısır'da tarım sektörü tamamen özel sektör tarafından piyasa koşullarında ve ihracata dönük olarak işlenmektedir. Mısır Devleti, 1980'li yıllarda tarım sektörüne yönelik reform sürecini başlatmıştır. Mısır ile bitkisel ürünlerdeki ithalatımıza baktığımızda pirinç ilk sırayı almaktadır. 2003 yılında özellikle pirinç ithalatındaki artış nedeniyle toplam ithalatımız 25,5 milyon dolara yükselmiştir.

2000 yılı ithalatımızda bir önceki yıla yakın seviyede gerçekleşmiştir. 2005'te ise % 91 artışla 50 milyon değerine ulaşmıştır. 2006 yılında ciddi bir artış görülmemiştir. 2006 yılı bu bölüm ithalat ürünlerini incelediğimizde 137.554.617 kg'lık alım karşılığı ödenen 45 milyon dolarla pirinç ilk sırayı almaktadır. Pirinci 1.445.100 kg'lık alımla kuru baklagiller takip etmektedir. 2.000.000 kg'lık alım karşılığı ödenen 700 bin dolarla patates üçüncü sıradadır. 2007 yılında ise ithalat %96 artışla 94.598.522 dolar olmuştur. 2007 yılı ürünlerini incelediğimizde yine pirincin 153.858.828 kg'lık alımla ilk sırada, kuru baklagillerin ise, yine ikinci sırada ama %200'e yakın bir artışla 4.153.622 kg'a ulaştığı görülmektedir. 2008 ithalat değeri bir önceki yıla göre azalış göstererek, 49.584.380 dolara gerilemiştir. Bu dönemdeki ithalat ürünlerimizi ilk sırada

65.699.770 kg'a kadar düşen alımla pirinci 4.167.284 kg'lık alımla kuru baklagiller takip etmiştir. 2008'deki ürün çeşitliliğinin arttığı, bu dönem içinde taze ve kuru meyve (turunçgil, kayısı, üzüm), marul konserve sebze alımları başladığı görülmüştür.

Bitkisel ürünlerde en büyük ithalat değeri 94,6 milyon dolarla 2007 yılında gerçekleşmiştir.

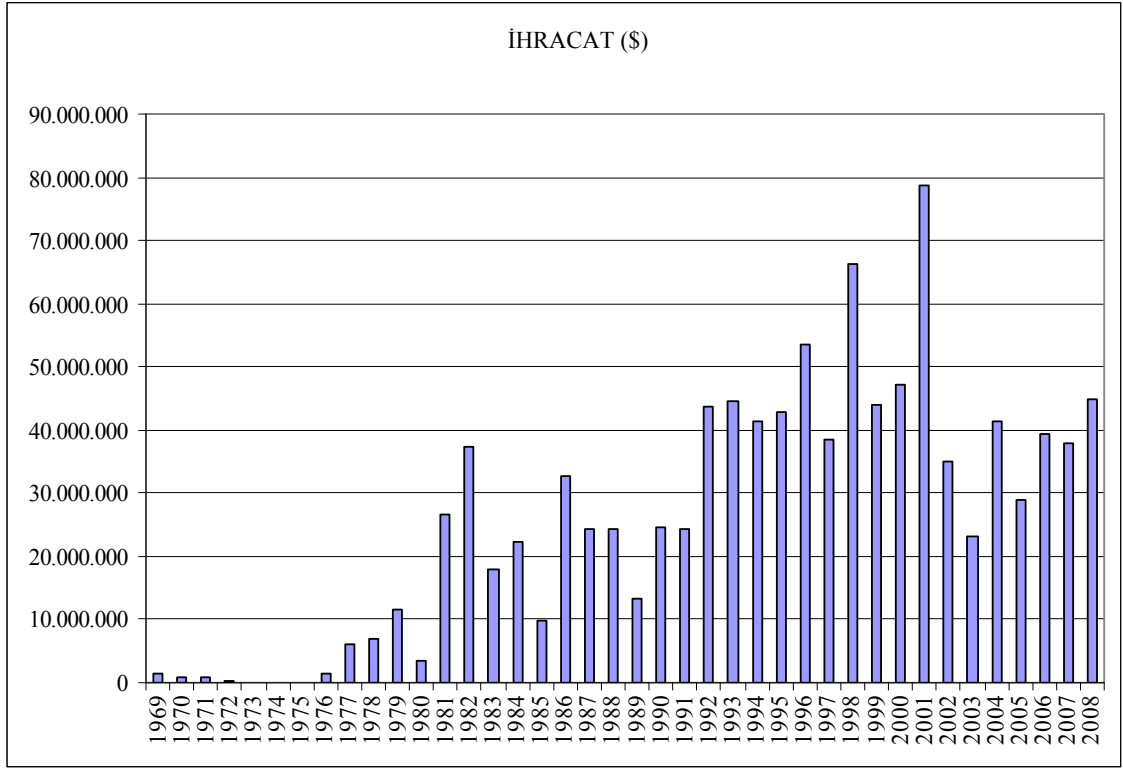
Tablo 3.4
Türkiye'nin Mısır'a Bitkisel Ürünler İhracatı (1969-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1969	1.322.580	1989	13.170.641
1970	999.164	1990	24.556.665
1971	906.441	1991	24.429.905
1972	419.993	1992	43.688.427
1973	21.384	1993	44.498.583
1974	65.207	1994	41.293.303
1975	123.352	1995	42.969.113
1976	1.371.291	1996	53.450.415
1977	5.976.542	1997	38.552.297
1978	6.958.454	1998	66.164.144
1979	11.531.760	1999	44.005.302
1980	3.569.141	2000	47.118.107
1981	26.700.803	2001	78.684.290
1982	37.289.877	2002	34.892.358
1983	17.812.993	2003	23.097.340
1984	22.385.556	2004	41.357.079
1985	9.843.428	2005	28.890.118
1986	32.672.837	2006	39.417.210
1987	24.388.858	2007	37.787.321
1988	24.301.155	2008	44.911.950

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Mısır'a bitkisel ürünlerde gerçekleştirdiği ihracat değerlerine bakıldığında; 1969'da 1.322 bin dolarla başlayan ihracatımız, artış ve azalışlara rağmen düzensizde olsa bir süreklilik arz etmiştir. Geleneksel ihraç ürünlerimizi oluşturan tarım ürünleri her zaman satışımıza konu olmuştur. İhraç ettiğimiz başlıca ürünler arasında meyve, sebze ve kuru baklagiller ilk sıradadır.

1980'den sonra ufak iniş ve çıkışlarla sürekli artan bitkisel ürünler ihracatı, 1998 yılında 66 milyon dolar seviyesine yükselmiştir.

Şekil 3.4. Türkiye'nin Mısır'a Bitkisel Ürünler İhracatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

2000-2005 dönemi incelendiğinde Mısır'a tarımsal ürünler ihracatımızın değerce dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Maddeler bazında bakıldığında da bu eğilimin en iddialı olduğumuz ürünler de dahil olmak üzere tüm gıda ve tarımsal ürünlerde söz konusu olduğu görülmektedir. Anılan dönemde ihracat değerinin 23 ile 79 milyon dolar arasında seyrettiği görülmektedir. Ürünler bazında değerlendirildiğinde; kuru mercimek 2000-2005 döneminde Türkiye'den Mısır'a en çok ihracatı yapılan ürün olmuştur. Ancak en iddialı olduğumuz bu ürünün ihraç miktarında bile dalgalanmalar görülmektedir.

Mısır 2003 yılı verilerine göre dünya mercimek ithalatının %5 oranındaki bölümünü gerçekleştirmektedir ve Dünyadaki 5. büyük ithalatçı ülke konumundadır. Türkiye bu üründe en yüksek fiyatla piyasaya giren ülke konumundadır.

ITC (International Trade Center) verilerine göre Türkiye sert kabuklu meyvelerde Mısır'ın en önemli tedarikçisi konumundadır. Türkiye'yi ABD ve Hindistan

izlemektedir. İhracatımızda kabuksuz fındık 2004 yılı verileri itibari ile Mısır'a yönlendirilen en önemli tarım ürünlerinden biridir. Yıllara göre değişmekle birlikte ihracatta birinci veya ikinci sırada kabuksuz fındık bulunmaktadır. Ceviz, kestane ve antep fıstığı Mısır'a ihracatı yapılan diğer sert kabuklu meyvelerdir. 2004 yılında bu pazara yapılan toplam sert kabuklu meyve ihracatımız 10 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

2006 yılına gelindiğinde ihracatımızdaki ilk sırayı 33.904.898 kg'lık satışla kuru baklagillerin aldığını görmekteyiz. 19.599.000 kg'lık satış karşılığı elde edilen 2.456.735 dolarlık kazançla buğdayın üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. 2007 yılında ise 21.347.960 kg'lık kurubaklagil satışı karşılığı 15.876.238 dolar, 2.401.203 kg'lık kabuklu meyve satışı karşılığı 14.972.144 dolar kazanç elde edildiği görülmektedir. 2008'de ise kabuklu meyveler, kurubaklagillerin önünde yer almış ve 2.889.291 kg'lık kabuklu meyve satışı karşılığı 18.087.816 dolar elde edilmiştir. Bu dönemde kuru baklagillerin ardından 1.690.604 kg'lık satış sonucu elde edilen 5.069.076 dolar gelir ile kurutulmuş meyveler gelmektedir.

Bu gruptaki ticaretimizde toplam ithalatımız 484.441.436 dolar olup, toplam ihracatımız ise 1.041.595.384 dolardır. Dış ticaret fazlamız ise 557.153.948 dolardır.

3.3. HAYVANSAL VE BİTKİSEL KATI VE SIVI YAĞLAR

Bu bölümde; hayvansal, bitkisel katı - sıvı yağlar bitkisel mumlar v.b. ürünler yer almaktadır.

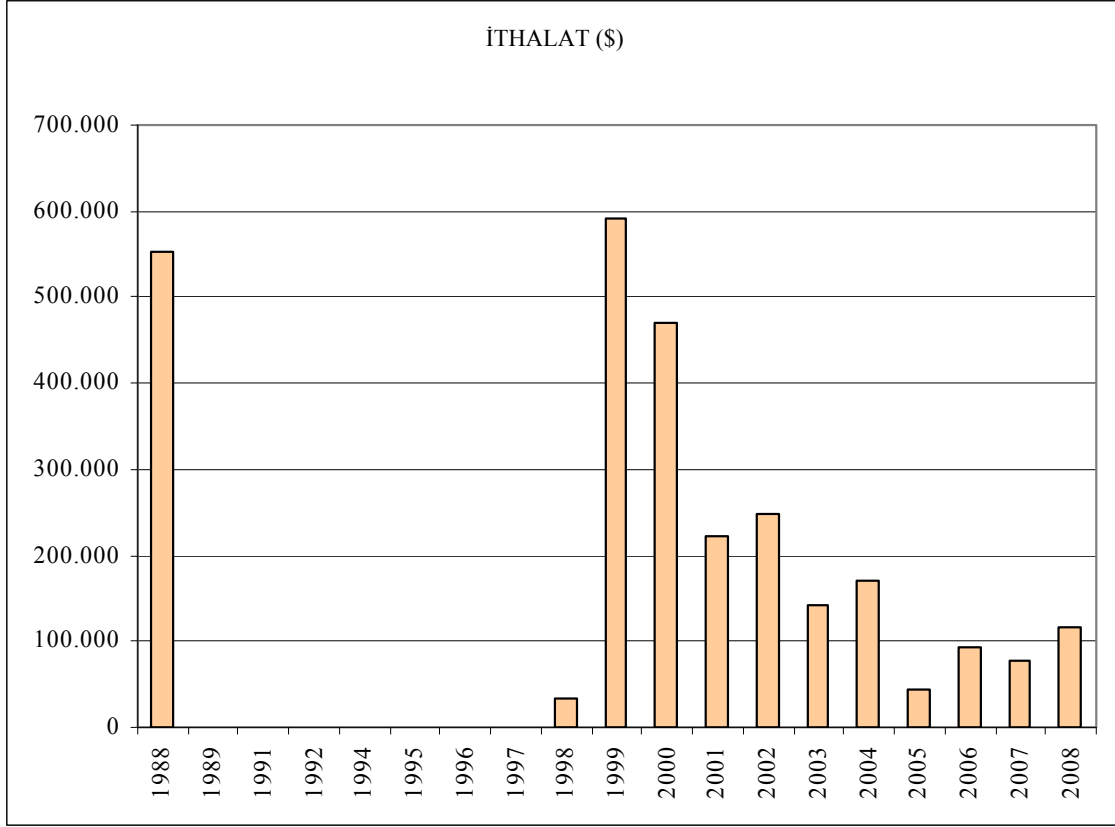
Tablo 3.5
Türkiye'nin Mısır'dan Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı
Yağlar İthalatı (1988-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1988	554.030	2003	143.239
1998	34.392	2004	169.286
1999	592.462	2005	43.750
2000	468.915	2006	94.134
2001	223.387	2007	76.847
2002	248.100	2008	116.063

Kaynak: TÜİK

Bu grupta Mısır ile ilk ithalatımız 1988 yılında 554 bin dolar olarak başlamıştır. 1998 yılına kadar hayvansal ve bitkisel yağların ithalatında hiçbir alımın olmadığı görülmüştür. 1998 yılından günümüze kadar devam eden ithalatımızda 30 bin ile 600 bin dolar arasında seyreden değerlerde ciddi bir hareketlilik görülmemektedir. İthal ürünler ise, bitkisel yağlar, zeytinyağlar ve margarin olarak gerçekleşmiştir.

Bu ürün grubu toplam ithalat değerleri içinde en yükseği 1999 yılına ait 592.462 dolarlık alımdır. Bu bölümün ürünlerinin önemli kısmı bitkisel katı-sıvı yağlardan oluştuğu için, işlenecek olan bu bitkinin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Şekil 3.5. Türkiye'nin Mısır'dan Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar İthalatı (1988-2008)

Kaynak: TÜİK

Mısır devleti, 1980'li yıllarda tarım sektörüne yönelik reform sürecini başlatmıştır. 1980'lerin stratejisi, girdi ve ürünlerde fiyat serbestisinin sağlanması ile birçok üründe üretim alanlarının devlet tarafından kontrolü uygulamasına son verilmesidir.

1990-1998 döneminde tarım ürünlerinin işlenmemiş olarak ihracatından, düşük düzeyde olmakla birlikte işlenmiş tarım ürünleri ihracatına yönelik gözlenmektedir. 1990'lı yılların tarım politikasına ilişkin diğer önemli bir gelişme ise artan talebe karşılık, bahçecilik ürünleri üretimine ağırlık verilmeye başlanmasıdır.

Mısır bir Akdeniz ülkesi olmasına karşılık zeytinyağı üretimi oldukça kısıtlı ve kalite açısından yetersiz kalmakta olup, ithalatçı ülke konumundadır. Ülkenin kendi zeytinyağı üretimi Uluslararası Zeytinyağı Konseyi verilerine göre 2004/2005 döneminde 2500 ton olarak gerçekleşmiş olup, bu miktar son on yılda 500 ton ile 5.000

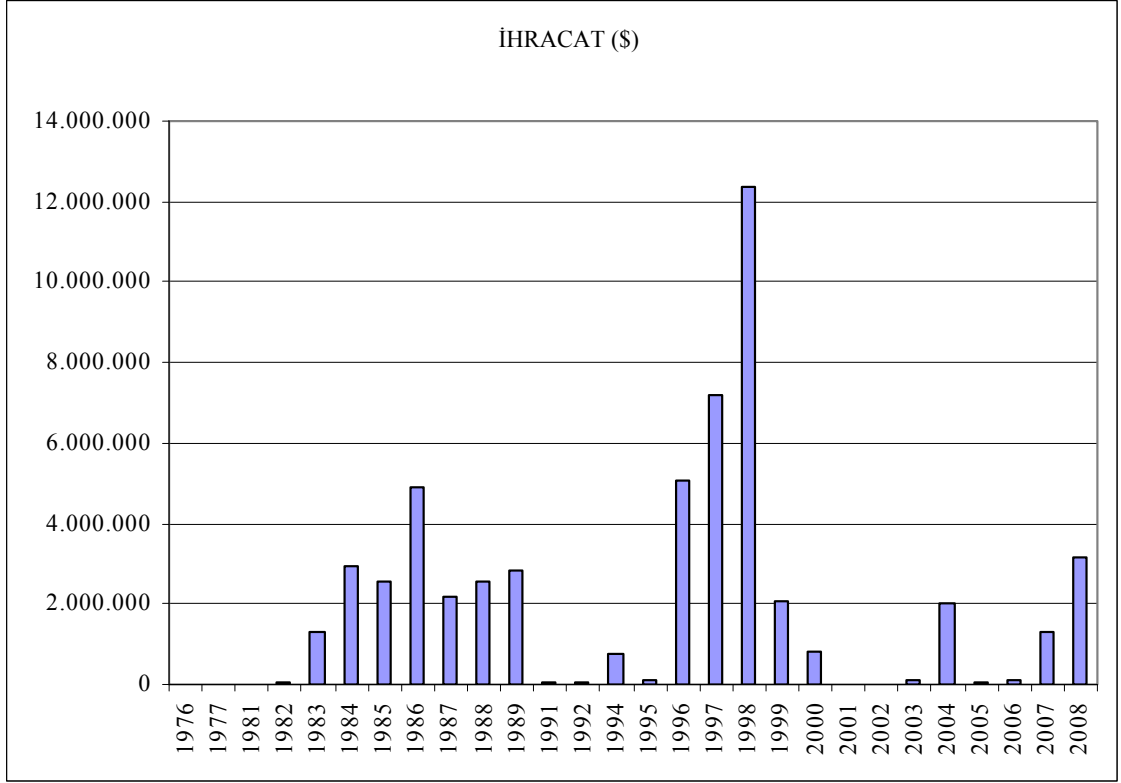
ton miktarları arasında dalgalı bir seyir göstermiştir. 2006 yılı ithalat verilerini incelediğimizde 35.000 kg'lık margarin alımı karşılığı 47.051 dolar ödeme yapıldığı görülmektedir. 2007 ve 2008 yıllarında ise margarin alımımız hiç gerçekleşmemiştir.

Tablo 3.6
Türkiye'nin Mısır'a Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı
Yağlar İhracatı (1976-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1976	12.450	1994	754.390
1977	22.853	1995	89.752
1981	18.893	1996	5.052.020
1982	79.288	1997	7.211.159
1983	1.308.730	1998	12.371.747
1984	2.949.061	1999	2.048.338
1985	2.567.500	2000	828.055
1986	4.905.132	2003	119.719
1987	2.200.300	2004	1.995.778
1988	2.561.799	2005	56.465
1989	2.838.136	2006	104.769
1991	42.191	2007	1.300.470
1992	39.400	2008	3.161.205

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin, hayvansal ve bitkisel yağlar ihracatında ilk değer 1976'da 12.450 dolardır. 1978-80 yılları arası herhangi bir satışı gerçekleşmemiştir. 1981-89 yılları arası süreklilik arzeden ihracatımız, 1990, 1993, 2001 ve 2002 yıllarında gerçekleşmemiştir. Hayvansal ve bitkisel yağlar grubunu; büyükbaş ve küçükbaş hayvanların yağları, bitkisel yağlar (ayçiçeği, mısır, soya), zeytinyağı, margarin v.b. gibi ürünler oluşturmaktadır. Türkiye'nin iklim özellikleri düşünüldüğünde, süre giden ihracatın yerinde olduğu; ancak, Avrupa Birliği ülkeleriyle yapılan ihracatımızla karşılaştırıldığında oranın düşük olduğu görülecektir.

Şekil 3.6. Türkiye'nin Mısır'a Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar İhracatı (1976-2008)

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin hayvansal ve bitkisel ürünler ihracatına gereken önemi vermediği ve uzun bir süre yağ sanayisinde ürün çeşidine gidilmediği, likide yağlarımızın Ortadoğu pazarında gerektiği yeri almadığı görülecektir. Türkiye'de sıvı yağ tüketimi de yeni sayılabilecek bir alışkanlıktır. Her ne kadar geniş bir kesiminin Akdeniz iklimi kuşağı içinde yer alması nedeniyle zeytinyağı tüketimi fazla olması gerekirken maalesef uzun bir süre yurdun geneline yayılamamıştır. Bu durumun temel nedeni Türk beslenme biçiminin daha çok katı yağlar margarin ve tereyağı üzerine kurulmasıdır. 1990'lardan sonra tarımda gelişen sulama koşulları başta mısır olmak üzere, ayçiçeği ve soya gibi ürünlerin ekim alanını genişletmiş bu da ihtiyaç fazlasını doğurmuştur. Bu paralelde artan yağ ihracatı en hızlı artışını 1997-1998 yılında gerçekleştirmiştir. 1997 yılında 7,2 milyon dolar olan ihracatımız, 1998 yılında yaklaşık 2 kat artarak 12,3 milyon dolar seviyesine çıkmıştır. Mısır piyasasında ithal zeytinyağı olarak özellikle İtalyan ve Yunan zeytinyağları ağırlıktadır. Zeytinyağının diğer yağlara göre pahalı olması az

tüketiminin en önde gelen nedenlerden biridir. Ayrıca zeytini sofralık olarak tüketmektedirler.

Artan tüketim eğilimi rakip ülkelerin piyasadaki varlığı ve turizm ve restoran sektörünün ülkedeki varlığı ve gelişimi bu ülkedeki fırsat olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Türk zeytinyağının tanıtımının ilgili çevrelere yapılması halinde pazardan pay alınması mümkündür (DURAN, 2006: 10-14).

Türkiye Mısır'a 2000 ve 2004 yıllarında çok düşük düzeyde zeytinyağı ihracatı yapmıştır. 2008 yılında bir artış göstererek 3.161.205 dolar seviyesine çıkan ihracatımızda 1.430.010 kg'lık gliserin, 406.893 kg'lık bitkisel sabit yağlar, 172.689 kg'lık ayçiçek yağı ve 137.576 kg'lık margarin satışı olmuştur.

Bu bölüm ürünlerinde toplam ithalat değerimiz 2.764.605 dolar iken, ihracatımız 54.639.600 dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Dış ticaret fazlamız ise 51.874.995 milyon dolardır.

3.4. GIDA SANAYİ MÜSTAHSALLARI

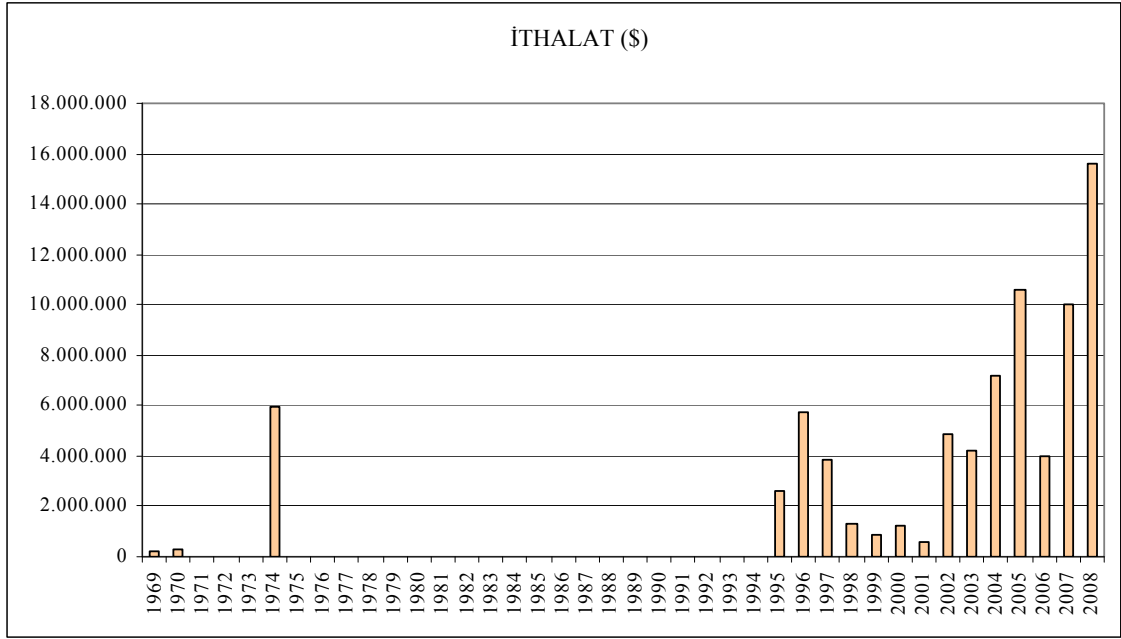
Bu bölümü oluşturan ürünler; et, balık, kabuklu hayvan, yumuşakça, şeker ve şeker mamulleri, un, nişasta, süt teşkil eden mamuller, sebze, meyve, bitki parçaları, meşrubat, alkollü içecekler, yemler, tütün ve tütün ürünleridir.

Tablo 3.7
Türkiye'nin Mısır'dan Gıda Sanayi Müstahsalları İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	228.633	1999	835.717
1970	275.069	2000	1.261.249
1974	5.939.431	2001	610.566
1978	14.554	2002	4.857.013
1989	1.348	2003	4.180.545
1990	1.963	2004	7.220.030
1995	2.580.421	2005	10.628.261
1996	5.728.025	2006	3.962.106
1997	3.814.645	2007	10.005.657
1998	1.288.678	2008	15.581.161

Kaynak: TÜİK

Bu bölüm ürünlerinde ilk ithalat, 1969 yılında kakao ve kakao müstahzarlarını içeren gıdaların 228 bin dolarlık alımıyla başlamıştır. Mısır iklimi, zengin toprak yapısı ve ucuz işgücü nedeniyle tarımda belirli bir avantaja sahip olmuştur. İşlenmemiş tarım ürünleri ihracatının yanısıra yaratabileceği iş alanı ve büyüme kapasitesi nedeniyle gıda sanayine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Yıllık gıda sanayi üretiminin 4,6 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. İkinci alımımız 1970 yılında yenilen çeşitli gıda müstahzarlarının ithalatıyla gerçekleşmiş, karşılığında 275 bin dolar ödeme yapılmıştır. İthalat grafiğine bakıldığında 1974 yılı hariç 1995 yılına kadar ciddi anlamda bir ithalatın gerçekleşmediğini görmekteyiz. Buna karşılık 1995 sonrasında ise rakamlarda büyük değişiklikler olmasına rağmen ithalat günümüze kadar bir süreklilik arz etmiştir (KTM, 2007b: 5-7).

Şekil 3.7. Türkiye'nin Mısır'dan Gıda Sanayi Müstahsalları İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Gıda tüketim ürünleri piyasasında Ocak 2003'te yapılan devalüasyonunun etkilerini gidermek için sekiz temel gıda maddesinde destekleme yapılmıştır. Bunlar; pirinç, hayvan yağı, şeker, yağ, mercimek, baklagiller, makarna ve çaydır. Ancak fiyatlar bu desteklemeye rağmen devalüasyon öncesi seviyeye dönmemiştir.

Mısır gıda sanayi ülkedeki ilk gelişen sanayi dalıdır. Mısır için önemli ekonomik sektörlerden biri durumundadır. Ürünlere sağladığı katma değer, yarattığı iş imkanı ve yapılan ihracat ile söktürün ülke ekonomisine katkısı giderek artmaktadır. Arap ülkeleri ve özellikle Körfez Ülkeleri Mısır'ın konserve ve dondurulmuş gıda ihracatında önemli paya sahiptirler. Avrupa Birliği ve daha az ölçüde olmakla birlikte ABD ve Asya pazarları işlenmiş gıdalar için Mısır'ın potansiyel pazarları durumundadırlar. İşlenmiş gıda sektörünün %25'i Kahire ve İskenderiye'de bulunmakta ve iş gücünün ise %40 bu iki bölgede çalışmaktadır. Mısır işlenmiş gıda sektörü, petrol sektörüyle birlikte, en hızlı büyüyen endüstriyel sektördür. Toplam Mısır ihracatında alt sektörler olarak, mandıra ve peynir 98 milyon dolar, dondurulmuş sebzeler 43 milyon dolar, meyve suları 37 milyon dolar, şekerleme 24,5 milyon dolar paya sahiptir.

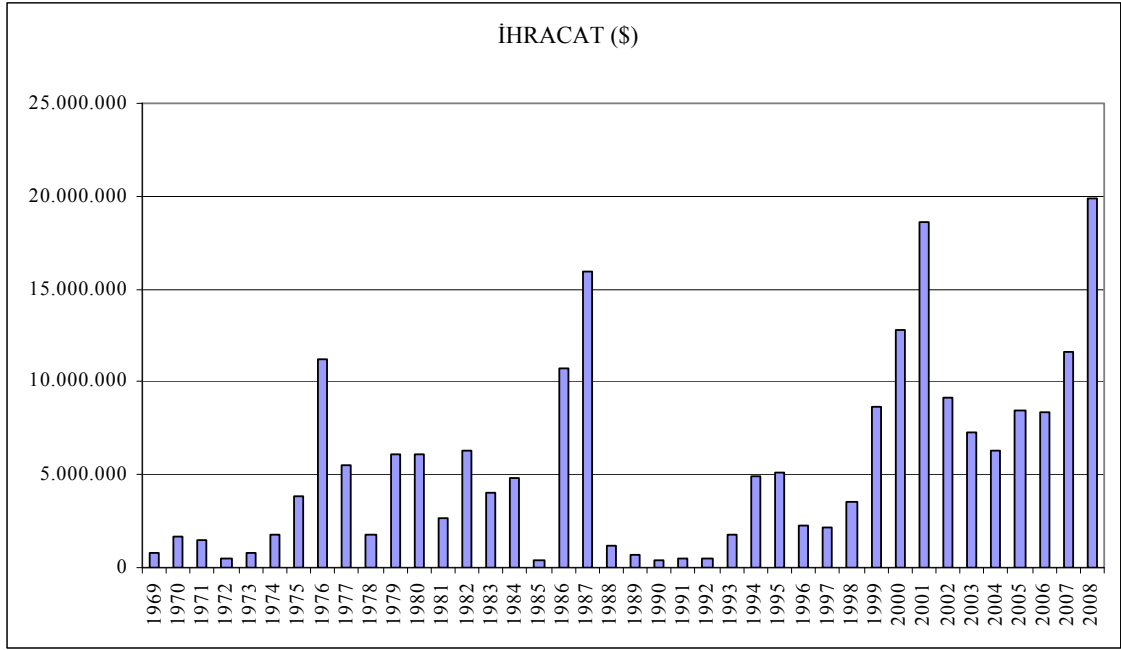
1995'e kadar 1974 yılı hariç ciddi bir ithalat rakamına ulaşılmamıştır. 1969'dan 1995'e kadar olan süreçte 20 yıl ithalat gerçekleşmemiştir. 1995'ten günümüze kadar süreklilik arz eden ithalatımızda 2008 yılındaki 15,5 milyon dolarlık ithalat bu ürün grubu içindeki en yüksek değer olmaktadır.

Tablo 3.8
Türkiye'nin Mısır'a Gıda Sanayi Müstahsalları İhracatı (1969-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1969	754.133	1989	645.974
1970	1.638.577	1990	434.870
1971	1.468.508	1991	528.887
1972	515.716	1992	523.588
1973	798.800	1993	1.806.713
1974	1.820.765	1994	4.967.309
1975	3.858.417	1995	5.167.231
1976	11.242.051	1996	2.252.745
1977	5.542.870	1997	2.163.504
1978	1.792.733	1998	3.511.827
1979	6.058.075	1999	8.672.545
1980	6.065.549	2000	12.752.413
1981	2.686.022	2001	18.625.592
1982	6.305.300	2002	9.145.443
1983	4.036.196	2003	7.272.266
1984	4.826.013	2004	6.300.222
1985	397.409	2005	8.427.360
1986	10.691.333	2006	8.391.429
1987	15.941.689	2007	11.574.149
1988	1.217.265	2008	19.877.025

Kaynak: TÜİK

Mısır ile gerçekleştirdiğimiz gıda sanayisi müstahzarları ihracatının ilk satışı 1969 yılında 754 bin dolarla tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddelerle gerçekleşmiştir. Bu bölümdeki ihracatımızda grafikte de gördüğümüz gibi bir süreklilik vardır. Bu süreklilik içinde değerlerde devamlı bir değişim gözlemlemekteyiz. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi işlenmiş ürünlerin ihracatı, başta sermaye olmak üzere, teknolojiye, pazar ve ülkelerin ihracatta uyguladıkları kur politikalarına bağlıdır (KTM, 2007b: 36-37).

Şekil 3.8. Türkiye'nin Mısır'a Gıda Sanayi Müstahsalları İhracatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

2003 yılından beri yaşanan gümrük vergisi indirimleri, milli gelir düzeyindeki görece artış ve büyük mağaza zincirleri ve alışveriş merkezlerinin açılması Mısır ithalatını artış trendine yöneltmiştir. Sektördeki Türk ürünleri, Avrupa malı olarak değerlendirilmektedir. Son dönemde Uzakdoğu menşeli mallara nazaran kalite yönünden tercih edilmeye başlanmıştır. Gıda paketlenmiş ürünlerin ithalatında, standartlar, etiketleme ve paketleme konusunda Mısır'da bürokratik engeller yaratılmaktadır Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanlığı İthalat-İhracat Kontrol Genel Müdürlüğüne "Mısır standartlarına zahiren uyumu yoktur" diye geri çevrilen ürünlerimiz olmaktadır. Yapay tatlandırıcı içeren gıda maddelerinin ve diet ürünlerinin ithalatına izin verilmemektedir (KTM, 2007b: 36-37).

Türkiye'nin Mısır'a gerçekleştirdiği Gıda sanayisi müstahzalları ihracatı 2001 yılında 18.6 milyon dolarla 20 milyon sınırını zorlamıştır. Fakat 2002 yılında 9 milyona kadar düşmüştür. Bu düşüşün en önemli nedeni dönemin ekonomik krizleriyle küçülen Türk ekonomisi ve zarar eden Türk üreticisidir; ancak 2007 yılında artarak 11,5 milyon dolara yükselmiş, 2008 yılında ise 19,9 milyon dolar seviyesine çıkarak en yüksek değerine ulaşmıştır.

2008 yılı ihracatı içinde 4.224.960 kg'lık satış karşılığı elde edilen 2.864.060 dolarlık gelirle yaprak tütün ilk sırayı almaktadır. Tütünü 1.214.259 kg'lık satış karşılığı sağlanan 2.862.502 dolarlık kazançla bisküvi, kek satışı izlemektedir. Diğer ürünler ise maya, çikolata ve reçellerdir.

Bu bölüm ticaretinde toplam ihracatımız 220.698.513 dolar iken toplam ithalatımız 79.015.072 dolarda kalmıştır. Dış ticaret fazlamız ise 141.683.441 dolardır.

3.5. MİNERAL MADDELER

Bu bölümü oluşturan ürünler; kükürt, tuz, taş, toprak, alçılar, mineral yağlar ve mamulleri, çimento, metal cevherleri ve külden maddelerdir.

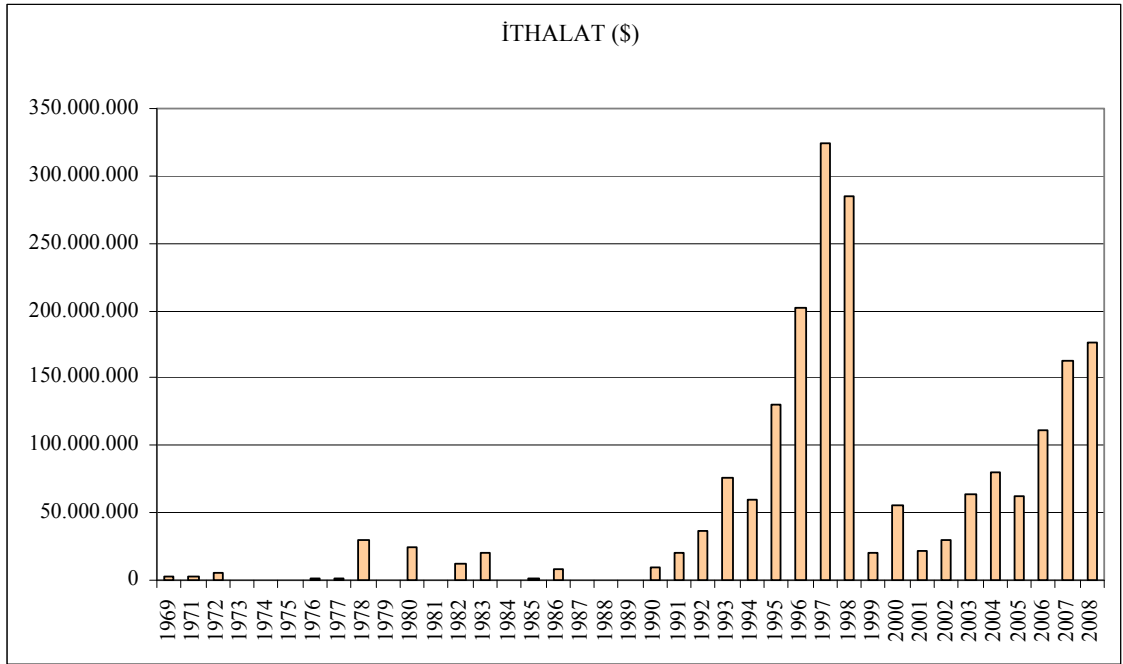
Tablo 3.9
Türkiye'nin Mısır'dan Mineral Maddeler İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	2.400.072	1992	37.187.125
1971	2.821.898	1993	76.217.463
1972	5.412.492	1994	60.023.101
1976	1.404.956	1995	130.780.478
1977	1.131.453	1996	202.250.122
1978	29.445.869	1997	324.222.672
1979	349.467	1998	285.056.691
1980	24.041.275	1999	19.909.655
1982	12.285.733	2000	55.669.861
1983	20.886.673	2001	21.246.695
1984	173.327	2002	29.734.490
1985	1.784.062	2003	64.407.881
1986	7.998.117	2004	80.570.376
1987	138.608	2005	62.666.182
1989	193.770	2006	111.803.394
1990	9.303.843	2007	163.313.573
1991	20.327.403	2008	176.362.644

Kaynak: TÜİK

Bu bölümde ilk alım petrol yağının 1969 yılında 1,247 bin dolar karşılığında alınmasıyla başlamıştır. 70'li yılların ikinci yarısına kadar aralıklı devam eden ithalatımız sonrasında 1981 ve 1988 yılları hariç düzenli ve yüksek bir artışla günümüze kadar devam etmiştir. Türkiye'nin Mısır'dan ithal ettiği diğer fasıllar içinde en fazla yer tutan petrol yağları ve gazları olmuştur. Her yıl alımın olduğu bölüm ürünleri: aynı zamanda dünya piyasalarından, Ortadoğu'nun istikrarsızlığından da en fazla etkilenen

ve fiyatı en fazla değişen ürün olmuştur. İthalatımızın kesintisiz bir şekilde devam etmesinin birçok nedeni bulunmakla birlikte, en önemlisi; petrol ve ürünlerinin doğal koşullarda Türkiye'de az olmasıdır. Gelişen sanayisi, hızla artan nüfusu ve kentleşmenin doğurmuş olduğu karayolu ulaşımı beraberinde petrole bağımlılığı arttırmıştır. Ancak ülkemiz alım maliyetini en aza indirmek için 1990'ların başına kadar komşu ülkelerden (İran, Irak, Suriye) mineral maddeleri tedarik etme yoluna gitmiştir. Hatta Türkiye, uzun yıllar Mısır'dan çok, Filistin'den mineral maddeleri almayı tercih etmiştir.

Şekil 3.9. Türkiye'nin Mısır'dan Mineral Maddeler İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

1969'dan 1990'a kadar olan dönemi kapsayan ithalatta bazı yıllar alımımızın tamamen durduğu görülmektedir. 1995 ile 1998 yılları arasında ise en büyük değerlerine ulaşmıştır. 1997 yılındaki 324 milyonluk alım bu ürün grubunda toplam ithalattaki en yüksek değerdir.

Petrol, Mısır'ın ödemeler dengesinde büyük rol oynamıştır. 1980-1986 arası petrol hareketinde bir azalma olduysa da 1987'ye gelindiğinde petrol satışı daha önceki iyi seviyelerine gelmiştir. 1985'te petrol ve petrol ürünleri ihracatı %79'luk pay ile Mısır'ın ihracat listesinde egemendi. Ancak bu pay, 1986'daki petrol fiyatlarındaki

düşüşle beraber azalmıştır. Petrol harici ihracatlar ise bazen durgunlaşmış ve bazı yıllarda azalmıştır.

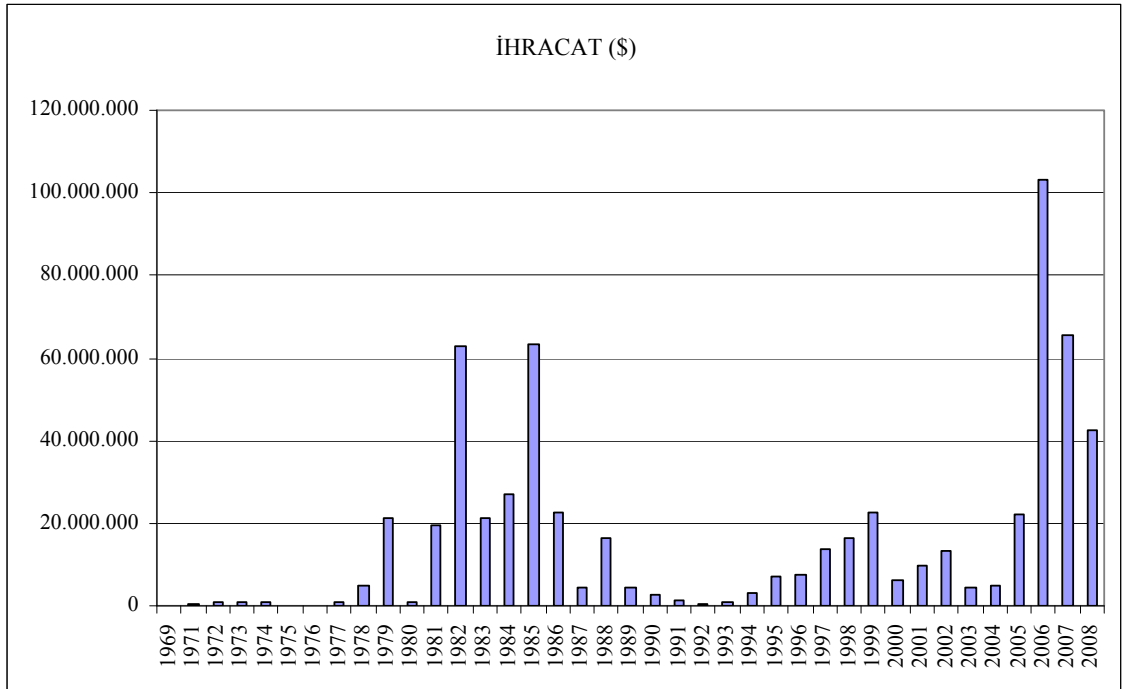
Mısır'ın ihracatındaki bu azalma ve artışlarda Türkiye'nin ithalatına yansımıştır. Ülkenin gelişmesi, sanayileşmenin artması petrolün Türkiye için önemini artırmaktadır. Mineral maddeler ithalat tablosu Tablo 3.9'u incelediğimizde 1995-1998 yılları arasındaki ciddi yükselişin rakamsal değerleri kadar olmasa da son üç yılda da ciddi bir artış olmuştur. 2006 yılında 112 milyon dolar seviyesine ulaşan ithalatın içinde yer alan ürünleri incelediğimizde 282.166.125 kg'lık alım karşılığı ödenen 44.222.252 dolarla ilk sırayı taşkömürü almaktadır. 595.480.134 kg'lık ithalat sonucu ödenen 33.754.797 dolarla çimento ikinci sırada, petrol yağları ve gazları da üçüncü sırada yer almıştır. 2007'de ise çimento ithalatında düşüş, buna rağmen taşkömürü ithalatında ise yükseliş yaşanmıştır. 2008 verileri incelendiğinde ise taşkömürü alımının hiç gerçekleşmediği, çimento alımının da 2.261.174 dolara kadar gerilediği bunlara karşılık petrol yağları ve gazlarında ciddi artışlar olduğu görülmektedir. 2008'de 169.793.170 kg'lık petrol yağı ve gazı alımı karşılığı 70.600.659 dolar ödenmiştir.

Tablo 3.10
Türkiye'nin Mısır'a Mineral Maddeler İhracatı (1971-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1971	604.438	1990	2.521.220
1972	798.076	1991	1.347.321
1973	691.836	1992	585.620
1974	1.100.662	1993	805.784
1975	8.715	1994	3.213.040
1976	9.400	1995	6.955.174
1977	912.679	1996	7.679.036
1978	4.989.937	1997	13.514.115
1979	21.417.064	1998	16.527.964
1980	938.482	1999	22.411.693
1981	19.606.870	2000	6.323.725
1982	62.803.993	2001	9.670.869
1983	21.042.283	2002	13.325.119
1984	27.211.988	2003	4.417.440
1985	63.496.725	2004	4.800.134
1986	22.759.268	2005	22.248.070
1987	4.627.604	2006	103.200.810
1988	16.419.965	2007	65.661.603
1989	4.413.813	2008	42.634.767

Kaynak: TÜİK

Mısır'a olan ihracatımıza baktığımızda, ilk satışın 1970 yılında 604.438 dolarla gerçekleştiği görülmektedir. İhracatımız başlangıçtan günümüze iniş-çıkışlı bir tablo gösterse de aralıksız devam etmiştir. İhracatımızda özellikle son yıllarda önemli yer tutan madeni yağlar başta otomotiv sektörü olmak üzere demir çelik, çimento, madencilik, tekstil gibi sektörlerde yoğun olarak kullanılmaktadır. Yani her sektörün ihtiyaç duyduğu olmazsa olmaz üründür. Madeni yağlardan sonra ihracatımızda tuz ve kükürt grubu yer almaktadır.

Şekil 3.10. Türkiye'nin Mısır'a Mineral Maddeler İhracatı (1971-2008)

Kaynak: TÜİK

Grafiği incelediğimizde 1980 ile 1990 yılları arasındaki ihracatımızda 1982 ve 1985 yıllarında ihracatımızın büyük artış gösterdiğini ve 60 milyon doları aştığını görmekteyiz. Sonrasında 1992 ve 1993'teki düşüşün ardından 1999'da az bir yükselişle devam eden ihracatımız, 1999 sonrası tekrar bir düşüş göstermiştir. Bu grup ürünlerinde tüm ihracat değerleri içinde en yüksek satış 2006 yılında 103,2 milyon dolarla gerçekleşmiştir. Bu ihracatın 94,5 milyon dolarlık büyük kısmını madeni yağlar oluşturmaktadır. Sektör bölge raporları incelendiğinde bölgede yaşanan siyasi istikrarsızlıklara rağmen, petrol fiyatlarındaki artışın ve talepteki güçlü yükselişin etkisi

ile büyüme eğilimi devam etmektedir. İthalat fiyatlarındaki yükselmeler, doların değer kaybetmesi ve kaynak kullanım alanlarının artması, bölge ekonomilerinde enflasyonist baskıların oluşmasına neden olmuştur. Ortadoğu genelinde ihracat değerlerine baktığımızda bunun %74,5'i petrol ve madencilik ürünlerinden oluşmaktadır (KTM, 2007a: 43).

2007 yılı ihracatında en önemli kısmı 57.255.625 dolarlık satışla petrol yağları, 2.759.471 dolarlık satışla mermer, 1.882.112 dolarlık satışla feldispat oluşturmuştur. 2008 yılında ise 41.998.351 kg'lık petrol yağları satışı karşılığı 25.236.040 dolar, 74.055.446 kg'lık mermer satışı karşılığı 4.341.93 dolar, 28.501.992 kg'lık çimento satışı karşılığı 2.003.030 dolar kazanç sağlanmıştır.

Bu bölüm ürünlerinin ticaretinde, toplam ithalatımız 2.041.521.421 dolar iken; toplam ihracatımız 621.697.302 dolar olmuştur. Dış ticaret açığımız ise 1.419.824.119 dolardır.

3.6. KİMYA SANAYİ VE BUNA BAĞLI SANAYİ ÜRÜNLERİ

Bu bölümü oluşturan ürünler; anorganik kimyasal müstahsallar, organik kimyasallar, eczacılık ürünleri, gübreler, debagat ve boyacılıkta kullanılan hülasa, boya, sabunlar, yıkama - yağlama maddeleri, albüminoid maddeler, tutkal, barut, patlayıcılar, fotoğrafçılık ve sinemacılıkta kullanılan eşyalar ve muhtelif kimyasallardır.

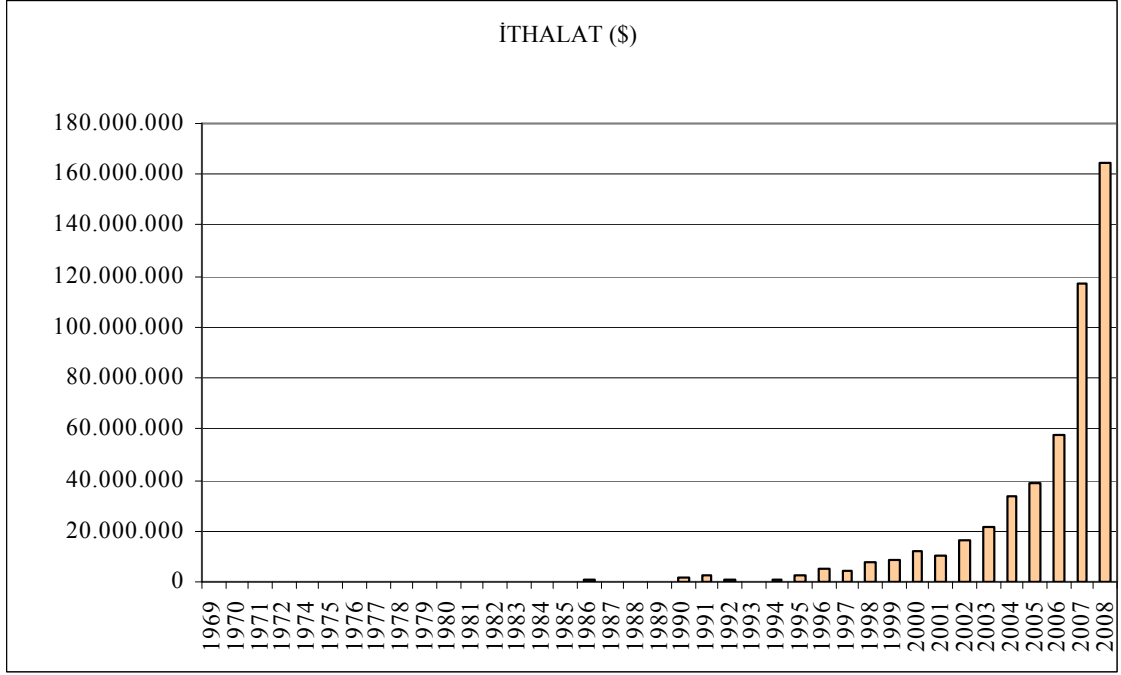
Tablo 3.11
Türkiye'nin Mısır'dan Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi
Ürünleri İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	306.248	1996	5.405.456
1970	22.622	1997	4.554.785
1976	624	1998	7.997.300
1982	155	1999	8.800.579
1986	764.129	2000	11.743.057
1987	419.034	2001	10.264.242
1988	18.430	2002	16.118.928
1989	35.043	2003	21.852.061
1990	2.016.715	2004	33.331.395
1991	2.546.656	2005	38.571.718
1992	1.075.736	2006	57.340.464
1993	79.672	2007	117.366.696
1994	824.039	2008	164.864.468
1995	2.454.843		

Kaynak: TÜİK

Bu bölümdeki ilk ithalatımız 1969 yılında 306.248 dolarlık kimyasal alımıyla gerçekleşmiştir. 1976 ve 1982 yıllarında çok az miktardaki alımlar dikkate alınmazsa 1986'ya kadar durmuştur. 1986'da 764.129 dolarla tekrar başlayan ithalatımız 1995'te başlayan sürekli bir artışla günümüze kadar devam etmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında rekor bir yükselişle yüz milyon dolarlara ulaşmıştır.

Bu yıllardaki artışın nedeni karbon, saf amonyak ve azotlu mineraldeki alım miktarının yükselmesidir. 2008 yılı ihracatı içinde 51.377.200 kg'lık alım karşılığı ödenen 61.224.621 dolarla karbon ilk sıradadır. Karbonu 109.932.958 kg'lık alım için ödenen 46.325.577 dolarla azotlu mineral izlemektedir.

Şekil 3.11. Türkiye'nin Mısır'dan Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde gelişmesi 1930'lu yıllarda başlayan kimya sanayii; 1980'li yıllarda daha liberal bir ithalat rejimine geçilmesi ve kimyasal maddelerden alınan gümrük vergileri oranlarında önemli indirimler yapılmasıyla üretim, ithalat ve ihracatta önemli artışlar kaydetmiştir. Kimya sanayi ithalatında ise petrol ürünleri ve petro-kimyasallarda ülkemizin dışa bağlı olduğu görülmektedir. İthalatımızın %65 gibi büyük bir kısmı kimyasal hammaddelerden oluşmaktadır.

Kimya sanayi ithalatında ilk sırayı değer bazında sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler, ana kimyasal maddeler, eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünler almaktadır. İthal edilen diğer önemli ürün grupları ise suni-sentetik elyaflar, kimyasal gübreler ve azotlu bileşikler, deterjanlar ve diğer temizlik maddeleri, pigmentler ve boyalardır.

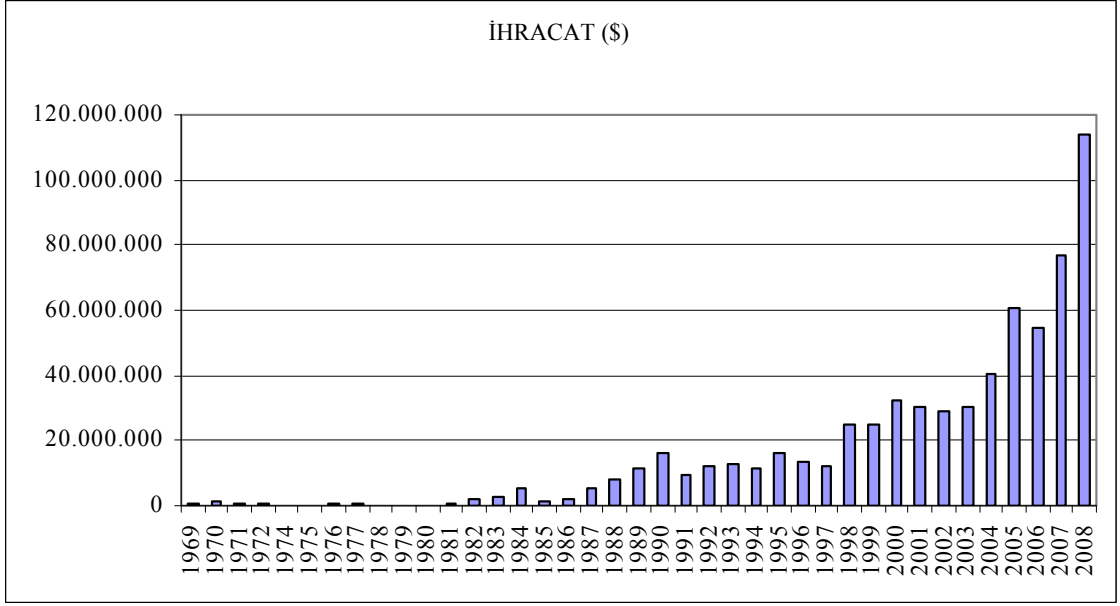
Tablo 3.12
Türkiye'nin Mısır'a Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi
Ürünleri İhracatı (1969-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1969	549.063	1990	15.932.038
1970	1.099.740	1991	9.150.971
1971	376.161	1992	12.321.542
1972	480.706	1993	13.001.939
1974	60.472	1994	11.572.659
1975	173.160	1995	16.472.323
1976	438.219	1996	13.717.873
1977	337.747	1997	12.339.894
1978	239.415	1998	24.672.589
1979	178.041	1999	25.189.128
1980	281.510	2000	32.332.829
1981	644.042	2001	30.374.354
1982	1.739.970	2002	28.879.198
1983	2.378.982	2003	30.562.909
1984	5.541.943	2004	40.224.300
1985	1.575.333	2005	60.500.687
1986	2.319.929	2006	54.476.623
1987	5.479.505	2007	76.689.612
1988	8.134.238	2008	114.154.154
1989	11.142.738		

Kaynak: TÜİK

Kimya sanayi ürünlerinde, Mısır'la yaptığımız ihracata bakıldığında 1969 yılında 549,063 dolarla ilk satışımız gerçekleşmiştir. 1970 yılındaki yaklaşık % 50'lik artışla 1 milyon dolar seviyesine gelen ihracat değerimiz, 1971'de başlayan düşüş sonrası on bir yıl bir milyon seviyesini ulaşamamıştır.

1998 yılından itibaren ise artan iç taleple birlikte üretimde artışlar yaşanmaya başlanmıştır. Artan üretimde, petrol ürünleri, petrokimyasallar, gübreler, ilaçlar, sentetik elyaf ve iplikler, sabun ve deterjanlar, boyalar, kimya sanayiinde ilk sıralarda yerlerini almışlardır. Bugün Türk kimya sanayii dünyadaki üretim pastasından yüzde 7,3'lük bir pay almaktadır.

Şekil 3.12. Türkiye'nin Mısır'a Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İhracatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde, tekstil sektörü girdilerinin %15'i, deri ürünleri sektörü girdilerinin %12'si, kağıt sektörü girdilerinin %50'den fazlası kimya sektöründen temin edilmektedir. Kimya sanayiinin toplam imalat sanayi üretimindeki payı %30'dur. Toplam imalat sanayiindeki firmaların yaklaşık %3'ü kimya sanayiinde yer almaktadır. Bu grup ürünleri bazında ihracatımız sürekli artış göstererek günümüze kadar devam etmiştir. 2007'de 76,7 milyon dolar, 2008'de ise rekor bir artışla 114,1 milyon dolar seviyesini yakalamıştır.

Türkiye ekonomisine, doğrudan ve diğer sektörlerle sağladığı ara malı ile de dolaylı olarak büyük katkıda bulunan Türk kimya sanayi 2004 yılı itibari ile 11,4 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahiptir. Ülkemizin ekonomik gelişiminin hızlandığı son yıllarda kimya sanayii ihracatımızda da büyük gelişmeler kaydedildiği görülmektedir. Türk kimya sanayii önüne çıkan engellerden dolayı atılım yapamamaktadır.

Enerji maliyetlerinin yüksekliği, orta ölçekli sanayi için altyapısı tamamlanmış yerlerin bulunmayışı sektöre yapılan yatırımların sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Sektörde girdi maliyetlerinin yüksek oluşu fiyatlara da yansımakta ve ihracatın daha da ileri seviyelere taşınmasını engellemektedir. Ülke grupları itibarıyla değerlendirildiğinde ise AB 1,67 milyar dolarla en çok ihracat yapılan ülke grubu olurken Orta Doğu ülkeleri 1,59 milyar dolarla ikinci, diğer Avrupa ülkeleri ise 1,34 milyar dolarla üçüncü sırada yer almaktadır. Dünya kimya sanayii ticaretinde katma değeri yüksek organik ürünler önem kazanırken, ülkemiz ihracatının parfümeri, kozmetik, temizlik maddeleri gibi inorganik kimyasallara ve plastiklere dayandığı görülmektedir.

Bu bölümdeki en yüksek ihracat rakamına sahip 2008 yılında satışını gerçekleştirdiğimiz ürünlerden ilk sıralarda yer alanların karbonat, sabunlar, vulkanizasyon çabuklaştırıcılar ve fosfinatların olduğunu görmekteyiz. 2008'de 43.400 kg karbonat satışı karşılığı 16.852.828 dolar, 22.396.450 kg sabun satışı karşılığı 15.468.822 dolar, 6.251.320 kg vulkanizasyon çabuklaştırıcı karşılığı 11.600.232 dolar, 4.608.140 kg fosfinat satışı karşılığında da 5.494.305 dolar gelir elde edilmiştir.

Bu bölümden toplam ithalatımız 508.775.095 dolar, toplam ihracatımız ise 665.736.536 dolar olarak gerçekleşmiştir. Mısır'la gerçekleştirdiğimiz kimya sanayi ürünleri dış ticaret fazlası 156.961.441 dolardır.

3.7. PLASTİKLER, KAUÇUK VE BUNLARIN MAMULLERİ

Bu bölümde, plastik ve mamulleri ile kauçuk ve mamullerinden yapılan eşyalar yer almaktadır.

Tablo 3.13
Türkiye'nin Mısır'dan Plastikler, Kauçuk ve Bunların
Mamulleri İthalatı (1969-2008)

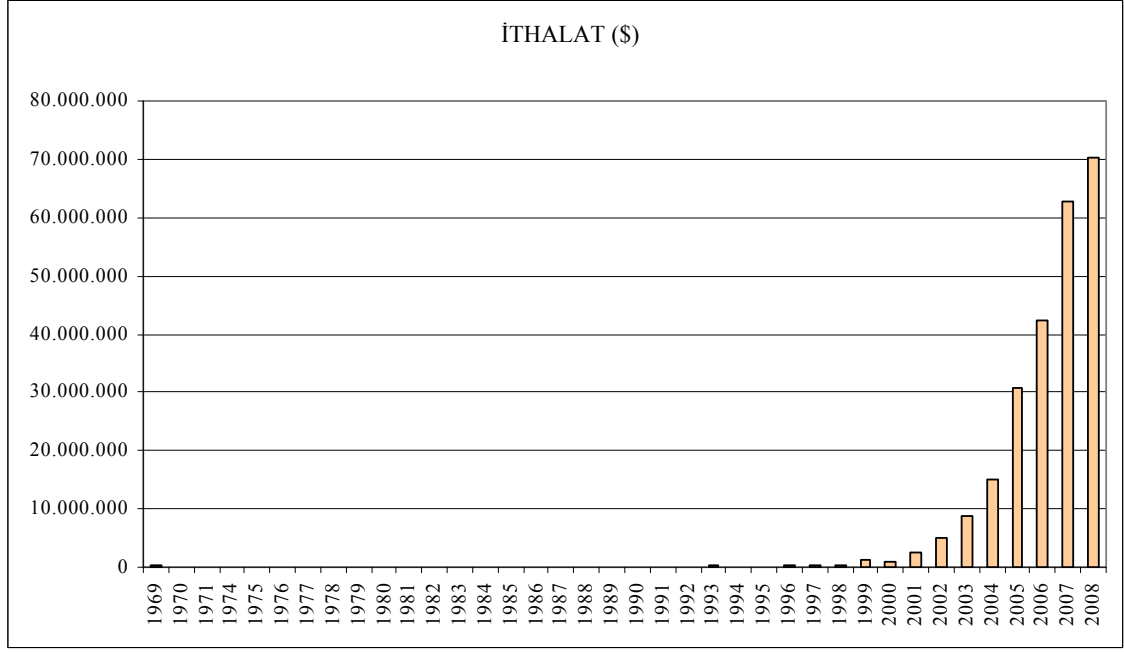
YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	250.901	2000	821.841
1970	80.467	2001	2.398.145
1984	4.350	2002	4.922.581
1991	15.697	2003	8.852.181
1993	168.902	2004	15.098.289
1995	24	2005	30.786.767
1996	158.513	2006	42.308.465
1997	337.314	2007	62.610.892
1998	362.868	2008	70.160.673
1999	1.218.371		

Kaynak: TÜİK

Bu bölümdeki ilk ithalatımız Tablo 3.13'e baktığımızda 1969'da 250.901 dolarlık suni plastik alımıyla olmuştur. İkinci alımımız 1970'te gerçekleşmiş ve sonrasında 11 yıl herhangi bir alım gerçekleştirilmemiştir. Aslında grafiği dikkatlice incelediğimizde birkaç yılı saymazsak nerede ise 20 yıl ithalatımızda duraklama olmuştur. İthalatımızda asıl hareket 2000'li yıllarda başlamıştır. 2000'den sonra sürekli artış gösteren bu grup ürünlerindeki alımımız 2006 sonrası 50 milyon dolar üzerine çıkarak 2008'de 70 milyon dolarla en yüksek değerine ulaşmıştır.

İthalatın yükselişe geçtiği son üç yıla baktığımızda, en önemli kısmı polimer alımının oluşturduğunu görmekteyiz. 2006 yılında 31.666.146 kg'lık polimer alımı karşılığı 35.991.909 dolar ödeme yapılmıştır. 2007 yılında ise polimer alımı karşılığı 52.178.530 dolar, 2008 yılında da aynı madde alımı için 59.976.292 dolar ödenmiştir. Rakamlardan da anlaşıldığı gibi ithalatın büyük kısmını pek çok ürünün hammaddesini oluşturan polimer oluşturmuştur.

Plastik sektörü, özellikle 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra, çok çeşitli dallarda, çok çeşitli amaçlarla kullanım alanı bulmuş olan ve bu alanı giderek genişletmeye devam eden bir sektör konumundadır.

Şekil 3.13. Türkiye'nin Mısır'dan Plastikler, Kauçuk ve Bunların Mamulleri İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Son yıllarda plastik kullanımının en çok yaygınlaştığı sektörlerin başında ise otomotiv gelmektedir. Otomotiv sektöründe plastikler yakıt sisteminde, iç ve dış aksamda, şaside, motor parçaları imalinde ve elektrik donanımında kullanılmaktadır. Ülkemizde plastik sektörü de petrokimya sanayiine paralel olarak gelişmiştir. Plastik ürünlere olan talebin hızla artması nedeniyle Petkim tek başına yurtiçi talebi karşılamakta yetersiz kaldığından hammadde ihtiyacının geri kalanı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Türkiye'de plastik ürünlere olan talep gelişmiş ülkelerin hayli altında olmasına karşılık sektörün gelişimiyle birlikte tüketimde oldukça hızlı bir talep artışı gerçekleşmiştir ki bu talep artış hızının gelişmiş ülkelerden fazla olduğu ifade edilmektedir. Hızla artan petrokimyasal ürünler talebi karşısında yurtiçi arzın yetersiz kalması nedeniyle ithalat hızla artmakta ve Türkiye petrokimya sektörünün yurtiçi pazar payı da azalmaktadır (ALP, 2006: 6-7).

Plastik sektörüne hammadde temin eden tek kuruluş Petkim'dir. Ancak Petkim'in sektördeki firma sayısının ve toplam üretimin artması ile birlikte artan hammadde ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalması nedeniyle firmalar hammadde ihtiyacının yarısından fazlasını ithalat yoluyla karşılamak zorunda kalmaktadır (ALP, 2006: 15).

Ülkemizdeki çok sayıda PVC üreticisi daha ucuz olması nedeniyle hammaddelerini ithalat yoluyla temin etmeyi tercih etmektedirler. Örneğin; sektörün ihtiyacı olan PVC'nin %30'unu Petkim üretirken, kalan %70'lik kısım ise dışarıdan ithal edilmektedir (ALP, 2006: 16).

Tablo 3.14
Türkiye'nin Mısır'a Plastikler, Kauçuk ve Bunların
Mamulleri İhracatı (1971-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1971	465	1991	22.370.900
1974	518.383	1992	30.117.451
1975	6.700	1993	38.150.718
1976	46.002	1994	22.272.333
1977	52.266	1995	26.167.566
1978	154.795	1996	21.001.808
1979	85.255	1997	22.487.012
1980	1.906.032	1998	24.642.967
1981	852.333	1999	32.353.629
1982	1.309.271	2000	28.971.914
1983	71.837	2001	23.291.919
1984	110.066	2002	21.883.590
1985	3.082.494	2003	28.091.305
1986	2.371.820	2004	32.115.125
1987	3.577.646	2005	40.155.243
1988	8.539.932	2006	44.413.802
1989	14.662.917	2007	67.584.865
1990	10.297.086	2008	109.336.757

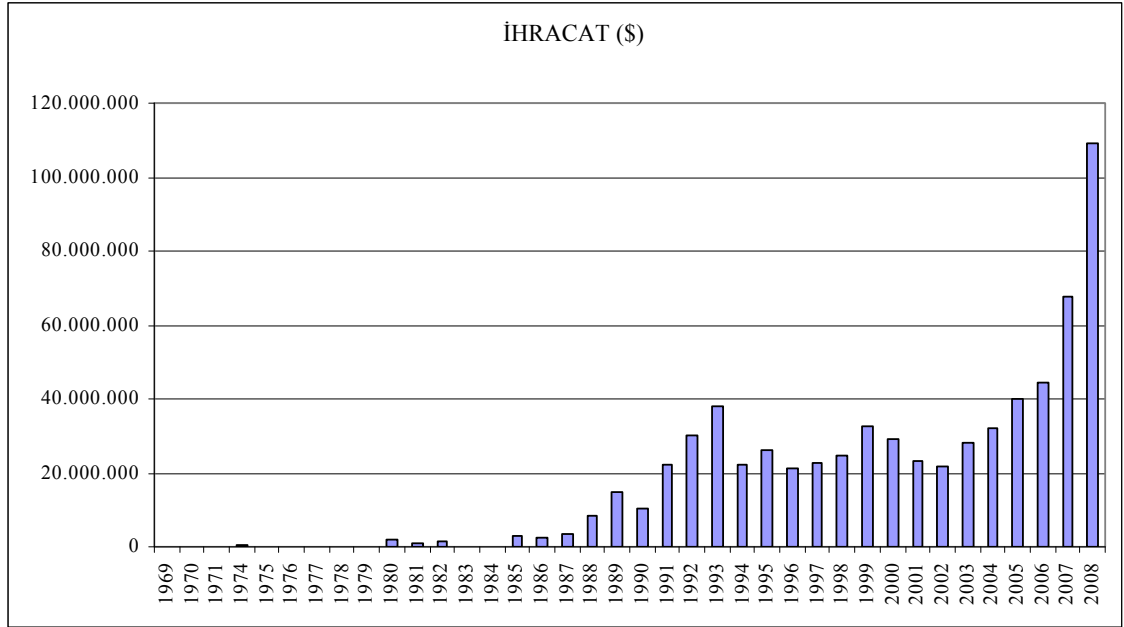
Kaynak: TÜİK

Mısır'a gerçekleştirdiğimiz ihracat ilk olarak 1971'de 465 dolarla başlamıştır. İthalatımızdaki uzun duraklamalara rağmen ihracatımız hiçbir kesintiye uğramadan günümüze kadar devam etmiştir. 1990'dan başlayarak 2000'li yılların ortalarına kadar 20 ila 30 milyon dolar arasında durağan bir seyir izlemiştir. 2005'te 40 milyon dolar,

2006'da 45 milyon dolar 2007'de ise 68 milyon dolar olan satış rakamlarımızdaki en büyük yükselişin 2008'de olduğu görülmektedir.

109 milyon dolara ulaşan 2008 ihracatımızın açılımına baktığımızda 597.597 kg'lık satış karşılığı elde edilen 32.715.284 dolar getiri ile kauçuk dış lastiklerin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 7.298.809 kg'lık satış sonucu sağlanan 13.937.6515 dolar kazanç ile poliasetaller ikinci sırada yer almıştır. 1.521.548 kg'lık satış ile elde edilen 8.512.094 dolar gelir ile plastik eşyalar üçüncü sıradadır.

Geçmiş ancak 1960'lara dayanan Türk plastik endüstrisi oldukça gençtir ve şu anda dünya üzerinde hızlı büyüyen pazarlardan biri olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 3.14. Türkiye'nin Mısır'a Plastikler, Kauçuk ve Bunların Mamulleri İhracatı (1971-2008)

Kaynak: TÜİK

Plastik ürün tüketiminin gelişmişliğin ölçüsü olarak değerlendirildiği günümüzde, ülkemiz, plastik sanayii uluslararası standarda ulaşmış, ihracat yapabilen bir ülke konumuna gelmiştir. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizdeki petrokimya sanayii 1987-1990 yılları arasında önceki yıllara göre en verimli dönemini yaşamış 1991 yılından başlayarak dünya petrokimya sanayii ile beraber krize sürüklenmiştir. 2002 yılı, petrokimya sektörünün içinde bulunduğu iniş döneminin dip

noktası olmuştur. 2003 yılında sektörde önemli iyileşmeler başlamış, karlılık eğrisi bu yıldan itibaren yönünü tekrar yukarıya doğru çevirmiştir. Şu anda Türkiye 2.2 milyon ton üretimi ile Avrupa'da 6. sırada yer almaktadır. Modern üretim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen ürünler iç piyasa talebini karşıladığı gibi doğrudan ve dolaylı olarak önemli ölçüde ihracat da gerçekleştirilmektedir. Plastik hammadde karışım ve katkıları ile çeşitli plastik işleme makineleri ve teknolojileri de Türkiye'de üretilmekte ve ihraç edilmektedir.

Plastik sektör ihracatının toplam ihracat içerisinde önemli bir payı yokmuş gibi görünmektedir. Oysa plastik pek çok sanayinin yan sanayisi durumunda olup günlük yaşantımızda kullandığımız araç gereç ve mamullerin yapımında kullanılan materyallerin yaklaşık % 30-50 kadarı plastikten oluşmaktadır. Dolayısıyla plastik mamuller arasında ihracatta görünemeyen fakat önemli bir kalem mevcuttur.

Bu bölüm ürünlerinde toplam ithalatımız 240.557.241 dolar, ihracatımız ise 683.054.204 dolar olmuştur. Dış ticaret fazlası 442.496.963 dolardır.

3.8. DERİLER, KÖSELELER, KÜRKLER VE BU MADDELERDEN MAMUL EŞYA, SARACİYE EŞYASI, ÇANTALAR

Bu bölümde yer alan, ürünler; ham postlar, deriler, köseleler, deri eşya, sariciye eşyası, seyahat çantası, bağırsaktan eşya, postlar, kürkler, taklit kürkler ve mamulleridir.

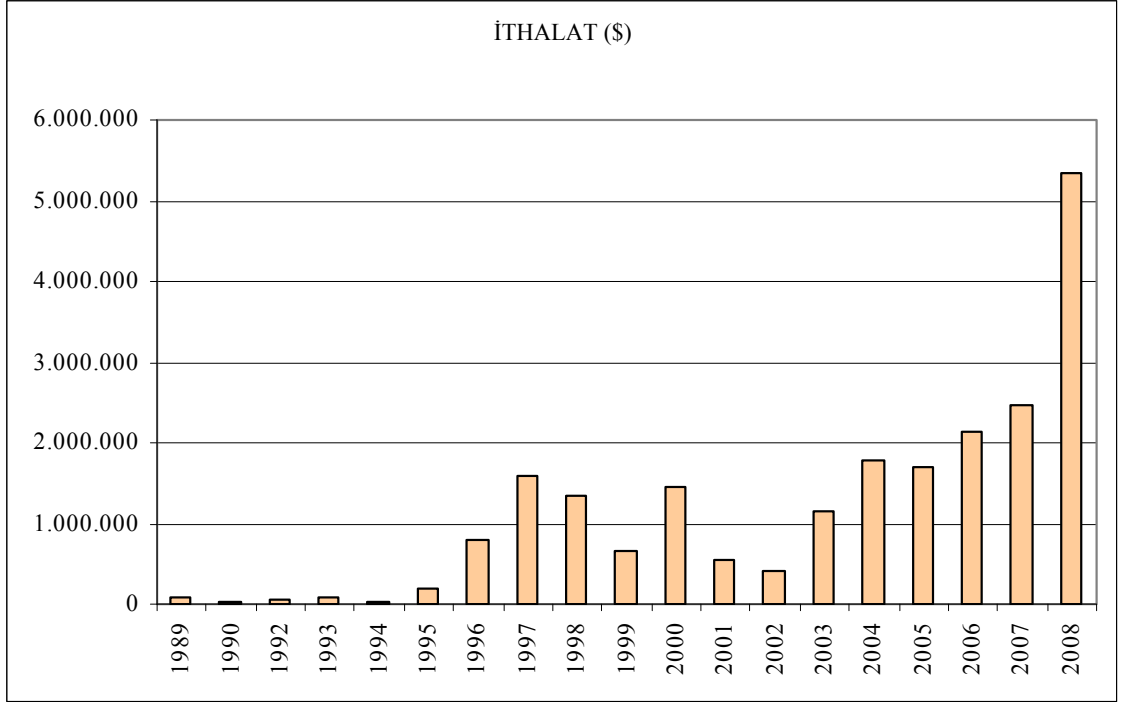
Tablo 3.15
Türkiye'nin Mısır'dan Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciye Eşyası, Çantalar İthalatı (1989-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1989	73.694	2000	1.451.979
1990	14.167	2001	542.746
1992	56.655	2002	412.179
1993	94.937	2003	1.151.260
1994	37.845	2004	1.790.821
1995	189.086	2005	1.685.651
1996	803.415	2006	2.146.708
1997	1.593.166	2007	2.478.737
1998	1.341.173	2008	5.340.397
1999	650.437		

Kaynak: TÜİK

Bu bölüm ürünlerinden ilk alımımız 1989 yılında 73.694 dolarlık deri alımıyla başlamıştır. Deri mamulleri ithalatımızın 1987 ve 1988 yıllarını saymazsak ihracatımızdan değerce daha fazla olduğunu görmekteyiz. Fakat yüksek bir ticaret gelişimi göstermediği de son derece açıktır. Özellikle deri sektörü son 15-20 yılda, hızla gelişmesini sürdürürken önemli ölçüde ithal hammadde kaynakları kullanmaktadır. İthalatımızın büyük bir kısmı ham ve işlenmiş deriden oluşmaktadır. Ham ve işlenmiş deri ithalatı, toplam deri ithalatının yaklaşık %49'una karşılık gelmektedir. Son yıllarda deri eşya ithalatının önemli ölçüde arttığı görülmektedir.

1996 yılına kadar düşük seviyelerde olan ithalatımız bu yıldan sonra yükselişe geçmiştir. 2006 yılında 2 milyon dolar seviyesine çıkan ithalatımızı ürün bazında incelediğimizde ilk sırayı 575.444 kg'lık alım karşılığı ödenen 2.112.248 dolar ile sığır ve at cinsi hayvanların dabalı derileri almaktadır.

Şekil 3.15. Türkiye'nin Mısır'dan Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciyeye Eşyası, Çantalar İthalatı (1989-2008)

Kaynak: TÜİK

Emek yoğun bir sanayi olan deri ve deri mamulleri sektöründe, emek maliyetlerinin yüksekliği ve çevre kirliliği gibi nedenler yanında kaynaklarını daha yüksek gelir sağlayan teknoloji ve bilgi yoğun sektörlere tahsis eden gelişmiş ülkeler, lider oldukları bu sektörü 1980'li yıllarda terk etmeye başlamışlardır. Ham deri işlemeciliği az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru kaymıştır.

Deri ve deri mamulleri sektöründe 2007 yılında gerçekleştirilmiş olan toplam 1.470 milyon ithalatımızın 2,5 milyon dolarını Mısır'dan yapılan ithalatımız oluşturmuştur. İthalatımızın büyük bir kısmı ham ve işlenmiş deriden oluşmaktadır. 2007 yılında 610 milyon dolarlık ham ve işlenmiş deri ithalatı gerçekleştirilmiştir, bununda 7,3 bin dolarını Mısır'dan yapılan alım oluşturmuştur. Son yıllarda ülkemizde deri eşya ithalatının önemli ölçüde arttığı görülmektedir. 2003 yılında deri eşya ithalatı 93 milyon dolarıken, 2007'de 471 milyon dolar seviyesine çıkmıştır ve ithalattaki payı %32'dir. Deri ayakkabının toplam deri ithalatındaki payı ise %18'dir.

Bu bölümdeki en yüksek ithalat değerimize 5 milyon dolarla 2008 yılında ulaşıyoruz. 2008'deki alımımızın önemli kısmını 1.431.395 kg'lık sığır ve at cinsi hayvanların dabalıanmış derileri oluşturmaktadır.

Tablo 3.16
Türkiye'nin Mısır'a Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saracıye Eşyası, Çantalar İhracatı (1970-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1970	10.412	1996	110.596
1971	35.747	1997	54.207
1979	1.594	1998	315.601
1983	419	1999	176.814
1984	1.718	2000	208.332
1985	1.100	2001	85.966
1986	11.291	2002	110.826
1987	3.017.444	2003	74.298
1988	6.004.476	2004	139.549
1989	46.017	2005	269.370
1990	7.402	2006	471.220
1992	6.183	2007	953.154
1994	60.584	2008	2.524.423
1995	73.320		

Kaynak: TÜİK

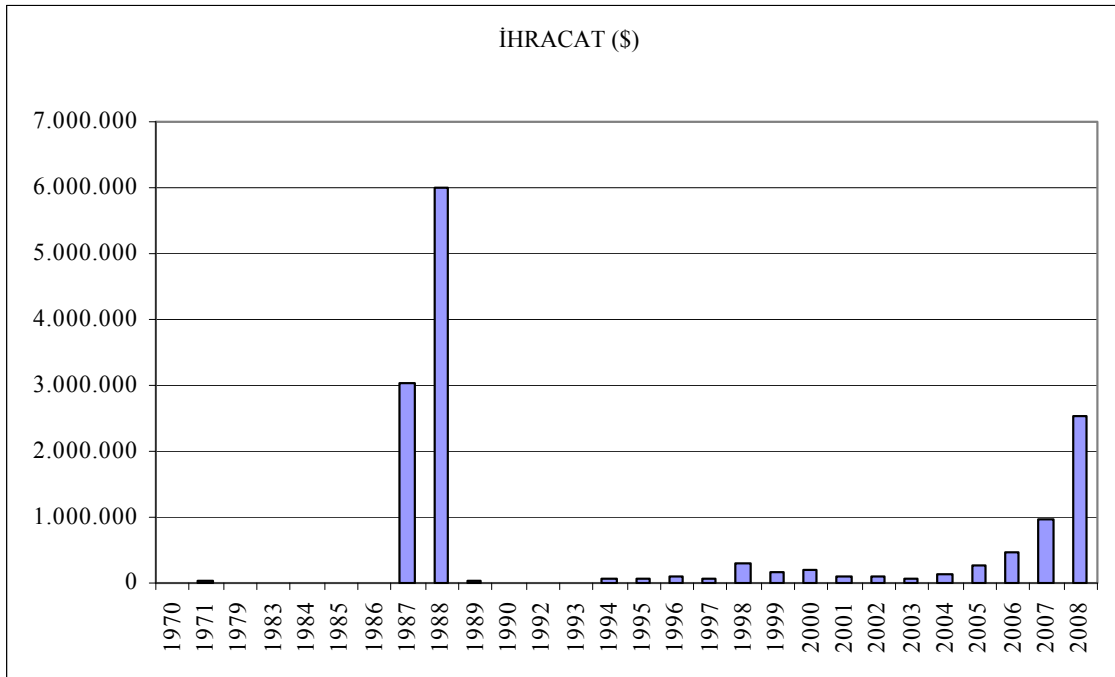
Bu bölümdeki ihracatımız 1970 yılında 10.412 dolarlık deri eşya satışıyla başlamıştır. 1994'e kadar hiç satışımızın gerçekleşmediği yılları görmekteyiz. Buna rağmen 1994 sonrası satışımız günümüze kadar devam etmiştir. Fakat artışa rağmen 1988'deki 6 milyon dolar değerini 2008'de de yakalayamamıştır.

Deri sektörü, 1970'lerden beri Türk ekonomisinde giderek artan önemde bir rol oynamıştır. Özellikle son 15-20 yılda, sektör hızla gelişmesini sürdürmüş ve yurtiçi geniş ham deri kaynaklarının yanı sıra, önemli ölçüde ithal hammadde kaynaklarını da kullanarak yüksek tutarda deri ürünleri ihracatı gerçekleştirilmiştir.

1988'deki yükselişin ardından 90'lı yıllarda ihracatımızın tekrar düşüşe geçtiğini görmekteyiz. Bu yıllarda Mısır'a olan ihracatımızın azalmasına rağmen, bu bölüm ürünlerindeki genel ülke ihracatımız artmıştır.

1990'lı yıllarda ihracatın gelişmesindeki en büyük etken, Rusya Federasyonu ve Doğu Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen ihracattaki artış ve bu ülkelere gelen turistlere yönelik satışlardır. Fakat bu dönemde Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatın azaldığını görmekteyiz. 90'lı yıllarda gerek yurtiçi gerek yurtdışı deri ve deri ürünleri talebindeki yüksek oranlı artışlar sayesinde, deri sektöründe büyük yatırımlar gerçekleştirilmiş, üretim kapasitesi önemli oranda artmıştır.

1998 yılında yaşanan Rusya krizi sonrasında üretiminin yaklaşık yarısını bu pazara ihraç eden sektörde, tek pazara bağımlılık nedeniyle ciddi bir sarsıntı meydana gelmiştir. Bu kriz sonrasında sektördeki firmaların bir kısmı kapanmış veya kapanma noktasına gelmiştir. 1998 Rusya krizi sonucu azalan üretim, 2000'li yıllarda, sektörün alternatif pazarlara yönelmesi ve yurtiçi talebin canlanmasının etkisiyle artmıştır. Genel ihracattaki bu olumsuzluğa rağmen Mısır'a yapılan ihracatımızda artışın olduğu görülmektedir (BEKTAŞ, 2006: 3).

Şekil 3.16. Türkiye'nin Mısır'a Deriler, Köseleler, Kürkler ve Bu Maddelerden Mamul Eşya, Saraciyeye Eşyası, Çantalar İhracatı (1970-2008)

Kaynak: TÜİK

Ancak, 2001 yılında ülkemizde ortaya çıkan mali kriz sonucunda sektörün ihracatı artmasına rağmen, iç talebin daralmasıyla üretimde gerileme yaşanmıştır. 2000'li yıllarda 208 bin dolar seviyesine çıkan ihracatımız 2001 yılı mali krizi sonucunda 85 bin dolar seviyesine kadar inmiştir. Uygulanan ekonomik programın 2002 yılı başından itibaren olumlu etkileri gözlenmiş olsa da, deri üretimi 2003'te tekrar azalmıştır. Ancak, Türk deri sanayi halen üretim değeri açısından ülkemizin sürükleyici sektörlerinden biridir. Sahip olduğu deneyim, rekabet gücü ve yüksek üretim kapasitesi ile sektör dünya devleri ile yarışmaktadır. Ayrıca, Türk deri sektörü teknolojik açıdan da gelişmiş, teknik bilgi ve donanım ihraç edebilecek düzeye erişmiştir.

2005'te tekrar 200 binli rakamlara ulaşan ihracatımız küçükbaş mamul deri, yüzlük deri, kösele ve deri giyim eşyasında gerçekleşmiştir. 2007 yılında deri ve deri mamulleri ihracatımızda en büyük alt sektör 272 milyon dolar ve %31'lik pay ile deri giyim eşyasıdır. Aynı yıldaki Mısır ihracatımıza baktığımızda toplam 953.154 dolarlık ihracatımızın 932-490 dolarını deri eşyalar oluşturmaktadır. Türkiye'nin bu bölüm genel ihracat rakamlarındaki değişimler ile Mısır ihracatındaki değişimler eşdeğerdir.

Türk deri sektörü üretimi; alt yapısı, teknolojisi ve ihracata yönelik performansı dikkate alındığında belirli bir rekabet gücüne sahiptir. Ancak deri sektörünün temel girdisi olan ham derinin ülke içi üretiminin yeterli olmaması nedeniyle, ham ve yarı işlenmiş deri talebi ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Hammadde ihtiyacının büyük kısmını ithalat yoluyla karşılayan ve bunu katma değeri yüksek ürünler haline getirerek büyük bir kısmını bavul ticaretiyle kuzey ülkelerine ihraç eden deri sanayi, bu ticaretin giderek azalması ile kayıtlı ihracata ağırlık vermeye başlamıştır (BEKTAŞ, 2006: 3).

2008 yılı ihracatımız 2,5 milyon dolar seviyesine çıksa da 1987'deki 3 milyon dolar ve 1988'deki 6 milyon dolar rakamlarına yine de ulaşamamıştır. 2008 yılı ihracatını ürün bazında incelediğimizde, 93.679 kg'lık satış karşılığı 2.162.821 dolar gelir elde edilen deri ve köseleden giyim eşyalarının en önemli kısmı oluşturduğunu görmekteyiz.

Bu bölümdeki toplam ithalatımız 21.855.053 dolar, toplam ihracatımız ise 14.772.063 dolardır. Dış ticaret açığımız ise 7.082.990 dolardır.

3.9. AHŞAP VE AHŞAP EŞYA, ODUN, KÖMÜR VE MANTARDAN EŞYA, HASIRDAN SAZDAN VEYA ÖRÜLMEMEYE ELVERİŞLİ MADDELERDEN MAMULLER

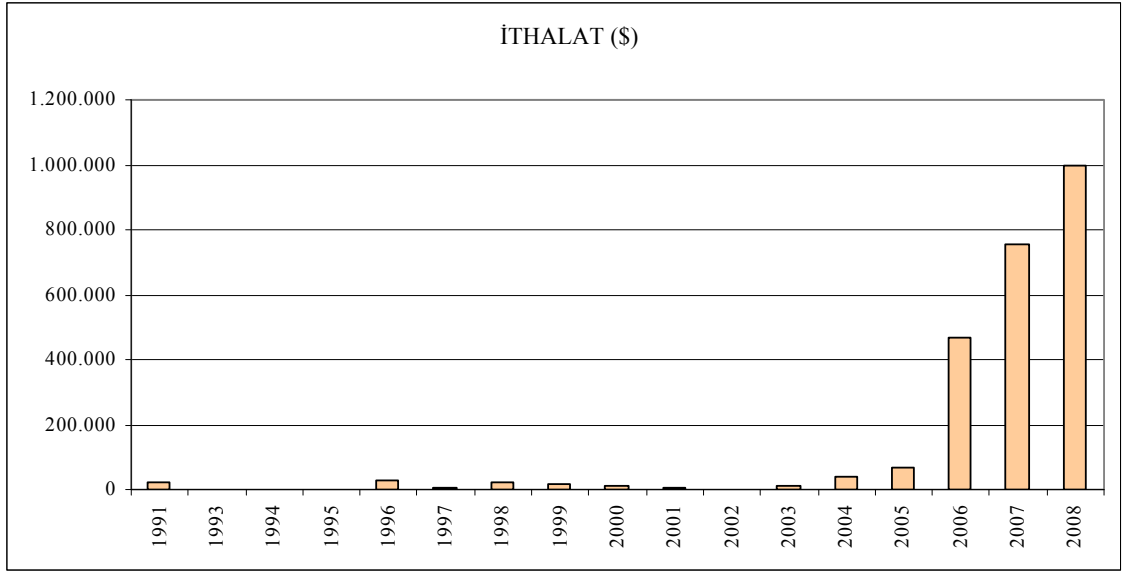
Bu bölüm içerisinde ağaç ve ağaçtan mamul eşya, odun kömürü, mantar ve mantardan eşya, hasır, saz vb. gibi ürünlerin mamulleri yer almaktadır.

Tablo 3.17
Türkiye'nin Mısır'dan Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İthalatı (1991-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1991	22.502	2002	2.689
1996	30.149	2003	13.981
1997	3.343	2004	36.910
1998	22.947	2005	68.821
1999	15.009	2006	469.186
2000	13.725	2007	754.677
2001	7.631	2008	994.647

Kaynak: TÜİK

Bu bölümden ilk ithalatımız 1991 yılında 22.502 dolarlık ağaç ve ağaçtan mamul eşya alımıyla başlamıştır. Bu ürün grubundaki ülkeler arası ticareti gösteren ithalat ve ihracat grafiklerini incelediğimizde bütün yıllarda ihracatımızın olmasına karşılık ithalatımızın hem az olduğu hem de ihracatla kıyasladığımızda çok daha ileri bir tarihte başladığını görmekteyiz. Hem ihracatımızın, hem de ithalatımızın aynı ürün grubunda yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu da ağaç ve ağaçtan mamul eşyalar grubudur. 1991'den sonra beş yıl ithalatımızın tamamen durduğu ve 1996'da tekrar 30.149 dolarlık alımla başladığını görmekteyiz. 1997'de ise hasır eşya ithalatı 2.548 dolarla ilk sırada yer almıştır, 1998'de ise hasır eşya ithalatımız 22.947 dolara yükselmiştir. Ahşap, ahşap eşya, odun kömürü gibi ürünlerin hammaddesini orman oluşturduğundan dolayı Mısır'ın iklim koşulları düşünüldüğünde ithalatımızın az olması doğaldır.

Şekil 3.17. Türkiye'nin Mısır'dan Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İthalatı (1991-2008)

Kaynak: TÜİK

İthalatımızda 2000'li yıllara gelindiğinde ilk yıllarda hasır eşyaların ön planda olduğunu fakat 2002 yılı ve sonrası ağaç ve ağaçtan mamul eşyaların alımının arttığını görmekteyiz. 2006 yılı ithalatını incelediğimizde bu bölümde yer alan ürünlerden 3.065 bin kg'lık odun kömürü alımı karşılığında 396 bin dolar ödenmiştir. Aynı yıl 1.308 adet ağaç kutu alımı olmuş ve karşılığında 14 bin dolar, 10 m³'lük ağaç işleme ürünü karşılığında da 27 bin dolar ödenmiştir. 2007 yılında ise 3.009 bin kg odun kömürü ithalatımız olmuş bunun karşılığı da 681 bin dolar olmuştur. Ayrıca bu yıl içinde 357 adet ağaç kutuya 4 bin dolar, 20 m³ ile iki katı artış gösteren ağaç işleme ürününe de 47 bin dolar ödeme yapılmıştır.

2008 yılına baktığımızda 3.191 bin kg'lık odun kömürü karşılığı 897 bin dolar, 11 m³ ağaç işleme ürününe 39 bin dolar toplamda ise 994 bin dolar ödeme yapıldığı görülmektedir.

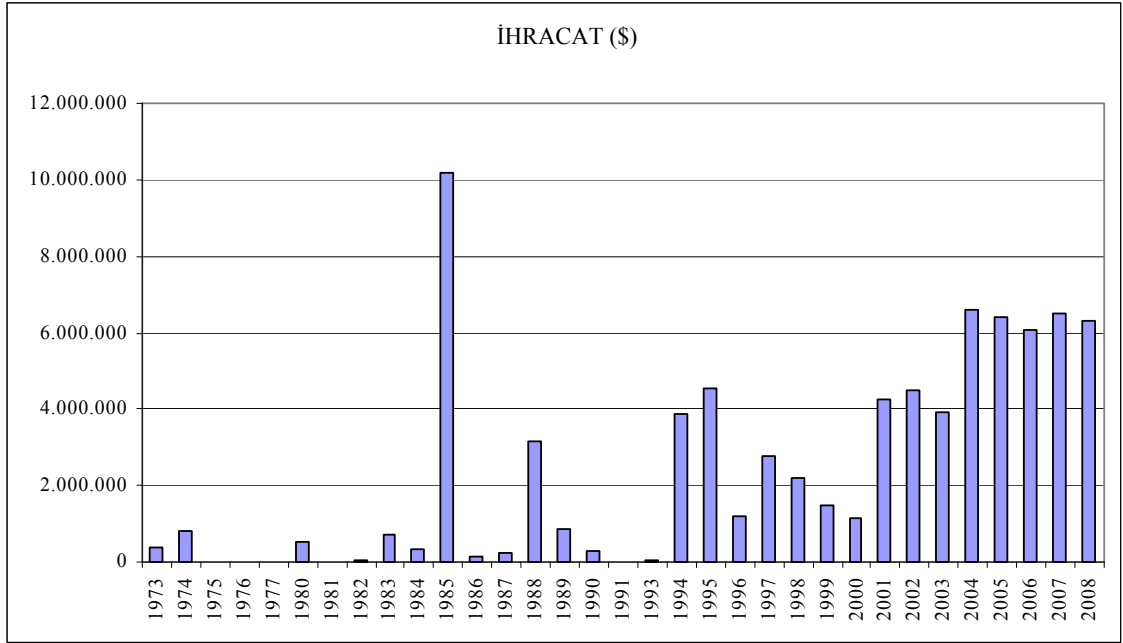
Tablo 3.18
Türkiye'nin Mısır'a Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya,
Hasırdan Sazdan veya Örülmeye Elverişli Maddelerden
Mamuller İhracatı (1973-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1973	389.664	1993	39.801
1974	821.585	1994	3.868.141
1975	139	1995	4.546.506
1976	667	1996	1.176.219
1977	4.943	1997	2.790.773
1980	544.355	1998	2.191.090
1981	12.415	1999	1.498.378
1982	47.000	2000	1.156.722
1983	732.566	2001	4.277.587
1984	357.886	2002	4.491.101
1985	10.174.900	2003	3.898.524
1986	160.844	2004	6.598.002
1987	239.109	2005	6.397.249
1988	3.168.523	2006	6.083.129
1989	872.064	2007	6.487.097
1990	280.296	2008	6.287.940

Kaynak: TÜİK

Bu bölüm ihracatımız 389 bin dolarlık satış ile 1973 yılında başlamıştır. 1991 ve 1992 yıllarında bu ürün grubunda hiç gerçekleşmeyen satışımızın 1993'te tekrar başlayıp genelde artış göstererek düzenli bir şekilde günümüze kadar geldiğini tabloda görmekteyiz.

1985'e kadar düşük değerlerde gerçekleşen ihracatımızın birden hızlı bir yükselişe 10 milyon dolar seviyesine çıktığını gözlemlemekteyiz. Tüm yıllar içinde, 2008 de dahil bu ihraç rakamına ulaşmak mümkün olmamıştır. 1986 ve 1987 yıllarında da oldukça azalan ihracatımız 1988 yılında tekrar yükselişe geçerek 3,2 milyon dolara çıkmıştır. 1989 ile 1993 yılları arası ihracatımızın bazı yıllarda tamamen durduğunu, diğer yıllarda da çok azaldığını görebilmekteyiz. İhracatımız incelendiğinde satışımızın ağaç ve ağaçtan eşya ürün gruplarında olduğu görülmüştür.

Şekil 3.18. Türkiye'nin Mısır'a Ahşap ve Ahşap Eşya, Odun, Kömür ve Mantardan Eşya, Hasırdan Sazdan veya Örölmeye Elverişli Maddelerden Mamuller İhracatı (1973-2008)

Kaynak: TÜİK

Bu ürün grubu içindeki ihracatımızın 1994'teki 3,8 milyon dolara ve 1995'te 4,5 milyon dolara çıktıktan sonra 2001'e kadar yine düşük seviyelerde seyrettiği görülmektedir. 2001'de tekrar 4 milyon seviyelerine yükselen satışı 2004 ile 2008 yılları arasında ne bir düşüş ne de bir yükseliş göstermeden hep 6-6,5 milyon dolar arasında bir seyir izlemiştir. 2006 yılı ihracatımız içinde ilk sırayı 6,227 m³ lük satışıyla kaplamalık ve kontrplak için yapraklar almıştır. Bu satıştan 4,5 milyon dolar alınmıştır, yine aynı yıl içinde satışı yapılan 2 bin m²'lik doğrama mamullerinden de 86 bin dolar kazanç sağlanmıştır. 2007'de 5 milyon dolar karşılığında 6 bin m³ kaplamalık ve kontrplak için yaprak ile 114 bin dolar karşılığında 38 bin kg'lık doğrama mamulleri satışı gerçekleşmiştir. 2008 yılında ise 5,3 milyon dolarlık kazanç karşılığı 6 bin m³'lük kaplamalık ve kontrplak için yaprak, 146 bin dolar karşılığında da 294 bin kg'lık ağaçtan kutu satışı gerçekleşmiştir.

Bu bölüm ticaretinde ithalatımız 2.456.217 dolar, ihracatımız 79.595.215 dolar olmuştur. Dış ticaret fazlamız ise 77.138.998 dolardır.

3.10. ODUN VE DİĞER LİFLİ SELÜLOZİK MADDELERİN HAMURLARI; KARTON, KAĞIT DÖKÜNTÜLERİ

Bu bölüm içerisinde odun hamuru, lifli selüloz maddelerinin hamurları, hurdalar, kağıt ve karton, kağıt hamurundan kağıt ve karton eşya, basılı kitap, gazete, resim vb. gibi baskı sanayi mamulü ve el yazmaları yer almaktadır.

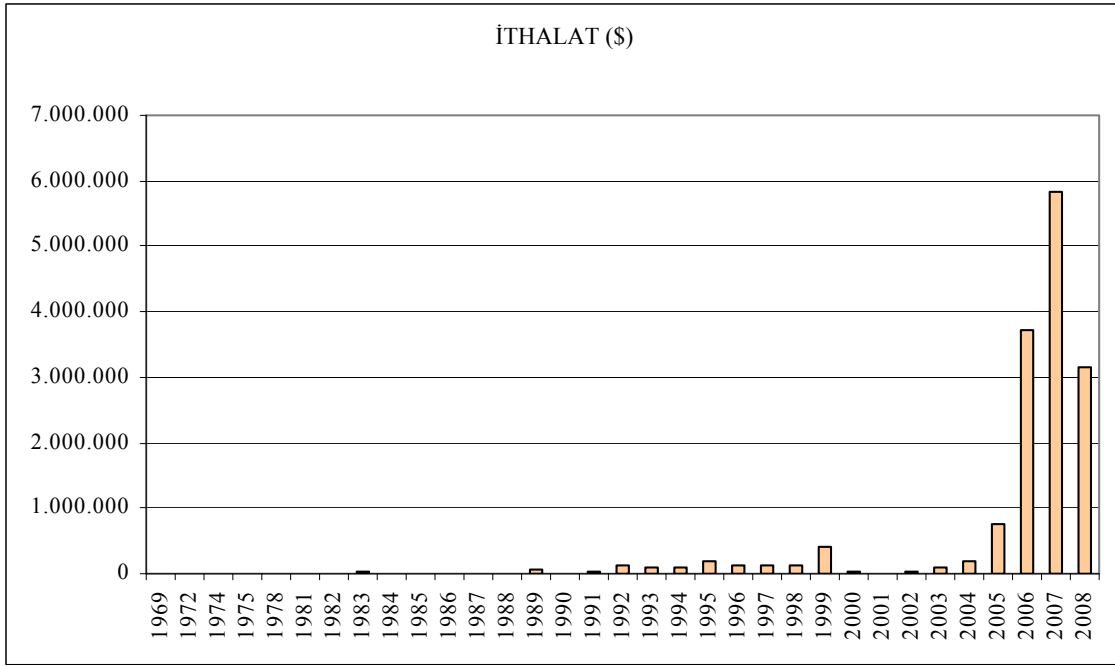
Tablo 3.19
Türkiye'nin Mısır'dan Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları;
Karton, Kağıt Döküntüleri İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	121	1996	116.062
1972	8	1997	116.475
1978	3.168	1998	139.350
1983	18.150	1999	402.529
1984	6.826	2000	44.525
1985	5.640	2001	6.668
1989	68.318	2002	47.094
1990	9.963	2003	101.038
1991	21.113	2004	199.223
1992	129.296	2005	764.403
1993	99.552	2006	3.732.927
1994	81.367	2007	5.820.634
1995	182.420	2008	3.166.007

Kaynak: TÜİK

Bu bölüm ürünlerinden ilk ithalatımız 1969 yılında 121 dolarlık kitap ve periyodik yayınlar alımı ile başlamıştır. Tablolardaki genel duruma baktığımızda ithalatın ihracatın önüne geçemediğini görmekteyiz.

1989 yılına kadar çok durağan bir ithalatımızın olduğu bu süreçte 15 yıla yakın bir süre hiç alım yapmadığımız dikkat çekmektedir. Aslında son üç yılı saymazsak ithalatımızın milyon dolar seviyelerine çıkmadığı net olarak görülmektedir. İthalatımızın canlandığı son üç yıla bakacak olursak 2006 yılında en fazla alım kraft kağıtta olmuştur 3.426.170 kg kraft kağıt alımına karşılık 1,7 milyon dolar ödenmiştir. Ayrıca 372.442 kg tuvalet kağıdı ve kağıt havlu alımına karşılık 790 bin dolar, 943.656 kg sıvanmamış kağıt alımına karşılık ise 756 bin dolar ödeme yapılmıştır.

Şekil 3.19. Türkiye'nin Mısır'dan Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları; Karton, Kağıt Döküntüleri İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Bu ürün grubu içinde alımlarımızın en büyük bölümünü kağıt ve kağıt ürünleri oluşturmaktadır. 2006 yılında toplam alım 3,7 milyon dolardır, 2007 yılında ise %55 artışla ithalatımızın 5,8 milyon dolara çıktığını görmekteyiz. Bunda da Türkiye-Mısır arasında 2005'te imzalanan 2007'de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşmasının büyük rolü olmuştur. 2007 yılı alımımızın büyük kısmını rulo halindeki sıvanmamış kağıtlar oluşturmuştur. 6.846.847 kg alım karşılığında 2.9 milyon dolar ödeme yapılmıştır. Kraft kağıt alımımız 585.520 kg' a düşmüş, bunun karşılığında da 335 bin dolar ödenmiştir. 2007 yılında 95.255 kg tuvalet kağıdı, kağıt havlu alımı karşılığı 370 bin dolar ödenmiştir. 2008 yılı ithalat değeri bir önceki yıla göre %50'ye yakın bir düşüş göstererek 3.1 milyon dolara gerilemiştir. 2008'de de en fazla alım 231.747 kg'lık tuvalet kağıdı, kağıt havlu karşılığında 1.3 milyon dolar ödeyerek yapılmıştır. Ayrıca 2008 yılında 645.831 kg sıvanmamış kağıt alımına karşılık 637 bin dolar ödeme yapılmıştır. Türkiye'nin bu bölüm ticaretindeki zayıf noktası ürünlerin hammaddesi olan selülozu ithal etmesidir. Halbuki bu ürün grubunu üreten ülkeler hammadde kaynaklarına sahip ülkelerdir.

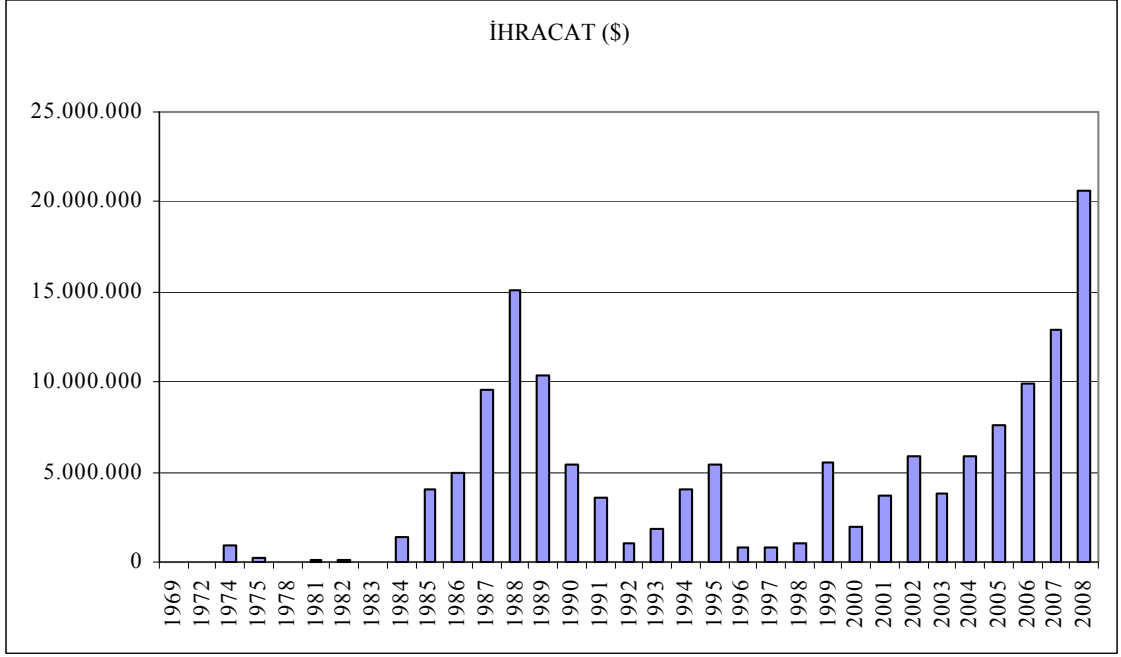
Tablo 3.20
Türkiye'nin Mısır'a Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları;
Karton, Kağıt Döküntüleri İhracatı (1974-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1974	908.948	1994	4.075.962
1975	198.945	1995	5.417.813
1981	80.000	1996	788.247
1982	89.309	1997	837.938
1983	23.146	1998	997.780
1984	1.393.872	1999	5.508.339
1985	4.042.368	2000	1.956.831
1986	5.003.753	2001	3.648.439
1987	9.567.963	2002	5.863.475
1988	15.111.911	2003	3.746.207
1989	10.403.647	2004	5.853.487
1990	5.437.848	2005	7.618.122
1991	3.547.577	2006	9.884.545
1992	992.707	2007	12.858.646
1993	1.836.841	2008	20.634.531

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin bu bölümdeki ilk ihracatı Tablo 3.20'de görüldüğü üzere 1974 yılında kağıt imaline yarayan madde ve kağıt mukavvanın 908 bin dolarlık satışıyla başlamıştır. 1975'te de yine aynı ürünlerin satışına devam edilmesine rağmen büyük bir düşüş göstererek 198 bin dolar seviyelerine inmiştir. Sonrasında beş yıl hiçbir satış gerçekleşmediği görülmektedir. 1981'de tekrar başlayan ihracatımız 80 bin dolar gibi düşük bir değerle kağıt ve mukavva satışında gerçekleşmiştir. Sonraki iki yılda da düşük değerlerde gerçekleşen satışıımız 1984 yılında ciddi bir değer artışıyla 1.393.872 dolar seviyesine çıkmıştır. Bu satışıımızdaki en büyük ürün grubunu 1.391.792 dolar karşılığında satılan kağıt ve mukavva oluşturmuştur.

1984'ten günümüze kadar 1992, 1996, 1997 ve 1998 yıllarını saymazsak ihracatımızın bir milyonun altına düşmediğini görmekteyiz. 1988'deki 15 milyon dolar değeri ile 1989'daki 10 milyon dolar değerine yükselişi de kağıt ve mukavva ürün gruplarındaki satış artışı oluşturmuştur. Bu iki yıldaki yüksek değerlere ancak 2007'de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşmamızın sonrasında ulaşabildiğimizi görmekteyiz. Son üç yıldaki satışıımızı incelediğimizde 2006 yılında en fazla satış yaptığımız ürünler 2.279.248 kg'lık karbon kağıdı 146.172 kg'lık kağıt / karton etiketler ile 836.451 kg'lık tuvalet kağıdı ve kağıt havlu olmuştur.

Şekil 3.20. Türkiye'nin Mısır'a Odun ve Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları; Karton, Kağıt Döküntüleri İhracatı (1974-2008)

Kaynak: TÜİK

Bu satışların karşılığında karbon kağıdı için 2,2 milyon dolar, etiketlerden 2,1 milyon dolar, tuvalet kağıdından da 2,1 milyon dolar kazanç sağlanmıştır. 2007 yılında ise 213.144 kg'lık kağıt/karton etiketlerin satışı ile 3,6 milyon dolar, 1.178.367 kg'lık kağıt havlu tuvalet kağıdı, mendil, kumaş, masa örtüsü satışı ile 2,9 milyon dolar, 49.505 kg'lık çıkartma satışıyla da 1,5 milyon dolar gelir elde edilmiştir. 2007 deki toplam ihracatımızın 10 yıl kadar uzun bir süreden sonra tekrar 10 milyon doların üstüne çıktığını görmekteyiz. 2008 yılı ihracatımızın büyük kısmını 1.916.207 kg'lık satış karşılığında elde ettiğimiz 6,2 milyon dolarlık kazançla kağıt kutular oluşturmaktadır. Bu ürünü 267,265 kg'lık satışla elde ettiğimiz 5.3 milyon dolarlık kazançla etiketler oluşturmuştur. Ayrıca 2008'de yapılan 56.752 kg'lık çıkartmalardan elde edilen 2,6 milyon dolarlık gelir de kayda değerdir. 2008 yılında bu yüksek satış rakamlarıyla toplam ihracatımız 20 milyon dolar seviyesini aşmıştır.

Bu bölüm ürünlerinden toplam ithalatımız 15.282.877 dolar iken, toplam ihracatımız 148.329.197 dolar olarak gerçekleşmiş, dış ticaret fazlamız ise 133.046.320 dolar olmuştur.

3.11. DOKUMAYA ELVERİŞLİ MADDELER VE BUNLARDAN MAMUL EŞYA

Bu bölümde yer alan ürünler; yün, kıl, at kılı v.b. iplik ve dokumalı bitkisel lifler, pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat, kâğıt ipliği ve dokumaları, dokumaya elverişli suni ve sentetik lifler, sentetik suni devamsız lifler, vatka, keçe, dokunmamış mensucat, özel iplik, sicim ve mamulleri, halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerdir. Ayrıca yine bu bölüm içinde özel dokunmuş mensucatlara, danteller, duvar halıları, işlemeler, emdirilmiş sıvanmış kaplanmış mensucatlara v.b. teknik eşya, örme eşya, örme giyim eşyası ve aksesuarları ile mensucattan mamul diğer eşya, kullanılmış eşya ve parçaları yer almaktadır.

Tablo 3.21
Türkiye'nin Mısır'dan Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan
Mamul Eşya İthalatı (1969-2008)

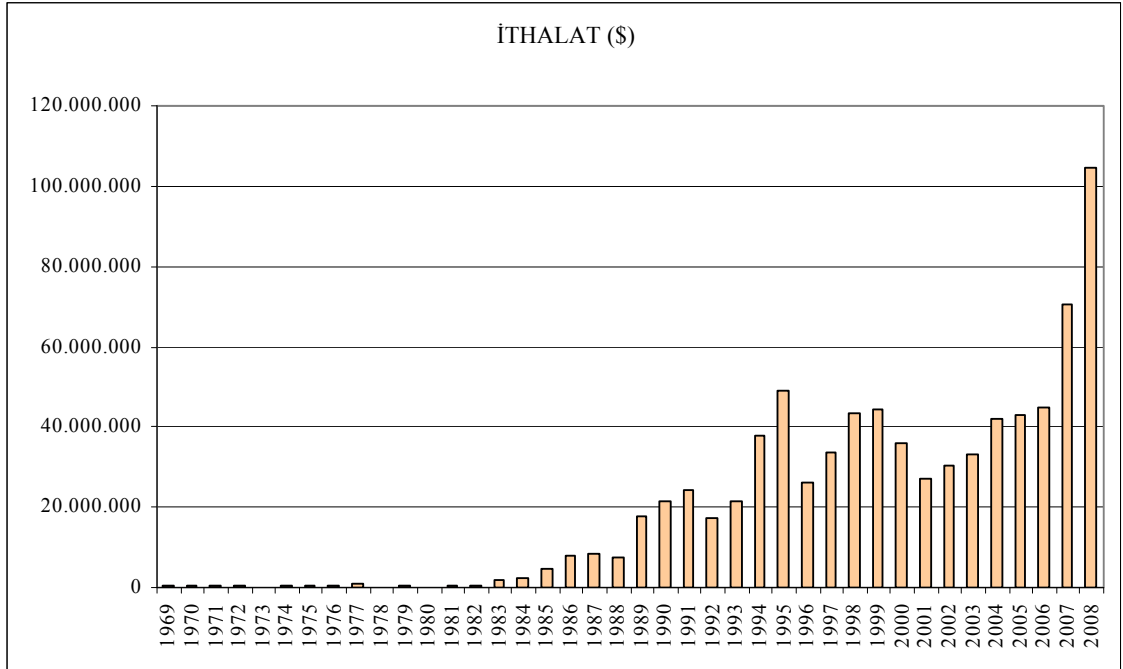
YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	509.964	1990	21.246.035
1970	486.171	1991	24.139.884
1971	305.483	1992	17.143.643
1972	319.201	1993	21.356.965
1973	132.134	1994	37.980.875
1974	279.917	1995	49.256.387
1975	510.848	1996	26.218.596
1976	518.348	1997	33.576.379
1977	784.977	1998	43.645.027
1979	302.741	1999	44.314.366
1981	352.729	2000	36.107.371
1982	241.434	2001	27.285.766
1983	2.051.915	2002	30.279.114
1984	2.429.345	2003	33.303.633
1985	4.675.284	2004	42.023.134
1986	8.167.500	2005	43.110.303
1987	8.452.782	2006	44.847.238
1988	7.277.944	2007	70.710.931
1989	17.964.319	2008	104.554.354

Kaynak: TÜİK

Tablo 3.21'de görüldüğü gibi bu bölümdeki Türkiye'nin Mısır'dan ilk ithalatı 1969 yılında 54.888 dolarlık pamuk alımıyla başlamıştır. 1978 ve 1980 yıllarını saymazsak her yıl düzenli ithalat gerçekleşmiştir, özellikle de son yıllarda büyük oranda artışlar gözlenmektedir. 1983 yılı Türkiye'nin Mısır'dan ithalatındaki en büyük artış oranına sahiptir. 1982 yılındaki 241 bin dolarlık pamuk alımımız 1983 yılında 2 milyon

dolar olmuştur. Bir diğer yüksek orandaki artış da 1989 yılında gerçekleşmiştir ve bu yıldaki Türkiye'nin Mısır'dan ithalatı % 147 artışla 17.9 milyon dolar olmuştur ve yine alımı gerçekleştirilen ürün pamuktur.

Mısır, uzun ve ekstra uzun elyafly pamuk üretimi ile ünlüdür. Bugün pamuk, hala Mısır'da "beyaz altın" olarak adlandırılmaktadır. 1960 ve 1970'li yıllarda Mısır, dünya pamuk pazarının % 80'ine sahipken, sonraki dönemlerde bu pazar payının önemli bir kısmını Amerikan pima pamuğuna kaptırmıştır. Bugün, uzun ve ekstra uzun lifli pamuğun % 55'i Mısır, % 40'ı ise ABD tarafından tedarik edilmektedir.

Şekil 3.21. Türkiye'nin Mısır'dan Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Tekstil ve hazır giyim sanayi, Mısır'ın tarihinde olduğu kadar günümüz ekonomisinde de çok önemli bir yer tutmaktadır. Sektörün üretim, işgücü, yatırım ve ihracat büyüklükleri açısından imalat sanayinde önemli bir yeri bulunmaktadır. IDA (Dünya Bankası Uluslararası Kalkınma Kurumu) verilerine göre, yaklaşık yarım milyon kişinin çalıştığı sektörde, bir o kadar da kayıtsız işçinin istihdam edildiği tahmin edilmektedir. Bu rakam ise, toplam endüstriyel işgücünün %25'ine ve toplam istihdamın

%7'sine denk gelmektedir. Bu itibarla, Mısır'ın sanayi üretiminin %27'sini ve Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının %11'ini oluşturan tekstil ve konfeksiyon sektörü, petrol harici ihracatın ise %25'ini teşkil etmektedir.

Mısır'dan ithal ettiğimiz tekstil ve konfeksiyon ürünleri, ihraç ettiğimiz ürünlere paralellik göstermektedir. 2003 yılında 33 milyon dolar olan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatının tamamına yakın bölümü dokumaya elverişli lifler ve dokumacılık ürünleri ithalatına aittir. 2003 yılında, Mısır'dan yaptığımız ithalat içinde tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin payı, %18 olmuştur. Mısır pamuğunun dünyaca kabul edilen kalitesine rağmen, iplik ve dokuma alanlarında verimsiz çalışmaya ve kalitesiz üretim yapmaya devam eden kamu fabrikaları, uluslararası rekabette zorluk yaşamaktadır. Mısır'lı hazır giyim imalatçısı şirketlerin çoğu zaman yabancı menşeli pamuklu kumaş ithalini tercih etmeleri, 1997-2004 yılları arasında iplik üretiminin yaklaşık %25 oranında düşmesine neden olmuştur.

Tablo 3.21'e bakıldığında 1990'dan 2007 yılına kadar Mısır'dan ithalatımızın küçük iniş çıkışlarla seyrettiği fakat 2007' de % 58'lik bir artışla 70.7 milyon dolara ulaştığı görülmektedir. 2007 yılı ithalatını ürün bazında incelediğimizde, 5.809.477 kg'lık pamuk ipliği alımı karşılığında 25.668.887 dolar, 5.920.526 kg. taranmamış pamuk alımı karşılığında 15.002.222 dolar, 671.380 adet tişört alımı karşılığında da 2.778.044 dolar ödeme yapılmıştır.

Mısır entegre bir tekstil ve konfeksiyon sanayine sahip olmasına karşın hazır giyimde kullandığı girdilerin yaklaşık %52'sini ithalat yoluyla karşılamaktadır. Dolayısıyla tekstil ve konfeksiyon yan sanayi girdilerine de oldukça düşük gümrük vergisi uygulamaktadır. Mısır tekstil ve konfeksiyon sektörü teknoloji düzeyi, ekonomik etkinliği ve sosyal etkileşimi açısından geliştirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün, ürün kalitesi ve üretim teknolojisi çağdaş dünya standartlarına henüz ulaşamamıştır. Dünyada önemli tekstil ihracatçısı ülkeler arasında bulunan Türkiye, hazır giyim ve konfeksiyon sektöründe uluslararası pazarlarda rekabetçi kalabilmek adına, yerli üretimin yanı sıra yurt dışından ithal edilmiş elyaf, iplik ve kumaş gibi tekstil materyallerini de kullanmakta ve dünyanın bir çok bölgesine ihracat yapmaktadır. Yapılan ithalat, tekstil sanayi ya da konfeksiyon sanayi için hammadde ve

ara malı niteliğindedir. Bu bakımdan tekstil sektörünün ihracat performansında ithalatın etkisi gözardı edilemez.

Türkiye'nin 2008 yılı itibarıyla Hazır Giyim ve Konfeksiyon İthal ettiği ülkeler kapsamında Mısır 15. sırada yer almaktadır. Bu yıl itibarıyla oransal olarak hazır giyim ve konfeksiyon ithalatının en fazla arttığı ülke Mısır olup, bu ülkeden ithalat, 2008 yılının Ocak-Ekim döneminde % 167 oranında artışla 9,7 milyon dolardan 25,9 milyon dolara yükselerek hemen hemen üç katına çıkmıştır. 2008 yılında Türkiye'nin Mısır'dan ithal ettiği bu bölümdeki ürünlerini inceleyecek olursak; ilk sırada yine pamuk ipliği 31.251.287 dolarlık alımla yer almıştır. İkinci sırada 6.094.167 kg'lık ithalat karşılığında ödenen 14.686.935 dolarla taranmamış pamuk gelmektedir. Üçüncü sırada ise sentetik iplik gelmektedir, 749.373 kg sentetik iplik alımı karşılığında 5.646.297 dolar ödeme yapılmıştır.

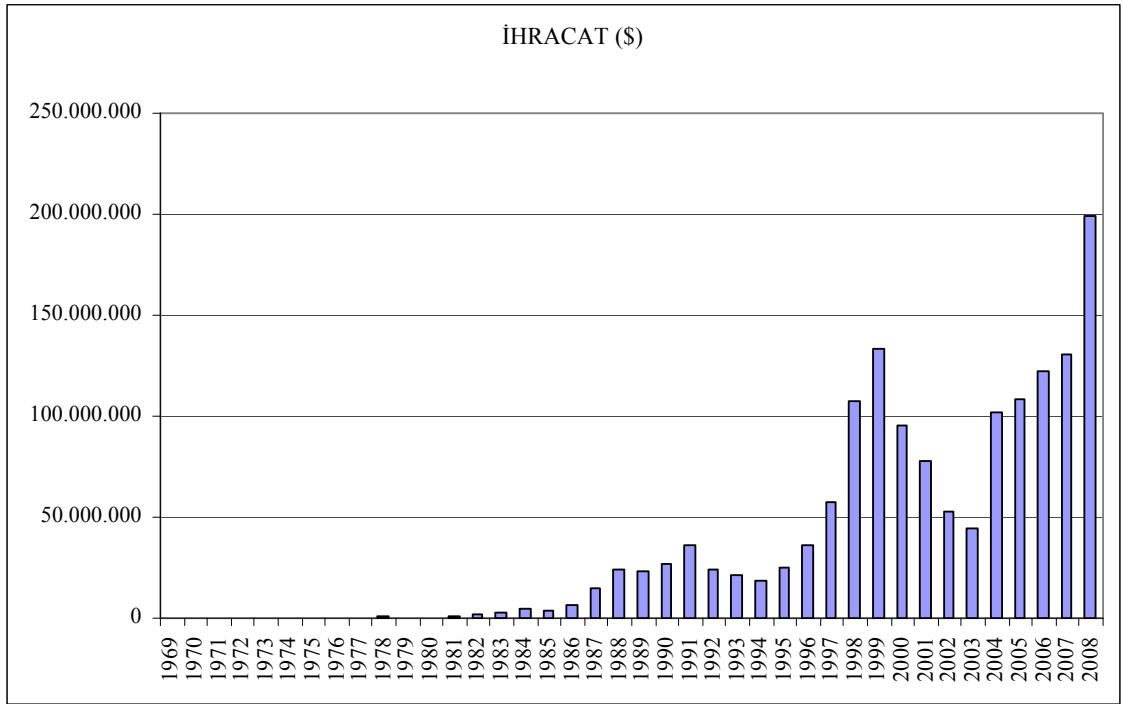
Tablo 3.22.
Türkiye'nin Mısır'a Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İhracatı (1970-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1970	25.762	1991	36.558.720
1971	2.371	1992	24.346.769
1973	29.278	1993	20.915.395
1975	200.314	1994	18.660.895
1977	207.909	1995	25.212.639
1978	637.204	1996	35.823.408
1979	312.291	1997	57.054.057
1980	22.019	1998	107.106.789
1981	720.628	1999	132.963.151
1982	2.028.906	2000	95.348.690
1983	2.869.115	2001	77.618.628
1984	4.246.946	2002	52.320.557
1985	3.752.185	2003	44.701.808
1986	6.924.295	2004	101.999.429
1987	14.430.356	2005	107.922.887
1988	24.228.470	2006	122.327.145
1989	22.929.684	2007	130.776.449
1990	26.406.400	2008	199.354.446

Kaynak: TÜİK

Bu ürün grubunda gerçekleştirdiğimiz ihracatımıza baktığımızda ilk olarak 25.762 dolarla 1970 yılında başlamıştır. Satışımızın gerçekleşmediği 1972, 1974 ve 1976 yıllarını saymazsak günümüze kadar iniş çıkışlarla süreklilik arz etmiştir. Grafiği incelediğimizde 10 milyon dolarlar seviyesine ancak 1987 sonrası çıktığımızı görebilmekteyiz. 2000'in ikinci yarısında ihracatımız daha da arttığı ve 2008'de en yüksek değer olan 199,3 milyon dolar seviyesine çıktığını görmekteyiz.

Tekstil ve konfeksiyon sektörü, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek üretim ve istihdama katkısı ve gerekse ihracat yoluyla döviz kazandırması sebebiyle lokomotif sektör olma özelliğini sürdürmektedir. Dünyadaki başlıca tekstil ihracatçısı ülkeler, Avrupa Birliği Ülkeleri, Çin Halk Cumhuriyeti, ABD, Güney Kore, Tayvan, Hindistan, Japonya, Pakistan ve Türkiye'dir.

Şekil 3.22. Türkiye'nin Mısır'a Dokumaya Elverişli Maddeler ve Bunlardan Mamul Eşya İhracatı (1970-2008)

Kaynak: TÜİK

2008 yılında oransal olarak en yüksek ihracat artışı Ortadoğu ülkelerinde olmuştur. Ortadoğu ülkelerine yönelik tekstil ihracatı geçen yılın aynı dönemine kıyasla %28,3 oranında artarak 514,8 milyon dolara ulaşmıştır. Ortadoğu ülkeleri içinde Mısır, İran'dan sonra 2008 yılında 167,3 milyon dolarlık tekstil ihracatı ile bu gruptaki ikinci en büyük pazardır. Bu ülkeye yönelik ihracatın %50,2 ile çok yüksek bir oranda artması sonucunda Mısır'ın toplam ihracattaki payı %1,7'den %2,5 çıkmıştır.

2008 yılında tekstil ihracatı incelendiğinde, sentetik ve suni devamsız liflerden tekstil ürünleri ihracatı bir önceki yıla oranla %1,5 azalma kaydetmesine rağmen Mısır ihracatında 45,6 milyondan, 53,7 milyona yükselen bir artış görülmektedir.

Mısır'a olan iplik ihracatı da 2008 yılında %70 oranında artmıştır. Mısır'a 2008 yılında 51,6 milyon dolarlık dokuma kumaş ihraç edilmiştir. 2007 ile 2008 yılları karşılaştırıldığında Mısır'a yapılan dokuma kumaş ihracatında %94,9'luk bir artış kaydedildiği görülmüştür. Yine örme kumaş ihracatında %85,3 ile yüksek bir artış kaydedilerek ihracat düzeyi 17,3 milyona ulaşmıştır.

Bu bölümden toplam ithalatımız 806.863.037 dolar olup, toplam ihracatımız 1.500.985.995 dolar olarak gerçekleşmiştir. Mısır'a gerçekleştirdiğimiz dokumaya elverişli maddeler dış ticaret fazlamız 694.122.958 dolar olmuştur.

3.12. AYAKKABILAR, ŐEMSİYELER, BASTONLAR, KEMERLER, TŪYLER, YAPMA ŐİŐEK VB.

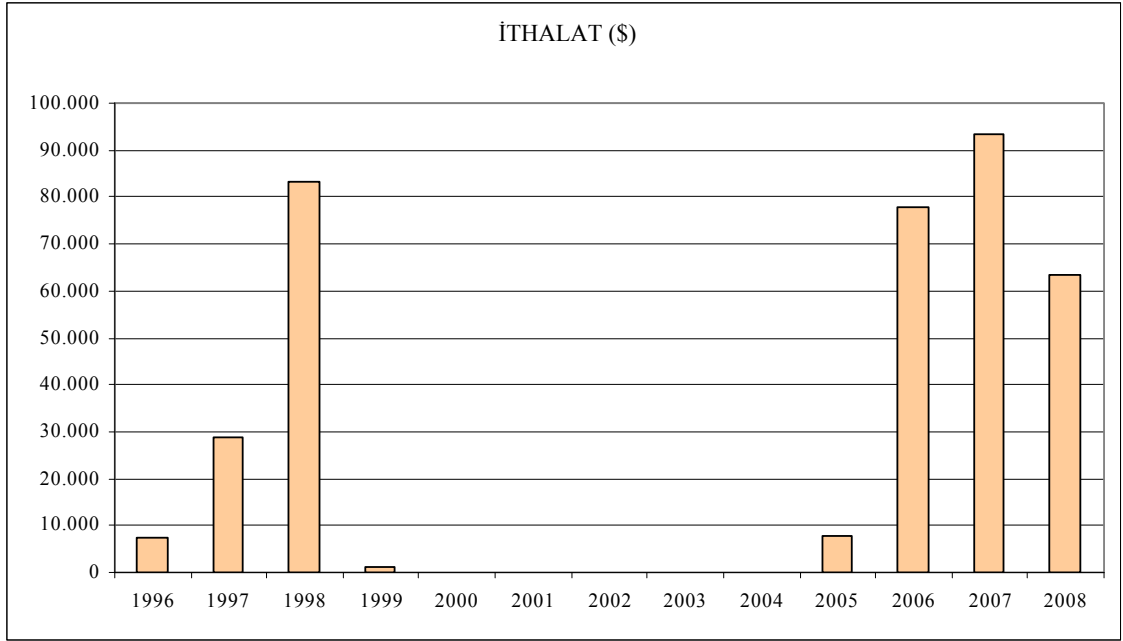
Bu bŖlŖmde ayakkabı, getrler, tozluklar vb. eşya ve aksamı, baŐlıklar ve aksamı, Şemsiyeler, baston, kamĉı, kırbaĉ vb. aksamı, hazır kuş tŷyŷ ve insan saĉı mamulleri, yapma ĉiŐekler yer alır.

Tablo 3.23
Tŷrkiye'nin Mısır'dan Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tŷyler, Yapma ĉiŐek vb. İthalatı (1996-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1996	7.389	2003	161
1997	28.881	2005	7.755
1998	83.337	2006	77.672
1999	1.190	2007	93.493
2000	145	2008	63.432
2001	97		

Kaynak: TŪİK

Bu bŖlŖmdeki ilk ithalatımız 1996 yılında 7.389 dolarlık yŷzŷ deri, tabanı kauĉuk ayakkabı alımıyla gerĉekleŐmiŐtir. Mısır'la bu ŷrŷn grubundaki ithalatımızın 1996'da baŐlamasının nedeni Tŷrkiye'nin 1996 yılında AB ile yaptđđ Gŷmrŷk Birliđđ Anlaşması olmuştur. Bu Anlaşma sonrasında ayakkabı ithalatında ciddi oranda artış gerĉekleŐmiŐtir. 1997'de 1996'nın dŖrt katı, 1998'de de 1997'nin dŖrt katı artış gŖrŷlmŷŐtir. Bu iki yıldaki yŷkseliŐin ardından 2006'ya kadar ithalatımız oldukĉa dŷŐŷk değerler gŖstermiŐtir. 2002 ve 2004 yıllarında ithalatımız hiĉ olmamıştır.

Şekil 3.23. Türkiye'nin Mısır'dan Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüylar, Yapma Çiçek vb. İthalatı (1996-2008)

Kaynak: TÜİK

Deri ürünleri ithalatı içerisinde önemli bir ağırlığı olan ayakkabı ithalatı genellikle moda ve markaya yönelik olarak yapılmaktadır. Türkiye'nin Mısır'dan yaptığı ayakkabı ithalatında 2007 öncesi en büyük artış 1998 yılında olmuştur ve 83.337 dolarlık ayakkabı ithalatı gerçekleştirilmiştir. 2002 ve 2004 yıllarında ithalatımızın olmamasının nedeni hem AB ülkelerinden gerçekleştirilen ayakkabı ithalatı hem de uzak doğu ülkelerinden yapılan ithalatının artmasıdır. İthalat artışının en önemli nedeni, AB ile Türkiye arasındaki Gümrük birliği ile gümrük vergilerinin AB ülkelerine karşı sıfırlanması, üçüncü ülkelere karşı ise OGT (AB Ortak Tarifesi)'nin adapte edilmesi nedeniyle mevcut gümrük vergilerinde % 60-70'ler oranında indirim durumunda kalınmasıdır. Mısır ile bu bölümdeki ithalatımız son on iki yılda gerçekleşmiştir. İhracatımızla kıyasladığımızda ithalatımızın çok az değerde olduğunu net olarak görmekteyiz (UĞUR, 2005: 18). Son üç yıl ithalat ürünlerimizi incelediğimizde 2006 yılında 4.749 çift yüzü deri, tabanı kauçuk ve plastik ayakkabıya 77.171 dolar ödemesi yapılmıştır. Ayrıca 2006'da 54 adet şapka alımı karşılığı 280 dolar ve 45 kg'lık baston alımı karşılığı 221 dolar ödenmiştir.

2007 yılında Serbest Ticaret Anlaşmasının da etkisiyle ithalatımızda artış görülmüştür. 2007 yılı alımı da 92.976 dolar karşılığında 2.008 çift ayakkabı, 239 dolarlık 40 adet şemsiyeden oluşmuştur. 2008 yılında biraz değer kaybeden ithalatımız 63.432 dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu alımın 57.816 dolarlık bölümünü yüzü deri olan ayakkabılar, 161 dolarlık bölümünü yüzü dokuma maddelerden alan ayakkabılar, 5.435 dolarını ise şapkalar oluşturmuştur.

Tablo 3.24
Türkiye'nin Mısır'a Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüpler, Yapma Çiçek vb. İhracatı (1976-2008)

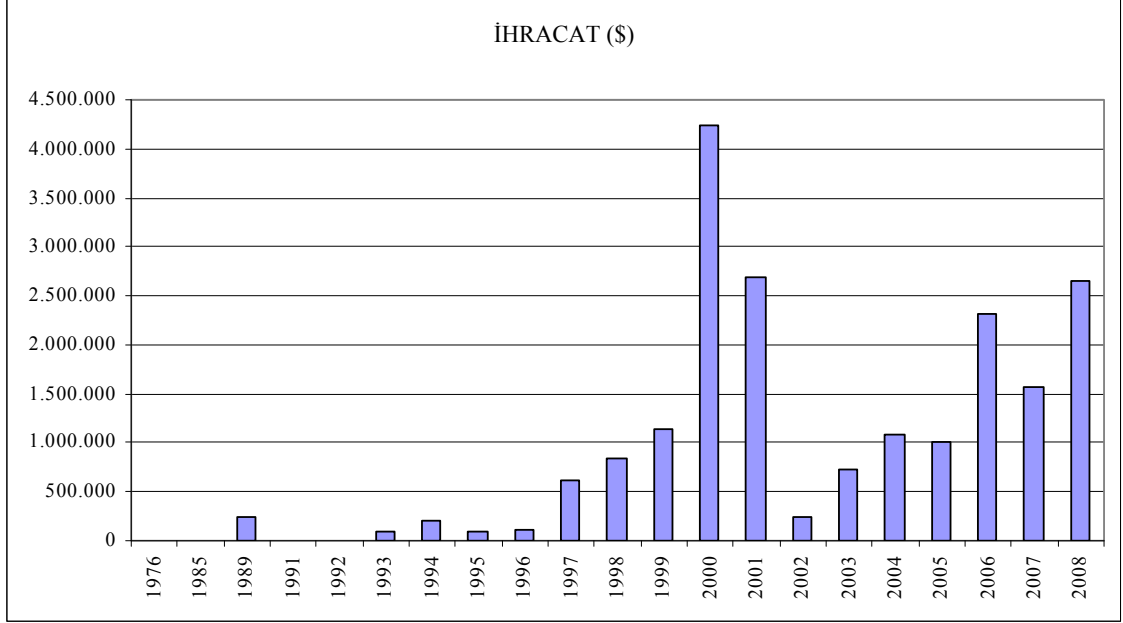
YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1976	9.333	1999	1.130.442
1985	488	2000	4.231.671
1989	237.725	2001	2.696.288
1991	4.600	2002	248.441
1992	2.232	2003	719.243
1993	89.736	2004	1.090.699
1994	209.719	2005	1.012.964
1995	102.302	2006	2.306.432
1996	106.007	2007	1.574.726
1997	620.740	2008	2.649.291
1998	848.472		

Kaynak: TÜİK

Mısır ile bu bölüm ürünlerindeki ihracatımız 1976 yılında 9.333 dolarlık ayakkabı ve şapka alımıyla başlamıştır. Tablo 3.24'te görüldüğü gibi dokuz yıl ihracatımızın gerçekleşmediği Mısır'la 1985'te ki 488 dolarlık ayakkabı satışı sonrası tekrar bir duraklama dönemine giriliyor ve üç yıl ihracat olmuyor. 1989'da önemli bir artış göstererek 237.725 dolara yükselen satışı 1990 yılı gerçekleşmeyen ihracat sonrası 1991'deki 4.600 dolarlık yapma çiçek satışıyla tekrar başlayıp, günümüze kadar iniş-çıkışlarla da olsa devam etmiştir.

Ayakkabı sanayinde sahip olunan avantajlara rağmen, küçük atölye tipi üretim biçiminin hakim olması, kalifiye olmayan işgücü, ayakkabı yan sanayii girdilerinde standart ve kalite eksikliği gibi yapısal sorunlar nedeniyle ihracat potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir (ONUR, 2006: 3). 1990'lı yılların başında ihracat, özellikle Rusya pazarı olmak üzere canlanmış ve 1997 yılında 200 milyon doları aşmıştır. 1997

yılında Mısır ihracatımızda da önemli bir artış olup, 106.007 dolardan 620.740 dolara çıkmıştır.

Şekil 3.24. Türkiye'nin Mısır'a Ayakkabılar, Şemsiyeler, Bastonlar, Kemerler, Tüylere, Yapma Çiçek vb. İhracatı (1976-2008)

Kaynak: TÜİK

Sonraki yıllarda Rusya'da yaşanan büyük kriz Türk ayakkabı sanayini de etkilemiş, ihracatta düşüş başlamıştır. Bu krizin neticesinde Ortadoğu pazarına yönelmesi, genel ayakkabı ihracatında düşüş yaşamamıza rağmen Mısır ihracatında tam tersi ciddi bir yükseliş görülmesine neden olmuştur. 1999'da 1.1 milyon dolar, 2000'de 4.2 milyon dolar, 2001'de ise 2.6 milyon dolarlık satışımız olmuştur. Ülkemiz ayakkabı sektörünün toparlanmaya çalıştığı 2002 ve 2003 yılları ise Mısır ihracatında sert bir düşüşün yaşandığı dönem olmuştur. 2004 yılında ise tekrar yükseliş başlamış, genel ihracatımız içinde gerçekleşen 92,7 milyon dolarlık yüzü deriden mamul ayakkabı ihracatının, 1.078.375 dolarlık kısmını Mısır ihracatımız oluşturmuştur. 2004 yılında geriye kalan kısmı da 12.045 dolarlık şapka, 279 dolarlık da yapma çiçek satışı oluşturmuştur.

2006 yılı ihracatımızda 50,963 çift yüzü deri ayakkabı satışına karşılık 760.283 dolar, 1,724 çift yüzü dokuma ayakkabı satışına karşılık 19,161 dolar, 86,033 kg'lık ayakkabı aksamı satışına karşılık 495.888 dolar, 93.210 adet şapka satışına karşılık ise

918.390 dolar kazanç sağlanmıştır. 2007 yılı ihracatımız incelendiğinde ise yüzü deri ayakkabı ihracatımızda artış olduğu fakat diğer tüm ürünlerde düşüş olduğu görölmektedir. 2008 yılında ise tekrar yükselişin olduğunu ve özellikle de şapka ihracatımızın arttığını görmekteyiz. 2008 yılında 72.030 adet şapka satışı karşılığında 1.4 milyon dolarlık gelir elde edilmiştir.

Bu bölümde Mısır'la gerçekleştirdiğimiz toplam ithalatımız 363.552 dolar, toplam ihracatımız ise 19.891.551 dolardır. Dış ticaret fazlamız da 19.527.999 dolar olarak gerçekleşmiştir.

3.13. TAŞ, ALÇI, ÇİMENTO, AMYANT, MİKA VB. EŞYA, SERAMİK MAMULLERİ, CAM VE CAM EŞYA

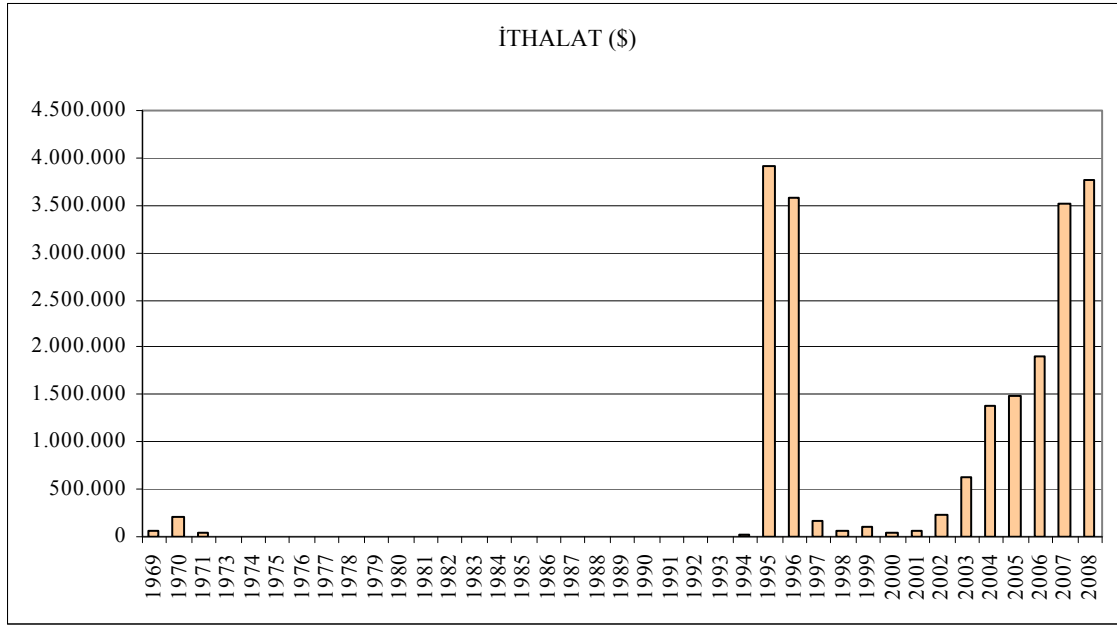
Bu bölüm, taş, alçı, çimento, amyant, mika vb. mamullerden eşya, seramik mamulleri, cam ve camdan eşya gruplarından meydana gelmiştir.

Tablo 3.25
Türkiye'nin Mısır'dan Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri, Cam ve Cam Eşya İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	56.062	1997	169.173
1970	199.384	1998	68.469
1971	36.055	1999	108.541
1980	1.257	2000	50.634
1981	241	2001	54.791
1982	212	2002	232.231
1983	466	2003	627.974
1990	3.510	2004	1.382.361
1993	1.512	2005	1.483.375
1994	22.924	2006	1.894.627
1995	3.914.130	2007	3.510.861
1996	3.571.515	2008	3.758.307

Kaynak: TÜİK

Bu bölüm ithalatımız 1969 yılında 56.062 dolarlık cam eşya alımı ile başlamıştır. 1970'te 199.384'e yükselen cam eşya ithalatımız, 1971'deki 36.055 dolarlık alım sonrası uzun bir süre durmuştur. 8 yıl aradan sonra 1980-1983 arası çok düşük değerlerde olan ithalatımız 1990 harici sekiz yıl daha gerçekleşmemiştir. 1993 yılında tekrar başlayan ithalatımız 1995'teki 3,9 milyon dolar ve 1996'daki 3,5 milyon dolarlık yüksek değerler haricinde 2004 yılına kadar çok düşük alımlarla devam etmiştir. 1990 yılına kadar olan ithalatımızdaki ürün sadece cam eşya olmuştur. 1990'da ise cam eşyanın yerini yontulmaya elverişli işlenmiş taşlar almıştır, bu yılda 3.510 dolarlık alım gerçekleşmiştir. 1995'teki ithalatımızın tamamını, 1996'daki ithalatımızın da büyük bir bölümünü cam eşyalar oluşturmuştur. 1997 ve sonrasında bu bölümdeki alımlarımızda yer alan ürün çeşidinin arttığı görülmektedir.

Şekil 3.25. Türkiye'nin Mısır'dan Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri, Cam ve Cam Eşya İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Mısır'ın en önemli cam fabrikaları; Dr. Greiche, Crystal Asfour ve float cam için Egyptian Company'dir. Sektörün gelişimine bağlı olarak kurşun geçirmez ve duman sızdırmaz cam ürünleri potansiyel olabilecek ürünlerdir. Sektördeki lisanslı üretimler İtalya ve Fransa'ya aittir. Bunlara ilaveten, %99 Türk sermayesi ile Sina yarımadasında kurulan Camiş Egypt şirketi, cam kumu üretmekte ve üretilen ürün Türkiye'ye pazarlanmaktadır. 2006 yılında dünya cam ihracatı bir önceki yıla göre % 9,7 oranında artarak 50,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılı dünya cam sektörü ihracatına bakıldığında, Türkiye 130 milyon dolar ile 31. sırada yer almaktadır. 2007 yılında Türkiye cam sektöründe 1.068 milyon dolar değer tutarında ithalat gerçekleştirmiştir. Sektör ithalatı bir önceki yıla göre değer bazında %18 oranında artmıştır. Mısır'dan 2007 yılında yaptığımız ithalat ise 3,5 milyon dolar olmuştur. 2007 yılı ithalatımızda ürün çeşitliliğinin arttığını görmekteyiz. 15.717.535 adet cam damacana, şişe, kavanoz, çanak, ilaç tüpleri karşılığında 858.284 dolar, 20.053 kg camdan boncuk alımı için 628,844 dolar, 168.341 kg seramik musluk taşları için 469.894 dolar, 943.7863 kg mineral yünler için 687.287 dolar, 1.534.273 kg yontulmaya elverişli işlenmiş taşların ithalatı içinde 543.417 dolar ödeme yapılmıştır. 2008 yılındaki 3.7 milyon dolarlık

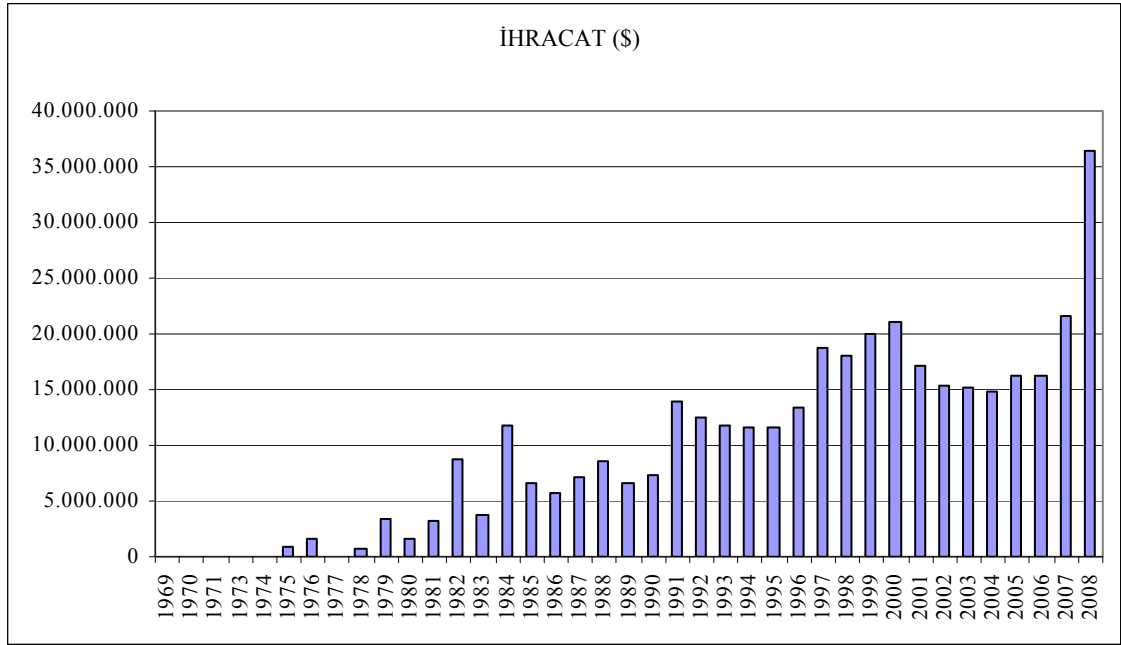
ithalatın 1 milyon dolarlık büyük kısmını camdan boncuk oluşturmuştur. Diğer önemli ithal ürünler ise yine yontulmaya elverişli taşlar ve seramik musluk taşları olmuştur.

Tablo 3.26
Türkiye'nin Mısır'a Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri Cam ve Cam Eşya İhracatı (1973-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1973	70.510	1991	13.993.445
1974	87.514	1992	12.414.776
1975	818.634	1993	11.717.044
1976	1.561.251	1994	11.595.152
1977	32.969	1995	11.669.893
1978	625.437	1996	13.366.544
1979	3.306.416	1997	18.728.104
1980	1.619.137	1998	18.123.380
1981	3.263.547	1999	20.071.013
1982	8.807.845	2000	21.017.481
1983	3.707.509	2001	17.226.242
1984	11.845.345	2002	15.296.956
1985	6.658.965	2003	15.111.387
1986	5.665.011	2004	14.894.374
1987	7.158.138	2005	16.164.734
1988	8.619.416	2006	16.278.481
1989	6.655.089	2007	21.529.962
1990	7.235.646	2008	36.424.918

Kaynak: TÜİK

Mısır'a ilk ihracatımız 1973 yılında 70.510 dolarlık cam ve cam eşya satışıyla başlamıştır. 1976'da önemli bir artış göstererek 1.5 milyon dolar seviyesine ulaşan cam ve cam eşya ihracatımız 1977'de sert bir düşüşle 32 bin dolar seviyesine kadar inmiştir. 1979'da tekrar yükselen satış grafiğimiz hem 1979'da 3.3 milyon dolar rakamına ulaşmış hem de bu yıl itibarıyla ürün çeşitliliğini de artırmıştır. 1982'de üç katı bir artışla 8,8 milyon dolar seviyesine ulaşan satışıımız 1983'te tekrar düşmüştür. Bu iniş çıkışlar ihracatımızın tamamında görülmektedir. 1984'te 11.8 milyon dolar rakamına ulaşan satışıımız sonrasındaki altı yılda bu değeri koruyamamıştır. Ancak 1991'de tekrar 10 milyon dolar seviyesini geçebilmiştir.

Şekil 3.26. Türkiye'nin Mısır'a Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Eşya, Seramik Mamulleri Cam ve Cam Eşya İhracatı (1973-2008)

Kaynak: TÜİK

1999'a gelindiğinde 20 milyon doları aşan ihracatımızdaki ürünlerin büyük bölümünü yine cam ve cam eşya oluşturmuştur, onu seramik mamulleri ile mineral yünler takip etmiştir. Cam sektörü başta düz cam ve cam ev eşyası olmak üzere, yurtiçi talebin üzerinde bir üretim potansiyeline sahiptir. Bu nedenle ihracat, cam sektörü için hayati bir öneme haizdir. Özellikle cam ev eşyası ihracatında, üreticilerin doğrudan ihracatının yanı sıra, yurtiçindeki toptancı müşterilerin çevre ülkelere gerçekleştirdikleri paralel ihracat da 1995 yıl sonrasında önemli boyutlara ulaşmıştır.

Çevre ülkelerde ve geleneksel cam ihraç pazarlarında yeni kapasitelerin devreye girmesi bu pazarlara satışları zorlaştırdığı, ayrıca Mısır, Kuveyt, S. Arabistan, Suriye, Cezayir, Pakistan, Lübnan gibi ülkelerin yerli sanayilerini korumaya yönelik olarak yüksek gümrük vergisi uygulaması fiyattaki rekabet gücünü azaltmaktadır.

Gümrük Birliği ile AB ülkelerine karşı gümrük vergilerinin kaldırılması ve özellikle üçüncü ülkelere karşı vergilerin düşürülmesiyle iç pazar dış rekabete açılmıştır. Bu gelişme ile iç pazar fiyatları dünya fiyatlarına eşitlenmiştir. Dünya ticaretindeki liberalleşme eğilimi ile pazarlarda rekabet yoğunlaşmıştır. Çevre ülkelerden Mısır, İsrail ve S. Arabistan'da kurulan float düzcam, cam ambalaj üretim

tesisleri hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlarımızda rakip konumuna gelmiştir (DTM, Nisan 2008).

Türk cam sektörü dış ticaretine baktığımızda; 2006 yılında gerçekleştirilen 592 milyon dolarlık ihracatımızın 11 milyon dolarını Mısır'a yaptığımız ihracat oluşturmaktadır. 2007 yılında gerçekleştirilen 711 milyon dolar tutarındaki ihracatımızın da 14,8 milyon dolarını Mısır'a yapılan satış oluşturmuştur. 2007 yılında cam sektörü genel ihracatını, Mısır ihracatında olduğu gibi cam ev eşyası oluşturmuş, masa, mutfak, tuvalet, ev tezyinatı v.b. için cam eşyanın 27.699.706 adet satış karşılığında 7.859.808 dolar gelir elde edilmiştir.

2008 yılı satışımızın da büyük bölümünü oluşturan masa, mutfak, tuvalet için cam eşyalardan 31.564.093 adet satış karşılığı 11.379.112 dolar elde edilmiştir. Ayrıca bu yıl içinde 3.371.702 kg'lık cam lifi karşılığı 5.973.555 dolar, 1.145.689 m² perdahlanmış cam levha karşılığı 7.290.361 dolar, 2.560.480 kg ateşe dayanıklı tuğla karşılığı 1.832.643 dolar, ateşe dayanıklı seramik eşyanın 932.867 kg'ı karşılığında 2.179.626 dolar, 1.764.480 m²'lik alçıdan karşılığı 2.348.171 dolar gelir sağlanmıştır. Mısır, Türkiye'nin cam ihracatında 15. sırada yer almaktadır.

Bu bölümden gerçekleşen toplam ithalatımız 21.148.612 dolar, toplam ihracatımız 383.362.265 dolar olmuştur. Dış ticaret fazlamız ise 362.213.653 dolardır.

3.14. İNCİ, KIYMETLİ TAŞ, METAL MAMULLER VE MADENİ PARA

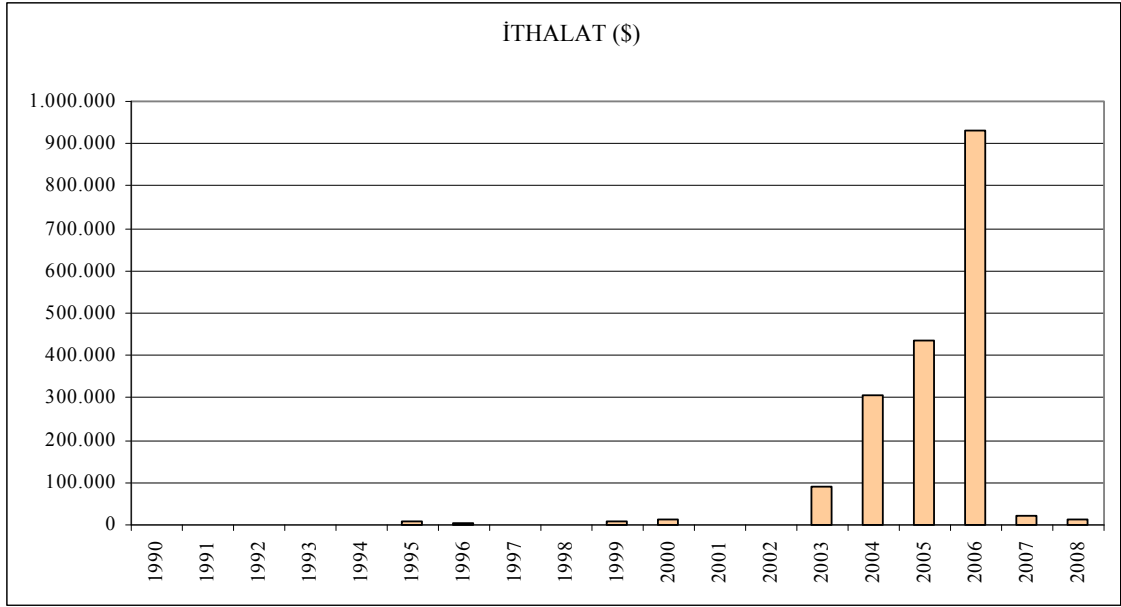
Bu bölümde yer alan ürünler; inci, kıymetli taş ve metal mamuller, madeni paradır.

Tablo 3.27
Türkiye'nin Mısır'dan İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İthalatı (1995-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1995	7.798	2004	304.385
1996	5.222	2005	434.983
1998	374	2006	929.229
1999	7.965	2007	20.185
2000	13.008	2008	11.067
2003	90.803		

Kaynak: TÜİK

Bu bölümden ilk alım 1995 yılında 7.798 dolarla olmuştur. İkinci alımımız 5.222 dolar ile 1996'da gerçekleşmiştir. Mısır ile ithalatımız ham, yarı işlenmiş altın ve taklit mücevherci eşyası alımlarından oluşmaktadır. Türkiye külçe altın ithalatında dünyada ilk beş ülke arasında yer almaktadır. Sektörde kullanılan altının tamamına yakınının ithal edilmesi sebebiyle dış piyasalara fiyat bağılılığı bulunmaktadır. İthalat tablosuna baktığımızda 2003 sonrası 2006'ya kadar istikrarlı bir artış görebiliyoruz. Fakat 2007 ve 2008 yıllarında tekrar aşırı bir düşmeyle eski yıllara dönüş görülmektedir. Bunun nedeni de kıymetli taşların ithalatından alınan % 6,7 oranındaki Özel Tüketim Vergisi'nin % 20'ye çıkarılmasıdır.

Şekil 3.27. Türkiye'nin Mısır'dan İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İthalatı (1995-2008)

Kaynak: TÜİK

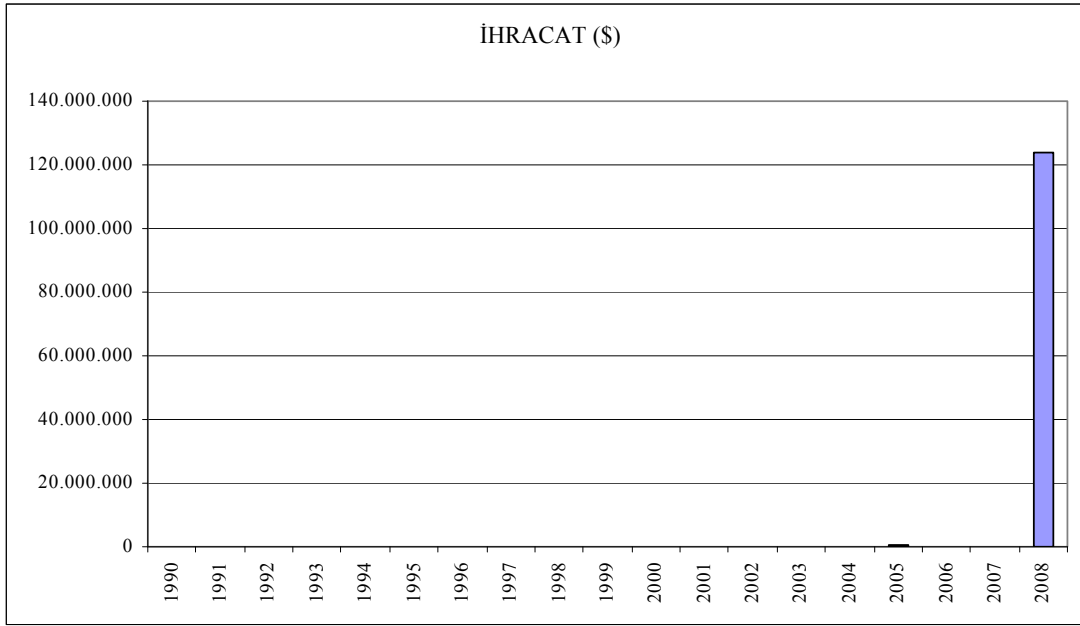
2006 yılı ithalatımızı incelediğimizde 55.257 gram altın alımı karşılığı 897.203 dolar, 1.170 kg taklit mücevherci eşyası karşılığı 28.690 dolar, 80 kg'lık gümüş kaplamalı adi metaller karşılığında da 3.336 dolar ödeme yapılmıştır. 2007 ve 2008 yıllarında ise ham altın alımı tamamen durmuştur. 2007'de 1 kg'lık kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası alımı için 1.261 dolar 1.186 kg taklit mücevherci eşyası alımı içinde 18.924 dolar ödenmiştir.

**Tablo 3.28
Türkiye'nin Mısır'a İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İhracatı (1990-2008)**

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1990	1.425	2000	41.529
1991	1.059	2001	14.248
1992	9.267	2002	123.065
1993	543	2003	232.735
1994	897	2004	107.236
1995	15.901	2005	359.584
1996	25.476	2006	206.249
1997	40.282	2007	113.488
1998	4.664	2008	123.640.195
1999	90.445		

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Mısır'a bu bölüm ürünlerinde ilk ihracatı 1990 yılında 1.425 dolarlık taklit mücevherci eşyası ile gerçekleşmiştir. 2008 yılına kadar bu bölümde çok yüksek değerlere ulaşamadığı görülmektedir. 1992'de 9 bin dolar seviyesine çıkan ihracatımız, 1993 ve 1994'te bin dolar seviyesinin altına inen satışımız 1995'te yükselişe geçerek 15.901 dolar olmuştur. 1990'dan günümüze kadar bu bölümden sürekli ihracatımız olmuştur. 2000'li yıllarda ihracat değerlerinin yükseldiği, 2005'te 359.584 dolar olduğu görülmektedir.

Şekil 3.28. Türkiye'nin Mısır'a İnci, Kıymetli Taş, Metal Mamuller ve Madeni Para İhracatı (1990-2008)

Kaynak: TÜİK

Her yıl ortalama 200 ton mücevher üretimi yapılmakta ve bunun ortalama 50 tonu ihraç edilmektedir. Türk mücevher işçiliği sanatı, Türkiye'yi müşterilerin taleplerini karşılama konusunda iyi bir konuma getiriyor. Türk mücevher sektörü, son yıllarda çok büyük bir büyüme gösterdi, üretim kapasitesi arttı. Türkiye, dünyanın 2. en büyük mücevher ihracatçısı konumuna gelmeye başladı. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye, mücevher sektöründe dünyanın en iyi makinalarına yatırım yapmıştır (DUYAR, 2005: 1-11).

2006 yıl ihracatımızın önemli kısmını kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası satışı oluşturmuştur. 127 kg'lık satış karşılığı 198.541 dolar gelir elde

edilmiştir. Ayrıca 941 kg taklit mücevher satışı karşılığında da 7.708 dolar kazanç sağlanmıştır. 2007'de ise ilk sırayı taklit mücevherci eşyası almıştır. 1.094 kg'lık satış karşılığı 42.764 dolar gelir elde edilmiştir. Aynı yıl 153 kg'lık kıymetli metaller ve kaplamalarından kuyumcu eşyasından da 22.654 dolar kazanç sağlanmıştır.

2008 yılı ise bu bölümdeki rekor ihracatımızın gerçekleştiği yıl olmuştur. 2007'de 113.488 dolar olan ihracatımız, inanılmaz bir yükselişle 123.640.195 dolar seviyesine çıkmıştır. Ürün bazında incelediğimizde asıl ihracatı oluşturan kısmı 121.531.244 dolar karşılığında satışı yapılan 4.514.000 gramlık ham veya yarı işlenmiş altının oluşturduğunu görmekteyiz. Bunun yanında 121 kg'lık kıymetli metal mücevherci eşyası karşılığında 1.932.187 dolar, 424 kg kıymetli metal kuyumcu eşyası karşılığında ise 141.794 dolar, 1.756 kg taklit mücevherci eşyası, karşılığında 34.970 dolar gelir elde edilmiştir.

Kıymetli taşlar bölümü toplam ithalatımız 1.825.019 dolar, toplam ihracatımız ise 125.028.288 dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret fazlamız 123.203.269 dolar olmuştur.

3.15. ADI METALLER VE ADI METALLERDEN EŞYA

Bu bölüm demir-çelik, demir-çelikten eşya, nikel ve nikelden eşya, alüminyum ve alüminyumdan eşya, bakır ve bakırdan eşya, kurşun ve kurşundan eşya, çinko ve çinkodan eşya, kalay ve kalaydan eşya, diğer adi metaller; adi metallere bıçakçı eşyası, sofrta takımı gibi ürünlerden meydana gelmiştir.

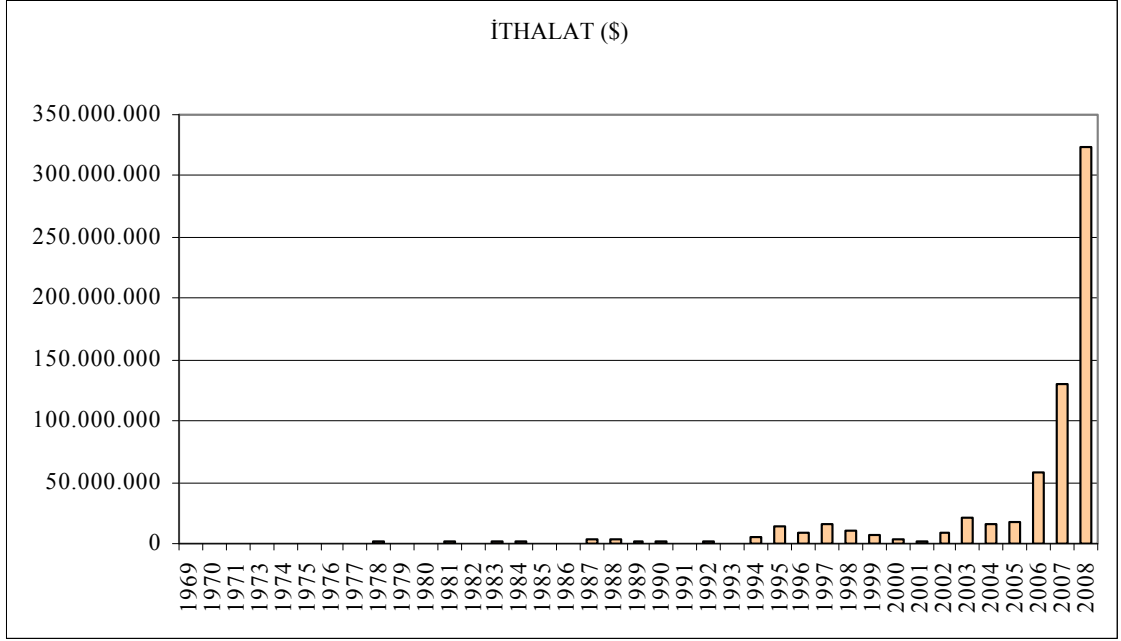
Tablo 3.29
Türkiye'nin Mısır'dan Adi Metaller ve Adi Metallerden
Eşya İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	13.735	1993	467.238
1970	78.125	1994	5.844.742
1971	7.358	1995	13.349.779
1973	1.793	1996	8.617.719
1978	1.926.759	1997	15.233.284
1981	2.432.627	1998	10.949.669
1982	538.868	1999	6.524.391
1983	2.045.150	2000	4.136.922
1984	1.623.024	2001	1.982.699
1985	408.016	2002	8.374.105
1987	3.010.634	2003	21.786.216
1988	4.208.848	2004	15.000.321
1989	1.540.830	2005	17.568.538
1990	2.104.958	2006	57.199.865
1991	280.469	2007	130.301.416
1992	1.386.020	2008	323.653.022

Kaynak: TÜİK

1969 yılında gerçekleşen ilk alımımız 13.735 dolarlık sofrta takımı ve adi metallere eşyalardır. Mısır, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde demir-çelik üretiminde birinci sırada yer almaktadır. Mısır önemli 64 çelik üreticisi ülkeler arasında yapılan sıralamada, 2000 yılında 36'ncı, 2001 yılında 33'üncü ve 2002 yılında 30'uncu sırada yer alarak, bu grafikteki yerini sürekli yükseltmiştir.

1987 yılına kadar aralıklarla devam etmiş olan ithalatımızın, en yüksek değerlerine son yıllarda çıkmış olduğu görülmektedir. 1987 sonrası ithalatımız süreklilik arz etmesine rağmen değerlerde ciddi iniş çıkışların olduğunu görmekteyiz.

Şekil 3.29. Türkiye'nin Mısır'dan Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Çelik üretim teknolojisi bakımından incelendiğinde, 2001 yılında 3,8 milyon ton olan ham çelik üretiminin %71.1'i elektrik ark ocağı, %28.9 oksijen tekniği kullanılarak yapılmıştır. 2002 yılında ise 4.3 milyon tonun %73.3'ü elektrik ark ocağı, kalan %26.7'si oksijen tekniği ile üretilmiştir.

1998-2001 yılları arasında Mısır'ın giderek demir-çelik ihracatçısı bir ülke haline dönüştüğü görülmektedir. Mısır'ın bazı önemli demir-çelik ürünlerinde 2003 yılında uygulamış olduğu gümrük vergi oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu uygulama ile sektörün dış rekabet karşısında korunarak, geliştirilmesi öngörülmüştür (KTM, 2004: 1-10).

2000 yılında 106 bin ton olan inşaat demiri ihracatının, 2002 yılında yaklaşık 3 kat artarak 313 bin tona yükseldiği gözlenmektedir. Önemli ihrac pazarları arasında ise ABD, S. Arabistan ve Lübnan yer almaktadır.

2007 ve 2008 yılı ithalat değerlerini incelediğimizde ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. 2007 yılında 130 milyon dolarlık ithalatın önemli bir kısmını 6.732.345

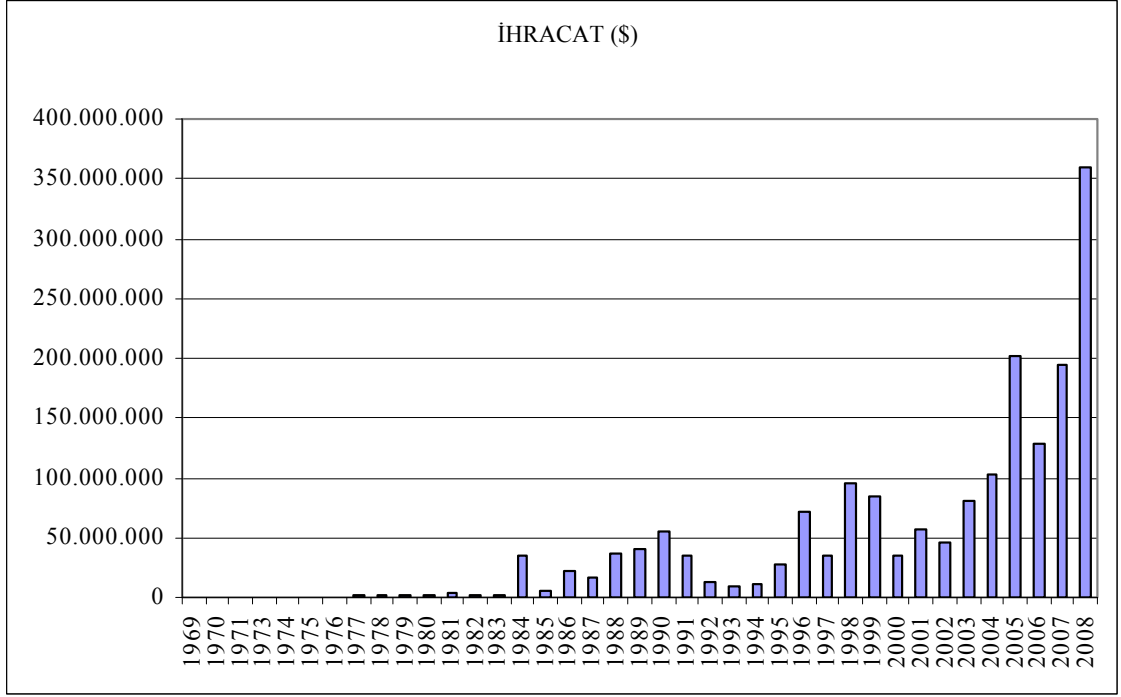
kg'lık alım karşılığı ödenen 45.004.575 dolar ile bakır tel oluşturmuştur. 2008 yılı ithalatını incelediğimizde ilk sırada 147.650.157 kg'lık demir-çelik sıcak yassı mamullere karşılık ödenen 127.879.978 dolarlık alımın yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada ise 12.356.491 kg'lık alıma karşılık ödenen 87.330.174 dolar ile bakır teller yer almıştır.

Tablo 3.30
Türkiye'nin Mısır'a Adi Metaller ve Adi Metallerden
Eşya İhracatı (1974-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1974	26.265	1992	12.312.957
1975	87.563	1993	8.905.321
1976	41.129	1994	11.827.451
1977	1.072.080	1995	28.246.977
1978	2.377.766	1996	72.139.389
1979	2.403.591	1997	35.121.785
1980	1.518.394	1998	95.623.257
1981	4.415.210	1999	85.111.483
1982	2.317.607	2000	34.265.030
1983	1.259.882	2001	56.474.195
1984	35.763.302	2002	45.046.043
1985	5.763.928	2003	81.356.278
1986	22.924.275	2004	101.964.158
1987	16.005.458	2005	201.621.754
1988	37.365.136	2006	128.679.413
1989	40.260.442	2007	194.173.453
1990	54.763.125	2008	358.954.201
1991	34.842.915		

Kaynak: TÜİK

Bu bölümde ilk ihracatımız 1974 yılında 26.265 dolarlık satışla gerçekleşmiştir. İhracatımızın ilk başladığı yıldan günümüze kadar bazı yıllardaki düşüşleri saymazsak düzenli bir seyir izlediği görülmektedir. 1998'de 95 milyon dolar rakamına ulaşan ihracat 1999'da 85 milyon dolara, 2000'de de 34 milyon dolara gerilemiştir ve 2004 yılına kadar 1998'de yakaladığı ihracat rakamına ulaşamamıştır. Bunun sebebi de Mısır'ın uyguladığı anti-dampingtir.

Şekil 3.30. Türkiye'nin Mısır'a Adi Metaller ve Adi Metallerden Eşya İhracatı (1974-2008)

Kaynak: TÜİK

Mısır anti-damping idaresi 1999 yılında Türkiye'den ithal edilen inşaat demirlerine damping soruşturması başlatmış ve aynı yıl içinde sonuçlandırılarak %62'ye varan oranlarda damping vergisi uygulanmaya başlanmıştır. Bu tarihten itibaren, Mısır'a yönelik inşaat demiri ihracatımız 50 milyon dolar düzeyinden sıfır düzeyine gerilemiştir. 2003 yılının Temmuz ayında söz konusu vergi oranları gözden geçirilmiş ve %62 olan maksimum anti-damping vergisi, %45 düzeyine çekilmiş olup, bu vergi halen Türk menşeli inşaat demirinin Mısır pazarına girişinin önünde en büyük engel olarak bulunmaktadır.

Mısır'ın demir-çelik konusundaki gelişmesini, 1991 yılında başlatılan ekonomik reform ve yapısal uyum programları çerçevesinde, iç talep ve Arap ülkeleri ile Afrika pazarında yer edinme gayretlerine paralel olarak özel sektör öncülüğünde sürdüreceği düşünülmektedir.

Korumanın zaten yüksek olduğu sektörde, ülkemiz menşeyli inşaat demirine uygulanan anti-damping vergisi, sözkonusu ürünlerin Mısır pazarına girişinde büyük bir engel teşkil etmektedir (KTM, 2004: 1-10).

Bu bölüm ürünlerindeki en yüksek değere 358.954.201 dolar ile 2008 yılında ulaşıldığını görmekteyiz. 2008 yılı ihracatını ürün bazında incelediğimizde 156.049.525 kg'lık demir alaşımsız çelikten yarı mamul satışı karşılığı elde edilen 118.701.013 dolarlık gelirin ilk sırada olduğu görülmektedir. İkinci sırada demir-çelik çubukların satışının yer aldığını ve 65.959.292 kg.lık demir-çelik çubuğun satışı karşılığı 38.982.328 dolar kazanç sağlandığını görmekteyiz.

Bu bölüm ticaretinde toplam ithalatımız 662.597.140 dolar iken toplam ihracatımız 1.815.031.213 dolar olmuştur. Dış ticaret fazlamız 1.152.434.073 dolardır.

3.16. MAKİNELER VE MEKANİK CİHAZLAR; ELEKTRİKLİ MAKİNE VE CİHAZLAR; BUNLARIN AKSAM VE PARÇALARI

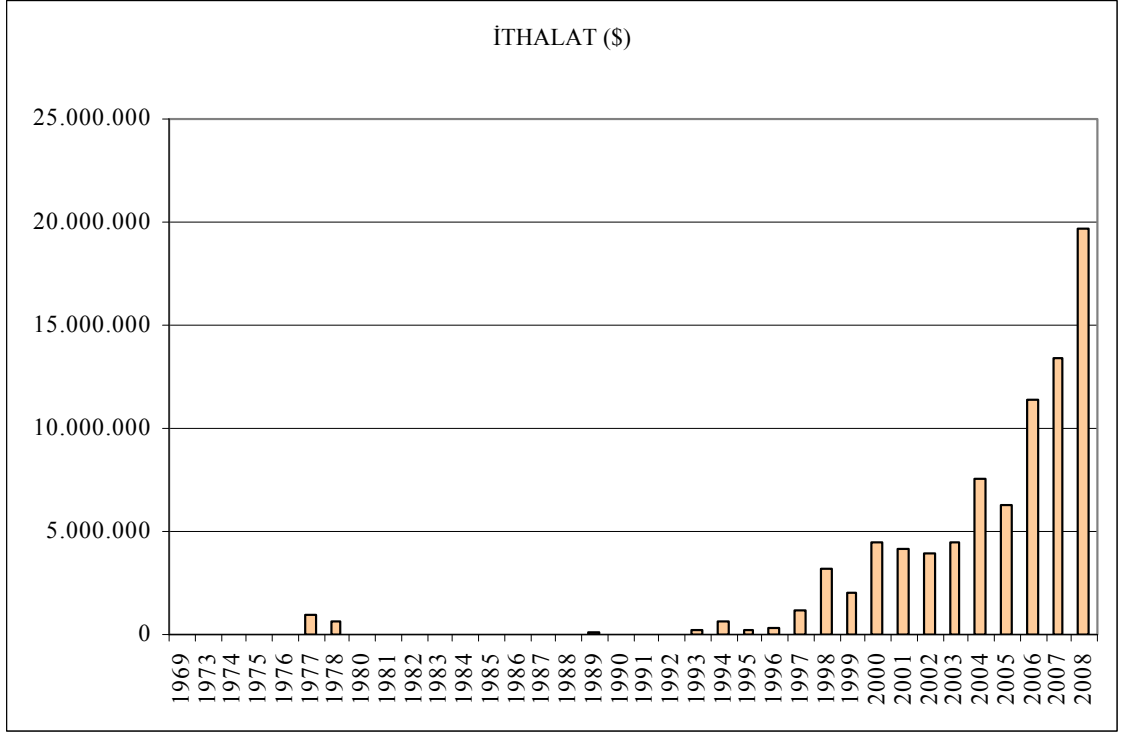
Bu bölüm nükleer reaktörler, kazan, makine ve cihazlar, alet, parça elektrikli makine ve cihazlar, aksam parçalarından oluşmaktadır.

Tablo 3.31
Türkiye'nin Mısır'dan Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İthalatı (1969-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1969	416	1996	327.855
1973	8.181	1997	1.147.823
1977	926.550	1998	3.160.174
1978	668.956	1999	2.038.946
1983	3.646	2000	4.438.416
1984	1.321	2001	4.107.879
1986	363	2002	3.897.131
1987	2.563	2003	4.517.632
1988	3.845	2004	7.521.129
1989	156.964	2005	6.238.863
1990	8.853	2006	11.398.128
1993	175.523	2007	13.438.146
1994	596.614	2008	19.673.565
1995	224.277		

Kaynak: TÜİK

Bu bölümden ilk alım Tablo 3.31'e baktığımızda 1969 yılında 416 dolarlık makine ve makine parçaları ithali ile başlamıştır. 1973'e kadar alımımızın gerçekleşmediği bu bölümde 1973'te 8.181 dolar karşılığında elektrikli makina alımı olmuş. Fakat sonrasında tekrar 1977'ye kadar ithalatın hiç olmadığı görülmüştür. 1977'de yapılan 926 bin dolar mekanik cihaz alımı 1978'de 668 bin dolar karşılığı alımla devam etmiştir. Fakat ardından, beş yıllık bir dönemde bu ürün grubunda ithalatın gerçekleşmediği görülmektedir.

Şekil 3.31. Türkiye'nin Mısır'dan Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İthalatı (1969-2008)

Kaynak: TÜİK

Bu bölümde ihracatta görülen süreklilik ve artış oranlarını ithalatta görememekteyiz. Ülkede makine sektörü genelde ithalata dayalıdır, tarım makinelerinin %96'sı, ambalaj makinelerinin %90'ı, inşa makinelerinin ise tamamı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Bu ürün grupları içinde ithalat rakamlarına baktığımızda, 1993'e kadar aralıklı devam eden ticaretimiz, 1993 sonrasında günümüze kadar, değerler az da olsa devam etmiştir. En yüksek değerine 2008 yılında 19.673.565 dolarlık rakamla ulaşmıştır.

Mısır'daki ekonomik durgunluk kullanılmış makinalara olan talebi arttırmıştır. Bu durum, yüksek fiyatları nedeniyle yeni makine sektörünü zor durumda bırakmıştır. Bu sebeple hükümete ait kuruluşların ve askeriye'nin ithal makine kullanmasına izin verilmemiştir. Son dönemde makine sektörü, uygulamaya konulan reformlar ekseninde üretimini arttırmak için yatırıma yönelen Mısır ekonomisinde önemli bir yer kazanmıştır. İlk olarak Mısır ekonomisinde geçmişten bugüne önemli bir yere sahip olan tekstil üretimi son yıllarda genişleme gösterdiği için tekstil makineleri sektörü de

önemli bir mal grubu olarak değerlendirilmelidir. İkincisi, gıda işleme sanayi de Mısır'ın en eski üretim alanlarından biridir. Üçüncüsü, tarım makineleri sektörü tarıma hizmet eden makinelerin ve ekipmanların üretimini, ticaretini ve tüketimini kapsayan reel sektöre ait bir sanayi sektörü olduğu için Mısır ekonomisindeki önemli alanlardan biridir. Dördüncüsü, inşaat malzemeleri sektörü ekonomideki daralmaya rağmen Mısır'ın önemli sektörlerinden biridir (KTM, 2008: 1-9).

Artışın en yüksek olduğu son üç yılı inceleyecek olursak, ithalatımız içinde en fazla yer alan ürünün klima cihazları olduğu görülür. 2006'da 6,6 milyon dolar, 2007'de 11,3 milyon dolar, 2008'de de 15,9 milyon dolarlık klima cihazları alımı gerçekleşmiştir. Beşincisi, ambalaj sanayii, Mısır'ın yeni gelişen, dinamik ve uluslararası pazarda rekabet edebilecek sektörlerinden biridir.

Tablo 3.32
Türkiye'nin Mısır'a Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İhracatı (1973-2008)

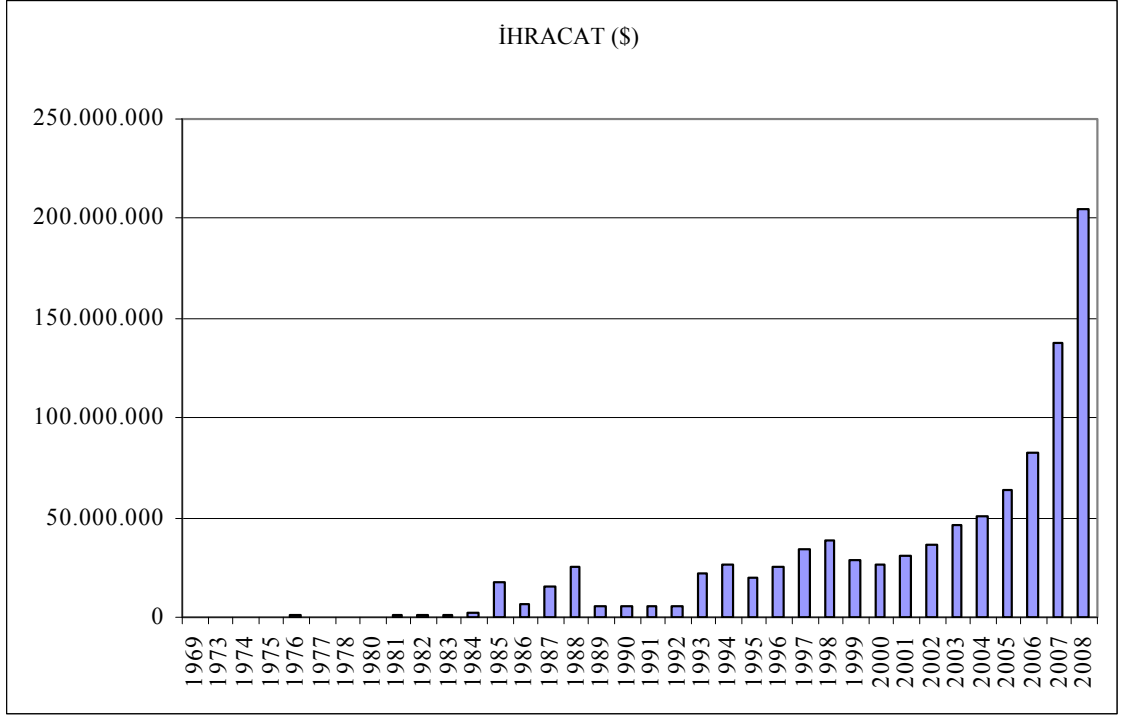
YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1973	22.139	1992	5.005.837
1974	43.635	1993	21.771.275
1975	152.794	1994	26.880.330
1976	860.646	1995	19.414.887
1977	511.457	1996	25.239.238
1978	263.544	1997	34.651.539
1980	286.107	1998	38.425.316
1981	552.826	1999	28.755.789
1982	1.168.736	2000	25.947.040
1983	1.201.492	2001	30.417.978
1984	2.746.656	2002	36.162.215
1985	17.536.618	2003	46.110.471
1986	6.761.753	2004	50.637.459
1987	15.224.146	2005	63.505.420
1988	25.343.796	2006	82.980.154
1989	6.007.371	2007	137.379.687
1990	5.663.784	2008	205.234.236
1991	5.513.461		

Kaynak: TÜİK

Mısır'a bu ürün gruplarından olan ihracatımız 1973'de 22.139 dolarla başlamıştır. İhracatımızda günümüze kadar bütün yıllarda ticari faaliyetlerimiz gerçekleşmiştir.

Ülkemizin Mısır'a ihraç ettiği başlıca ürünler; kaldırma, istifleme, yükleme, boşaltma makine ve cihazları, gemi vinçleri, maçunalar, halatlı vinçler, döner köprüler olmuştur. İhracatımızın en az olduğu ürün grubu ise, forkliftler; kaldırma, istifleme tertibatlı şaryolar olmuştur. Ülkemizin Mısır'a olan ihracatında ürün grubu bazında görülen bu eğilim Mısır'ın dünyadan yaptığı ithalatla da paralellik göstermektedir.

1993'e kadar iniş çıkışlarla gerçekleşen ihracatımız, 1993 sonrası büyük değişiklikler göstermeden 2007 yılına kadar devam etmiştir. 50 milyon dolar seviyesine çıktığımız 2004 yılında, Mısır'a olan toplam inşaat ve maden makinası ihracatımız bir önceki yıla göre %150'lik büyük bir artış göstererek 1.4 milyon dolar olmuştur. Buna karşılık Mısır'a yaptığımız toplam tarım makinaları ihracatı, 2004 yılında bir önceki yıla göre %50 gibi büyük bir azalma göstererek 453 bin dolar olmuştur. Bu azalmadaki en önemli etken, 2003 yılında ihracatımızın %50'sini oluşturan hayvan yemlerini hazırlamaya mahsus makine ve cihaz ihracatının 2004 yılında olmamasıdır. İhracatımızın azaldığı diğer ürünler; pulluklar ve hasat makinaları olmuştur. İstatistik verilere göre Mısır'ın tarım makinaları ithalatında Türkiye'nin payı sadece %1'dir. Aynı düşüşü gıda işleme makinalarında da görmekteyiz, 2004 yılında Türkiye'nin Mısır'a yaptığı gıda işleme makinaları ihracatı, %7 azalarak 82 bin dolar olmuştur. En fazla ihraç ettiğimiz ürün, ekme, pasta ve bisküvi fırınları olurken, ihracatımızın en az olduğu ürün sütçülükte kullanılan makine ve cihazlar olmuştur. Türkiye'nin ihracatı, ürün bazında Mısır'ın ithalatıyla paralellik göstermektedir. Ancak Türk gıda işleme makinalarının Mısır pazarındaki payı %1'den bile düşüktür.

Şekil 3.32. Türkiye'nin Mısır'a Makineler ve Mekanik Cihazlar; Elektrikli Makine ve Cihazlar; Bunların Aksam ve Parçaları İhracatı (1973-2008)

Kaynak: TÜİK

100 milyon dolar seviyesine çıktığımız 2007 ihracatımızı incelediğimizde, ilk sıraya 357 kg.lık jeneratör satışı karşılığı 10.215.760 dolarlık gelir yer almaktadır. 998.774 kg.lık satış karşılığında elde edilen 7.072.618 dolarlık kazançla dokuma maddelerini yıkama, kurutma ve ütüleme makineleri ikinci sıradadır. Ardından ise 6.379.427 dolarlık satışın gerçekleştirildiği iplik üreten makineler gelmektedir.

Bu bölümden, Mısır'la gerçekleştirdiğimiz dış ticaretimizde ithalatımızın genel toplamı 84.683.759 dolar iken; ihracatımızın genel toplamı 968.379.832 dolardır. Dış ticaret fazlamız 883.696.073 dolar olarak gerçekleşmiştir.

3.17. NAKİL VASITALAR

Bu bölümde demiryolu ulaşım araçları, motorlu karayolu taşıtları, hava taşıtları, uzay araçları, gemiler, suda yüzen araçlar ile bunların aksam ve parçaları yer alır.

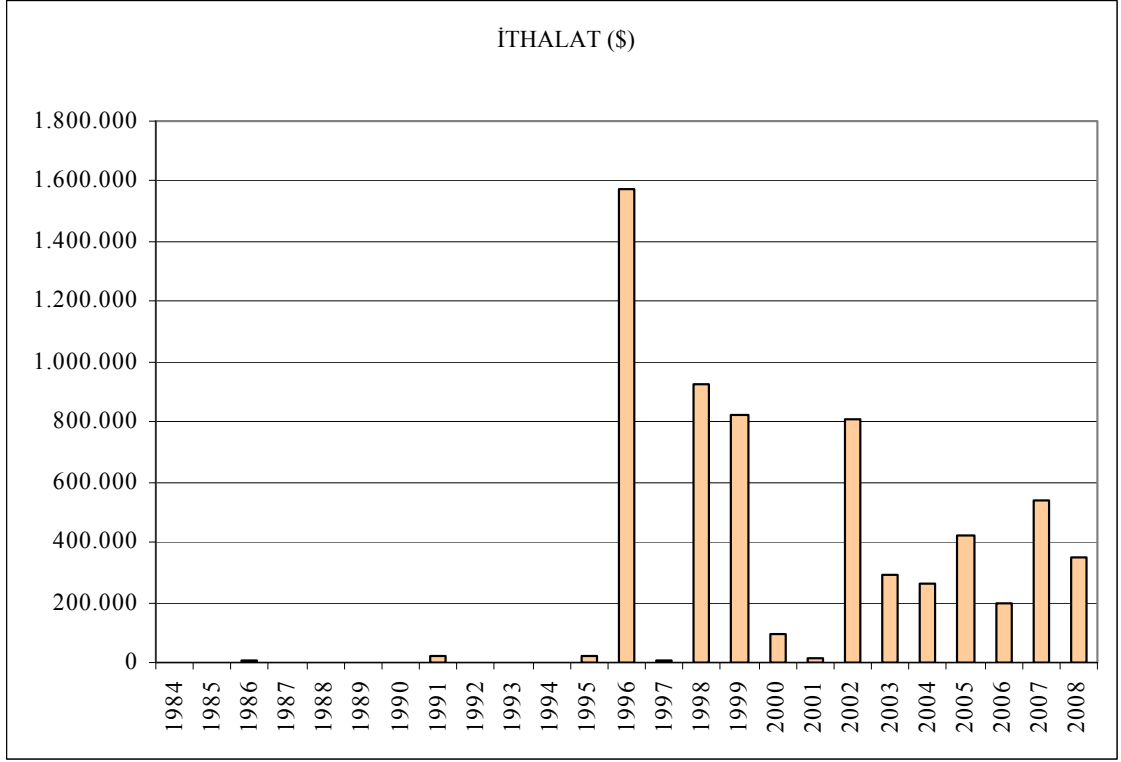
Tablo 3.33
Türkiye'nin Mısır'dan Nakil Vasıtalar İthalatı (1984-2008)

YILLAR	İTHALAT (\$)	YILLAR	İTHALAT (\$)
1984	2.197	2000	97.666
1986	4.789	2001	13.690
1991	20.576	2002	806.838
1992	3.041	2003	293.248
1995	19.384	2004	259.445
1996	1.577.446	2005	419.054
1997	5.613	2006	197.210
1998	922.242	2007	538.600
1999	822.979	2008	353.179

Kaynak: TÜİK

Bu bölüm ürünlerinden ilk alım 1984 yılında yapılan 2.197 dolarlık kara taşıt aksam ve parçaları ile gerçekleşmiştir. 1995 yılına kadar sadece üç yılda gerçekleşen ithalat, 1995 sonrasında düşük bir seviyede günümüze kadar gelmiştir. Tablo 3.33'ü incelediğimizde en yüksek alımın 1996 yılındaki 1,5 milyon dolar ile gerçekleştiğini görmekteyiz. İthalatımızı ürün bazında incelediğimizde genelde kara taşıtları parçalarının alımının olduğu fakat 2008 yılında ithalatın azalmasına rağmen ürün çeşidinin arttığı, 326.561 dolarlık kara taşıtları parça alımının yanında, 26.618 dolarlık motosiklet parça alımının da gerçekleştiği görülmüştür.

Otomotiv yedek parçaları sanayisi alanında, Mısır bölgenin merkezi olma potansiyeline sahiptir. Mısır'da hiçbir otomotivin doğrudan yerli üretimi yapılmamaktadır. Ancak ülkede üçü özel sektöre ait olmak üzere toplam on altı adet otomotiv montaj fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikalarda binek otomobillerinin, ağır ve hafif yük araçlarının montajı yapılmaktadır.

Şekil 3.33. Türkiye'nin Mısır'dan Nakil Vasıtalar İthalatı (1984-2008)

Kaynak: TÜİK

Mısır otomotiv firmaları yerel talebin ancak % 60'ını karşılamaktadır. Kalan ithalat yoluyla temin edilmektedir. Mısır trafiğinde çalışan ticari otomobillerin % 80'i ekonomik ömrünü tamamlamış araçlardır. İklimin kuraklığından da faydalanan kullanıcı otomobilini yenileme gereği duymamaktadır. Mısır hükümetinin otomotiv sektörüne yönelik genel hedefi, ülkede otomotiv sanayiinin gelişmesi ve yerli araba üretimi yapılmasıdır .

Mısır'ın otomotiv sanayi montaja dayalıdır. Sektör, ithalata bağlı olarak gelişmektedir. 2003 yılı otomotiv ithalatına baktığımızda en fazla ithal edilen ürünün 298 milyon dolarla otomobil olduğu görülmektedir. Toplam otomotiv ithalatı, 623 milyon dolar olurken, otomobilin payı % 48 olmuştur. Bu ürünü %30'luk payla kamyonet ithalatı takip etmektedir. Otomotiv ithalatının yapıldığı başlıca ülkeler; Japonya, Almanya, Türkiye ve Kore'dir (KTM, 2007c: 3-7).

Tablo 3.34
Türkiye'nin Mısır'a Nakil Vasıtalar İhracatı (1974-2008)

YILLAR	İHRACAT (\$)	YILLAR	İHRACAT (\$)
1974	138.465	1992	30.489.395
1975	729.721	1993	27.599.588
1976	1.990	1994	32.485.643
1977	758.580	1995	52.462.551
1978	746.200	1996	62.244.565
1979	4.546.164	1997	55.984.828
1980	3.535.229	1998	59.801.862
1981	12.490.837	1999	53.871.842
1982	21.027.742	2000	60.120.102
1983	13.714.720	2001	66.053.301
1984	20.713.022	2002	54.942.559
1985	11.896.833	2003	50.405.517
1986	19.188.297	2004	55.088.125
1987	6.116.216	2005	107.909.758
1988	3.479.649	2006	72.342.171
1989	5.117.088	2007	114.797.214
1990	6.288.338	2008	112.078.562
1991	15.942.920		

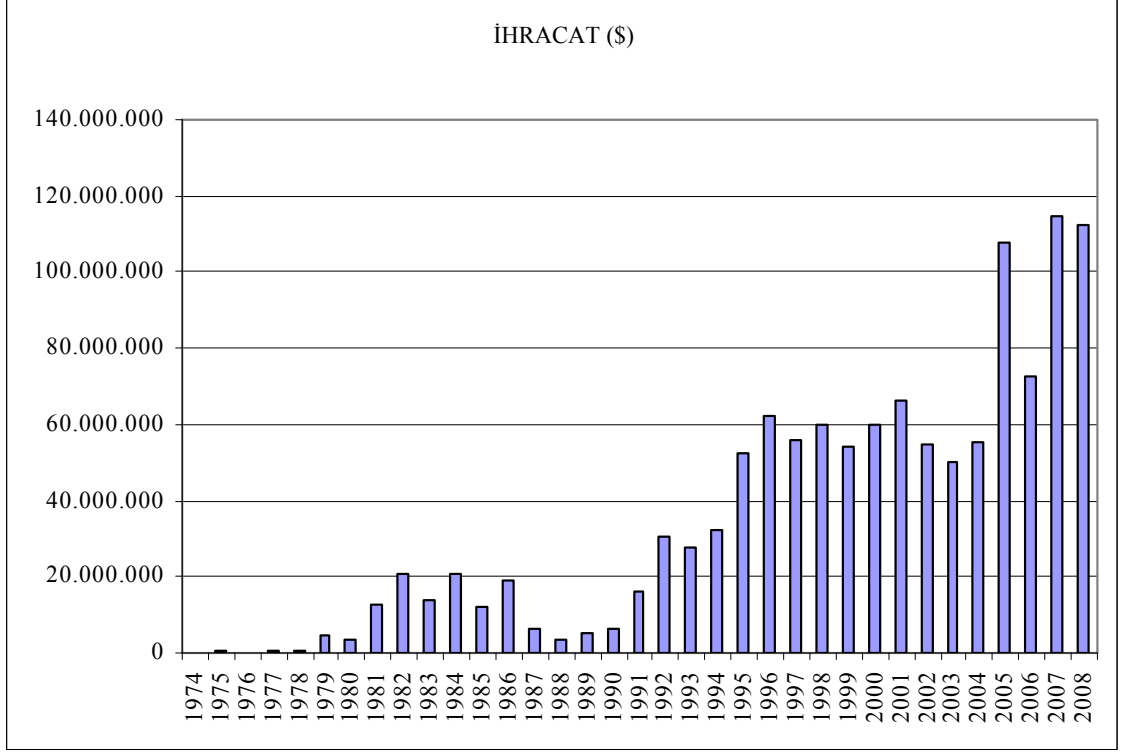
Kaynak: TÜİK

Bu bölümdeki ilk ihracatımız 1974'te 138.465 dolarlık kara taşıtı ile başlamıştır. 1976'daki 1,9 bin dolarlık düşük ihracatımızı saymazsak genelde bu ürün grubu ihracatımız da yükseliş görülmüştür. 1987-1990 yılları arasında da kısa süreli bir azalma göze çarpmaktadır. 1991'de %50'nin üzerinde bir artışla 15,8 milyon dolar seviyesine çıkmıştır.

Türk otomotiv sektörü her ne kadar 1950'lerde kurulmuş olsa da ihracata yönelik çalışması olmamış, rekabet gücü yetersiz kalmıştır. Ancak 1990'lardan sonra Türkiye'de gelişme gösteren otomotiv montaj sanayisi başta İzmir, Bursa, İstanbul, İzmit ve Adapazarı gibi kentlerde büyük fabrikalar kurmuş ve Ortadoğu pazarını da Türkiye üzerinden yürütmeyi hedeflemiştir. Son dönemlerdeki artışın temel nedeni de budur (KTM, 2007c: 23).

Sektörün Türkiye ilişkisi, 1978 yılında Tofaş ile anlaşmasıyla başlamıştır. 2008 yılında otobüs ve midibüs üretimine başlayan Temsa Mısır; Lasheen Grup ile ortaklık kurmuştur ve bu oluşum son 1 yıllık dönemde ülkemizin Mısır Arap Cumhuriyetinde

artış gösteren tekstil ve konfeksiyon yatırımları yanında sektörel farklılık nedeniyle özel bir önem taşımaktadır.

Şekil 3.34. Türkiye'nin Mısır'a Nakil Vasıtalar İhracatı (1974-2008)

Kaynak: TÜİK

Nakil Vasıtalar İhracat Tablosunu incelediğimizde (Tablo 3.34) 2005'te hızlı bir yükselişle yüz milyon seviyesine ulaşıldığını görmekteyiz. 2006'da yaşanan düşüşün ardından 2007'de tekrar ihracatımız yüzmilyonu geçmiştir. Son yıllardaki bu bölüm ihracatımızı ürün bazında incelediğimizde ilk sırada otomobil satışımızın yer aldığı görülmektedir. 2006 yılında 8.961 adet olan otomobil satışımız, 2007'de 14.258 adete, 2008'de de 10.008 adete yükselmiştir. 2008 yılında otomobil satışından elde ettiğimiz kazanç 69.559.052 dolar olmuştur. İkinci sırada ise kara taşıtı parçaları gelmektedir. 2008 yılında 8.104.632 kg'lık parça satışı karşılığı 34.801.100 dolar gelir elde edilmiştir.

Bu bölümde toplam ithalatımız 6.357.197 dolarda kalırken; ihracatımız 1.215.109.594 dolar olmuştur. Dış ticaret fazlası ise 1.208.752.397 dolardır.

SONUÇ

Mısır, 80 milyonluk nüfusu ile gelişmekte olan bir pazardır, Suudi Arabistan'dan sonra Ortadoğu'nun en büyük ekonomisine sahiptir. Ülkede, 1990'lı yıllarda izlenen ekonomik politikalar sonucunda önemli yapısal reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformlara bağlı olarak ülkede özel sektör önemli ilerlemeler göstermesine rağmen, kamu kuruluşlarının ekonomideki ağırlığı halen önemini korumaktadır.

Mısır, yüksek nüfusu sayesinde büyük iç pazara sahiptir. İç pazar; genel ekonomi ve ticaret, özelleştirme, dış ticaret, gümrüklerde aşamalı liberalleşmeyi getiren yasal düzenlemeler, COMESSA, GAFTA, AB Ortaklık Anlaşması ve ABD ile QIZ Anlaşması gibi değişikliklerle birlikte yabancı firmaların rekabetine açık durumdadır. Afrika ve Asya kıtalarının kesişim noktasında bulunan Mısır'ın coğrafi konumu ülkeye jeostratejik önem yüklemektedir. Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlayan Süveyş Kanalı deniz taşımacılığında askeri ve ticari önemi nedeniyle birçok güçlü ülkenin ilgisini çekmiştir.

Güçlü kültürel bağlarımız bulunan Mısır ile ülkemiz arasındaki dış ticaret hacmi yıllar itibariyle artan bir seyir izlemektedir. 2008 yılında Mısır'a olan ihracatımız, bir önceki yıla göre %58 oranında artarak 7.425 milyon dolar olmuştur. Aynı yıla ait ithalat değerimiz ise %39'luk artış göstererek 942 milyon dolar olmuştur. 2009 yılı ilk üç aylık rakamlara göre ihracat performansımız 2008 yılına göre oldukça yüksektir. İthalat ise daha temkinli artmaktadır. Bu eğilimin devam etmesi durumunda Türkiye-Mısır arasındaki ticaret hacmi artmaya devam edecektir.

Türk ürünlerinin gerek kalite gerekse fiyat açısından diğer ülkelere göre avantajlı durumda olması ve coğrafi yakınlığımız göz önünde bulundurulduğunda, Mısır ülkemiz açısından önemli bir pazar olarak dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Arap ve bazı Afrika ülkeleri ile yapmış olduğu tercihli ticaret anlaşmaları sayesinde Türkiye'nin bu bölgelere yapacağı ihracatı arttırmasında da önemli rol oynayacaktır.

2000 yılından itibaren dünya ekonomilerinin durgunluğa girmesi, birçok ülke gibi Mısır'ı da etkilemiştir. Diğer taraftan, bölgedeki savaşlar, Filistin sorunu ve 11

Eylül hadisesi Mısır'ın yatırım ve turizm sektörlerini olumsuz etkilemiştir. Bunlara ek olarak, özelleştirmenin yavaş ilerlemesi ve mali sektörün karşı karşıya bulunduğu problemler ekonomik canlanmayı geciktirici etki yapmaktadır. Diğer taraftan, ABD, AB ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerin, Mısır sanayisinin geliştirilmesi, özelleştirmenin hızlandırılması, gümrük reformu ve KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletme)'lerin desteklenmesi projelerine yönelik mali yardımları bulunmaktadır.

Mısır'ın doğal gaz konusunda yapmış olduğu araştırmalar, mevcut rezervlerin dünya pazarlarına satılması projelerinin hızla yürütülmesi dikkat çekmektedir. Yeni tarım alanlarının kazanımına yönelik mega projelerinin tamamlanması ile birlikte tarım sektörü ile yan sanayinin hızla büyümesi beklenmektedir. Bölgede kalıcı bir barışın sağlanması halinde, Mısır ekonomisi hızlı büyümeye aday ülkelerin başında yer almaktadır.

Mısır, firmalarımız açısından uygun bir pazar olarak görünmesine rağmen pazarda yaşanan yoğun rekabetten dolayı kolay bir pazar değildir. Mısırlıların, Türkiye ve Türklere olan hayranlığı, tarihten gelen ilişkiler ve kültürel dini bağlar bu ülkeyle olan ticaretimizin artırılmasında önemli rol oynayacaktır. Osmanlı döneminden bu yana Türk kültürüne duyulan saygı bugün de devam etmektedir.

İki ülke arası ticarete karşılaşılan en belirgin sorun, ihracat bedellerinin ödenmesi konusunda yaşanmaktadır. Öte yandan, her iki ülkede yerleşik ithalatçılarla ilgili ticari risklerin oluşmasına ilişkin olarak Türk ve Mısır kökenli ithalatçılar hakkında karşılıklı enformasyon sağlanması yolunda çalışmalar yürütülmektedir. Söz konusu enformasyon eksikliği ticaret önünde ciddi bir engel olarak değerlendirilmelidir. Ticaret heyetlerinin karşılıklı ziyaretleri, fuar ve sergilere katılım, iş konseyi toplantıları gibi işbirliği başlıklarının da iki ülke ticari ilişkilerinde yer tuttuğunu belirtmek gerekmektedir. Bilhassa, Türk Standartları Enstitüsü ile muadil Mısır teşkilatı arasında yürütülen çalışmalarda ortak standartların hazırlanması, halen mevcut standartların gözden geçirilmesi gibi hususlar önem kazanmaktadır. Standartlar konusunun yakın zamana kadar ele alınamaması dolayısıyla iki ülke ticari ilişkilerinin olumsuz etkilendiği söylenebilir. Mısır pazarının altyapı olarak henüz yeterince gelişmemiş olması ve hizmet sektörünün yetersizliği gibi sorunlar, pazara girmek isteyen tüm

firmalar gibi Türk firmaları için de engelleyici olabilmektedir. Öte yandan Mısır dış ticaretinde önemli yer tutan batılı ülkeler ciddi rakipler olarak görülmelidir. Bunlara ilaveten Türkiye ve Mısır arasındaki siyasal ilişkiler çoğu kez Ortadoğu sorunlarıyla yakından ilişki içindedir. Bu durumun yaratacağı çok yönlü sonuçların da dikkate alınması gerekecektir. Ayrıca, iki ülkenin içinde bulunduğu siyasal ve kültürel coğrafyanın bir sonucu olarak iki ülkeyi bağlayabilecek kara, deniz ve hava yolları hatlarının ve ulaştırmaya ilişkin gerekli altyapı olanaklarının yeterli olmayışı ticari ilişkiler açısından sorun niteliğindedir. İki ülke arasında doğrudan bankacılık sistemi olmaması ve para transferlerinin Avrupa ve ABD bankaları kanalıyla yapılması ticareti engelleyici bir diğer faktördür.

Türkiye coğrafi yakınlığından dolayı, nakliye maliyetleri başta olmak üzere diğer ülkelere kıyasla, Mısır pazarında doğal bir rekabet avantajına sahiptir. Türkiye'nin Mısır'a olan ticaretini yüksek oranlarda artırabilmesinin yollarından biri de, bu doğal rekabet avantajını kullanarak ihracat potansiyelini değerlendirebilmektir. Fakat iki ülke Konsolosluklarınca karşılıklı olarak vize uygulanması ihracat potansiyelinin kullanılmasına engel teşkil etmektedir.

Mısır'ın çevre ülkelerle yaptığı gümrük birliği ve serbest ticaret anlaşmaları dikkate alındığında bu ülkede yatırım yapılmasının bölge ülkelerine de giriş için önemli bir imkan sağlayabileceği düşünülmektedir. 1940'lardan bu yana Mısır'ın dış ticareti sürekli açık vermektedir. İthalattaki artış ve Mısır'ın para biriminin değer kaybetmesi sonucu oluşan bu açık, 1998 yılından bu yana artan ihracat sonucunda azalmaya başlamıştır. Yeni yönetiminin işbaşına gelmesiyle Mısır'ın dış ticaret politikasında ciddi reformlar yapılmıştır. Yeni hükümet gümrük vergilerini ciddi bir biçimde indirmiş ve gümrük rejimini basitleştirmiştir. Mısır'ın ortalama gümrük tarifesi % 14,6'dan % 8,9'a düşmüştür.

Mısır'ın QIZ Anlaşması'ndan yararlanmak isteyen Türk tekstil firmalarının gelecekte yapacakları projelerle mevcut yatırımlar bir arada düşünüldüğünde Türkiye'nin bölgede önemli bir yatırımcı ülke konumuna gelmesi mümkündür. Mısır-AB Ortaklık Anlaşması 1 Ocak 2004'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye-Mısır Serbest

Ticaret Anlaşması çerçevesinde sanayi ürünlerinde Türkiye'ye önerilen tarife indirim süreleri, söz konusu ürünlerde AB'ye verilen sürelerle aynı olmuştur.

Mısır, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana kesintisiz dış ticaret açığı vermektedir. Dış ticaretindeki bu açık, açık kapı politikası sonucunda artış göstermiştir. 1980'li yılların başında artan dış kredi imkanları ve petrol gelirleri nedeniyle ithalatta artış görülmüş, ancak, 1984-1986 yılları arasında dış borç geri ödemeleri baskısıyla azalış izlenmiştir. Bu yılları müteakiben ihracat ve ithalatta artışlar izlenmiş, ekonomik reform neticesinde ticaret açığı azaltılmıştır. 2000 yılına kadar yüksek petrol fiyatları ve ulusal altyapı projeleri için gerekli sermaye malları ve buna bağlı olarak ithalattaki azalış, ticaret açığının azalmasına yol açmıştır.

Mısır, yatırım ihtiyacı nedeniyle önemli ölçüde sermaye malları ve hammadde ithalatına ihtiyaç duymaktadır. 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne giren Mısır Arap Cumhuriyeti'nin üyelik ile uluslararası piyasalara daha kolay giriş sağlayacağı düşünülmektedir. Mısır Arap Cumhuriyeti'nin ticaret yaptığı ülkelerin %90'ını Dünya Ticaret Örgütü'ne üye ülkeler oluşturmaktadır.

Araştırmalarda Mısır piyasasının karmaşık ve rekabetçi olduğu, Mısır Pazarı için birebir ilişkilerin ticaretin başlamasında çok önemli olduğu görülmektedir. Orta Doğu'daki diğer ülkeler gibi Mısır piyasası da hızla değişmektedir. Mısır dışa açılmaya ve modern yönetim, pazarlama tekniklerine yeni alışmaya başlamıştır. Mısır serbest piyasa koşulları ve dış ticaretin serbestlik derecesi açısından bakıldığında Batı ülkeleri gibi gelişmiş değildir. Ticarete yaşanan görünen ve görünmeyen çok sayıda engel ve zorluk vardır. Ancak Mısır taşıdığı potansiyel ile büyük gelecek vaat etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKTAN, H. O. (2006). "Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler ve Türk Dış Ticareti"
DTM Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları Dergisi, Yıl:1,
Sayı:1, Ankara.
- AKYOL, İ. H. (1944). "Türkiye'de Basınç, Rüzgarlar ve Yağış Rejimi", Türk
Coğrafya Kurumu, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı:5-6, Yıl:II, İstanbul.
- AKYOL, İ. H. (1947). "Türkiye'de Akarsu Sistemleri ve Rejimleri", Türk
Coğrafya Kurumu, **Türk Coğrafya Dergisi**, Yıl: III, Sayı:9-10, İstanbul.
- ALP, S. (2006). **Plastik Sektörü Raporu**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- ALTUĞ, S. (2006). "Türkiye'de Büyüme, Yapısal Dönüşüm ve Dış Ekonomik
Gelişmeler" **DTM Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları
Dergisi**, Yıl:1, Sayı:1, Ankara.
- ARDOS, M. (1996). "Türkiye'de Akarsu Şebekesinin Kuaterner'deki Oluşum ve
Gelişimi", İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,
Coğrafya Dergisi, Sayı: 4, İstanbul.
- ATALAY, İ. (1997). **Türkiye Coğrafyası**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- AVCI, M. (1993). "Türkiye'nin Flora Bölgeleri ve Anadolu Diagonali'ne Coğrafi
Bir Yaklaşım" İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya
Bölümü, **Coğrafya Dergisi**, Sayı: 28, İstanbul.
- AVCI, M. (2005). "Çeşitlilik ve Endemizm Açısından Türkiye'nin Bitki Örtüsü",
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, **Coğrafya
Dergisi**, Sayı: 13, İstanbul.
- AVCI, S. (2000a). "Türkiye'nin Ekonomi Politikaları ve Coğrafi Sonuçları"
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, **Coğrafya
Dergisi**, Sayı: 8, İstanbul.

- AVCI, S. (2000b). "Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Gelişmeler ve Mekansal İlişkiler" İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, **Tarih Dergisi**, Sayı: 36, İstanbul.
- BEKTAŞ, B. (2006). **Deri ve Deri Mamülleri**, DTM-İGEME, Ankara.
- DOĞANAY, H. (1997). **Türkiye Ekonomik Coğrafyası**, Öz Eğitim Yayınları: 6, İstanbul.
- DÖNMEZ, Y. (1995). **Bitki Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı) (1998a), **Türkiye'nin Dış Ticareti**, Ankara.
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı) (2008). **Mısır Ticaret ve Yatırım Notu**, Ankara.
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı) (2009). **Mısır Arap Cumhuriyeti ile Ticari İlişkiler ve İş İmkanları**, Ankara.
<www.dtm.gov.tr/dtmadmin/...)TarimSerbestTicaretDb/Misir_STA_Not Tr.doc.> son erişim 17.09.2009.
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı) (Nisan-2008). **Cam ve Cam Eşya Sektör Raporu**, Ankara.
- DURAN, M. (2006). **Zeytin/Zeytinyağı Sektör Raporu**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- DUYAR, M. (2005). **Türkiye Kıymetli Maden ve Mücevherat Sektör Raporu**, İstanbul Altın Borsası, İstanbul.
- EGE, Y. A. (2005). **Dış Ticaret Müsteşarı Türkiye'nin Dış Ticaretinin Bugünü ve 21. Yüzyıla Doğru Muhtemel Gelişmeler**,
<<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ozelsayi98.doc>> son erişim 23.06.2009.
- ERİNÇ, S. (1996). **Jeomorfoloji I**, Öz Eğitim Yayınları, İstanbul.
- ERTİN, G., vd. (1998). "Ticaret", **Türkiye Coğrafyası**, Anadolu Üniversitesi Yayınları", No: 1069, Eskişehir.

- GÖNEY, S. (1984). **Şehir Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2274, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 91, İstanbul.
- GUPTA, A. (1993). **Üçüncü Dünya Ülkelerinde Çevre ve Kalkınma**, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- GÜLKAYA, M. (2008). **Mısır Ülke Profili**, İGEME, Ankara.
- GÜMÜŞ, E. (2006), **Eğitim Fakülteleri İçin Ülkeler Coğrafyası**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- HOŞGÖREN, Y. (1984). **Hidroğrafyanın Ana Çizgileri I**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No: 2619, Acar Matbaacılık, İstanbul.
- HOŞGÖREN, Y. (1994). "Türkiye'nin Gölleri" Türk Coğrafya Kurumu, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı: 29, İstanbul.
- HOŞGÖREN, M. Y. (2000). **Jeomorfolojisi'nin Ana Çizgileri I**, Rebel Yayıncılık, İstanbul.
- İGEME (İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi) (2005). **Mısır Yerinde Pazar Araştırması**, Ankara.
- İNANDIK, H. (1969). **Bitkiler Coğrafyası**, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- İYİLER, Z. (2006). **Mısır Ülke Profili**, İGEME, Ankara.
- KARAASLAN, T. (1998). **Ortadoğu'nun Coğrafyası**, Atlas Kitabevi, Konya.
- KEPENEK, Y. ve YENTÜRK, N. (1997). **Türkiye Ekonomisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KOSGEB, (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi) (2003a). **Mısır Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu**, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Ankara.

- KOSGEB, (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi) (2003b). **Türkiye Ekonomisi**, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Ankara.
- KTM (Kahire Ticaret Müşavirliği Sektör Raporları) (2004). **Demir-Çelik Sektörü**,
<<http://www.musavirlikler.gov.tr>> son erişim 15.03.2008, Kahire.
- KTM (Kahire Ticaret Müşavirliği Sektör Raporları) (2007b). **Gıda Sektörü**,
<<http://www.musavirlikler.gov.tr>> son erişim 05.03.2008, Kahire.
- KTM (Kahire Ticaret Müşavirliği Sektör Raporları) (2007c), **Otomotiv Sektörü**,
<<http://www.musavirlikler.gov.tr>> son erişim 10.03.2008, Kahire.
- KTM (Kahire Ticaret Müşavirliği Sektör Raporları) (2008). **Makine Sektörü**,
<<http://www.musavirlikler.gov.tr>> son erişim 15.03.2008, Kahire.
- KTM (Kahire Ticaret Müşavirliği) (2006), **Müşavirlik Raporu**, Kahire.
- KTM (Kahire Ticaret Müşavirliği) (2007a). **Mısır'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkiler**, Kahire.
- MATER, B. (2004). **Toprak Coğrafyası**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- ONUR, G. (2006). **Ayakkabı**, DTM-İGEME, Ankara.
- ÖNGÖR, S. (1994). **Ortadoğu, (Siyasi ve İktisadi Coğrafya)** Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 185-167, Ankara.
- ÖZBİLGİN, H. O. (2008). **Kuzey Afrika Ülkeleri Değerlendirme Raporu**, DTM Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri. Ankara.
- ÖZEY, R. (2004). **Dünya Denkleminde Ortadoğu Coğrafyası "Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar"**, Aktif Yayınevi, İstanbul.
- RG (Resmi Gazete) (2007). "Türkiye-Mısır Serbest Ticaret Anlaşması", Mükerrer Sayı: 26419, 30 Ocak 2007.

- SERGÜN, Ü. (1996). "Türkiye'de Kırsal Nüfusunun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, **Coğrafya Dergisi**, Sayı 4, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. (1968). **Güneybatı Asya**. İstanbul Üniversitesi, Güven Basımevi, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. (1986). **Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi**, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 4, İstanbul.
- TÜİK. (26 Ocak 2009). **Haber Bülteni**, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2008 Nüfus Sayımı Sonuçları, Sayı: 14.
- TÜMERTEKİN, E. - ÖZGÜÇ, N. (2007). **Ekonomik Coğrafya: Küreselleşme ve Kalkınma**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. (1965). **Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsiz Fonksiyonlar**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1840, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (2004). **Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekan**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- UĞUR, E. (2005). **Ayakkabıcılık Sektör Profili**, Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü, Ankara.